

**TÜRKİYE'DEN AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NE GÖÇ EDEN
BİRİNCİ KUŞAK GÖÇMENLERİN YARARLANDIĞI KİTLE İLETİŞİM
ORTAMLARININ ULUSAŞIRI KİMLİK DÖNÜŞÜMÜNE ETKİLERİ**

Özgür İlke ŞANLIER YÜKSEL

**DOKTORA TEZİ
İletişim Anabilim Dalı
Danışman: Prof. Dr. Ali ŞİMŞEK**

**Eskişehir
Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Eylül 2008**

DOKTORA TEZ ÖZÜ**TÜRKİYE'DEN AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NE GÖÇ EDEN
BİRİNCİ KUŞAK GÖÇMENLERİN YARARLANDIĞI KİTLE İLETİŞİM
ORTAMLARININ ULUSAŞIRI KİMLİK DÖNÜŞÜMÜNE ETKİLERİ**

Özgür İlke ŞANLIER YÜKSEL

İletişim Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temmuz 2008

Danışman: Prof. Dr. Ali Şimşek

Bu tezde çağdaş uluslararası göç süreçleri ve ulusaşırı toplumsal alanda dolayimli iletişim pratikleri arasındaki ilişki, Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan Türkiye kökenli birinci kuşak göçmenler örneğinde incelenmektedir. Göçmenlerin medya kullanımları ve dolayimli metinleri algılamalarını açıklamak ve Türkçe diyasporik ve ulusaşırı medya aracılığıyla kimliklerinin inşa edilmesi ve dönüşümünü anlamak için, ulusaşırı süreçlere ilişkin çalışmalar ile diyasporik medya çalışmalarını kapsayan kuramsal bir çerçeveden yararlanılmaktadır.

New York ve New Jersey eyaletlerinde yaşayan Türkiye kökenli göçmenler arasında sürdürülen dokuz aylık bir etnografik çalışma kapsamında gözlemin yanı sıra 30 katılımcıyla derinlemesine görüşmeler yapılmakta, ayrıca iki ülke arasında hem içerik hem de söylemsel düzeyde farklılık içerdiği gözlenen ABD'de de yayınlanan Hürriyet ve Zaman gazetelerinin iki baskısı karşılaştırılmaktadır. Bu çalışmada kimi iletişim biçimleri ve kültürel pratikler tartışılmakta, ulusaşırı televizyon izleme, ulusaşırı ve diyasporik gazete okuma alışkanlıkları ve İnternet kullanımı Türkiye kökenli göçmenlerin yeni melez kimlikler inşa etmeleri açısından değerlendirilmektedir. Kültürel simgelere ve medya pratiklerine bakmak, ulusaşırı topluluk içinde kimlik oluşumunun devingen dinamiklerini çözümlmek için yararlı bir araçtır. Ulusaşırı medyanın hem etnik hem de kolektif kimliklerin sınırsızlaşması ve yeniden sınırlarının çizilmesindeki merkezi rolü ve gazetelerin ABD'deki Türk göçmenler arasında milliyetçiliğin yeniden üretilmesine katkısı vurgulanmaktadır. Göçmen toplulukları arasında ulusaşırı medyanın gelişmesi ve ulusaşırı mekanizmaların yayılmasının yalnızca geleneksel kültürel entegrasyon yaklaşımına meydan okumakla kalmadığı, aynı zamanda yeni etnik ve kolektif kimliklere sahip yeni kuşaklar için olanaklar sunduğu ileri sürülmektedir.

DISSERTATION ABSTRACT**THE USE OF MEDIA AMONG FIRST GENERATION IMMIGRANTS FROM
TURKEY WHO LIVE IN THE UNITED STATES OF AMERICA AND ITS
EFFECTS ON IMMIGRANTS' TRANSNATIONAL IDENTITIES**

Özgür İlke ŞANLIER YÜKSEL

Division of Communications

Anadolu University Graduate School of Social Sciences, July 2008

Advisor: Prof. Dr. Ali Şimşek

This dissertation explores the relationship between contemporary processes of international migration and mediated communication practices across the transnational social space, specifically in the case of the immigrant community from Turkey in New York and New Jersey area in the USA. The theoretical framework of transnational studies and diasporic media studies is articulated for understanding the media usage and appropriation of mediated texts by immigrants and the formation and transformation of identities of immigrants through diasporic and transnational Turkish-language media.

Based on a media ethnography approach, which includes thirty in-depth interviews, participant observation developed during nine months of fieldwork and discourse analysis of news from Hürriyet and Zaman newspapers, this dissertation discusses certain forms of communication and cultural expression and evaluates the diasporic uses of transnational television viewing, the Internet, and the formation of new hybrid identities among immigrants from Turkey. Looking at different forms of media use and cultural practices provide a useful method for analyzing the changing dynamics of identity formation within the transnational community from Turkey. This study underlines the importance of the role of transnational media as a central mechanism of deterritorialization and reterritorialization for both ethnic and collective identity representations. It also explores transnational Turkish-language media -in this case two newspapers- contribute reproducing nationalism among Turkish immigrants in the USA. It is argued that the development of transnational media and the increasing transnational networks among contemporary immigrant communities not only challenges the traditional conceptualization of cultural integration but also suggests possibilities for linking new generations with new ethnic and collective identity expressions.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Özgür İlke ŞANLIER YÜKSEL'in "Türkiye'den Amerika Birleşik Devletleri'ne Göç Eden Birinci Kuşak Göçmenlerin Yararlandığı Kitle İletişim Ortamlarının Ulusaşırı Kimlik Dönüşümüne Etkileri" başlıklı tezi 03 Eylül 2008 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, İletişim Anabilim dalında Doktora tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza

Üye (Tez Danışmanı): Prof. Dr. Ali ŞİMŞEK .....

Üye : Prof. Dr. Dursun GÖKDAĞ .....

Üye : Prof. Dr. Nadir SUĞUR .....

Üye : Prof. Dr. Özden CANKAYA .....

Üye : Yrd. Doç. Dr. İncilay CANGÖZ .....

Prof. Dr. Ramazan GEYLAN
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

ÖNSÖZ

Belki de akranlarımdan farklı olarak, Avrupa ve Afrika'nın çeşitli yerlerini 20'li yaşlarımda başında görmek ve dünyanın aslında farklılıklar kadar benzerliklerden oluştuğunu yavaş yavaş kavramak hayattaki en büyük şansım oldu. Tüm gezilerim arasında en büyük şaşkınlığı ve belki de hayal kırıklığını, 1997 yılının son günlerinde ilk defa ziyaret ettiğim New York'ta yaşadım. Bana en uzakta olduğunu düşündüğüm yeri aslında ne kadar da iyi bildiğimi farketmek çok şaşırtıcıydı. Sanki her yer tanıdık ve birkaç saatlik gezintiden sonra aslında bu ülkenin evimin içine kadar çok önceleri girdiğini farkettim. Ben, bu kendimi içinde hiç de yabancı hissetmediğim kenti televizyon sayesinde tanımıştım zaten.

Aradan iki yıl geçtikten sonra, 1999 Ağustos'unda New York'ta ağırlıklı Yunanlıların yaşadığı Astoria mahallesine yerleştim. Yeni yaşamımın ilk sabahı erkenden sokağa çıktım. Kahvehane izlenimi veren pastane, elinde tesbihiyle sokakta yürüyen amca, köşedeki dükkanda satılan Paşabahçe bardaklar ve tren istasyonunun altındaki, sonradan sahiplerinin Pakistan'lı olduğunu öğreneceğim gazete bayisinin rafları hiç gözümün önünden gitmiyor. Yeni evimden yalnızca birkaç dakika uzaklıktaki bu raflarda sıralı Hürriyet, Milliyet, Fanatik ve Haftasonu gazeteleri. Yedi yıl süren göçmenlik yaşantım işte bu deneyimle başladı. Dolayısıyla bu çalışma, aynı zamanda kendi göçmenlik deneyimimi anlamlandırma çabasının bir ürünüdür.

Doktora eğitimim ve bu tezi yazma süreci pekçok kişinin katkısı olmasaydı çok daha zor tamamlanabilirdi. Öncelikle danışmanım Prof. Dr. Ali Şimşek'e yalnızca tezime katkılarından dolayı değil, aynı zamanda doktora eğitimim boyunca her konuda yol gösterici olduğu için çok teşekkür ederim. Ayrıca, akademik yaşamıma hocamın öğrettikleri ile devam edeceğim için kendimi çok şanslı sayıyorum. Tezimin ilk aşamasından itibaren görüşleri ve önerileri ile beni yalnız bırakmayan Prof. Dr. Nadir Suğur ve Prof. Dr. Dursun Gökdağ ile tez jürimde yer alan Prof. Dr. Özden Cankaya'ya bu çalışmaya katkıları için teşekkür ederim. Yine tez jürimde bulunan Yrd. Doç. Dr. İncilay Cangöz'e yalnızca bu süreçteki yardımları için değil, aynı zamanda tez konuma karar verme ile çerçeveyi oluşturmadaki yardımları ve dostluğu dolayısıyla teşekkür borçluyum.

New York'ta yaşadığım yıllar boyunca Gülden Aydoğdu, Serap Oligney, Metin Özdemir, Yeter Özdemir ve İbrahim Özdemir ikinci ailem oldular. Dostlukları sayesinde New York'ta daha keyifli yaşadım ve onların çabaları olmasaydı bu çalışma tamamlanamazdı. Özellikle sevgili Metin ve Yeter'e bu teze ilham kaynağı oldukları için ayrıca teşekkür ederim. Paterson kentinde çalışmamı rahatlıkla sürdürmemi sağlayan Hicri Kızıltoprak'a ve New York'ta araştırmaya katılan kimi göçmenlere ulaşmamı sağlayan Ozan Aksoy'a teşekkür ederim. En önemli teşekkürü, araştırmama katılan ve benimle kimi zaman çok keyifli kimi zamansa çok acı ve travmatik deneyimlerini açıklıkla paylaşan, bana evlerini açan göçmenler hakettmektedir. Onlar olmasaydı bu çalışma da mümkün olamazdı.

Anadolu Üniversitesi'nden sevgili arkadaşlarım Figen Ünal, Jale Balaban, Hakan Ergül, Emre Gökalg ve beraber doktoraya başladığımız Şermin Tağ desteklerini hiç bir zaman eksik etmediler. Hemen her konuda yardımına koşan akıl hocam, sevgili dostum Ragıp Duran'a özellikle doktora yapmam konusundaki inancı nedeniyle teşekkür borçluyum. Sevgili ağabeyim Sabri Ateş olmasaydı gerek ABD'de gerekse Türkiye'de zor zamanları aşmak olanaksız olabilirdi.

Her zaman olduğu gibi, tezimin yazım aşamasında da arkadaşlarım ve ailemin destekleri asla eksilmedi. Tümay Yazıcı, Arzu Erdoğan ve Yağmur Şenoğuz dostluklarının yanı sıra görüşmelerin deşifresine katkıda bulundular. Oğuz Şenoğuz, Sinan Şanlıer ve Emre Oktay çalışmamda kullandığım kimi görsel malzemeyi elde etmemde ve onları metinde kullanılabilir hale getirmede yardımcı oldular. Nefer Şenoğuz ve Selçuk Dursun tezin çeşitli aşamalarında katkılarını sunmakta hiç çekinmediler. İmge Oktay, Zeynep Dursun ve Şerife Atılgan beni hiç bir zaman yalnız bırakmadılar. Desteklerini sorgusuz sunan hepsine çok teşekkür ederim. Hayatımda var oldukları için çok şanslıyım.

Sevgili anneannem Şükriye Şenoğuz ve canım kardeşim Zeynep Şanlıer her gereksinim duyduğumda beni kucakladılar. Yaşamım boyunca kendime örnek aldığım, yaptığım her işte bana ilham kaynağı olan annem Şermin Şanlıer ve babam Kenan Şanlıer, her zaman olduğu gibi bu çalışmanın hiçbir aşamasında da beni yalnız bırakmadılar. Hepsine ne kadar teşekkür etsem azdır. Ama özellikle beni daha iyi bir

insan olmaya ve daima yeni şeyler öğrenmeye zorlayan sevgili annem ve babamın hakkını ödeyemem.

Son olarak, bu çalışma sırasında özellikle öğrendiğim birşey varsa o da bir evde iki doktora tezi yazmanın ne kadar zor olduğudur. Aynı dönemde doktorasını tamamlayan, bütün zorlukları beraber aşmak konusunda asla inancını kaybetmeyen eşim Murat Yüksel'e sevgisini hiç eksiltmeyerek bu tezin tamamlanmasını sağladığı ve her zaman yanımda olduğu için minnettarım.

3.1.3.2. Yeni-toplulukçuluk (<i>Neo-communitarianism</i>) ve kozmpolitanizm	50
3.1.3.3. Trans-kültürel sermaye	53
3.2. Milliyetçiliğin Yansımaları: “Hayali Diasporik Topluluklar”	53
3.2.1. Milliyetçiliğin Kültürel Açıklamaları.....	54
3.2.2. Ulusaşırı Milliyetçilik ve Diaspora Milliyetçiliği	56
3.2.3. Milliyetçiliğin Yeniden Üretilmesinde Medyanın Katkısı.....	61
3.3. Ulusaşırı Yaşamlar ve Medya	66
3.3.1. Göçü ve Göçmeni Konu Edinen Medya Çalışmaları.....	68
3.3.2. Kimlikler ve medya.....	71
3.3.2.1. Ulusaşırı çeşitlilik.....	72
3.3.2.2. ‘Topluluk’ rolünü pekiştiren medya	73
3.3.2.3. Dışlanmaya karşı diasporik medya	77
3.3.3. Bilgisayar Dolayımı İletişim ve Ulusaşırı Alana Katkıları.....	83
3.4. Türkiye’den ABD’ye Göçün Tarihsel Süreci.....	87
3.4.1. İkinci Dünya Savaşı’na Kadar İlk Dönem Göç	90
3.4.2. İkinci Dünya Savaşı’ndan 1980’lere Kadar Göç	98
3.4.3. Neo-liberal Politikalar ve Dünyaya Açılma: 1980 Sonrası.....	102
4. BULGULAR VE YORUM	110
4.1. Türkiye’den New York ve New Jersey Bölgesine Göç Eden Diasporik Topluluk.....	110
4.2. Türkiye Kökenli Göçmenlerin Yaşadıkları Ortamlarda Ulusaşırı Dinamikler ve Süreçler.....	121
4.3. Türkiye’den ABD’ye Göç Edenlerin Gündelik Yaşamlarında Televizyon	137
4.3.1. Ulusaşırı Türk Televizyonunu İzleme Alışkanlıkları	138
4.3.2. Türkiye ya da ABD: Aidiyetlerin Pekiştirilmesi.....	141
4.3.3. Diasporik Televizyon Yayınları.....	155
4.4. Göçmenlerin Ulusaşırı ve Diasporik Gazetelerle Etkileşimi	161
4.4.1. Göçmenlerin Gündelik Yaşamında Gazeteler	161
4.4.2. Ulusaşırı ve Diasporik Gazetelerin Kendilerini ABD’de Konumlandırmaları.....	164
4.4.3. Ulusaşırı Gazetelerin Milliyetçiliğe Katkıları.....	171
4.5. Yeni Bir Ulusaşırı Toplumsal Alan: İnternet	187
4.6. Göçmenlerde Kimliğin İnşası, Devamlılığı ve Yeniden Üretimi	192
5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	204
EKLER	216
KAYNAKÇA	240

ÇİZELGELER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Çizelge 1. Katılımcıların yaş ve cinsiyete göre dağılımı	17
Çizelge 2. Görüşme süreleri ve ortamları.....	22
Çizelge 3. Farklı disiplinlerde göç kuramları.....	31
Çizelge 4. Ulusaşırı etkinlik türleri	40
Çizelge 5. Geleneksel ve yeni diasporalar	44
Çizelge 6. İkinci göç dalgasında ABD’de kurulan Türk örgütleri.....	102
Çizelge 7. ABD’de yaşayan yabancı ülke doğumlu göçmenlerin doğdukları ülkelere göre dağılımı	103
Çizelge 8. “Türk”lüğü yücelten haberler.....	174
Çizelge 9. Başarıların etnik kimlikle ilişkilendirildiği haberler.....	175
Çizelge 10. Ermenilere ilişkin haberler	177
Çizelge 11. PKK’ye ilişkin haberler-I.....	182
Çizelge 12. PKK’ye ilişkin haberler-II	183
Çizelge 13. Yunan ve Rumlara ilişkin haberler.....	184
Çizelge 14. Türk okullarına ilişkin haberler	186

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1. Göç sürecinde ulusaşırı toplumsal alanlar	38
Şekil 2. Dünyadan ABD'ye Yasal Göç, 1820-2007 (USDHS, 2007)	88
Şekil 3. Türkiye'den ABD'ye Yasal Göç, 1820-2007 (USDHS, 2007)	90
Şekil 4. Türkiye'den ABD'ye Göç, 1820-1939 (USDHS, 2006)	94
Şekil 5. Türkiye'den ABD'ye Göç, 1940-1979 (USDHS, 2007)	100
Şekil 6. Türkiye'den ABD'ye Yapılan Göç, 1981-2007 (USDHS, 2007)	107
Şekil 7. Türkiye'den ABD'ye göç edenlerin eyaletlere göre dağılımı	111
Şekil 8. Alan araştırmasının sürdürüldüğü bölgeler	112
Şekil 9. Paterson'da Main Street üzerinde bir berber dükkanı.....	114
Şekil 10. Paterson'da Main Street üzerinde bir market	114
Şekil 11. Paterson'daki bir Türk marketinden alışveriş	116
Şekil 12. Fatih Camsi'nin girişi ve bayraklar.....	117
Şekil 13. Ulusaşırı sürecin bir parçası olarak ucuz telefon erişimine ilişkin bir afiş	122
Şekil 14. Bir aile geçit törenini izlerken (Türk günü yürüyüşü, 2006)	125
Şekil 15. Yürüyüşü izleyen bir kadının Türk bayrağının unsurlarını barındıran başörtüsü (Türk günü yürüyüşü, 2006)	126
Şekil 16. Türk bayrağı çizimli kamyonet (Türk günü yürüyüşü, 2006)	126
Şekil 17. Türk günü yürüyüşüne katılan iki genç (2006)	127
Şekil 18. Geçit törenine katılan bir kamyon (Türk günü yürüyüşü, 2006)	128
Şekil 19. Amerika Müslümanlar Birliği'nin geçişi (Türk günü yürüyüşü, 2006) .	129
Şekil 20. The Kangal Dog Club of America (Türk günü yürüyüşü, 2006)	130
Şekil 21. Amerika Türk-İslam Ülkücü Dernekler Federasyonu geçişi (Türk günü yürüyüşü, 2006)	130
Şekil 22. Anadolu Ateşi grubunun geçişi (Türk günü yürüyüşü, 2006).....	131
Şekil 23. Brooklyn'de bir video dükkanı	139
Şekil 24. Katılımcılardan Ömer'in kendi evinde yapılan görüşme sırasında.....	148
Şekil 25. Katılımcılardan birinin evine astığı takvim.....	153

Şekil 26. Upper East Side’da sebze-meyve tezgahı olan bir göçmen ve kamyonu	154
Şekil 27. Turkish Hour TV ekibi çekim sırasında (Türk günü yürüyüşü 2006) ...	157
Şekil 28. “Ermeni Yalanlarına Son Miting”inde DHA muhabiri (22 Nisan 2006)	160
Şekil 29. Paterson’da bir dükkanda Türkçe gazete ve dergiler.....	162
Şekil 30. Zaman gazetesinin geçit töreni arabası (Türk günü yürüyüşü 2006).....	166
Şekil 31. Hürriyet gazetesinin geçit töreni arabası (Türk günü yürüyüşü 2006)	168
Şekil 32. Hürriyet, 1 Nisan 2006, ABD baskısı	179
Şekil 33. Hürriyet, 1 Nisan 2006, İstanbul baskısı.....	179
Şekil 34. Zaman, 12 Mayıs 2006, ABD baskısı	180
Şekil 35. Zaman, 12 Mayıs 2006, İstanbul baskısı	180
Şekil 36. Hürriyet, 26 Mart 2006, ABD baskısı	183
Şekil 37. Katılımcılardan Hüseyin görüşme öncesi bilgisayarının başında.....	188
Şekil 38. ABD’de milliyetçi slogan: “Tek bayrak, tek ülke, tek dil”	197
Şekil 39. Amerikan bayrağı ve Özgürlük Heykeli’ni koruyan nazar boncuğu.....	198

1. GİRİŞ

“Sırf yerleşmeyelim diye bu diyarın dilini öğrenmemeye dikkat ediyoruz.”*

Bu bölümde araştırmanın problemi, amacı, önemi, sayıltıları, sınırlılıkları ve araştırmada sık kullanılan kavramların tanımları sunulmaktadır.

1.1. Problem

Yirmi birinci yüzyıl, dolayimli (*mediated*) ilişkilerin, yüz yüze olanlarından daha belirginleşmesine; görsel olanın sözel olandan daha çok önem kazanmasına tanıklık etmektedir. Kamusal alan ile özel alan arasındaki sınırlar bulanıklaşmakta, kamusal alan televizyon aracılığıyla ev yaşamına ilişkin alana ya da özel alan kamusal alana girmeye başlamaktadır (Barker, 1999, s.155). Böylelikle, kitle iletişim araçlarının, kimliklerin biçimlendirilmesine nasıl katkıda bulunduğu araştırılması gereken sorunu oluşturmaktadır.

Kimlikler birer öz değil de dinamik ilişkileri barındıran süreçler olarak algılandığında, bu süreci devam ettiren ya da yön verebilen toplumsal olgulardan biri olarak “göç ve göçmenlik durumu” özellikle dikkate değerdir. Bu durumda, örneğin, paylaşılan ortak bir “ulusal” kimlikten çok göçmenlik daha belirleyici olabilmektedir. Bu kimikleşme sürecinin simgesel alanda tanımlanmasında medyanın rolünün ne olduğu, göçmenlerin bu araçları kullanım ve üretim pratiklerine bakarak anlamlandırılabilir. Ulusaşırı alanda medya, gerek anavatandan gerekse göç edilen ülkeden farklı, yeni bir ortak aidiyeti devam ettirmeyi sağlayan önemli araçlardan biri olagelmiştir. Çalışma boyunca medya kavramı “kitle iletişim araçları”nı ve bu araçların yapısal özellikleriyle barındırdığı toplumsal ilişkileri ifade etmek için kullanılmaktadır.

---

* Peabody, Connecticut’da yaşayan Harput’lu (bugün Elazığ iline bağlı) bir göçmenin 1920’li yıllarda Ahmet Emin Yalman’a aktardıklarından (Bali, 2004: 288).

Bu çalışmanın temel sorunsalı; medyanın, bu yeni ortak aidiyet alanının oluşmasını ve yeniden üretimini sağlayan mekanizmalardan biri olarak nasıl işlediğini incelemektir.

Birey, kimliğini arzu ettiği şekilde konumlandırabilmek ve “biz” kavrayışı ya da hayali birliği içinde yer alabilmek için kimliğini inşa sürecinde giyinme tarzından dil kullanım biçimlerine, boş zaman etkinliklerinden popüler müzik tüketimine ya da medya kullanma örüntülerine değin farklı maddi ve kültürel öğeleri bir araya getiren çeşitli seçkilere başvurur. Bireyin sahip olduğu kültürel, simgesel ve ekonomik sermayesinden beslenen beğeniler ve bu beğenilerin gerçekleştirilme biçimleri, başka bir deyişle yaşam biçimleri aidiyet tasarımının kurulmasında rol oynar (Hall, 1992). Diğer tüm toplumsal olgular gibi, göç deneyimi de göç eden bireyin aidiyet tasarımını yeniden kurmasını ve bir anlamda kendini yeniden yaratmasını zorunlu kılmaktadır.

“Ulusaşırı” kavramı tüm dünyada insanlar ve kurumlar arasındaki iç içe geçmiş bağların önem kazanıp, ulus-devletler arasındaki sınırların etkisizleşmeye başladığı bir toplumsal süreci anlatmak için kullanılmaktadır. Ulusaşırı sürecin insanlar üzerinde toplumsal, ekonomik ve politik etkileri vardır. Bu süreç, insan akışı ve fikirlerin ya da ürünlerin bölgeler arasında dolaşımıyla mümkün olabilmektedir. İnternet, uydu yayınları ve artan göç dalgalarından etkilenmektedir. Milliyetçilik, vatandaşlık, kimlik ve aidiyet gibi kavramlar yeniden tartışılmakta, hatta anlamları da dönüşmektedir (Soysal, 1995).

Göçmenlerin hareketliliği sürekli varolagelmisse de, göç olgusunun karmaşık bir toplumsal alan olarak algılanması görece yeni bir olgudur. Bu alanı belirleyen ise ikili hayatlar yaşayan insanların sayısının gittikçe artmasıdır: İki dil konuşmak, iki ayrı ülkede evinin olması, ulusal sınırlar arasında düzenli ve sürekli temas ile yaşamını kazanmak gibi (Portes ve diğerleri, 1999, s.217). Ulusaşırı alanın en önemli özelliği, sınır aşırı yeni, düzenli ve sürekli değişikliklerin yaşanıyor olmasıdır.

Ulusaşırı alana pek çok etkinliği oturtmak mümkündür. Bunlar arasında büyük ölçekli ekonomik girişimler, pazar ve sermayenin akışı, iki ya da daha fazla ülkede gerçekleştirilen siyasal çalışmalar gibi makro etkinliklerden söz edilebilir. Mikro etkinlikler arasında ise ulusal spor karşılaşmaları, siyasal ve sanatsal figürlerin önemli bayramlarda göç edilen ülkedeki topluluğa katılması, ev sahibi ülkede üretilen film ya

da müzik ürünlerinin göç edilen ülkede festivallerle sunulması gibi örnekler sıralanabilir. Gç olgusunun bu tarihsel dönüşümü içerisinde havayolu taşımacılığının gelişmiş olması, telefon, faks ve daha da önemlisi elektronik iletişim teknolojileri ile uydu teknolojisinin gelişimi önemli bir yer tutarken, tüm bu gelişmeler ulusaşırı alanın kitlesel ölçekte yayılmasına da katkıda bulunmuştur.

Faist'e (2000) göre ulusaşırı alanın öznesi olan bireyden artık "göçmen" olarak söz etmek zordur. Göçün ilk yıllarında "göçmen" olarak nitelendirilebilecek insanlar, yeni toplumsal ilişkileriyle farklı ve kalıcı alanlar yaratmışlardır. Faist, bu alanların farklı olmasını vurgularken "kalıcı" olmasının özellikle altını çizmektedir. Göç edenler için artık geri dönmek söz konusu değildir. Bu insanlar, hem kendi alanlarını hem de kaldıkları ülkeleri dönüştürmektedirler. Almanya ile Türkiye arasında son kırk yılın gç deneyiminin ardından Almanya-Türkleri tarafından yaratılan alan buna bir örnektir. Bu alışmada Faist'in yaklaşımı benimsenmekle birlikte, ulusaşırı alanın göç etmiş aktörleri kavramsal bütünlük açısından "göçmen" olarak nitelendirilmektedir.

Yukarıda söz edilen bu yeni alanları kavramsallaştırmak büyük önem taşımaktadır. İmgelerin, simgelerin ve bilgilerin iletişim araçları yoluyla hareketi için medya uzamı (*mediascape*) kavramını kullanan Appadurai (1996, s.35), bu süreci turistlerin, konuk işçilerin, sürgünlerin, göçmenlerin hareketiyle (*ethnoscape-etnik uzam*) birlikte küresel kültürün farklı eksenlerinden biri olarak görür. Appadurai (1996), bu iki uzamın dışında küresel sermayenin, para pazarının hareketi ile mal spekülasyonları için finans-uzamı (*financescapes*), bilgi teknolojilerinin küresel yapılanışı için tekno-uzamı (*technoscapes*), imgelerin ve fikirlerin üretilmesi ve yerel, ulusal ve ulusaşırı izleyiciye dağıtılması süreci için idea-uzamı (*ideoscapes*) kavramlarını da kullanmaktadır. Gönüllü olsun ya da olmasın, kitlesel gçler insanlık tarihine hiç de yabancı değildir. Ancak Appadurai'a (1996) göre bu gçler, imgelerin kitlesel tüketimi ile üst üste binince artık yeni bir olguyu, "diyasporik kamusal alanları" yaratmaktadır. İşte milliyetçilik de, göçmenler tarafından, medya uzamıyla bu alanlarda yeniden üretilmektedir.

Burada söz edilen kültürel yaklaşım, milliyetiliğ i bir kültürel proje olarak gören (Anderson, 1991; Chatterjee, 1986; Gellner, 1983 gibi) temel metinleri de kapsayarak ulusaşırı mekanizmaları zmllemek için önemlidir. Gellner'in (1983) tanımına

bakılırsa, milliyetçilik siyasal birlikle kültür birliğini çakıştırma projesi çerçevesinde farklı halk kültürlerinden tekil bir üst kültür yaratma çabası olarak anlaşılır. Bu yaklaşımla, ulus adı verilen olgunun farklı toplumsal/siyasal koşullarda farklı biçimlerde üretildiği vurgulanmaktadır. Bu sürecin aktörlerini Hobsbawm (1990), burjuvazinin halkı siyasal arenaya daveti olarak belirtmiştir. Ulusu oluşturan unsur “halk”, türdeş bir yapı olarak kabul edilmiş, görsel ve törensel pratikleri “geleneğin icadı” kavramıyla ulusu oluşturan kategoriler olarak görmüştür.

Anderson (1991), ulus-devletin oluşmasında, milliyetçiliği “hayali topluluklar” olarak tanımlarken, siyasal süreçte kültürel boyuta vurgu yapmakta, medya çalışmaları için önemli bir anlam ifade eden “basım kapitalizmi” kavramını ortaya atmaktadır. Bir topluluk hayal edilip, birileri bu topluluğa üye olmaya çağrılırken bunu gerçekleştirmeye yönelik hem maddi hem de kültürel araçlar geliştirilmelidir. Bu araçlar, birlik ve beraberliğin temelini kuran kültürel mesajlar ileten milliyetçi söylemlerden oluşmaktadır. Anderson’un tarihsel çözümlemesine göre, bu söylemler gazete gibi iletişim araçları yoluyla gündelik hayat içinde meşruluk kazanmaktadır. Farklı söylemler, farklı ulus pratiklerinin de ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Kitle iletişim araçları, birbirini hiç görmeyen, tanımayan insanların ortak zihinsel bir alana ait oldukları duygusunu yayarak, ulus-devletlerin ve dolayısıyla ulusal kimliklerin oluşmasına önemli katkıda bulunmaktadır.

Bu temel önermelerden hareketle, medya bugün, ulusaşırı alanda birbirinden uzak ortamları yakınlaştırıp, bir bakıma ulusal kimliklerin ve aidiyetlerin imgelemi sürecini de sınırsızlaştırmaktadır. Böylelikle medya, anavatana özlem, haber alma arzusu ve sanatsal etkinliklere katılım gibi gereksinimleri pekiştirir. Avrupa’da yaşayan Türk göçmenler de bu sınırsızlaştırılmış ilişkilerde, medya, ulaşım araçları, ticari etkinlikler gibi ulusaşırı mekanizmalarla milliyetçiliği yeniden üretmektedirler (Kastoryano, 2004).

Özellikle son on yıl içinde medya-iletişim-göç araştırmalarında hem nicel artış hem de nitel değişiklikler gözlenmekte ise de, ilk çalışmalar 20. yüzyıl başına kadar gitmektedir. Ancak 20. yüzyılın sonuna gelindiğinde sosyal bilimlerdeki “ulusaşırı alan” paradigması bugün göç üzerine yapılan çalışmaları derinden etkilemiştir.

Göç süreçleri ve medya ile ilintili araştırmaları üç çalışma alanı altında toplamak mümkündür. İlk olarak, varılacak ülkeden ya da genel olarak küresel medyadan ulaşan iletilerin potansiyel göçmenlerin davranış biçimlerini etkileyecek bilgi kaynaklarının incelendiği araştırmalar belirtilebilir (Herman ve McChesney, 1997; Mai, 2001; Rajagopal, 2001 gibi). Bu çalışmalar ekonomi-politik ve kültürel çalışmalar geleneklerinden yola çıkarak kapitalist yeniden üretim ve kültür endüstrisi kavramları etrafında şekillenir.

İkinci olarak, göç edilen ülkede medya üretimlerinde göçmenlerin nasıl temsil edildiği ya da gündelik iletişim pratiklerine ne kadar dahil edildiğine bakan, çoğunlukla içerik ve söylem çözümlemesine dayanan araştırmalar üzerinde durulabilir. Bu araştırmaların pek çoğunda göçmenin “öteki” olarak konumlandırıldığı, bazen de “suçlular” ya da “istenmeyenler” gibi dışlayıcı olumsuz sıfatlarla tanımlandığı gözlenmiştir (King ve Wood, 2001; Rajagopal, 2006; Shim 1998; van Dijk, 2000 gibi). Burada sözü edilen çalışmalar, bu tür temsillerin kalıp yargılar yarattığını ve bunların sonucunda etnik azınlıklar ve göçmenler arasında patlamaya hazır bir tepki oluşturduğunu vurgularken, örneğin 2005 sonbaharında Fransa’daki banliyö ayaklanmalarını anlamaya yardımcı olmaktadır.

Üçüncü çalışma alanı ise göç veren ülke kaynaklı medya ile, göçmen toplulukları ve diasporaların buldukları ülkelerde ürettikleri medya ürünlerini kapsamaktadır. Özellikle bu alan yukarıda sözü edilen uluslararası mekanizmaları kapsayacak şekilde yapılanmaktadır. Uydu televizyonları, İnternet ve yeni küresel dağıtım teknolojileri diasporik toplulukların politikalarında ve aynı zamanda kültürel kimlikleşme süreçlerinde dinamik rol oynamaktadır. Bu kitle iletişim araçları sayesinde göçmenler, kendilerini “evde” hissetmekte ama aynı zamanda buldukları ülkelerde kendilerine yeni birer “ev” kurmaktadır.

Göçmenler, bir sonraki aşamada ise bu yeni “ev”lerinde kendilerine ait medya alanları yaratmaktadır. Aksoy ve Robins’in (2000, 2001, 2003, 2006) İngiltere’de, Ogan’ın (2001) Hollanda’da, Kosnick’in (2002, 2007) Almanya’da Türk, Kürt ve Kıbrıslı Türk diasporik toplulukları içerisinde yaptıkları etnografik araştırmalar bu sorunsal çevreleyen araştırmalardan yalnızca birkaçıdır. Naficy’nin (1993) İranlı sürgünler, Rajagopal’ın (2001) Güney Asya’lı göçmenler, Sinclair ve Cunningham’ın

(2000) Avusturalya'daki Asya diasporası, Hargreaves ve Mahdjoub'un (1997) Fransa'daki azınlıklar üzerine çalışmaları da örnek ve öncül olacak niteliktedir. Bütün bu çalışmalar, tıpkı Shohat ve Stam'ın de (2003, s.15) belirttiği gibi, uluslararası topluluklardan söz konusu olduğunda artık “yalın gruplardan değil, iç içe geçmiş ilişki ağlarından ve klasik sınırların yıkıldığı, yeniden tanımların yapıldığı bir alandan söz edildiği” ve medya da o ilişkilerin içinde yer aldığı için başat bir önem taşımaktadır.

Bu çalışma alanı içinde diasporik medya bir taraftan göçmenlerin anavatanla bağlarını güçlendirirken, diğer taraftan kültürel ayrıma da yol açması bakımından önem taşımaktadır ki, bu göç edilen ülkeyi ve kültürünü dışlamayı da kapsar. Aksoy ve Robins (2000), göçmen Türklerin uluslararası Türk televizyonlarını izlerken iki farklı durumu aynı anda deneyimlediklerini saptamışlardır. Bu durumları ise “uzaklık koyma” ve “bağlanma” olarak tanımlamaktadırlar (Aksoy ve Robins, 2000, s.363). Göçmenler, kimi zaman dinledikleri bir şarkıyla Türklüklerini pekiştirerek kendilerini “ev”de hissetmekte, kimi zamansa haberlerdeki magazin içeriğini “yozlaşma” olarak görüp, Türkiye'ye tamamen yabancı olduklarını düşünmektedirler. Bir başka deyişle, göçmenler bir yandan anavatan ve oraya ait yaşam pratikleri ile aralarına uzaklık koyarken, bir yandan da kimi simgesel değerlere ya da göstergelere bağlanma yeniden gerçekleşmektedir.

Bilgisayar dolayımıli iletişim pratiği, göçmenler arasında toplumsal sermayenin gelişmesinde daha önce bulunmayan yeni bir kaynak sağlamıştır. Son on yılda İnternetin yaygın olarak kullanılması, diasporaların ve göçmenlerin hem kendi aralarında, hem “anavatan”la hem de diğer uluslararası topluluklarla iletişim süreçlerini değiştirmiş ve arttırmıştır, çünkü bu pratik zaman ve mekan sınırlarını aşmaktadır. İnternet, diğer taraftan fiziksel olarak bir arada olan topluluklar arasındaki bağların sürdürülmesi ve sağlamlaştırılmasına da yardımcı olmaktadır. Her iki durumda da sanal topluluklar, insanları bir araya getirmekle kalmamakta, aynı zamanda duygusal bağlar kurulması potansiyelini yaratmaktadır (Baym, 1995; Rheingold, 1993; Wellman ve Gulia; 1999); buna bağlı olarak coğrafya belirsizleşmektedir. Böylelikle, anavatan, zaman zaman kurulan ilişkiyle sağlanan bir anı olmaktan öteye gidip, günlük hayatın içinde katılan bir alana dönüşür. Ancak bu alan, artık ne geride bırakılan anavatanın kendisidir ne de göç edilen ülkedir; kendi dinamikleri ve kültürü olan inşa edilmiş yeni

bir gerçekliktir. Yani teknolojik iletişim olanaklarının kullanılması aidiyet ve topluluk duygusunu ortadan kaldırmaz, yalnızca şeklini değiştirir.

New York ve New Jersey’de yaşayan Türkiye kökenli göçmenler, özellikle medyanın da iletileriyle desteklediği Türkiye’ye hayali ya da kurgulanmış bir aidiyet bilincini yaşamaya devam ederken, bir taraftan da Türkiye’den tamamen farklı dinamikleri ve ilişkiler ağı olan diasporik kamusal alanlar oluşturmaktadırlar. İşte bu yeniden üretilen ilişkiler ağı, Türkiye kökenli göçmen topluluğunu tıpkı diğerleri gibi “ulusaşırı topluluk” olarak tanımlayabilmeyi mümkün kılmaktadır. Bu toplumsal alanlar ne Londra’daki Hint, ne New York’taki Meksikalı ne de Berlin’deki Türklerin yarattıkları toplumsal alanlara ve dinamiklerine benzemektedir. Üstelik sayısal olarak da onlar kadar büyük değildir. Ancak burada önemli olan demografik özelliklerinden çok yarattıkları kültürel alanın içindeki etkinliklerdir.

ABD’de yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerin bu pratiklerini anlayabilmek için demografik yapısına da bakmakta yarar vardır. ABD’deki toplam Türkiye kökenli göçmen sayısı, 2000 nüfus sayımına göre, 117,575 kişi olarak ifade edilmektedir (<http://www.census.gov>). Kayıt dışı göç edenler de dahil edildiğinde bu sayının 300,000 ile 400,000 arasında değiştiği tahmin edilmektedir (Altschiller, 2000, s.1367). New York ve New Jersey eyaletlerinde yaşayanların sayısı ise 36,000’i bulmaktadır. Institute of International Education’a göre, 2006-2007 öğretim yılında 11,506 öğrenci Türkiye’den ABD’ye eğitim amacıyla göç etmiştir (<http://opendoors.iienetwork.org>).

Bütün bu sayılar dikkate alındığında ABD’de yaşayan Türkiye kökenliler ile ilgili araştırmaların sayısının Avrupa’daki çalışmalardan neden daha az olduğunu anlamak mümkündür. Gene de bu sınırlı çalışmalar içinde Kaya’nın (2003) Türk-Amerikalıların kimlik oluşumu, Tokatlı’nın (1991) New Jersey eyaletinin Paterson kentinde göçmen işçiler üzerine yaptıkları, Angın’ın (2003) ABD, Kanada ve Almanya’daki Türk diasporalarını karşılaştırdığı çalışmalar bu alandaki boşluğu doldurma yolunda bazı çabalardır. Yine bu araştırmalar arasında Güler’in (2004) Giresun’un Yağlıdere ilçesinden ABD’ye göç edenlerin sosyo-ekonomik nitelikleri üzerine yaptığı etnografik çalışma ile, Bali’nin (2004) ilk göç dalgasına yönelik tarihsel çalışması da önem taşımaktadır.

Bu araştırmalarda ABD’de yayınlanan gazeteler ve televizyon izleme alışkanlıklarıyla dilin kullanımı hakkında çok genel bilgiler verilmekteyse de, medya ve iletişim pratikleri üzerine çözümleme yapılmamıştır. Her ne kadar ABD’de yaşayan Türkiye kökenli göçmen topluluğu, gerek Avrupa’daki Türkiye kökenli göçmenler, gerekse ABD’deki diğerk göçmen grupları ile nicelik olarak karşılaştırıldığında oldukça küçük olsa da, özellikle son yıllarda İnternet kullanımının yaygınlaşması ve Türk televizyon kanallarının uydu aracılığıyla kolaylıkla ve ucuz olarak izlenebilmesi nedeniyle ulusaşırı dinamikleri barındırmaktadır.

Bu ulusaşırı toplumsal dinamiklerin sürekliliğini sağlayan iletişim araçları arasından, Hürriyet ve Zaman gazeteleri günlük olarak ABD’de basılmakta, Milliyet, Fanatik ve Haftasonu gibi gazetelere de Türklerin yoğun yaşadığı semtlerde kolayca ulaşılmaktadır. Bu gazetelerdeki haberler Türkleri kimi zaman azınlık, kimi zaman Amerikalı, kimi zamansa “Türk vatandaşı” olarak tanımlamaktadır. Kimi göçmenler uydu aracılığıyla Türk televizyon kanallarını seyretmektedir. Bu kanallar arasında dönüşümlü yayın yapan ATV, CNNTürk, Kanal D, Lig TV, NTV, PowerTürk, Samanyolu, Show TV, TGRT ve TRT-INT bulunmaktadır.

Türkiye merkezli bu yayınların dışında düzenli olarak New York bölgesinde yayınlanan iki haftalık Forum gazetesi, California bölgesinde yayınlanan haftalık USA Turkish Times gazetesi, çok sayıda İnternet sitesi, haftada bir saat New Jersey, New York ve Connecticut eyaletlerine yayın yapan Turkish Hour televizyon programı ABD’de üretilen başlıca yayınlar arasındadır.

Birçok göçmen İnternet’i yaygın olarak kullanmaktadır. Türk televizyonu olanların çoğu zaman yalnızca bu kanalları izlediği gözlenmektedir. ABD kanallarının izlenmemesinin nedenleri arasında, İngilizce’ye yeterince hakim olamama ve yukarıda söz edilen geride bırakılan “vatan” ile bağı sürdürülebilme çabası yer almaktadır.

Bu çalışmanın temel varsayımı; uydu televizyonu, İnternet ve gazetelerin daha yaygın olarak okuyucuya ulaşması gibi medya gelişmelerinin yeni bir ulusaşırı kültür düzeni yarattığıdır. Bunun için televizyon programları, İnternet yayınları ve gazete haberlerinde kültürel kimliklerin nasıl temsil edildiği ve yeniden üretildiği araştırılmıştır. Türkiye sınırları dışında yaşayan göçmenlerin “kimlik oluşma sürecinde”

kullandıkları medya ortamlarının (göç ettikleri ülkelerde göçmenlerin eriştikleri ulusaşırı medya ve ürettikleri yerel etnik medya metinleri), göçmenlerin kamusal yaşama siyasal, ekonomik ve kültürel olarak katılımlarında sağladığı olanaklar üzerinde odaklanılmıştır.

Medyaya ve medyayla ilişkilere bakmak “anavatan”la ilişkilerin dönüşümünü anlamaya yardımcı olmaktadır. Ulusal sınırların aşılmasının, insanların imgeleminde -ki bu imgelemi tasarımlayan ve ifade edilmesini sağlayan büyük ölçüde yeni ve geleneksel medyadır- yarattığı etkiyi anlamlandırmak kaçınılmazdır. Araştırmanın temel sorunu en genel ifadesiyle, göçmenlerin medya kullanımı; onların hem günlük yaşantılarında hem de siyasal duruşlarında, kimliklerinin dönüşümünde, medyanın yerinin ne olduğu ve göçmenlik olgusunun medya üretim pratiklerini nasıl belirlediğidir.

1.2. Amaç

Araştırmanın temel amacı, Amerika Birleşik Devletleri’nde yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerin kitle iletişim araçlarını kullanma alışkanlıkları ve bunun “ulusaşırı” kimliklerinin oluşumu ve dönüşümüne katkısının ne olduğunu saptamaktır. Bu amaç doğrultusunda, aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Amerika Birleşik Devletleri’nde yaşayan Türkiye kökenli göçmenler hangi kitle iletişim araçlarını, nasıl ve ne sıklıkta kullanmaktadırlar?
2. Televizyon, Türkiye kökenli göçmenlerin kimliklerini ve kültürel pratiklerini nasıl biçimlendirmekte ve göçmenler kendilerini tanımlama çabaları içinde televizyonun yerini nasıl değerlendirmektedirler?
3. ABD sürümleri yayınlanan gazetelerle Türkiye’deki özgün baskılarının içerikleri ve söylemleri arasında fark var mıdır? Eğer varsa bu fark, göçmenlerin “milliyetçi” kimliklerine nasıl katkıda bulunmaktadır?
4. Göçmenler açısından uzakta olmanın yarattığı yalıtılmışlık İnternet’i temel alan bilgisayar dolayimli iletişim sayesinde nasıl dönüştürülmektedir? Dahası, İnternet, göçmenlerin birbirleriyle ve geride bıraktıklarıyla bağlarını oluşturmada/korumada kamusal alan yaratmakta mıdır?

5. ABD'deki Türkiye kökenli göçmenler, Türkiye sınırları dışında (hatta büyük bir kısmı hiçbir şekilde dönmeyeceği halde) milliyetçiliği nasıl ve neden yaşatmakta/yeniden üretmektedirler?
6. Göçmenler kendilerini nasıl tanımlamakta ve göçmenlik deneyiminin kimliklerinde yarattığı dönüşümü nasıl ifade etmektedirler? Bu kanılar arasında sosyo-ekonomik düzey, eğitim düzeyi, siyasal görüş ya da yasal statüleri gibi kategoriler göz önünde bulundurulduğunda farklar var mıdır?

Böylelikle, iletişim teknolojilerinin, kültürel pratikler ve medya ürünlerinin “ulusaşırı toplulukları” nasıl etkilediği ya da biçimlendirdiği açıklanmaya çalışılmaktadır.

1.3. Önem

Çalışma süresince yukarıda belirtilen sorulara verilecek yanıtlar ve elde edilecek veriler, ulusaşırı göç ve medya çalışmalarında diğer araştırmalara kaynaklık etmesi açısından önemlidir.

Bu tür çalışmaların hem sayısal olarak artması hem de daha kapsamlı olması göçmenlere hizmet veren sivil, siyasal ya da kamusal kurumlara kaynaklık edecek, böylece göçmen politikalarının belirlenmesi sürecine de katkıda bulunabilecektir.

Medya ürünlerini hem üretenlere hem de pazarlayanlara rehberlik edebilecek olan bu çalışma, ayrıca, izleyici/okurun, medya ürünlerini eleştirel okuma yetisinin geliştirilmesine ve yayıncılık sürecine katılmak isteyen bireylere öneride bulunabilecek niteliktedir.

1.4. Sayıtlar

Araştırma, bazı sayıtlar üzerine temellendirilmiştir:

1. “Göç” olgusu sosyo-kültürel dinamikleri değiştirir.

2. Medya, toplumsal değişme ve gelişmede önemli bir unsurdur; medya, işlevini gereği gibi yerine getirdiği durumlarda bireylerin bilgi birikimini arttırabilir ve toplumsal belleği ayakta tutabilir.
3. ABD’de yaşıyan Türkiye kökenli topluluğun oluşturduğu alanı “ulusaşırı alan” olarak tanımlamak mümkündür.

1.5. Sınırlılıklar

1. Sorunsal her ne kadar tüm kitle iletişim araçları için geçerliliğini korusa da, çözümleme nesnesi olarak “televizyon, gazete ve İnternet” seçilmiştir.
2. Türkiye kökenli göçmenlerin Amerika Birleşik Devletleri’nin çeşitli eyaletlerine yayıldığı ve hatta bazı eyaletlerde yoğun olarak yaşadıkları bilirse de, ülkenin coğrafi koşulları ve ulaşım zorlukları nedeniyle, çalışma New York ve New Jersey eyaletleriyle sınırlandırılmıştır.
3. Araştırmaya yalnızca ulusaşırı kitle iletişim ortamlarıyla etkileşim halinde bulunan birinci kuşak göçmenler katılımcı olarak dahil edilmiştir.
4. Araştırmaya ABD’de baskıları yapılan Hürriyet ve Zaman gazetelerinin Mart-Ağustos 2006 tarihleri arasındaki altı aylık sayıları dahil edilmiş ve çözümlenmeler birinci sayfa haberleri üzerinden yapılmıştır.

1.6. Tanımlar

Diyaspora: Genellikle hatırlama ve anma gibi toplumsal ve siyasal dinamiklere yön veren, konuk işçi, mülteci gibi grupları da kapsayan ulusaşırı kimlikleşme süreciyle beslenen ilişkiler ağını barındıran, kimi kategorilere (etnisite, din vs.) göre türdeş olduğu varsayılan ve büyük olasılıkla “anavatan”a dönmeyecek insan topluluğu.

Medya uzamı (*mediascape*): Küresel kültürün genişlediği, imgelerin, simgelerin ve bilgilerin televizyon, radyo, gazete, dergi ve film yoluyla hareketini sağlayarak küresel kültürün genişlemesine katkıda bulunan eksen.

Kimlikleşme: Kimliklerin, birer öz olarak kabul edilmediği, inşa edildiği, dönüştüğü ve yeniden üretilebildiği dinamikleri barındıran toplumsal süreç.

Uluslararası kimlik: Göçmenlerin hızlı ulaşım, iletişim araçları, ticaret gibi uluslararası bağlar sayesinde hem göç ettikleri ülkeye hem de anavatanına sadakat ve aidiyet geliştirdikleri bir tür kolektif kimlik.

Birinci kuşak göçmen: Türkiye’de doğmuş, en azından zorunlu eğitiminin ilk bölümünü Türkiye’de tamamladıktan sonra bir başka ülkeye çoğunlukla yetişkin yaşlarında göç eden kişi.

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma kümesi, verilerin toplanması ve çözümlenmesine ilişkin bilgiler sunulmaktadır.

2.1. Araştırma Modeli

Araştırmada amaca uygun olarak verilerin toplanabilmesi ve çözümlenebilmesi için gerekli koşulların düzenlenmesi amacıyla özellikle etnografik veri toplama araçları kullanılırken, bir taraftan da medya kullanımını saptamaya yönelik betimsel bir desen tasarlanmıştır. Böylelikle araştırmada “ne” sorusuna olduğu kadar, “nasıl” ve “neden” sorularına da yanıt bulmaya çalışacak bütüncül bir yaklaşım benimsenmiştir. Farklı verilerin toplanması ve veri çeşitliliği böylesi bir bütünlüğü mümkün kılmaktadır. Çalışmaya yöntembilimsel açıdan “izleyici çalışmaları” ile “medya etnografisi” kaynaklık etmektedir.

2.1.1. İzleyici Çalışmaları

İzleyiciye ilişkin araştırmalar, 1920’lerden itibaren başlayan insanları sayma ölçümlerinden 1970’lere uzanan ‘kullanıcılar ve doyumlar’ yaklaşımına kadar önemli değişiklikler geçirmiştir. Ancak Birmingham Üniversitesi’ndeki *Kültürel Çalışmalar* ekolünün de etkisiyle, 1980’lerden itibaren izleyici çalışmalarında paradigmatik bir değişim gerçekleşmiştir. İzleyiciyi, potansiyel bir tüketici olarak gören “pazar” yaklaşımındansa, etkin bir topluluk olarak anlamaya çalışan bu yeni yaklaşım antropoloji disiplininin oldukça etkilenmiştir.

Ang (1985) ve Morley’ nin (1986) hane içinde televizyon izleme alışkanlıkları ve aile rollerinin nasıl dönüştüğü üzerine araştırmaları bu alandaki önemli çalışmalardır. Etnografik veri toplama yöntemlerini kullanmaları açısından da bu çalışmalar önem taşımaktadır. Söz konusu çalışmalar genel olarak televizyon izleme ediminin kültürel bağlamlarından kopartılarak anlaşılamayacağını, dolayısıyla farklı kimlikler tarafından

farklı edimler gerçekleştirilebileceğini vurgulamaktadır (Morley ve Silverstone, 1991). Yalnızca televizyonun değil, İnternet dahil tüm kitle iletişim araçlarının izleyici/okur/kullanıcıların gündelik yaşamında merkezi bir yer edindiği varsayımından yola çıkan bu yaklaşım, aracı kullanan özneyi tarihsel ve toplumsal koşulları içinde değerlendirmeyi önermektedir (Bird, 2003).

İzleyicinin kitle iletişimi ile ilgili tüm etkinliklerinin anlamlandırılabilmesi için “hem kamusal hem de özel alanda” gözlemlenebilir olması gerekmektedir (Morley ve Silverstone, 1991, s.153). Bu ise etnografiyi ampirik bir yöntem olarak kullanmayı, elde edilen verilerle etkinliği kültürel ve tarihsel bağlamı içinde anlamaya çalışmayı mümkün kılmaktadır.

2.1.2. Medya Etnografisi

Temelde açıklanmaya çalışılan medyanın göçmenlerin yaşamlarına etkileri olsa da, toplanan veriler ancak kültürel bağlamı içinde bir bütünün parçaları olarak anlamlıdır. Dolayısıyla bu çalışma bir ‘etki’ ya da ‘algı’ araştırmasından çok, “izleyici/okur etnografisi” (Bertrand ve Hughes, 2005, s.54) ya da “medya etnografisi” (Jensen, 2004, s.164) olarak tanımlanabilir. Burada etnografi, medyanın kendisinden çok, farklı bağlamlarda kurulmasına yardım ettiği toplumsal pratikler ve kimliklere odaklanmayı kapsar. Yani, böylesi bir etnografik çalışmada, farklı kitle iletişim araçlarını referans alarak kültürünü ve yaşam biçimini tanımlayan özgün bir toplumsal grup araştırmanın öznesini oluşturur. Burada önemli olan hem medyanın hem de onu kullananların içine gömüldüğü tarihsel ve toplumsal bağlamlardan araştırmanın öznesini soyutlamamaktır. Jensen’in (2004, s.166) de ifade ettiği biçimiyle, anlam, yöntemsel açıdan “medyadan topluma” akarken, kuramsal açıdan ise “toplumdan medyaya” doğru akmaktadır.

Böylesi bir etnografik yaklaşım, stratejik olarak medya ürünlerini üretenler ve kullananlar kadar anlamın oluşturulduğu metinlerarası kaynakları da araştırmanın nesnelere içine katabilmeyi öngörür (Ginsburg, vd., 2002, s.6). Burada anlam aktarımı, yöntemsel açıdan medya metinlerinin çözümlenmesi ile mümkün olabilmektedir.

Ginsburg ve diğerlerine (2002, s.23) göre medya üzerine antropolojik bir yaklaşım “medya tüketim, üretim ve dolaşımıyla ilgili tüm toplumsal süreçlerin dinamiklerini” keşfetmek durumundadır. Osorio’ya (2005, s.36) göre ise,

Medya antropolojisi kitle iletişimi ve kültür arasındaki ilişkiyle uğraşan disiplinin içinde bir alandır. Kültürün kitle iletişimi ile nasıl taşındığı ise bunun özgün noktasıdır. Böylelikle toplumun şekillendirdiği araçlarla bir süreci ya da sistemi inceleriz. Antropoloji kültürü araştıran tek sosyal bilimdir. Böylece medya antropolojisi, kültürün bizleri kitle iletişimi aracılığıyla şekillendirmesini inceleyen antropolojinin içinde bir alandır.

Georgio’nun (2006a, s.36) da belirttiği gibi, herhangi bir etnografik çalışmada olduğu gibi medya etnografisinde de yapılmaya çalışılan toplumsal olguları “açıklamaktan çok anlamaktır”. Medya etnografisinin yukarıda özetlenen epistemolojik kaynağı doğrultusunda bu çalışmada, Amerika Birleşik Devletleri’nde yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerin kimliklerinin dönüşümüne ya da onları pekiştirmelerine katkıda bulunabilen kitle iletişim araçlarına ilişkin deneyimleri, buldukları toplumsal bağlam içinde incelenmiştir.

Etnografik araştırmanın bulguları, betimsel çözümlemelere derinlik, ayrıntı ve anlam kazandırmaktadır. Görüşme tekniğiyle elde edilen nitel veriler, gözlemlerden elde edilen ikincil verilerle desteklenirken, medya metinlerinin söyleminin analiz edilmesi çalışmada veri ve çözümleme çeşitliliğine katkıda bulunmuştur.

2.2. Çalışma Kümesi/Katılımcılar

Araştırmanın amacına uygun olarak, göçmenlerin neler izleyip okudukları ve bunlarla kendilerini nasıl ifade ettikleri çok önemlidir. Bu nedenle katılımcılar, “amaçlı örneklem” yöntemi ile seçilmiştir. Çalışmada farklı sosyo-ekonomik ve demografik kategorilerdeki kişilerin kitle iletişim araçlarının kullanımı hakkında bilgi edinilmek istendiğinden, bu farklı kategoriler doğrultusunda katılımcılar çalışmaya dahil edilmiştir.

Katılımcıların kimlerden oluşacağına karar verme aşaması her ‘amaçlı örneklem’ seçmede olduğu gibi uzun zamana yayılmış ve derinlemesine bir planlamayı öne çıkarmıştır. Göreli olarak küçük bir katılımcı grubu oluşturulmuş ama bu grupta soruna

taraf olabilecek bireylerin çeşitliliği en üst düzeyde yansıtılmaya çalışılmıştır. Burada amaç, farklı demografik ve sosyo-ekonomik özelliklerine göre çeşitlilik gösteren durumlar arasında ortak ya da paylaşılan olgular olup olmadığını anlamaya çalışmak ve bu ortaklıklara göre yanıt bulmaya çalışmaktır. Dolayısıyla katılımcıların kimler olacağına karar verme süreci, salt bir ‘örneklem seçme’ sürecinden çok, içinde barındırdığı ayrışıklığı ile tam da amaçlar doğrultusunda sorulan sorulara yanıt verebilecek niteliktedir.

Bu araştırmada, araştırmacının beş yıldan uzun bir süre ABD’de Türkiye kökenli göçmenlerle birlikte yaşamış olması ve katılımcı gözlemci olarak sürdürdüğü veri toplama aşamaları, katılımcılara karar vermede etkili olmuştur. Aynı nedenle, katılımcılar da araştırmacıyı “kendilerinden” biri olarak görmüşlerdir. Böylece katılımcıların kendilerini daha rahat ifade edebildikleri gözlenmiştir.

Katılımcılarla görüşmeler, Türkiye kökenli göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı, New York kentinde Brooklyn’in Sheepshead Bay ve Manhattan’ın Upper East Side mahalleleri ile New Jersey eyaletinin Paterson ve Clifton kentlerinde, Haziran-Ağustos 2006 tarihleri arasında sürdürülmüştür. Araştırma boyunca 30 katılımcıyla derinlemesine görüşme yapılmıştır.

Katılımcıların bir kısmından telefonla, diğerlerinden ise yüz yüze görüşme randevusu istenmiştir. Görüşme zamanı ve yerine katılımcılar karar vermişlerdir. Paterson kentinde 25 yıldır yaşayan ve kendisiyle yapılan görüşme bu araştırmaya dahil edilmeyen, çevreyi iyi bilen ve önemli bilgiler veren bir kişi, bu kentteki diğer katılımcılara ulaşılmasında yardımcı olmuştur. Bu katılımcıyla yapılan görüşme, araştırma amacına yönelik veriler elde edilmediği için çalışmaya dahil edilmemiştir. Katılımcıların kısa biyografik öyküleri EK 1’de sunulmaktadır.

Katılımcıların 6’sı araştırmacının uzun süredir tanıdığı ve gözlem yaptığı ortamda da bulunan kişilerdir. Bu kişilerle görüşme yapılmasının temel nedeni ulusaşırı iletişim ortamlarıyla düzenli etkileşim halinde olmalarıdır. Bu katılımcıların önerdiği 5 kişi ile yapılan görüşmeler de verilere eklenmiştir. Böylece katılımcıları belirlemede kar topu tekniği de sürece dahil edilmiştir. Katılımcıların seçilmesinde kullanılan bu teknik, zengin bilgi kaynağı olabileceği tahmin edilen kişilerin katılımcılar tarafından

önerilmesiyle uygulanmaktadır. İlk katılımcılar hem gözlem süreci hem de görüşmeler sırasında konu hakkında bilgilendikçe olası başka katılımcıları da önermişlerdir.

Geriye kalan 14 katılımcı için Paterson kentinde kaynak kişinin önerdiği 4 ve ayrıca tanışılan 3 kişi araştırmaya dahil edilmiştir. Görüşmeler sırasında katılımcıların özellikleri değerlendirilmiş, eğitim düzeyi ve etnik köken açısından bir türdeşlik saptandığı için, bu kategoriler doğrultusunda 5 katılımcıyla görüşülmüştür. Geriye kalan 2 katılımcı, ayrı zamanlarda görüşmelere tanık olup, kendi istekleri doğrultusunda araştırmaya dahil olmuşlardır.

Toplam 30 katılımcının 9'u kadın, 21'i erkektir. Erkek katılımcılardan 5'i medya çalışanı, 1'i de konsolosluk görevlisi olarak referans bilgiler vermeleri açısından önem taşımaktadır. Dil bilme açısından değerlendirildiğinde, 9 katılımcı İngilizce'yi hemen hiç bilmez iken, 11 katılımcı orta düzeyde, 10 katılımcı ise ileri düzeyde İngilizce bilmektedir. Katılımcıların yaş ve cinsiyete göre dağılımı Çizelge 1'de sunulmaktadır.

Çizelge 1. Katılımcıların yaş ve cinsiyete göre dağılımı

	Kadın	Erkek	TOPLAM
20 yaş ve altı	1	-	1
21-30 arası	4	4	8
31-40 arası	1	6	7
41-50 arası	3	7	10
51 yaş ve üstü	-	4	4
TOPLAM	9	21	30

Araştırmaya katılan erkeklerin tamamı çalışırken, kadınların 5'i çalışıp 4'ü herhangi bir işte çalışmamaktadır. Katılımcıların 11'i ilköğretim, 8'i ortaöğretim, 5'i lisans ve 6'sı yüksek lisans eğitimlerini tamamlamışken, 3 katılımcı halen öğrencilik statülerini sürdürmektedirler.

Katılımcıların göçmenlik deneyimlerini anlamak açısından oldukça önemli olan yasal statü kategorisi de değerlendirme kapsamına alınmıştır. Toplam 20 katılımcı yasal olarak ABD'de bulunurken, 10 katılımcının herhangi bir yasal statüsü (öğrenci, göçmen, işçi vs.) yoktur. Katılımcıların 19'u evli, 11'i bekarken, 8 katılımcının ABD'de doğmuş çocukları bulunmaktadır.

2.3. Verilerin Toplanması

Çalışmada verilerin toplanmasında kullanılan teknik ve araçların araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğinin sağlanmasındaki önemi nedeniyle, farklı tekniklerle farklı türden veriler toplanmış, böylelikle çeşitlilik (*triangulation*) sağlanmıştır (Lindlof ve Taylor, 2002, s.240). Verilerin toplanması amacıyla katılımcılarla derinlemesine görüşmeler yapılmış, katılımcı gözlem tekniğine başvurulmuş ve çözümlenecek haber metinleri toplanmıştır.

2.3.1. Derinlemesine Görüşme

Farklı sosyo-ekonomik yapılardan, eğitim düzeylerinden, yasal statülerden ve siyasal düşüncelerden göçmenlerle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Tamamı yüz yüze yapılan 30 görüşmenin 25'i ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Doğrudan bireylerle görüşmeler yapıldığı gibi çeşitli örgüt ve kurumlar aracılığıyla ya da onları temsilen katılımcılarla da görüşme yapılmıştır. Ayrıca görüşülen katılımcıların 5'i medya profesyonellerinden oluşmaktadır. Görüşmelerin bir kısmı tek katılımcıyla gerçekleştirilirken, bir kısmında ise doğal toplumsal ortamlarda (kahvehane, işyeri gibi) grup görüşmeleri yapılmıştır. Bu tür görüşmeleri Jensen (2004, s.240) doğal grup görüşmeleri olarak adlandırmaktadır. Bu yöntemin avantajı görüşme sürecine gözlemi de katarak herhangi bir toplumsal durumda 'normal' olan hakkında bilgi edinebilmeyi kolaylaştırmasıdır.

Derinlemesine görüşme yapılmasındaki amaç, bu türün sağladığı esneklik avantajından yararlanmaktır. Derinlemesine görüşme tekniği, elde edilmeye çalışılan bilgilere referans kaynağı olacak sorular önceden hazırlanmasına rağmen, görüşme sırasında soruların yeniden düzenlenmesi ve tartışılmasına izin vermektedir. Her ne kadar araştırmacı başlangıçta amaca uygun soruları belirlese de, bu tür bir görüşmede katılımcıların da araştırmaya kendi katkılarını açıklıkla sunabilmeleri mümkün olabilmektedir (Bertrand ve Hughes, 2005, s.79). Katılımcıların tepkileri ve yanıtları değerlendirilerek görüşmeye devam edilebilmektedir.

Yukarıda da belirtildiği gibi 25 görüşme kayıt edilmiştir. Görüşme başlamadan önce kayıt için katılımcılardan izin istenmiş, kayda başladıktan sonra bu izin sesli

olarak onaylanmıştır. Ses kayıtları sırasında katılımcı vücut dilini kullanarak bir şeyler ifade ettiğinde, genellikle araştırmacı bunu sözel olarak yinelemiş ya da yazarak not almıştır. Görüşmeler sırasında ses kaydının 2 katılımcının verdiği yanıtları etkilediği gözlenince, kayıt cihazı durdurulmuş, görüşmelerin ondan sonraki bölümleri not edilerek kaydedilmiştir. Bu etki, katılımcıların sürekli kayıt aygıtını izlemesi, yanıt verirken uzun süre düşünüp açıklayıcı olmayan kısa görüşler bildirmesi şeklinde gözlenmiştir. Toplam 5 katılımcıyla yapılan görüşmelerin hiç kaydedilmeme sebebi ise görüşmelerin doğal bir süreç içinde başlamış olması ve araştırmacının kayıt etme girişiminin bu sürece sekte vuracağına olan inancıdır. Bu görüşmeler bittikten hemen sonra, araştırmacı konuşulanları yazarak kaydetmiştir.

Grup görüşmesi gerçekleştirilen üç durum yaşanmıştır. Birinci durum, bir video dükkanında çalışanlarla yapılan görüşmedir. Araştırmacı kendini tanıtip, görüşme isteğini belirttikten sonra katılımcılar buldukları mekan dışına çıkmak yerine, beraber görüşebileceklerini belirtmişlerdir. Bu görüşme sırasında katılımcılarla ses kaydı yapılmamış, araştırmacı görüşme tamamlandıktan hemen sonra yazarak kaydetmiştir.

İkinci grup görüşmesi yine 3 katılımcıyla kahvehanede gerçekleşmiştir. Kahvehanede bir masada oturup bir katılımcıyla kişisel görüşme tamamlandıktan sonra, katılımcı o sırada kahvede bulunan iki kişiyi daha masaya davet etmiş, bunun üzerine bir grup görüşmesi süreci başlamıştır. Bu görüşmelerde katılımcılara soruların tamamı sorulmuştur. Daha önce kişisel olarak görüşülen katılımcı, grup görüşmesi sırasında ilk görüşmedekini destekleyen ek açıklamalar da yapmıştır.

Üçüncü grup görüşmesinde ise, kişisel görüşme yapılan bir katılımcı, annesiyle yapılan görüşmeye de araştırmacının isteği üzerine katılmıştır.

Kayıt cihazının avantajları ve dezavantajları özellikle grup görüşmelerinde yaşanmıştır. Araştırmacı moderatör olarak görüşmeyi yönlendirirken birden fazla katılımcının arka arkaya görüşlerini bildirmelerini takip etmek zorlaştığı için, görüşmenin kaydedilmiş olması bir avantaj olmuştur. Dezavantaj olarak ise, aynı anda birden fazla katılımcının konuşması nedeniyle kayıta kimin neyi söylediğinin çok açık olmamasıyla karşılaşmıştır. Bunun üstesinden gelebilmek için araştırmacı, grup görüşmelerinde yazılı kayda da ağırlık vermiştir.

Görüşme soruları hazırlanırken araştırmacının amacına uygun olarak alanyazın içinden seçilen çalışmalar taranmıştır. Bu çalışmalar (Aksoy ve Robins, 2000, 2001, 2003; Kaya, 2003; King ve Wood, 2001; Ogan 2001; Rajagopal, 2006; Shim 1998; van Dijk, 2000) okunduktan sonra ABD’de yaşayan göçmenlerin benzer toplumsal örüntüleri sınıflandırılmıştır. Ayrıca ABD’de izlenebilen Türk televizyon kanalları üç gün süreyle takip edilmiş, Hürriyet ve Zaman gazeteleri gözden geçirilmiştir. Görüşme soruları, elde edilmek istenen görüşleri ortaya çıkarabilecek, yargısal olmayan nitelikte hazırlanmıştır.

Hazırlanan görüşme sorularını sınamak amacıyla, bir pilot görüşme yapılmıştır. Türkiye kökenli göçmen bir sosyolog ile yapılan çalışma sonunda, görüşülen kişiden sorulara ilişkin geribildirim alınmıştır. Bu çalışma sonrasında soruların bir kısmının yargısal etkileri olduğu, bir de soru sıralamasının verilen yanıtları etkilediği şeklindeki uyarılar değerlendirilerek soru formu yeniden düzenlenmiştir. Yargısal nitelikte olduğuna karar verilen 3 sorunun ifade biçimleri değiştirilmiştir. Ayrıca katılımcıların kitle iletişim araçlarına ilişkin deneyimlerinden önce kişisel göç öykülerinin alınmasına karar verilmiştir. Bu öykülerini aktarmaları aşamasında önceki kitle iletişim deneyimleri anlaşılmasına çalışılıp, ardından bugünkü yaşam pratikleri öğrenilmiştir.

İkinci bir pilot görüşme ise araştırmacının önceden tanıdığı, dolayısıyla konuya ilişkin deneyimlerini bildiği, çalışmayan bir göçmen kadın ile gerçekleştirilmiştir. Bu görüşme sonucunda elde edilen geribildirim, yeniden düzenlenen soruların katılımcının görüşlerini rahatlıkla ifade edebilir nitelikte olduğunu göstermiştir.

Görüşmede öncelikle katılımcıların demografik bilgileri elde edilmiş, ardından nasıl göç ettikleri sorulmuştur. Katılımcıların kendi göç deneyimlerinden söz ettiklerinde rahatladıkları ve böylece kimliklerine ilişkin sorulara açıklıkla yanıt verdikleri gözlenmiştir. Görüşmede gündelik yaşamlarında kullandıkları kitle iletişim ortamları hakkında detaylı sorulara ek olarak kimlikleşme süreçlerine ilişkin sorular sorulmuştur. Görüşmeler sırasında katılımcılara tüm sorular sorulmuş, kimi görüşmelerde araştırmacının amacının dışında kaldığı için sorma gereksinimi duyulmayan ama göçmenlik deneyimine ilişkin ayrıntıları barındıran sorular da eklenmiştir. Kimi katılımcıların bir soruya verdikleri yanıt, bir başka soruyu da kapsadığı için o soru tekrar sorulmamıştır. Görüşme soruları EK 2’de sunulmaktadır.

Görüşmelerin tamamı araştırmacı tarafından yapılmıştır. Her görüşme öncesinde araştırmanın amacı ve araştırmacının kimliği ile ilgili bilgiler açıkça katılımcıyla paylaşılmıştır. Anlık olarak gelişen 5 görüşme dışında tüm katılımcılarla “görüşme onay belgesi” (EK 3) imzalanmıştır. Katılımcıların bir kısmı böylesi bir sözleşmeye gerek olmadığını belirtse de görüşme onayı yazılı olarak alınmıştır. Katılımcılara raporlaştırma sırasında gerçek isimlerinin ve kimliklerini belli edecek fotoğrafların kullanılmayacağı özellikle belirtilmiştir. Bu nedenle katılımcılar için takma isimler kullanılmakta, bulgular sunulurken kullanılan fotoğraflarda yüzleri saklanmaktadır.

Katılımcılara takma isimler verilirken bazı ölçütler kullanılmıştır. Bu ölçütler arasında katılımcının yaşı, sosyo-ekonomik durumu, kendisini tanımladığı etnik ya da dinsel kimliği ve köy ya da kent kökenli oluşu bulunmaktadır. Böylesi ölçütler kullanılarak, hem katılımcıların kimliklerine ilişkin çağrışımlar okuyucuya hatırlatılmakta hem de bulguların sunulduğu anlatı içerisinde akışkan bir yapı sağlanmaktadır. Hürriyet gazetesi New York temsilcisi Doğan Uluç ve Türkiye'nin New York Muavin Konsolosu Ceyhun Erciyes kendi isimlerinin kullanılmasını istedikleri için her ikisine de takma isim verilmemiştir.

Görüşmeler derinlemesine yapıldığı için uzun süreli olmuştur. Toplam 30 görüşmenin ortalama süresi 96 dakikadır. Üç katılımcıyla daha zengin bilgi almak için ikinci kere görüşülmüştür. Görüşme yerlerine katılımcılar karar vermişlerdir. Katılımcının kendi evinde ve kafe, restoran gibi kamusal mekanlarda gerçekteştirilen görüşmeler genellikle uzun sürmüş ve daha zengin veri toplanmıştır. Katılımcının iş yerinde yapılan görüşmelerde, işe devam edilmesi nedeniyle görüşmeler daha kısa sürmüş ve zaman zaman kesilmiştir. Tüm görüşmelerin süresi ve görüşmenin yapıldığı ortamlara ilişkin bilgiler Çizelge 2'de sunulmaktadır.

Çizelge 2. Görüşme süreleri ve ortamları

Katılımcı	Görüşme tarihi	Süre	Ortam
Ayşegül	26 Temmuz 2006, 3 Ağustos 2006	138', 66'	Kendi evi
Cem	21 Ağustos 2006	90'	Kafe
Cemal	6 Ağustos 2006	78'	Kahvehane
Cengiz	18 Ağustos 2006	123'	Kafe
Ceyhun Erciyes	24 Ağustos 2006	30'	Konsolosluk
Daryo	16 Ağustos 2006	55'	Restoran
Derya	7 Ağustos 2006	54'	İş yeri
Doğan Uluç	18 Ağustos 2006	65'	İş yeri
Ebru	3 Ağustos 2006	88'	Restoran
Emre	25 Aralık 2006	140'	Kafe
Erdal	18 Ağustos 2006	45'	İş yeri
Fikret	6 Ağustos 2007	27'	İşyeri/kahvehane
Hasan	10 Ağustos 2006	176'	İş yeri
Hatice	15 Ağustos 2006	122'	Kendi evi
Hüseyin	21 Ağustos 2006	64'	Kafe
Kemal	17 Ağustos 2006	42'	İş yeri
Mustafa	21 Ağustos 2006	33'	İş yeri
Meral	3 Ağustos 2006	66'	Kendi evi
Okan	5 Ağustos 2006	76'	Kendi evi
Orhan	6 Ağustos 2006	25'	Kahvehane
Ömer	1 Ağustos 2006, 9 Ağustos 2006	135', 98'	Kendi evi
Özge	7 Ağustos 2006	54'	İş yeri
Özlem	12 Ağustos 2006	60'	Kafe
Rıza	26 Ağustos 2006	196'	Kendi evi
Serdar	17 Ağustos 2006	188'	Kafe
Serkan	7 Ağustos 2006	54'	İş yeri
Sîter/Yıldız	20 Ağustos 2006	174'	Park
Süheyla	9 Haziran 2006, 2 Ağustos 2006	31', 48'	Kendi evi
Tevfik	11 Ağustos 2006	147'	İş yeri
Turgut	22 Temmuz 2006	117'	Kendi evi

2.3.2. Gazete Haber Metinleri

Medya metinleri, özellikle eleştirel iletişim araştırmalarının temel veri kaynaklarından biridir. Bu araştırmada da gazete metinleri, araştırmanın öznesi olarak değil, göçmenlerin kültürel algılarının temsilcisi olarak veri kaynağını oluşturmaktadır (Titscher ve diğerleri, 2002, s.36). ABD’de de yayınlanan ulusal Türk gazetelerindeki haberlerin, iki ülke arasında hem içerik hem de söylemsel düzeyde farklılık içerdii gözlenmiştir. Bu amaçla Hürriyet ve Zaman gazetelerinin Mart-Ağustos 2006 tarihleri arasındaki Türkiye ve ABD’de yayınlanan altı aylık sayıları karşılıklı olarak veri setine dahil edilmiştir.

Yapılan ön inceleme sonunda, gazetelerin araştırma amacına uygun nitelikte birinci sayfa haberleri çözümlenmiştir. Bu nitelikler arasında güncel olması, ABD’deki Türkiye kökenli göçmen grubunu ilgilendirir olması, gazetelerin Türkiye sürümünde bulunmayıp, ABD sürümlerinde bulunuyor olması yer almaktadır.

2.3.3. Gözlem

Gözlem yöntemiyle göçmenlerin gündelik pratiklerine ilişkin sosyal ve fiziksel veriler toplanmıştır. Burada sözü edilen gözlem tekniğini, bir kültürün incelenmesini hedefleyen uzun erimli, geniş bir antropolojik “katılımcı gözlem”den çok, Geertz’in (1973) ifade ettiği şekliyle “yoğun betimleme” (*thick description*) olarak nitelenmek daha doğrudur. Yoğun betimlemede bireyin yalnızca davranışı açıklanmaz, davranışın içinde geliştiği bağlam da anlamlandırılmaya çalışılır. Bu araştırmada gözlem, temel yöntem olarak değil, farklı araçlarla toplanan verileri sınamak ve çeşitlendirmek amacıyla kullanılmıştır.

Gözlem sayesinde görüşmeler sırasında katılımcıların aktardıkları görüşleri karşılaştırmalı olarak değerlendirme olanağı elde edilmiştir. Araştırmaya konu olan probleme ilişkin gözlenen ortamların ve bu ortamlardaki ilişkilerin “normal” koşullarda nasıl geliştiğini gözlemek mümkün olmuştur.

Araştırmacı, New York kentinde, altı Türkiye kökenli göçmenin çalıştığı bir Türk yemekleri restoranında Ağustos 1999-Eylül 2002 ve Eylül 2004-Eylül 2006 tarihleri arasında toplam beş yıl çalışmış, şubat-Eylül 2006 tarihleri arasında bu

ortamda bir katılımcı gözlemci olarak sistematik veri toplamıştır. Bu teknik, araştırma açısından sözel olmayan davranışı, doğal çevreyi gözleme ve uzun erimli çözümlenebilirlik gibi oldukça önemli avantajlar sunmaktadır. Ayrıca araştırmacının kendisinin göçmen olarak deneyimi, üstü örtük, açıkça ortada görünmeyen toplumsal örüntüleri anlamlandırması açısından oldukça önemlidir. Elbette ki araştırmacının alan çalışmasının sürdürüldüğü ortamı ve kültürel deneyimleri önceden kestirebiliyor olması zaman zaman bir dezavantaja da dönüşmüştür. Bunun en önemli sonucu kimi ayırt edici verilerin gözden kaçırılması şeklinde yaşandıysa da, özellikle çekilen fotoğraflar ve görüşme teknikleriyle toplanan veriler sayesinde çeşitlilik sağlanmıştır.

Veriler kimi zaman yazı ile kimi zamansa ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Ses kaydı yapmanın doğal ortamı engelleyici olabileceği gözlemlendiğinde kayıt yapılmamıştır. Bu aşamada verilerin kaydedildiği en önemli araçlar ‘araştırma günlüğü’ ve ‘alan notları’dır. Etnografik katılım sayesinde toplanan birçok veri bu alan notlarının sistematik bir şekilde tutulmasıyla işlevsel hale gelebilmektedir (Emerson ve diğerleri, 1995).

Günlüğe araştırmanın amacına uygun verilerle, araştırmacının öznel izlenimleri ve yorumları da kaydedilmiştir. Günlük, çözümlenebilecek verileri barındırmasının dışında, görüşme sorularının yapılandırılmasında ve ortamdaki katılımcılarla yapılan görüşmelerde önemli bir katkı sağlamıştır. Araştırma amacına uygun temalarla ilintili veriler çözümlenmiştir.

Gözlem yoluyla yalnızca konuşmalar değil, bulunulan ortamların fiziksel özellikleri de kaydedilmiştir. Sosyal veriler kadar fiziksel veriler de önemlidir çünkü gözlenen davranışlar fiziksel bağlam içinde biçimlenmekte ve anlam kazanmaktadır. Örneğin televizyon aygıtının mekandaki konumu ya da ne kadar süreyle açık olduğuyla ilgili veriler araştırma için oldukça önem taşımaktadır. Böylelikle, katılımcıların yalnızca sözlü ifade ettikleri ile yetinilmemiş, aynı zamanda gündelik yaşam pratiklerinde “normal” olarak ne yaşadıkları da veri olarak toplanabilmiştir.

Katılımcıların izin verdiği ölçüde buldukları ortamlarda çekilen ya da göçmenlik deneyimini tanımlayıcı olduğu düşünülen fotoğraflar da belgesel gözlem verileri arasına ikincil veriler olarak dahil edilmiştir. Böylelikle nadiren rastlanan ya da

karşılaşılması güç olguları belgelemek mümkün olabilmiştir. Bu çalışmada yer verilen fotoğrafların tamamı aksi belirtilmedikçe araştırmacı tarafından çekilmiştir. Çalışma boyunca fotoğraf başlıkları tutarlılığı sağlamak açısından “şekil” olarak ifade edilmektedir.

2.4. Verilerin Çözümlemesi

Yukarıda aktarılan veri toplama tekniklerinden yola çıkarak bu araştırma etnografik bir alan araştırması olarak isimlendirilebilir. Alan araştırmasında elde edilecek veri karmaşıktır; çoğunlukla toplanması ve çözümlemesi sürecinin bir arada yürütülmesini gerektirir (Bertrand ve Hughes, 2005, s.156). İzleyiciler/okurlar, belirli kültürel bağlamlar çerçevesinde anlamlar ürettikleri sürece katılımcı niteliğindedirler. Kültürel çalışmalara ilişkin çözümlemeler kavramsal ve kuramsal dayanağı sağlamaktadır.

2.4.1. Nitel Verilerin Çözümlemesi

Nitel araştırmanın önemli avantajlarından biri araştırma sürecinde çözümlemeyi de olanaklı kılmasıdır. Bu çalışmada da gözlemlerden elde edilen ikincil veriler, görüşmelerin biçimlendirilmesine katkıda bulunmuştur.

Katılımcılarla yapılan görüşmelerin kaydedildiği analog kasetler, bir çözümleyici araç (*transcriber*) yardımıyla deşifre edilmiştir. Bir tür kasetçalar olan bu aygıtın kaseti durdurma ve çalıştırma işlevlerinin, hem el hem de ayakla denetlenebilmesini sağlayan mekanik yapısal özelliklerinden dolayı deşifre işlemini oldukça hızlandırmıştır. Araştırmacı ve katılımcının görüşme sırasında söylediklerinin tamamı deşifre edilip yazıya dökülmüştür. Deşifresi biten görüşmelerin tümü betimsel çözümlemeyi kolaylaştırmak amacıyla görüşme formuna aktarılmıştır. Bu formda görüşme yapılan katılımcıya ait genel bilgiler ve betimsel bilgiler yer almaktadır. Bu döküm kodlama ve tema listesinin oluşturulmasında yarar sağlamaktadır.

Görüşmelerden elde edilen, araştırma problemine ilişkin doğrudan veriler değerlendirilirken, veri setinde doğrudan görülemeyen veriler de kavramsal kodlama ve sınıflama ile çözümlenmiştir (Denzin, 2004; Lindlof ve Taylor, 2002; Miles ve

Huberman, 1994; Silverman, 1993). Çözümleme, amaçlar göz önünde bulundurularak alanyazından hareketle medya kullanımı, milliyetçilik, kopma, bağlanma, aidiyet ve sadakat gibi ana temalar altında toplanan verilerle yapılmıştır. Oluşturulan bu genel temalar, yine alanyazın kaynaklığında alt temalara ayrılmıştır. Ardından temalara ilişkin 110 kod belirlenmiştir. Kodlama anahtarına ilişkin kodlayıcılar arası güvenilirlik ölçümü de yapılmıştır.

Araştırmacı ve iletişim alanından bir akademisyen, birbirlerinden bağımsız olarak görüşme metinlerini okumuşlar, ifadeleri uygun gördükleri kodlarla işaretlemişlerdir. Bu çalışma için 4 görüşme yansımsız olarak seçilmiştir. Kodlamalar arasında yapılan karşılaştırmada görüş birliği ve görüş ayrılığı olan kodlar belirlenmiştir. İki kodlayıcı arasındaki görüş birliğine ilişkin bir güvenilirlik hesaplaması yapılmıştır. Bu hesaplamada,

$$\text{Güvenirlik} = \frac{\text{Görüş birliği}}{\text{Toplam görüş birliği} + \text{Görüş ayrılığı}}$$

formülü kullanılmıştır (Miles ve Huberman, 1994, s.64). Böylece kodlayıcılar arası güvenilirlik %91 olarak bulunmuştur. Bu oran yüksek bir güvenilirliği göstermektedir.

Temalar arası ilişkiler saptandıktan sonra, bunlar araştırma soruları altında organize edilmiştir. Böylece veriler kodlara ve temalara göre betimlenmiş, alıntılara yer verilerek ve gözlem sırasında elde edilen görsel malzeme kullanılarak açıklanıp yorumlanmıştır. Nitel verilerin çözümlenmesi amacıyla bilgisayar teknolojisinde HyperResarch (version 2.8) kodlama yazılımı kullanılmıştır. Program; kullanılan kodların frekanslarından, herhangi bir kodun atandığı ifade metnine kadar, tüm görüşmeler, araştırma günlüğü ve alan notlarındaki ilişkili metinleri rapor olarak dökümlenmekte, böylelikle nitel verilerin yorumlanmasına hız kazandırmaktadır.

2.4.2. Eleştirel Söylem Çözümlemesi

Gazete metinlerini çözümleme, yapısal olarak haberin sayfada konumlanması ve büyüklüğü ile anlatının kültürel bağlamı olarak eleştirel söylem çözümlemesini temel alan çoklu okuma olarak gerçekleştirilmiştir.

Van Dijk (2003), eleştirel söylem çözümlemesini (ESC) “esasen toplumsal iktidarın suistimali, egemenliği ve eşitsizliğin uygulandığı, yeniden üretildiği ve ona karşı çıkıldığı metinler ve toplumsal/siyasal bağlamlardaki konuşmaları çalışan bir tür söylem çözümlemesi araştırması” olarak tanımlamaktadır. Böylesi bir bakış, elbette açık bir duruş ve toplumsal eşitsizlikleri anlamayı, ortaya çıkarmayı ve sonuç olarak onlara karşı gelebilmeyi kapsamaktadır. Bu tür eleştirel bir bakış açısı özellikle çok-disiplinli çalışmaların bel kemiğini oluşturabilecek niteliktedir.

Fairclough ve Wodak (1997, s.271-280), ESC’nin ana ilkelerini, “toplumsal sorunlara değinildiği, iktidar ilişkilerinin söylemsel olduğu, söylemin toplum ve kültürü inşa ettiği ve ideolojik bir çalışma olduğu, tarihsel temellere dayandığı, metin ve toplum arasında dolayimli bir bağ olduğu ve söylemin aynı zamanda bir tür toplumsal eylem anlamına olduğu” şeklinde sıralamaktadırlar. Söylem çözümlemesi yorumlama ve açıklamaya dayanmaktadır. Bu açıklamalar ve yorumlamalar ise toplumsal eşitsizlikler ve iktidar ilişkileri, farklı kimliklerin temsil edilme(me)si, toplumda baskın kimliklerin metnin söylemine doğrudan yansımaları ve baskın olmayanların ‘öteki’leştirilmesini anlamakla mümkün olmaktadır. Söyleme yerleşen ‘biz ve onlar’, ‘kadın ve erkek’, ‘dost ve düşman’, ‘yerli ve yabancı’ gibi karşıt algılar özellikle medya metinleri ile yeniden üretilmektedir.

Etnik önyargılar, çoğunlukla çeşitli iletişim kanalları ile edinildiği ve onaylandığından (van Dijk, 1993), haber medyası ulusal kimliğin ve milliyetçi söylemin yeniden üretilmesine katkıda bulunmaktadır. Haberde kullanılan dil ve tekrarlanan imgeler sayesinde egemenlik ilişkileri yalnızca yansıtılmakla kalmayıp, var olan toplumsal yapı egemen kültürün ilkeleri doğrultusunda yeniden üretilmektedir. Özellikle sözcük seçimleri, toplumdaki iktidar ilişkilerinin yeniden üretiminde önem taşımaktadır. Haber çözümlenirken içerdiği görsel imgeler de bu yeniden üretim sürecine katkıda bulunmaktadır (van Dijk, 2000).

Türkiye’den ABD’ye göç edenlerin gündelik yaşamlarının bir parçası olan gazetelerin Türkiye ve ABD baskıları arasında farklılıklar olduğu gözlenmiştir. Bu farklılıkların yalnızca nicel değil, nitel olduğu anlaşıldığında, metinleri eleştirel söylem çözümlemesiyle anlamaya çalışmanın gerekliliği görülmüştür. Görüşmeler için belirlenen kodlar gazete haberlerinde de taranarak içeriğe ilişkin bulgular elde

edilmiştir. Ayrıca gazetelerin Türkiye ve ABD baskıları karşılaştırılarak hangi haberlere ne kadar yer verildiği gözlemlenmiştir. Çözümlemeye dahil edilen haberlerde milliyetçiliğe ilişkin söylem örüntüleri gerek haber başlıklarının gerekse bu haberlerin sunuluş biçimlerinin çözümlenmesiyle yorumlanmıştır.

3. ALANYAZIN TARAMASI

Bu bölümde dört ana perspektif üzerinde durulmaktadır: Ulusaşırı alan ve ulusaşırı çalışmalar, medya çalışmaları ve diasporik medya, ulusal kimlikler ve medya arasındaki bağlar, ulusaşırı medyanın milliyetçiliğe katkıları. Bu yaklaşımlara ilişkin kuramsal açıklamalarla, ulusaşırı toplumsal alan, dolayimli iletişim, melez kültürler, kolektif kimlikler gibi kavramların ışığında araştırmanın dayandığı epistemolojik bağlama vurgu yapılmaktadır. Dolayısıyla bu bölüm, yalnızca göçmenlerin iletişim pratikleri ile ilgili kuramsal çerçeveyi çizmekle kalmayıp, gittikçe genişleyen “disiplinlerarası” ulusaşırı medya çalışmalarındaki tartışmaların altını çizmektedir. Ayrıca Türkiye’den ABD’ye göçün tarihsel süreci sunulmaktadır.

3.1. Sosyal Bilimlerde Göç Olgusu

İnsanların, “göçmen” olarak hareketliliği sürekli varolagelmişse de, göç olgusunun karmaşık bir toplumsal alan olarak algılanması daha yeni bir olgudur (Portes ve diğerleri, 1999, s.217; Pries, 2001). Toplumbilimin öznesi olan kitlesel göç hareketleri 19. yüzyılın son çeyreğinde ulus-devlet sisteminin yerleşmesiyle yaygınlık kazanmıştır. Ancak küresel kapitalizmin bir sonucu olarak ortaya çıkan bu uluslararası hareketlilik, özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında farklı bir kılığa bürünmüştür. Göçmenler yalnızca toplumsal koşullardan etkilenmekle kalmamışlar, aynı zamanda bu koşulları ve süreçleri doğrudan etkilemeye başlamışlardır.

Farklı sosyal bilim disiplinleri, göç olgusu için farklı kavramsallaştırmaları önermektedir. Çözümleme birimi toplum olan sosyoloji için “ulusaşırı alan” (Glick Schiller ve diğerleri, 1995; Portes, 2003), insanı çözümleme birimi kabul eden antropoloji disiplini için “diasporik alan” (Clifford, 1997; Vertovec, 1997, 2004b), siyaset biliminde ise “devletaşırı alan” (Faist, 2003) analitik kavramlar olarak göçü ve onun kültürel ifadelerinin hayat bulduğu ilişkiyel süreçleri açıklamaya yardımcı olmaktadır.

Bu araştırmada da *Kültürel Çalışmalar* disiplini içinden değerlendirmeler yapıldığı için “kültürel üretim, kimlik, anavatana dönme isteği, ‘gurbet’, ‘sıla’ gibi olguların altını çizen ‘diyasporik alan’ kavramı” (Kaya ve Şahin, 2007, s.xxi-xxii) önemli bir dayanak oluşturmaktadır. Ancak diasporanın ne olduğunu tartışmadan önce uluslararası göçün ve ulusaşırı mekanizmaların nasıl işlediği üzerinde durmakta yarar vardır.

“Ulusaşırı alan”, “diyasporik alan” ve “devletaşırı alan” kavramları, kapsamaları açısından farklılıklar gösterebilir de ortak özellikleri nedeniyle çağdaş göç çalışmalarında benzeri bir kaynağa atıfta bulunmaktadır. Söz konusu ortak özellik, göç eden bireyleri artık küresel kapitalizmin edilgen nesnelere değil, bu süreci dönüştürebilen etkin özneleri olarak algılamalarıdır.

Bir başka ortak noktası “alan” metaforu altında anılmak olan her üç kavramın vurguladığı önemli bir başka nokta ise, ‘kimliğe’ bakış açılarındaki benzerliktir. Artık ‘kimlik sorunu’ yalnızca kültürel belirlenimcilikle açıklanamamaktadır; kimlik tarihsel mirası barındırmakla birlikte, toplumsal değişimle doğrudan bağlantılıdır. Yukarıda sıralanan üç kavram da, uluslararası göçle ortaya çıkan ulusaşırı alanların kendilerine özgü dinamikleri olduğunu ısrarla vurgular. Böylelikle bu alanlarda inşa edilen ya da pekiştirilen kimlikler, bu alanların kendilerine özgü süreçlerinin birer sonucudur.

Problemin saptanması, herhangi bir araştırma için yaşamsal bir karar aşamasıdır. Göç çalışmalarında da denencelerin ya da araştırma amaçlarının oluşturulması aşamasında farklı sosyal bilim disiplinleri arasında gerginlikler ve tartışmalar, bu alanın gelişimi açısından önem taşımaktadır. Tek açıklama etrafında anlaşmaya varmak kadar, disiplinlerarası sayıltıları saptamak da neredeyse olanaksızdır. Ancak yine de sosyal bilimlerin bugünkü paradigmatik yapısı göz önünde bulundurulduğunda, göçe ilişkin araştırmalarda da disiplinlerarası çalışmaların yaygınlaştığı gözlenmektedir.

İletişim örüntülerine yönelik çalışmaların, farklı sosyal bilim disiplinlerinden yararlanması kaçınılmazdır. Dolayısıyla bu çalışmaya da kaynaklık eden göç çalışmalarını ve sorunlarını çerçeveleyen kuramlara göz atmakta yarar vardır. Çizelge 3’de farklı disiplinlerde göçe ilişkin sorular ve kuramsal yaklaşımlar gösterilmektedir.

Çalışmanın içeriği göz önüne alındığında, bu çizelge tüm soruları ya da kuramsal yaklaşımları kapsamamakta, yalnızca genel bir çerçeve niteliği taşımaktadır.

Çizelge 3. Farklı disiplinlerde göç kuramları

Disiplin	Örnek Araştırma Soruları	Çözümleme Birimleri	Baskın Kuramsal Yaklaşımlar
Antropoloji	Göç, kültürel değişimi ve etnik kimliği nasıl etkiliyor?	Mikro/bireyler, hanehalkı ya da gruplar	İlişkisel, yapısal, ulusaşırı
Hukuk	Hukuk göçü nasıl etkilemektedir?	Makro ve mikro/siyasal ve yasal sistemler	Kurumsalcı ve akılcı
İktisat	Göçe eğilimi ve etkilerini ne açıklar?	Mikro/bireyler	Akılcı: Maliyet-yarar ya da itici-çekici
Nüfusbilim	Göç, nüfus değişimini nasıl etkiliyor?	Makro/genel nüfus	İktisat ağırlıklı akılcılık
Siyaset Bilimi	Devletler göçü denetlemekte neden zorlanmaktadırlar?	Makro/Siyasal ve uluslararası sistemler	Kurumsalcı ve akılcı
Sosyal Psikoloji	Göç deneyimi bireyin davranışını nasıl etkiler?	Mikro/bireyler ve gruplar	İlişkisel, yapısal, bilişsel
Sosyoloji	Göçmen birlikteliğini ya da dayanışmasını ne açıklar?	Makro/etnik gruplar ve toplumsal sınıflar	İlişkisel, yapısal, ulusaşırı
Tarih	Göç deneyimini nasıl anlarız?	Mikro/bireyler ve gruplar	Eschews kuramı

Kaynak: Brettell & Hollifield (2000, s.3).

Nüfusbilim için merkezdeki soru nüfus değişiminin doğasıdır. Tıpkı doğum ve ölüm gibi göç de nüfus değişiminin ana unsurlarından biridir. Bu alanda çalışanlar, çoğunlukla sayısal verilerle göç akışının örüntü ve yönünü ya da göçmenlerin yaş, cinsiyet ve eğitim gibi özelliklerini belgelemektedirler. İktisatçılar, göçmeni “işgücü” olarak değerlendirerek pazar mekanizmaları için öngörüselle modeller geliştirmektedirler.

Siyaset bilimciler, sıklıkla göç alan ülkenin kurumları, egemenlik kavrayışı ve vatandaşlık gibi temalar üzerinde çalışmaktadırlar. Ulus-devletin göç akışını ve sınırlarını denetleme çabası, dış politikalar ve ulusal güvenlik gibi konular siyaset

biliminin göç çalışmalarına bakışının temelinde yer almaktadır. Hukuk çalışmaları, siyaset biliminin kurumsal bakış açısıyla yakından ilişkilidir. Yasal düzenlemeler ve sonuçlarının açıklanmasında kurumlar, süreç ve haklar anahtar değişkenler arasındadır.

Sosyal psikoloji disiplini, bu makro yaklaşımlardan uzaklaşarak, birey olarak göçmenin davranışlarının göç deneyiminin kendisinden nasıl etkilendiğini açıklamaya çalışmaktadır. Tarih çalışmaları için göç ile ilgili araştırma sorusu genellikle belirli bir yer ve zamana ilişkindir. Kimin, ne zaman ve niye göç ettiği araştırılması gereken temel konu iken, antropologlar için genellikle göçmenin kendisinin anlamlandığı deneyimin kültürel boyutları öne çıkmaktadır. Göçe ilişkin antropolojik bir çalışmada sorular, göçmenlerin toplumsal ve kültürel coğrafi konumları tarafından şekillenen ve aynı zamanda o coğrafyaları dönüştüren etken özneler oldukları varsayımıyla çerçevelenmektedir. Sosyoloji disiplini ise araştırmacı neden göç edildiğini açıklamaya çalışırken, toplumsal ilişkileri ve yapıları araştırmanın merkezine koymaktadır. Antropologlar, etnik kimliğin kültürel inşası ve simgesel belirteçlerini anlamaya çalışırken, sosyologlar etnik farklılıkların kurumsal göstergelerini sorunsallaştırmaktadır.

Ulusaşırı medya kullanımı ve diasporik medya tüketiminin, göçmenlerin kimliklerini nasıl dönüştürdüğünü anlamak ya da göçmen topluluklar arasında hayali bir aidiyetin nasıl sürdürülebildiğini açıklamak özellikle sosyoloji, antropoloji ve sosyal psikoloji disiplinlerinin göçe ilişkin yaklaşımlarından bir arada yararlanarak mümkün olabilmektedir. Ayrıca, toplumsal olguları tarihsel boyutundan soyutlayarak açıklamaya çalışmak yetersiz bir çabadır. Bu nedenle göçe ilişkin tarihsel süreci irdelemek de kaçınılmazdır.

Herhangi bir araştırmanın amaçlarını saptamak ve kuram inşa edebilmek, çözümleme düzey ve birimleriyle (*levels and units of analysis*) yakından ilişkilidir. Bunlar, herhangi bir göç araştırmasında hem belirli bir disiplinin kendi içinde, hem de disiplinler arasında farklılık gösterebilir. Göç akımlarını şekillendiren politik, yasal ya da ekonomik yapısal koşulları inceleyen çalışmalar makro düzeyi temsil ederler. Buna karşılık, mikro düzey araştırmaları gerçekleştirenler ise söz edilen yapısal güçlerin bireyleri ya da ailelerin kararlarını ve eylemlerini nasıl etkilediği üzerine yoğunlaşırlar (Brettell ve Hollifield, 2000, s.8). Ancak Faist'in (2003, s.60) önemli bir katkısı,

ulusaşırı çalışmalar için bu iki düzeyin ortasında yeni bir düzeyin araştırmayı daha geçerli kılacağıdır. Bu yeni orta-düzey (mezzo), Bourdieu'nün (1986) toplumsal sermaye kavramından beslenerek “toplumsal bağlar” üzerine odaklanır.

Orta düzeyde, hareket edenlerin ve kalanların toplumsal ve sembolik bağları, yapılarına göre çeşitlilikler göstermektedir... Açıkça vurgu yapılan nokta insanların diğerleriyle oluşturduğu bağlar üzerinedir. Bağlar, göç alan ya da göç veren ülkelere veya aynı anda her ikisine birden ulaşabilir. Bu bağlar, uluslararası göçmenler arasında göç veren ülkeye yönelik yoğun bir ağdan, toptan bir kırılmaya doğru değişiklik gösterebilir ki, bu da kökene yönelik hiçbir bağın mevcut olmadığı ve göç alan ülkeye tam bir yeniden yönelim anlamına gelir. Ancak yurtdışındaki daimi yerleşim durumunda bile anayurda yönelik eski bağlar devam ettirilebilir veya yenileri –hem köken ülkede hem de göç edilen ülkede- kurulabilir (Faist, 2003, s.60).

Burada belirtilen üç düzey, çözümleme birimleri açısından farklı olsalar da birbirlerinden tamamen kopuk değildir. Yani farklı disiplinler her üç düzeyde de araştırmaya olanak tanımakta ve hatta bir araştırma içinde birden fazla düzey de kullanılabilir. Ekonominin makro bakış açısı ile antropolojinin mikro yaklaşımlarının izlerini göç çalışmalarında da gözlemlemek mümkündür.

Araştırma yönteminin ve verilerin toplanmasıyla ilgili olarak da benzer bir disiplinlerarası yaklaşımın son yirmi yılda yaygınlaştığı ve bu paradigmatik değişimin göç çalışmalarını etkilediği gözlenmektedir. İkincil verilerden çok, doğrudan göçmenlerin kendi deneyimlerine ilişkin algılarının veri setlerine dahil edilmesi, etnografik çalışmaların artması bu sürecin bir göstergesidir. Tarihsel çözümler, toplumsal bağların ve ilişkilerin incelendiği karşılaştırmalı araştırmalar, örnek olay araştırmalarındaki artış sosyal bilim disiplinlerinin iç içe geçmişliğinin bir sonucudur (Brettell ve Hollifield, 2000, s.14).

Uluslaşırı alan, diaspora ve devletaşırı alan kavramlarının çağdaş göç çalışmalarında belirleyici olarak kullanılmaya başlanması, paradigmatik bir değişimin de habercisi niteliğindedir. Bu değişimi anlayabilmek için 20. yüzyıl göç çalışmalarında kullanılan temel kuramsal yaklaşımlara kısaca değinmekte yarar bulunmaktadır.

3.1.1. Çekici ve İtici Faktörler Yaklaşımı

Uluslararası göçü anlamak için en çok kullanılan kuramsal önerme “çekici ve itici faktörler” (*pull-push factors*) paradigmasıdır. Bu yaklaşım Brettell’in (2000, s.102) ifade ettiği gibi, Redfield’in (1941) geleneksel ve modern yaşam örüntülerinin karşılaştırdığı ‘halk-kent devamlılığı’ (*folk-urban continuum*) modelinden doğmuştur. Bu neo-klasik ekonomi kuramı, özellikle nüfusbilim, coğrafya ve ekonomi araştırmalarını etkilemiştir. Bu model, göçün nedeni olarak, göç edilen kentin/ülkenin ekonomik, siyasal ya da kültürel alanlardaki koşullarının geride bırakılandan daha tatmin edici olduğuna işaret eder. Dolayısıyla uluslararası düzlemde, göçün ardındaki temel neden geride bırakılan ülkenin iticiliği ve göç edilen ülkenin çekiciliğinden kaynaklanan yapısal nedenlerdir (Brettell, 2000, s.102; Castles ve Miller, 2003, s.22; Faist, 2003, s.34).

İtici etmenler arasında yer alan yeterli iş ya da eğitim olanaklarının bulunmaması, siyasal baskılar ve doğal afetler gibi nedenler uzun süredir yaşanan coğrafyayı terk etme gerekçesi olabilmektedir. Bunlara karşılık göç edilen ülkenin iyi ekonomik koşulları, iş ve eğitim olanaklarının fazlalığı, siyasal ya da dinsel etkinliklerin özgürce gerçekleştirilmesi ya da aile/akrabalık bağlarının bulunması çekici etmenler arasındadır. Bu yaklaşımda temel çözümleme birimi bireyin kendisidir.

Ampirik çalışmalar bu neo-klasik kuramın değerini sorgulamıştır. Örneğin en az gelişmiş ülkelerde en yoksul olanlar aslında en nadir göç edenlerdir. Ayrıca çekici ve itici faktörler paradigması, daha yoğun nüfus barındıran ülkelere daha az yoğun ülkelere doğru göçün gerçekleşeceğini öngörür. Ancak Hollanda ve Almanya göç almadan önceki yoğun nüfuslarıyla bu varsayımı yanlışlar. Son olarak, bu model tarihsellikten arındırıldığı için, belli bir göçmen grubunun neden belli bir ülkeye gittiğini açıklayamaz (Castles ve Miller 2003, s.24). Bu nedenle tarihsel süreçleri de kapsayan makro bir yaklaşımın gerekliliği zamanla önem kazanmıştır.

3.1.2. Tarihsel-Yapısalcı Yaklaşım

Uluslararası göçü açıklamak için yaygın olarak kullanılan ikinci paradigma ise 1970’lerde yaygınlık kazanan *tarihsel-yapısalcı* yaklaşımdır. Bu

yaklaşımın epistemolojik kökeni Marxist ekonomi-politik ile dünya sistemleri kuramlarına dayanmaktadır. Merkez-çevre kavramları, ilk olarak 1961 yılında Shils tarafından sorunsallaştırılmıştır. Ancak bu kavramların ve bakış açısının göç alanyazınına doğrudan eklenmesi Frank (1967) ve Wallerstein'in (1974) katkılarıyla olmuştur. Dünya ekonomisinde siyasal ve ekonomik gücün eşitsiz dağılımı üzerine kurulan bu yaklaşım, çekici ve itici faktörler paradigmasının bireyci yaklaşımından farklı olarak, göçü "ucuz iş gücünün sermaye için harekete geçirilmesi" olarak görür (Castles ve Miller, 2003, s.25). Temel çözümleme birimi artık birey değil, küresel pazardır.

Brettell'in (2000, s.103) de vurguladığı gibi, görece gelişmemiş ya da az gelişmiş bölgelerden kapitalist merkezlere doğru göçün yaşanması kaçınılmazdır. Bu durum, küresel kapitalizmin yoksul ülkelerdeki kaynakları kullanarak daha da zenginleşmesini sağlayan doğası gereği dengesiz kalkınmaya katkıda bulunur. Bu yaklaşıma göre, kalkınmayı anlamak için işgücünü ithal eden ya da ihraç eden ülkeler arasındaki ekonomi-politik ilişki incelenmelidir. Yirminci yüzyılın ikinci yarısında yaşanan Türkiye'den Almanya'ya kitlesel göçün nedenleri bu çerçeveye oturtulabilir. Ancak bugünkü Türkiye kökenli göçmen topluluklarını, onların birbirleriyle, diğer topluluklarla, kurumlarla ve devletlerle ilişkilerini açıklamakta bu yaklaşım yetersiz kalmaktadır.

Bu paradigma da pek çok göç araştırmacısı tarafından eleştirilmiştir. Castles ve Miller'in (2003, s.25) da belirttiği gibi, eğer sermaye mantığı ve Batılı devletler bu kadar baskınlarsa, göç politikalarındaki aksaklıklar ve bozulmalar nasıl ortaya çıkıyor sorusuna yanıt verememektedir. Bu tarihsel-yapısalcı yaklaşımın bir uzantısı olan "göç sistemleri kuramı" ise, uluslararası göç dinamiklerinin yalnızca merkez ve çevre ülkelerle anlaşılamayacağını, "küresel kentler"in (Massey ve diğerleri, 1993, s.460; Sassen, 1991) ülkelerden daha çekici olabileceğini vurgulamaktadır.

Yukarıda aktarılan her iki yaklaşım, çağdaş göç süreçlerinin karmaşıklığını çözümlemede tek taraflı olma eğilimi gösterirler. Neo-klasik paradigma kitlesel hareketlerin tarihsel gerekçelerini ihmal edip, devletin rolü ve etkisini hafife alır. Tarihsel-yapısalcı yaklaşım ise sermayenin çıkarlarını tamamen belirleyici olarak görmesi ve göç sürecine dahil olan bireylerle grupların motivasyonlarına ilgisizliği

nedeniyle çağdaş göç çalışmalarında yetersiz kalmaktadır (Brettell, 2000, s.104; Castles ve Miller, 2003, s.26). Uluslararası göçü, “merkez-çevre” şeklindeki dünya sistemleri kuramı gibi makro ölçekli bir yaklaşımla açıklamak yerine, göçmenlerin göç sürecinde geliştirdikleri sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel ağları mikro düzlemlerde çalışmak gittikçe önem kazanmaktadır.

3.1.3. Ulusaşırı Alan Paradigması

Bu iki paradigmanın yetersiz kalması ile özellikle 1990’lı yıllardan itibaren bir diğer üçüncü yaklaşım olan *ulusaşırı alan (transnationalism)* paradigması yaygınlık kazanmıştır. Çalışma boyunca “*transnationalism*” kavramı, Türkçe olarak mekânsal çıkarımlar söz konusu olduğunda ulusaşırı alan, zamana ilişkin çıkarımlar söz konusu olduğunda ulusaşırı süreç kavramlarıyla ifade edilmektedir. Ulusaşırı alan yaklaşımını diğer kuramlardan ayıran temel özelliği, göçmenleri yaşadıkları süreçleri etkileyen aktörler olarak algılayarak makro ve mikro yaklaşımlar arasında bir bağ kurmasıdır (Guarnizo ve Smith, 1998; Hannerz, 1996; Portes ve diğerleri, 1999).

Uluslaşırı alan yaklaşımı ve ulusaşırı çalışmalar, sosyal bilimlerde özellikle son yıllarda öncül bir araştırma alanı olarak önem kazanmıştır (Pries, 2001). Ulus-devletin sınırlarını aşan çalışmalar hemen tüm disiplinlerde yaygınlık kazanmaya başlamıştır. Küreselleşme dinamikleri yalnızca dünya genelindeki ekonomik, teknolojik ve kültürel akışları arttırmakla kalmamış, aynı zamanda göçmen nüfuslarla anavatanları arasındaki bağların niteliğini de değiştirmiştir (Guarnizo ve Smith, 1998; Hannerz, 1996; Vertovec 2001). Bu yaklaşım, “kendinden önce gelen diğer iki yaklaşım gibi, göçmenlik durumunu değişmeyen bir statü olarak değerlendirmez ve göçmenlik halini tözselleştirmez” (Kaya ve Şahin, 2007, s.xxiv). Yani göçmenliği dönüşmeyen bir kimlik olarak kabul eden çekici ve itici faktörler yaklaşımı ile tarihsel-yapısalcı yaklaşımın aksine ulusaşırı paradigma, tıpkı diğer toplumsal ve kültürel kimlikler gibi göçmenliğin de bir öz olarak algılanmaması gerektiğini vurgulamaktadır.

Uzun mesafeli, sınırları aşan ve sürdürülebilir bağların bir bütünü olarak ulusaşırı alan, yalnızca göçmen topluluklarını anlamak için kullanılan bir dinamik değildir. Ulusaşırı alan paradigması, küresel şirketler, kitlesel iletişim ağları, toplumsal hareketler ve hatta terörizmi anlamak için de geçerli kuramsal altyapıyı sağlamaktadır.

Bütün bu toplumsal olgular ile göç biçimleri arasındaki yapısal karşılaştırmalar nadiren yapılmıştır. Vertovec (1999, 2003), bu toplumsal olgular ve örgütler arasındaki ilişkilerin, göçü anlamakta özellikle yardımcı olacağını vurgulamaktadır. Ulusaşırı alanı çözümlenmenin göç çalışmalarına katkısını Çağlar (2001, s.607) şöyle ifade etmektedir:

Ulusaşırı alan (*transnationalism*) üzerine mevcut akademik yazın, insanların, metaların, bilginin ve simgelerin uluslararası işgücü göçü tarafından ateşlenen yoğunluğu ve dairesel akışını görünür kılan yeni bir analitik bakış sağlamaktadır; göçmenlerin hayatlarını eş zamanlı olarak nasıl birden fazla toplum içine gömülü olarak (*embedded*) kurduklarını ve yeniden düzenlediklerini çözümlenmeye izin verir.

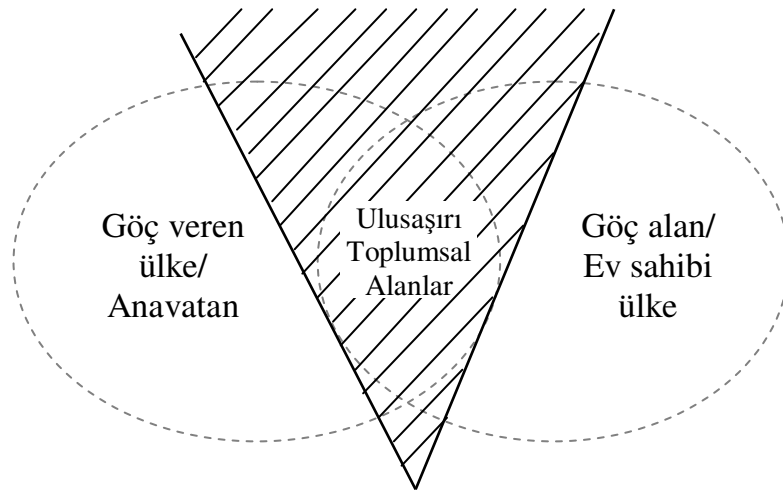
Kimi yazarlar ulusaşırı alanın “alttan” ve “yukarıdan” oluşabileceği yönünde yöntembilimsel bir ayrıma gitmektedirler (Guarnizo ve Smith, 1998; Mahler, 1998). Yukarıdan yaratılan ulusaşırı alan, çok-uluslu şirketlerin ve kurumların, büyük medya endüstrilerinin ve ulusal hükümetlerin pratiklerini kapsamaktadır. Oysa ki, alttan yayılan ulusaşırı toplumsal alanlar, sıradan insanların, özellikle göçmen topluluklarının, gündelik yaşam deneyimlerini ve oluşturdukları orta düzeydeki örgütlenmeleriyle oluşmaktadır (Mahler, 1998, s.67).

Burada bir ayrım ifade edilse de, Pries (2001, s.23), her iki boyutun birbirine geçtiği bir ‘ulusaşırı toplumsal alan’ kavramsallaştırması önermektedir. Pries (2001), kavramı “gündelik yaşamı, toplumsal konumları, istihdam projelerini ve kimlikleri yapılandıran çoklu-yerel referans çerçeveleri” ile açıklamaktadır. Faist (2003, s.36), benzer şekilde, ulusaşırı toplumsal alanlar metaforunun, “göç çalışmalarının sadece insan hareketlerini değil, fikir, simge ve maddi kültür dolaşımını da içerecek şekilde” genişlemesine yardımcı olacağını ileri sürmektedir.

Ulusaşırı alan paradigmasının toplumsal değişimden çok (*change*), dönüşüme (*transformation*) yaptığı vurgu önemlidir. Vertovec (2004a, s.7), “toplumsal değişimin karşısında dönüşümün daha radikal” olduğunu vurgulamaktadır. Toplumsal dönüşümün değişkenleri bilginin ve kaynakların genişlemesi, yoğunluğunun ve hacminin artmasıdır. Ulusaşırı alanda dönüşüm, uzak mesafe telefon konuşmalarının katlanarak artması, aile rollerinin ve toplumsal cinsiyet ilişkilerinin değişmesi, normların ulusaşırı örüntüler kazanması ya da vatandaşlık politikalarının yeniden düzenlenmesi gibi olgularda kendisini göstermektedir (Vertovec, 2004a).

Uluslararası toplumsal alanlar paradigması, göçle birlikte ortaya çıkan toplumsal, siyasal, ekonomik ve kültürel ilişkilerin söz konusu ülkelerin sınırları ötesinde uluslararası dinamik bir alanın yaratıldığını öne sürmektedir. Yani artık toplumsal ilişkilerin sürdürüldüğü ve pekiştirildiği bu alanlar sınırsızlaşmıştır (Appadurai 1996; Basch ve diğerleri, 1994; Glick Schiller ve diğerleri, 1995; Portes ve diğerleri, 1999; Vertovec, 1999, 2003, 2004a).

Göç araştırmalarına kaynaklık eden çekici-itici güçler paradigması ve tarihsel-yapısalcı yaklaşımdan farklı olarak uluslararası alan paradigması, yalnızca göç alan ve göç veren coğrafi bölgeleri birleştiren doğrusal bağlantılardan çok, “her iki dünyayı birleştiren göçmen ve yerli pratiklerinin ve ulus-devlet gibi bu alanları kontrol etmeye çabalayan kurumların etkinliklerinin tanınmasını” kapsamaktadır (Faist, 2003, s.35). Burada söz edilen ilişki model Şekil 1’de gösterilmektedir.

Şekil 1. Göç sürecinde uluslararası toplumsal alanlar

Bu yaklaşım, daha önce de belirtildiği gibi göçü salt yapısal bir olgu olarak değil, göçmenlerin bizatihi kendilerinin rasyonel tercihleri ve öznellikleriyle bu yapıyı yeniden oluşturduklarını vurgulamaktadır. Buna göre göçmenler göç sürecinin karar alıcı, etken toplumsal aktörleri olarak değerlendirilmelidirler. Üstelik göçmenler, gündelik yaşamlarına ilişkin aldıkları mikro kararlarla, makro düzeydeki kurumları doğrudan etkileyebilirler. Örnek olarak Çağlar (2002), *Deutsche Telekom*'un 190,000

Türk müşteriye *Otelo* isimli bir başka şirkete kaptırdığını, bunun ise iki şirket arasında şiddetli bir rekabete dönüştüğünü aktarmaktadır. Türk müşterilerin uluslararası konuşmalardan dolayı, ortalama bir Alman hanehalkının ödediğinin iki katı telefon faturası ödediği düşünülürse, bu pazarın önemi kolayca anlaşılmaktadır.

Uluslararası toplumsal alanların ortaya çıkışı iki temel durumun varlığıyla mümkün olabilmektedir (Faist, 2003). Bunlardan ilki, uluslararası alanların göç olgusunun doğrudan bir yan ürünü olmasıdır. Yani uluslararası göç süreci küreselleşmenin de katkısıyla uluslararası alanları yaratmaktadır. İkinci durum ise, göç veren ve göç alan ülkeler arasında sadece göçmenlerin hareketliliğinin değil, aynı zamanda “malların, bilginin, simgelerin ve kültürel pratiklerin de kapsandığı döngüsel bir değişim”, özellikle yeni kuşaklarla birlikte sözü edilen ilişkilerin ve dinamiklerin yeniden üretildiği bir alan olmasıyla mümkündür (Faist, 2003, s.31).

Yukarıda aktarılmaya çalışılan tanımlamalar sonucunda uluslararası etkinliklerin bireyler ile toplumsal ilişki ağları, oluşturdukları topluluklarla yerel ve ulusal yönetimler gibi çok daha geniş kurumsallaşmış yapıların tamamını kapsadığını vurgulamak gerekmektedir. Bu nedenle uluslararası süreçlerle ilgili yapılan çalışmaların bir kısmının alanyazına katkıları da bu farklı düzeyleri birbirine karıştırma eğilimi göstermektedir. Portes ve diğerlerinin (1999, s.220) de ifade ettiği gibi, kimileri göçmen bireyin başarıları ve çabalarına; kimileri hem göç veren hem de alan ülkelerdeki yerel toplulukların dönüşümlerine vurgu yaparken diğerleri ise iki (ya da daha fazla) ülke hükümetlerinin göçmenlerin sadakatleri ya da sağladıkları kaynaklar (işçi döviz gibi) ile ilgili politikaları üzerine çalışmaktadır.

Portes ve diğerleri (1999, s.220), bu karmaşık katkıların, “uluslararası” kavramının tam olarak neyi ifade ettiği ve kapsamını belirlemede bir takım zorluklar yarattığını, bu zorlukların ise bireyi “çözümleme birimi” olarak değerlendirme yönündeki yöntemsel çabalarla giderilebileceğini belirtmektedir. Uluslararası süreçlerin kurumsal desteklerini ve bu desteklerin yapısal etkilerini anlayabilme yolunda en etkili yöntem bireyin tarihini ve etkinliklerini araştırmaktan geçmektedir. Tıpkı Portes ve diğerlerinin (1999, s.220) de vurguladığı gibi, karmaşık kurumsal yapıları çözümlmek için göçmenlerin kendilerinden derinlemesine görüşmelerle elde edilecek veriler o kurumların bütününe doğrudan bakmaktan daha verimlidir.

Yukarıda açıklanan “ulusaşırı alan” tanımının içerisine pek çok farklı etkinliği oturtmak mümkündür. Kolektif ya da bireysel kimlik üzerinde potansiyel etkileri olan bu etkinlikleri Portes (1999, s.464) şöyle tanımlamaktadır:

Ulusal sınırlar arasında tekrarlanan ve katılımcıları tarafından düzenli olarak zaman talep eden bu [etkinlikler], ulusal hükümetlerin ya da çok-uluslu şirketlerin temsilcileri gibi görece iktidar sahibi aktörler tarafından yönetilir ya da göçmenlerin kendileri ve anavatanlarındaki akrabaları gibi daha mütevazı insanlar tarafından gerçekleştirilirler. Bu etkinlikler yalnızca ekonomik girişimlerle sınırlı değildir; siyasal, kültürel ve dinsel inisiyatifleri de kapsar.

Burada sunulan genel tanımdan yola çıkarak, uluslaşırı alan içerisindeki etkinlikleri üç düzeyde değerlendirmek mümkündür: (1) Uluslaşırı girişimcilerin ekonomik girişimleri, (2) göç alan ve veren ülkelerdeki hükümetlerin ya da siyasal partilerin diğer ülkedeki etkinlikleri, (3) yurt dışında ulusal kimliği pekiştiren sosyo-kültürel girişimler ya da kültürel mallar ve etkinliklerden alınan kolektif haz (Portes ve diğerleri, 1999, s.221). Çizelge 4’te her üç düzeyde gerçekleştirilen etkinliklerden örnekler sunulmaktadır.

Çizelge 4. Uluslaşırı etkinlik türleri

		Sektörler		
		Ekonomik	Siyasal	Sosyo-kültürel
Kurumsallaşma düzeyi	Düşük	<ul style="list-style-type: none"> Ülkelerarası gayri resmi ticaret Anavatanlarına dönüş yapan göçmenlerin kurdukları küçük işletmeler Uzak mesafeye dairesel işçi göçü 	<ul style="list-style-type: none"> Göçmenler tarafından oluşturulan sivil komiteler Anavatandaki siyasal yapılanmalarla ilişkili göçmen birlikleri Anavatandaki siyasal adaylar ya da göç ettikleri ülkelerdeki lobiler için para toplama 	<ul style="list-style-type: none"> Ülkeler arası amatör spor karşılaşmaları Yerel müzik gruplarının göç edilen ülkelerdeki performansları Din adamlarının göç edilen ülkelerde örgütlenme etkinlikleri
	Yüksek	<ul style="list-style-type: none"> Üçüncü dünya ülkelerinde çok uluslu yatırımlar Yabancı ülkelere turizm pazarının gelişimi Anavatandaki bankaların göçmen alan ülkelerde şube açması 	<ul style="list-style-type: none"> Konsolosluk görevlileri ve ulusal siyasal partilerin yurtdışındaki temsilcileri Çifte vatandaşlık Göç edilen ülkede yasama organlarına göçmenlerin seçilmesi 	<ul style="list-style-type: none"> Ulusal sanatın uluslararası platformda sergilenmesi Anavatandaki sanatçıların yurtdışındaki performansları Yabancı elçilikler tarafından düzenlenen kültürel etkinlikler

Yukarıdaki çizelgede örnekleri sunulan, değişik kurumsallaşma düzeyindeki etkinlikler göçmenlerin ulusaşırı toplumsal alanlar yaratmasını sağlamaktadır. Ulusaşırı televizyon kanallarının, gazetelerinin, videokasetlerinin ve müzik CD'lerinin kolay erişilebildiği, resmi ve dini bayramların kutlandığı, anavatandan politikacıların ya da sanatçıların da katıldığı büyük yürüyüşlerin ya da festivallerin düzenlendiği, anavatana ucuz uçuşların yapıldığı özellikle büyük “küresel kentlerde”, göçmenlerin geldikleri ülkeleri sürekli olarak yaşamaları ve yaşatmaları mümkün olabilmektedir. Bir başka deyişle, anavatandan uzakta anavatanın bir benzeri, kendine özgü bir oluşum içerisinde simgesel olarak da olsa kurulmuş olmaktadır.

Ancak bu yeni oluşum, anavatanın tam bir yansıması değildir. Kaya ve Şahin'in de belirttiği gibi “din ve etnisite gibi bazı kültürel özelliklerinin tözselleştirildiği, öte yandan dil, simgeler, edebiyat ve müzik gibi diğer bazı yanlarının ise içinde yaşanan çoğunluk kültürüne referansla” farklılaştığı bir alandır (2007, s.xxvi). Ulusaşırı alanın temel koşullarından olan ‘süreklilik/kalıcılık’ (Pries, 2001, s.10) ilkesi, yeni kültürel alanların varlığının kanıtı niteliğindedir.

Bu farklılaşan kültürel alanları yansıtabilmek için, kimi yazarlar ulusaşırı alanda göç bağlamında, göçmen yerine “trans-göçmen” (*transmigrant*) kavramını önermişlerdir (Glick Schiller ve diğerleri, 1995). Ancak, Castles ve Miller'ın (2003, s.30) da vurguladığı üzere, çoğu göç durumu bu örüntüye dahil edilemeyeceği için gereksiz ve yanlış kullanımından kaçınılmalıdır.

En genel ifadesiyle insanın kendini algılaması ve başkaları tarafından algılanması olarak tanımlanabilecek kimlik, ulusaşırı alanla üst üste binen bir kavramdır çünkü ulusaşırı ağlar, geldikleri yer, dil gibi ortak kimlikleri olduğunu düşünen göçmenler tarafından oluşturulur. Bu ağları sürdürülebilir kılan ise gerek kitlesel gerekse bireysel iletişim pratiklerinin ve bilginin paylaşılmasıdır. Zamanla dönüşen ulusaşırı kimliklerin en önemli özelliği ise birden fazla yerle olan ilişkileridir (Vertovec, 2001).

Göçmenlerin kültürel kimliklerinin dönüşümüne ulusaşırı dinamiklerin etkisi yadsınmaz. Kimileri, geride bıraktıkları anavatandaki ezeli (*primordial*) olduğu varsayılan dinsel, etnik kimliklerine sıkı sıkıya bağlanırken, kimilerinde ise dilinin,

ulusal ya da politik kimliğinin dönüştüğü gözlemlenebilmektedir. Ulusaşırı, çok-ortamlı bu alanlar “toplumsal kimliklerin inşa edilmesi, üzerinde uzlaşılması ve yeniden üretilmesini etkileyen karmaşık koşullar” sunmaktadır (Vertovec, 2001, s.578). Göçmenler gündelik yaşamlarında farklı aidiyetler arasında gidip gelebilmektedirler. Yerel/ulusal kimlikler ulusaşırı unsurlarla biçimlenebilmektedir. Bilgi ve simge akışı bu bağlılıkların ve aidiyetlerin pekiştirilmesini mümkün kılmaktadır.

Ulusaşırı topluluklar, tarihsel olarak eskiden beri var olmasına rağmen, kavramın kendisi yenidir. Ulusaşırı topluluk olarak kabul edilen göçmen gruplarının hem göç ettikleri ülkelerde, hem de anavatanlarıyla olan ilişkileri farklı katmanlarda anlam kazanmaktadır. Aşağıda, Meinhof ve Triandafyllidou'nun (2006) yaptığı sınıflandırmadan yola çıkarak, ulusaşırı alanın farklı katmanları olan “diyaspora”, “yeni-topluluklar” ve “kosmopolitanizm” yaklaşımları ile göçmenler tarafından stratejik olarak kullanılan “trans-kültürel sermaye” kavramı ayrıntılı olarak incelenmektedir.

3.1.3.1. Diaspora ve diasporik kimliğin belirlenmesi

“Ulusaşırı bir topluluk olarak diaspora” kavramı (Castles ve Miller, 2003, s.30), göç dinamiklerinin yeni ve kendine özgü formunu oluşturan ulusaşırı alanı çözümleyebilmek için işlevsel bir araçtır. Diasporayı, herhangi bir ulusaşırı topluluktan ayıran en önemli özelliği göçmenlerin anavatanına ilişkin duygusal bağları hiç koparmadan sürdürme çabasıdır. Özellikle son yirmi yıldır, diaspora kavramı, yalnızca insan hareketliliğini anlama ve tartışma girişimlerinin merkezinde olmakla kalmamış, aynı zamanda finansal fonların, malların, kültürel ürünlerin, ideolojilerin ulusaşırı dolaşımıyla ya da Appadurai'n (1996) terminolojisiyle etnik-uzam, finans-uzamı, medya-uzamı ve idea-uzamıyla ilişkili olarak önem taşımaktadır.

3.1.3.1.1. Diaspora kavramı

Geleneksel ve yeni diasporaları beş ayrı kategori altında sıralayan Cohen'in (1997) de ifade ettiği gibi diaspora kavramı ilk olarak antik Yunan'da göç ve kolonileşme anlamında kullanılmıştır. Yunanca kökeni dağılmak, yayılmak anlamına gelen diasporanın tarihsel örneklerinde (Yunan, Ermeni ve Yahudi diasporaları) ve tanımlarında zorunlu göç temel ölçüttür. Ayrıca, göçmenlerin

çoğunlukla dönecekleri bir ‘anavatan’ları yoktur ve kategorik olarak türdeş bir yapı ya da kültür olarak kabul edilirler. Birlikte yaşadıkları topluluklarla karışmamaya özen gösterirler (Vertovec, 2004b).

Yahudiler, Afrikalılar, Filistinliler ve Ermeniler için kavram daha karmaşıktır ve bir o kadar da şiddet içermektedir. Diaspora, bu topluluklar için kolektif bir travmanın ve vatana özlemle sürgünde yaşamının izdüşümüdür. Son yıllarda ise diaspora olarak tanımlanan topluluklar, hala güçlü kolektif kimlikleri barındırmalarına rağmen, artık ne sömürgeleşmenin aktörleri ne de zulme maruz bırakılan edilgen kurbanlar olarak sınıflandırılabilirler (Cohen, 1997; Van Hear, 1998; Vertovec, 2004b). Yani bir zamanlar yalnızca Yahudi, Yunan ve Ermenilere atfedilen diaspora kavramı artık “göçmen, gurbetçi (*expatriate*), sığınmacı, konuk-işçi, sürgün topluluğu, denizaşırı topluluk, etnik topluluk gibi sözcükleri de içeren daha geniş bir semantik alana” (Tölölian, 1991, s.5) karşılık gelebilmektedir. Dolayısıyla diaspora, coğrafi olarak çıkış noktalarından uzakta yaşayan ama kimlikleri ve gündelik kültürel pratikleri açısından farklı coğrafi yerler arasında yaşamakta olan heterojen kültürleri ifade etmektedir. Artık ‘ulus-devlet’ sınırlarını aşan sosyo-ekonomik ve siyasal ağları barındıran hemen tüm ‘ulusaşırı topluluk’lara diaspora denmektedir.

Her ne kadar diaspora, tarihsel bir kategori ve anavatanla hala çok yakından ilişkiliyse de çeşitliliği yeni incelemeleri gerektirmektedir. Tıpkı Cohen’in de ifade ettiği gibi;

şimdilerde, farklı etnik geçmişlerden gelen göçmenleri betimlemek için bu kavramın [diaspora] artan kullanımıyla daha rahat bir tanım uygun görünmektedir. Dahası, ulusaşırı bağlar artık göçle ya da dışlayıcı toprak talepleriyle sağlanmak zorunda değildir. Siber uzam çağında, diaspora akıl yoluyla, kültürel ürünler ve *paylaşılan bir imgelem* ile bir arada tutulabilir ya da yeniden oluşabilir (1996, s.516).

Cohen (1997), yeni diasporaların oluşumunu, küresel kapitalizmin yayılması ve bunun sonucunda gelişen merkezden çevreye ya da çevreden merkeze durmaksızın süren göç mekanizmaları ile açıklamaktadır. “Yersiz ve yurtsuz” kalma hali ve eve dönüş miti (hemen hiç gerçekleşmeyen) ile diasporayı tanımlayan Safran’ın (1991) yaptığı sınıflandırmalar, diasporadaki kültürel farklılığı ya da dönüşümü anlamakta yetersiz görünmektedir. Buna karşın, Çizelge 5’te görüleceği gibi, Cohen’in (1997,

s.178) diaspora sınıflandırması kültürel süreçleri içinde barındırdığı ve kimlik oluşumu ile dönüşümünü anlamayı mümkün kıldığı için daha analitiktir:

Çizelge 5. Geleneksel ve yeni diasporalar

Tarihsellik	Diasporanın Türü	Örnekler
Geleneksel	Kurban/Sığınmacı	Yahudiler, Afrikalılar, Ermeniler
Geleneksel	Emperyal/sömürgeci	Antik Yunan, Hollanda, İngiltere
Yeni	İş/Hizmet	Hintliler, Çinliler, Sihler, Türkler, İtalyanlar
Yeni	Ticari/Profesyonel	Lübnanlılar, Hintliler, Japonlar
Yeni	Kültürel	Karayipliler, Çinliler, Hintliler

Bu yeni ulusşırı topluluklar “diaspora”nın yeniden betimlenmesini gerektirmektedir. Cohen’e göre diasporalar, diasporik bilincin oluşması ve dolayısıyla kimliğin belirlenmesi sırasında şu özelliklerin tamamını ya da bir kısmını sergilemektedir:

1. Genelde travmatik bir deneyim sonucu anavatandan ayrılma,
2. Alternatif olarak, çalışmak, ticaret ya da sömürgeci nedenlerle anavatandan ayrılma,
3. Anavatanla ilgili bir kolektif bellek ve mitlerin varlığı,
4. Varsayılan atalara ait yurdun idealleştirilmesi,
5. Geri dönüş hareketi,
6. Uzun süre boyunca sürdürülen güçlü bir grup bilinci,
7. Ev sahibi ülke toplumuyla sorunlu ilişkiler,
8. Diğer ülkelerde yaşayan etnik üyeler (*co-ethnic*) ile güçlü dayanışma,
9. Toleranslı ev sahibi ülkelerde yaşamı zenginleştirme olasılığı (Cohen, 1997, s.180).

Modern diasporalar yukarıda sıralanan dokuz özelliği aynı anda barındırmayabilir. Kimi ulusşırı topluluklar travmatik siyasal nedenlerle göç etmiş hatta yerlerinden edilmiş olabilmektedir. Örneğin, Londra’daki İranlılar (Sreberny, 2000; 2002), Avustralya’daki Vietnamlılar (Sinclair ve Cunningham, 2000) ya da Türkiye’deki Çerkezler (Kaya, 2005) gibi kimi topluluklar için anavatan, parçası olmadıkları ya da onaylamadıkları rejim tarafından yönetilen ve sürgün edildikleri yer

anlamına gelebilmektedir. Oysaki Berlin’de yaşayan Türkler (Kaya, 2000; Kosnick, 2002, 2007) ya da New York ve Los Angeles’daki Çinliler (Shi, 2005), ekonomik nedenlerle anavatanlarını terk etmiş olmalarına rağmen diaspora olarak anılmaktadırlar. Hatta Clifford’a göre, geri dönme çabası bir ‘mit’ten öteye gitmemektedir; bu nedenle de geleneksel diaspora kavramı, modern diasporaları açıklamak için yetersizdir.

Günümüzde diasporaların varlığı, Safran’ın sözünü ettiği gibi sadece anavatana geri dönüş isteği ya da bir vatana aidiyet ile açıklanamaz. Geri dönüş isteğinin ve aidiyet hissinin yanı sıra yurtsuzlaşma deneyiminin verdiği acı, adaptasyon sürecinde karşılaşılan sorunlar ve muhalif olmanın getirdiği ortak bilinç de diasporanın oluşumunda önemli etkiye sahiptir (Clifford, 1997, s.285).

Hemen her ulusaşırı topluluğun, ‘diaspora’ şeklinde anılmasının kuramsal sorunlara neden olabileceğini ifade eden Vertovec (2004b, s.106), kavramı (1) toplumsal bir kategori, (2) bir bilinç biçimi, (3) kültürel üretim tarzı olarak sınıflandırma yoluna gitmiştir.

3.1.3.1.2. Diasporik bilincin oluşması

Göçmenler, gündelik yaşam pratikleri gibi mikro etkinliklerden, küresel göç politikalarının düzenlenmesi gibi makro etkinliklere kadar tüm ulusaşırı alanda, kendine özgü ortak bir aidiyet bilinci etrafında ‘topluluk’laşmaktadır. İlkesel olarak dört farklı bilinç düzeyinden söz etmek mümkündür (Castles ve Davidson, 2000, s.138):

1. Azınlıkların baskın kültür ve kimlik içine çekildiği *asimilasyon*.
2. Azınlıkların kendilerini ana kültür ve kimlikten sonsuza kadar ayrı tuttukları *ayrılıkçı bilinç*.
3. Göçmen azınlıkların kendilerini hem atalarına ait anavatan topraklarıyla hem de diğer ülkelerde yaşayan aynı etnik gruptan insanlarla özdeşleştirdikleri *diasporik bilinç*.
4. Azınlıkların ev sahibi ülkede yaşayan diğer nüfusla da etkileşim halinde olduğu ve birlikte kültür ve kimliklerin yeni biçimlerini yarattıkları *kültürler-ötesi bilinç*.

Yukarıdaki sıralamada son olarak aktarılan *kültürler-ötesi bilinç* özellikle göçmen grupların ikinci ve daha sonraki kuşaklarında gözlemlenen bir toplumsal olgudur (Vertovec, 2001). Bu araştırma kapsamındaki katılımcıların tamamı birinci kuşak göçmenlerdir. Tarihsel olarak da ABD’de yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerinin önemli bir bölümünün birinci kuşak göçmenler oluşturmaktadır (Census 2000; Kaya, 2003, s.99). Ayrıca, ABD’de yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerin asimile olmadıkları ve ayrılıkçı bir amaçları olmadığı saptanmaktadır. Böylelikle uluslararası bir topluluk olarak etnik bilinci ‘*diyaspora*’ üyeliği etrafında biçimlenmektedir. Bu bilinç, göçmenlerin söylemlerinde “hem orada hem de burada”, “anavatandan uzaktaki evlerinde” yaşamlar olarak belirlemektedir (Vertovec, 2004b, s.106).

Daha önce de aktarılmaya çalışıldığı gibi, kimlikler birer öz değil, toplumsal olgulara ve farklı deneyimlere göre değişen dinamik yapılardır. Bu kültürlenme sürecini dönüştüren faktörler arasında cinsiyet, yaş, dinsel inanç, etnisite, sınıf ve göç deneyiminin kendisi sıralanabilir. Örneğin Binark’ın da haklı olarak ifade ettiği gibi, “ekonomik nedenlerden ötürü ev sahibi ülkeye göç edenlerin, siyasal ve kültürel nedenler ile göç edenlere göre ana ülkeye yönelik olarak farklı kültürel ve siyasal tutumları” gözlenmektedir (2005, s.20). Diasporik bilinç, ev sahibi ülke içinde özgün kamusal alan tasarımlarında belirgin bir rol oynayarak, söz edilen bu kültürlenme sürecinin belkemiğini oluşturmaktadır. Böylelikle aynı vatan, din ya da etnik kökenden gelen insanları birleştiren simgesel bağ kurulmuş olmaktadır.

3.1.3.1.3. Diasporik kamusal alanlar ve kimliğin belirlenmesi

Safran (1991), diasporayı toplumsal bir kategori olarak ele alırken, onu uluslararası yeni bir bilinç oluşumu olarak anlamaya çalışanlar arasında Hall (1999), Cohen (1997), Bhabha (1994), Vertovec (2004b) sıralanabilir. Bu yaklaşımda diasporalar, yeni bir kültürel üretim ve aktarım alanı olarak anlaşılmaktadır. Özellikle önemsenen ise bu kimliklerin nasıl, hangi araçlarla ve uluslararası mekanizmalardan da beslenerek hangi ilişkilerle üretildiğidir.

Diyaspora dendiğinde her ne pahasına olursa olsun kutsal sayılan anavatana dönmeye çalışan halklar anlaşılmalıdır. Bu anlayış eski, emperyalist,

egemenlik kuran “etnisite” anlayışıdır. ....[B]ugün böyle bir anlayışa sahip tutucu diasporik toplulukların Filistinlilere neler çektirdiğini çok iyi biliyoruz. Benim anladığım ve ifade etmeye çalıştığım anlamıyla diaspora, saflığı ya da tözü ifade etmez, aksine heterojenliği ve çeşitliliği ifade eder; farklılığa karşı duran değil onunla birlikte yaşayan “kimliğin” ifadesidir. Diaspora kimlikleri kendilerini dönüşüm ve farklılık içinde yeniden üreten kimliklerdir. Burada tanımlamaya çalıştığım diaspora deneyimi, töz ya da saflık olarak değil, ama gerekli bir heterojenlik ve çeşitliliğin tanınmasıdır; farklılığa rağmen değil, farklılıklarla yaşanan ‘kimlik’ tanımıdır; melezliktir (*hybridity*). Diaspora kimlikleri kendilerini dönüşüm ve farklılıkla üretir ve yeniden üretirler (Hall, 1999, s.31).

Hall’un önemle üzerinde durduğu, diğer tüm kimlikler gibi diasporik kimliklerin de sabit ya da kalıcı olmadığıdır. Tersine kimlikler, “temsil edildiğimiz yollar sayesinde sürekli olarak dönüşmekte ve biçimlenmektedir” (Hall, 1992, s.277). Hall böylelikle diasporanın değişen doğası ile melezlik arasında önemli bir bağı saptamaktadır. Aynı zamanda melezlik durumunu, uluslararasılık ya da küresel tektipleşme, türdeşleşme söylemlerinden de uzakta tutmaktadır (Hall, 1993). Söz konusu melez topluluklar “anavatan”la güçlü bağlarını ve kendilerini betimleyecek kimliklerini korumaya devam edmektedir.

Diasporik özneler, kültürel kimliklerini birden fazla “ev” ve “vatan”la ilişkilendirerek kurmaktadır. Hall’a göre insanlar, kimliklerin “her zaman ucu açık, karmaşık ve tamamlanmamış-sürekli inşa halinde” olduğu “diasporik bilincin” bir ürünüdürler (1993, s.362).

Cohen’in (1997, s.180) sıraladığı koşullardan hareketle ABD’de yaşayan Türkiye kökenli göçmen topluluğunu ‘diaspora’ olarak tanımlamak mümkündür. Her ne kadar travmatik nedenlerle zorla yerlerinden edilmeseler de, ekonomik gerekçelerle Türkiye’de barınmakta zorlanmaları nedeniyle göç etmişlerdir. Anavatana geri dönüş fikrini sürekli canlı tutmaya devam ederken, bir taraftan da geride bıraktıklarına yabancılaşmayı sürdürürler. Anavatanla ilgili kolektif belleği ulusal bayramların kutlanması gibi vesilelerle canlı tutmaktadır. Çoğunlukla gerçekleşme de geri dönüş hareketi ve beklentisinin varlığından söz etmek mümkündür. Bütün bu koşulları ve ulusaşırı bağları pekiştiren en önemli kültürel etkinlik ise kitle iletişim araçlarının yaygın kullanımınıdır.

İmgelerin, simgelerin ve bilgilerin iletişim araçları yoluyla hareketi için medya uzamı (*mediascape*) kavramını kullanan Appadurai (1996, s.35), bu akış sürecini turistlerin, konuk işçilerin, sürgünlerin, göçmenlerin hareketiyle (*ethnoscape-etnik uzam*) birlikte küresel kültürün farklı eksenlerinden biri olarak görür. Gönüllü olsun ya da olmasın, kitlesel göçler insanlık tarihine hiç de yabancı değildir. Ancak imgelerin kitlesel tüketimi ile üst üste binince bu göçler artık yeni bir olguyu, “diasporik kamusal alanları” yaratmaktadır:

Almanya’daki Türk konuk işçiler Alman dairelerinde Türk filmleri seyrettikçe, Philadelphia’daki Koreliler 1988 Seoul Olimpiyat Oyunları’nı Kore’den gelen uydu yayımlarıyla izleyip, Chicago’daki Pakistanlı taksi şoförleri Pakistan ya da İran camilerinde kasede kaydedilmiş vaazları dinledikçe, hareket eden imgelerin sınırsızlaştırılmış izleyiciyle buluştuğunu görürüz (Appadurai, 1996, s.4).

Werbner, diasporik kamusal alanı Habermas’ı (1989) izleyerek, göçmen “yurttaşların kamusal ya da ulusal öneme sahip konuları müzakere ettikleri” alan olarak tanımlamaktadır (2002, s.190). Bu genel tanımdan yola çıkarak, etnik medya (ya da bu araştırmada olduğu gibi ulusaşırı medya) geleneklerin tekrar edildiği ve tartışıldığı, fikirlerin yaratıldığı ve yeniden keşfedildiği, kültürel kimliklerin ise hem onaylanıp hem de onlara meydan okunduğu kamusal alan olarak kabul edilebilir (Werbner, 2002, 2004; Echchaibi, 2006).

Bu kamusal alanların özellikle İnternet kullanımıyla genişlediği ve görülür olduğu sıklıkla dile getirilmektedir (Appadurai, 1996; Georgiou, 2005b, 2006a, 2006b; Parham, 2004). Appadurai, yeni iletişim teknolojilerinin gündelik yaşama ilişkin öznellikleri değiştirdiğini, böylelikle diasporik kamusal alanların artık “küçük, marjinal ya da istisna” olmadığını vurgulamaktadır (1996, s.10).

Küreselleşme dinamiklerinin sunduğu olanaklardan yararlanan ABD’deki Türkiye kökenli göçmenler, gerek anavatanda gerekse çoğunluğu Batı Avrupa’da yaşayan diğer Türkiye kökenli insanlarla ulusaşırı bağlar kurup, diasporik kamusal alanları oluşturmaktadırlar. Göçmenler bu bağlar sayesinde yeni bir kültürel topluluk oluşturmakta, göç ettikleri yeni ülkelerde oluşturdukları karşı kültürler ve simgesel aidiyetler yardımıyla, farklı bireyselleşme ve kimikleşme süreçlerini yaşamaktadırlar.

Bu süreç, diasporik öznelerin ulusaşırı kimliklerini inşa ettiği ve gerektiğinde müzakere ettiği bir alandır.

Diasporik kültürler, aynı zamanda göç edilen ülkenin ulusal ya da geleneksel kültürlerin bir tür eleştirisidir. Türkiye’den göç edenler, Batı Avrupa’daki örneklerinde gözlenebildiği gibi (Kaya, 2000; Ogan, 2001; Kosnick, 2002, 2007) anavatanlarından uzakta kendilerine yeni bir vatan yaratmışlardır. Yeni yaratılan bu diasporik ortam, anavatana ilişkin çok sayıda özelliği barındırır. Giyim tarzları, mutfak kültürü, müzik gibi gündelik yaşamın vazgeçilmez unsurlarının yanında, hemşerilik ve akrabalık ilişkileri de sürdürülen bağlar arasındadır. Anavatana benzeyen bu ortam, göçmenin yerleştiği yeni ülkede yaşadığı stres, yabancılık duygusu gibi sosyal psikolojik sorunların da üstesinden gelebileceği bir kamusal alana dönüşmektedir.

Anavatandan uzakta, anavatandaymış gibi yaşayabilmeyi sağlayan ulaşım ve iletişim ağları sayesinde ulusaşırı göçmenler diasporik kimliği, yerleştikleri ülkelerde bir tür güvenlik stratejisi olarak geliştirmektedirler. Kaya (2000, s.64) da Berlin’deki Türkiye kökenli gençlerin kültürel üretimleri ve tüketimleri üzerine yaptığı alan çalışmasında şu saptamada bulunmaktadır:

Sözelimi, Almanya’da yaşayan Türkler, Türk televizyon kanallarını, gazetelerini ve radyolarını kolaylıkla izleyebilmektedirler. Böylece bu topluluklar, diasporada kendi anavatanlarını yeniden yaratma şansına sahip olurlar. Anavatandan gelen TV programları, müzik kasetleri ve video kasetleri gibi unsurların yardımıyla diasporada yaratılan bu vatan, anavatanın ritmini, renklerini, müziğini ve görüntüsünü yansıtır.

Diasporik ya da ulusaşırı kimlik, ulusal, dinsel ve etnik kimliklerin birer öz olarak kabul edildiği değişmeyen konumlarını yıkmakta, bu nedenle evrensel ile yerel, geçmiş ile gelecek, burası ile orası arasındaki etkileşimlere olanak sağlamaktadır. Hall’un (1999, s.28) ifadesiyle diasporik kimlik, “kültürel bir alışımdır”. Hall’a göre, diasporik kimlikler, kendilerini durmaksızın inşa etmek ve yeniden üretmek için farklılığı temel almaktadır. Dolayısıyla söz konusu diasporik kimlikler, birden fazla coğrafyanın kültürel örüntülerini barındıran ‘melez’ kimlikler olmalarının yanı sıra sürekli dönüşüm halindedirler (Hall, 1999, s.32).

Sonuç olarak, bugün diaspora, kültürel kimliklerin sürdürülmesi, uzlaşılması ve hatta kimi zaman üretilmesi süreçlerinden ayrılmaz bir kavramdır. Anderson'un (1991) bir sonraki bölümde daha ayrıntılı olarak anlatılacak ulusal kimlik çözümlemesinden hareketle, diasporik kimliklerin hayal edildiği ve diasporanın hayali topluluklar olarak yeniden üretildiğini çıkarsamak mümkündür (Fazal ve Tsagarousianou, 2002, s.6). Diasporik topluluklar, uzaktaki ve farklı gruplar arasındaki ilişkilerin devamlılığını sağlayabilmek için medya ve iletişim teknolojilerine ağırlıklı olarak gereksinim duyduklarından, bu çalışma kapsamı için önem taşımaktadır.

3.1.3.2. Yeni-toplulukçuluk (*Neo-communitarianism*) ve kozmopolitanizm

Uluslararası alanın ikinci katmanı olan “yeni-toplulukçuluk” yaklaşımı, birbirine sıkı sıkıya bağlı türdeş bir göçmen topluluğu varsayımından dolayı diasporaya benzemektedir. Topluluğun kendi içinde yoğun ilişki ağları ve anavatanla sıkı bağlar olduğunu kabul etmektedir. Ancak diasporadan farklı olarak, eve dönüş beklentisi hemen hiç yoktur ve zorla yapılmış bir göç söz konusu değildir. Bu tür topluluklar, kültürel, dilsel ve hatta ekonomik özgünlüğü korumak için göç edilen ülkede kapalı bir alan içinde yaşama arzusunun barındırmaktadır. Söz konusu özgünlüğe ise anavatanla, hatta geldikleri bölge, kasaba ya da köyle, kültürel ve ekonomik bağların korunmasıyla ulaşılabilmektedir (Meinhof ve Triandafyllidou, 2006).

Yeni-toplulukçuluk yaklaşımı, göçmen yaşamının kolektif yönüne önem verir. Meinhof ve Triandafyllidou'nun vurguladığı gibi, gelişmekte olan ülkelerde, tarım toplumlarında ve küçük yerel ortamlarda yakın toplumsal bağlar ve akrabalık ağları, “göç alan ülkelerdeki metropollerin kentsel bağlamlarında yeniden üretilmektedirler” (2006, s.206). Bu yaklaşımda, göçmen yaşamının “uluslararası dinamiklerine” vurgu diasporadan daha fazla yapılmaktadır. Hatta göçmenin yerleştiği ülkedeki iki kültür arasında kalmışlık konumu yeni-toplulukların ontolojik kaynağıdır. Göçmen, geride bıraktığı ve sonradan içine girdiği bu iki kültür arasında bağ kurmaya çalışmaktadır. Dolayısıyla gündelik yaşama ait hemen her etkinlik anavatanından taşıdığı kültürel kimliklerin korunmaya çalışması ve yeniden üretilmesine dönüktür. Bu yaklaşımda göç

edenlerin kültürü “kapalı bir kutu” gibi görme eğilimi öne çıkmaktadır (Meinhof ve Triandafyllidou, 2006, s.207).

Ancak, yeni-topluluklar yaklaşımı, göçmenlerin iki (hatta daha fazla) ortam arasında çok hareketli olabildiği gerçeğini göz ardı etmektedir. Ayrıca, göçmen grupların yalnızca gittikleri ülkelerin baskın kültürlerinden değil, diğer göçmenlerin ulusaşırı kültürel pratiklerinden de etkilenebildiği ve bunun kültürel kimlik dönüşümüne yansımalarını açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle, ‘geç modern’ dönemdeki toplumsal dönüşüm süreçlerine bir bütün olarak bakan, üçüncü ulusaşırı katman “kozmpolitanizm”i irdelemekte yarar bulunmaktadır.

Kozmpolitanizm yaklaşımında kimi ulusaşırı dinamikler diğerlerine göre daha fazla öne çıkmaktadır. Bunlar arasında, küresel düzeyde çok gelişmiş iletişim teknolojilerinin kullanımı; uzun-mesafeli yolculuklara daha ucuz ve daha çabuk erişim; *CNN International* ya da *International Herald Tribune* gibi dünya genelindeki haberleri kapsayan ulusaşırı yayıncılık; insanların arasındaki bağları sürdürmek için coğrafi mesafelerin ortadan kalkmış olması bulunmaktadır. Calhoun (2003, s.543), ironik bir ifadeyle kozmpolitanlık durumunu “sık yolculuk yapanların sınıf bilinci” olarak tanımlamaktadır çünkü kozmpolitanizm aynı zamanda vizelere kolay erişim, uluslararası kredi kartları, büyük uluslararası toplantı ya da konferanslara davet gibi dünya vatandaşlığının tanımlandığı sınıfsal bir konumdur.

Kozmpolitanizm, göçmenlerin ulusaşırı kimliklerini oluşturan çoklu kültürel ve duygusal bağlılıklarını mümkün kılan “çok-kültürlü ve çok-uluslu kenti” (Meinhof ve Triandafyllidou, 2006, s.208) anlamak için yararlı bir araçtır. Kozmpolitanizm kavramı çoklu kimliklerin ve melez kültürlerin akışkanlığını ve devamlılığını mümkün kılan bir süreç için kullanılmaktadır. Kozmpolit kimlikler etnik, dinsel ya da dilsel bir alışım ve değiş tokuşu barındırmaktadır. Daha önceki ulusaşırı katmanlarda yeni iletişim teknolojilerinin, göçmenleri anavatandan taşıdıkları ortak aidiyetleri etrafında birleştirdiğinden söz edilmişti. Kozmpolitanizm ise, bu sürecin tersine yani göçmenlerin kendisinininkinden farklı kimlikleri ve pratikleri de gündelik yaşamının bir parçası yaptığı ve hatta kendisi onlarla tanımladığı bir alana işaret etmektedir (Beck 2000, 2002; Featherstone 2002; Vertovec 2000). Özellikle medya çalışmaları içinde kozmpolitanizm, mekanlar ve insanlar arasındaki hayal edilmiş ve gerçek bağlantıların

iletişim araçlarıyla nasıl yayıldığını ve yeniden üretildiğini anlamaya yardımcı olmaktadır (Vertovec, 2000).

Kozmopolitanizm, insani değerlere bağlı bir dünya topluluğu ilkesi sayesinde ulus-devlet geleneğinin ve ulusal kimliklerin bir tür eleştirisi niteliğindedir; ulus-devletin tutarlı bir kategori olmasına, biçimsel/resmi siyasal örgütlenme sistemlerindeki katılım ve temsiliyete meydan okumaktadır (Calhoun, 2003; Cheah, 2006; Çağlar, 2002; Georgiou, 2007).

Ancak toplumların evrilirken, her zaman “bir önceki biçimden unsurları içlerinde barındıkları” (Bourdieu, 2005, s.83) saptaması, aslında ulusal kimlikleri yok ederek bütün insanlar arasında ortak siyasal sadakat oluşturma isteğinin çok gerçekçi olmadığını kanıtı gibidir. Bourdieu (2005), bunu “*hysteresis*” etkisi olarak isimlendirmektedir. Bir toplumsal yapı çok belirgin değişikliklere kırılmalara uğrasa bile, yeni yapı içerisinde etkilerini göstermeye devam eder. Bourdieu, bir sistemin durumunun, etken parametrelerde meydana gelen ani değişikliklerle bir anda değiştirilememesi, sistemin yakın geçmişteki durumuna duyarlı olması anlamına gelen “*hysteresis*” kavramını fizikten ödünç almıştır. Ancak Calhoun (2003, s.532), kozmopolitanizmi “dayanışmanın evrensel düşmanı” olarak görmenin yanlış olduğunu vurgulamaktadır. Yani kozmopolitanizm etnik, dinsel, dilsel hassasiyetlerin yok olacağı bir aşama olarak algılanmamalıdır.

Kozmopolitanizmin sınıfla da yakından ilişkisi vardır. Herkesin (ya da her göçmenin) yeni teknolojilere ve dolayısıyla kozmopolit yaşamlara erişimi de eşit değildir. Daha yüksek gelire, daha iyi bir eğitime ya da daha çok toplumsal sermayeye ve becerilere sahip olanların gerekli altyapılara daha çok ve çabuk ulaştığı, dolayısıyla ulusaşırı ağların ve etkinliklerin bir parçası olduğu gerçektir. Yine de Werbner (1999), kozmopolitanizmin yönünü, işçi sınıfının pratiklerini ve deneyimlerini dönüştürmeye doğru çevirdiğini söylemektedir.

Farklı kültürel kökenden gelen insanların profesyonel yaşamda ya da gündelik yaşamın herhangi bir anında bir araya gelmesi, birden fazla dil öğrenme gibi çeşitli becerilerin artması, özellikle genç ve eğitilmiş kuşaklarda tutucu geleneksellikten ya da

anavatana ait kültürel kimliklerden, ürünlerden kopma gibi deneyimler kozmopolitan sürece örnek oluşturmaktadır.

3.1.3.3. Trans-kültürel sermaye

Yukarıda sıralanan ulusaşırı kültürel etkinlikler, göçmenler için yeni bir tür birikime dönüşmektedir. Bu birikimin, yani bilgilerin, becerilerin ve ilişki ağlarının göçmenler tarafından anavatanlarıyla göç ettikleri ülke arasında bağlantı kurabilmek amacıyla stratejik kullanımı Meinhof ve Triandafyllidou (2006, s.202) tarafından “trans-kültürel sermaye” olarak isimlendirilmektedir. Bu stratejik kullanım diğer üç sermaye biçimi (kültürel, toplumsal ve ekonomik) arasında da potansiyel bir bağ olduğu varsayımından hareket etmektedir. Kavram, ilk defa Meinhof ve Triandafyllidou tarafından ayrıntılı olarak tanımlansa da, Kaya (2000, s.146), onlardan önce, “transkültürel sermaye” kavramını (üstelik diğerleriyle benzer bir biçimde müzik üretimi bağlamında) kullanmıştır.

Hip-hop kültürü, etnik azınlığa mensup gençlere kimlik oluşturma süreçlerinde hem kendi ‘*otantik*’ kültürel sermayelerini hem de evrensel transkültürel sermayelerini bir arada kullanma imkânı sağlar. Diğer bir deyişle hip-hop kültürü, gençlere diasporada maruz kaldıkları ırkçılık ve yabancı düşmanlığına karşı kullanmak üzere, bir yandan etnisiteyi kullanma şansı sağlarken öte yandan, onları evrensel kültüre dâhil edecek mekanizmaları da sunar.

Bu ifadenin de vurguladığı gibi, trans-kültürel sermaye kavramı sayesinde, göçmenlerin gereksinimleri doğrultusunda olasılıklarını azaltmak değil tam tersine arttırmak için farklı kimlikler arasında gidip gelebildiklerini görmek mümkündür. Göçmenlerin toplulukları içerisinde güçlü yerel ve ulusaşırı bağları koruyarak sürdürmeleri (toplumsal sermaye), çok-dilli ya da çok-kültürlü olabilmeleri (kültürel sermaye), gereksinim duyduklarında bütün bunlardan gelir elde etmeleri (ekonomik sermaye) arasındaki bağlar, biriktirdikleri ve kullandıkları trans-kültürel sermayeye ilişkin örneklerdir.

3.2. Milliyetçiliğin Yansımaları: “Hayali Diasporik Topluluklar”

Milliyetçilik yalnızca siyasal bir olgu değil, aynı zamanda bir *kültürel kimlik* sorunudur çünkü “ulus”a ilişkin her tür tanımlama çabası, meşruluk, bürokrasi, sınır ya

da toprak bütünlüğü gibi kavramları göz önünde bulundurduğu gibi mutlaka etnik, tarihsel ve dilsel ölçütleri de dikkate almak zorundadır. Milliyetçiliğin ontolojik kaynağı ulusu oluşturan bireylerin bir takım ortak aidiyetleri, kolektif kimlikleri olduğu varsayımdır; ki bu kültürel varsayım, süreci dairesel olarak etkilemektedir. Milliyetçilik söylemi, ulusun üyelerinde “ortak kimlikleri” olduğu inancını yaratmaktadır. Bireysel kimlikler, özellikle siyasal kimlikler, ne doğaldır ne de doğuştan gelmektedir. Ama bir kere kazanılıp, kurumsallaştıkça “devamlı” hale gelmekte ve kolektif kimliklerin içerisine gömülmektedir. Bu tarihsel süreci göz önüne almadan, milliyetçiliğin gücünü ve onunla ilgili olguları açıklamak zordur.

Aşağıda bu noktadan yola çıkarak, milliyetçilik üzerine getirilen kültürel açıklamalardan söz edilmekte, ardından medyanın milliyetçilikle ilişkisi ve göçmenlerin ulus tasavvurlarını nasıl yeniden ürettikleri üzerinde durulmaktadır.

3.2.1. Milliyetçiliğin Kültürel Açıklamaları

Burada aktarılan kültürel yaklaşım, milliyetçiliği bir kültürel proje olarak gören (Anderson, 1991; Chatterjee, 1986; Gellner, 1983 gibi) temel metinleri de kapsayarak ulusaşırı mekanizmaları çözümlmek için önemlidir. Milliyetçiliğin modernist kavramsallaştırmasını yapan Gellner’a göre (1983) ulus-devletlerin oluşması, karmaşık iş bölümünü barındıran sanayileşmenin önlenemez bir sonucudur. Milliyetçilik, “insanların geniş, merkezi eğitim almış ve kültürel olarak türdeş gruplar” olarak örgütlenmesidir (Gellner, 1983, s.35).

Gellner (1983, s.57), milliyetçiliği “yüksek (*high*) kültürün, daha önceden nüfusun çoğunluğunun ya da kimi durumda tamamının yaşamını *alçak* (*low*) kültürlerin ele geçirdiği topluma kabul ettirilmesi”ne atıfta bulunmak için kullanmaktadır. Gellner’ın kullanımında yüksek kültür, eğitim düzeyi yüksek, standartlaştırılmış bir yapıyı ifade etmektedir. Gellner’a göre milliyetçiliğin önkoşulları yaygın ve evrensel okuryazarlık, ekonomik büyüme, dikey ve yatay hareketliliği mümkün kılan toplumsal yapıdır. Bu ön koşullar aynı zamanda milliyetçiliğin korunmasını da sağlamaktadır.

Sanayileşmiş toplum, yaygın ve etkin bir iletişim ağına geeksinim duymaktadır. Gellner bu iletişimi sağlayacak aracın “yüksek kültür” olduğunu düşünmektedir.

Gellner, milliyetçiliğin yayılmasını sağlayan araçların merkezine kitle iletişimini oturtmaktadır. Ama Gellner'ın argümanında kitle iletişimi, modern iş örgütlenmesi ve bürokrasilerde paylaşılan kültürü destekleyici işlevi açısından önem taşımaktadır. Medya çalışmaları açısından oldukça önemli olan kitle iletişiminin milliyetçiliği yayması ve yeniden-üretmesine asıl vurgu Anderson (1991) ve daha sonra Billig (1995) tarafından yapılmıştır.

Gellner'in tanımına bakılırsa, milliyetçilik siyasal birlik ile kültür birliğini çakıştırma projesi çerçevesinde farklı halk kültürlerinden tekil bir üst kültür yaratma çabası olarak anlaşılmaktadır. Bu yaklaşımla, "ulus" adı verilen olgunun farklı toplumsal/siyasal koşullarda farklı biçimlerde üretildiği vurgulanmaktadır. Hobsbawm (1990), bu süreci burjuvazinin halkı siyasal arenaya daveti olarak belirtmektedir. Hobsbawm'a (1990) göre, ulusu oluşturan unsur "halk" türdeş bir yapı olarak kabul edilmekte, görsel ve törensel pratikleri "geleneğin icadı" kavramıyla ulusu oluşturan kategoriler olarak görülmektedir.

Anderson (1991), ulusun ve milliyetçiliğin özel bir kültürel yapıntı (*artefact*) olduğunu vurgulayarak, ulusu "*hayal edilmiş*" bir siyasal topluluk olarak nitelendirmektedir. Anderson, ulus-devletin oluşmasında, milliyetçiliği hayali topluluklar olarak tanımlarken, siyasal süreçte kültürel boyuta vurgu yapmaktadır. Anderson'a (1991, s.6) göre ulus hayal edilmiştir çünkü "en küçük ulusun üyeleri bile diğer üyeleri tanımayacak, onlarla karşılaşmayacak ya da haklarında hiçbir şey hissetmeyecektir; ancak yine de her birinin zihninde toplamlarının hayali yaşamaya devam" etmektedirler. İmgelemlerin nasıl bu kadar büyük sonuçlar doğurduğunu anlamak için milliyetçiliğin kültürel kökenlerine bakmak gerekmektedir.

Bir ulusu hayal etmek, ancak üç unsurun etkisiyle mümkün olmaktadır. Bunlar dil, sınırları tanımlanmış topraklar ve zaman/tarih düşüncesidir. Ortak dil, ulusun kendisini bir bütün olarak algılamasında en önemli unsurdur. İmparatorlukların kutsal topraklarından sıyrılan, sınırları belirlenmiş toprak ve onun bütünlüğünün korunması en az dil birliği kadar önemlidir. Ulusun tarihsel bağlantıları ve geçmişi ise çoğu zaman önemli kurgulardır. Anderson (1991, s.12), buna örnek olarak, Türkiye'de ulus-devletleşme çabasının ilk dönemlerinde iki bankaya "Etibank" ve "Sümerbank"

isimlerinin verilmesini, dolayısıyla ulusun soyunu tarihsel olarak uygarlığın kökeni ile ilişkilendirme çabasından söz etmektedir.

Anderson'ın (1991) tarihsel çözümlemesinde, gazeteler, birbirini hiç görmeyen, tanımayan insanların ortak zihinsel bir alana ait oldukları duygusunu yayarak, ulusların ve dolayısıyla ulusal kimliklerin oluşmasında önemli katkıda bulunmaktadır. Roman ve gazeteler “ulusun ne tür bir hayali topluluk olduğunu yeniden-temsili” edildiği teknik araçlardır (Anderson, 1991, s.25). Anderson'un medya çalışmaları için çok önemli bir anlam ifade eden, matbaanın icadıyla başlayıp kitle iletişiminin yaygınlaşmasıyla devam eden süreci anlattığı “basım kapitalizmi” kavramı, ulus-devlet oluşumunun temelinde yer almaktadır. Yani diğer kaynakların yanında gazeteler de ulusal bir topluluğun üyeleri arasında hayali bağlar oluşturmasında rol oynayan bir mekanizmadır. Gazeteler (ve ardılı olan diğer kitle iletişim araçları) milyonlarca insanı her gün hayal ettikleri topluluğun bir üyesi olmaya çağırmakta ya da hatırlatmaktadır. Hatta Habermas, bir adım daha ileri giderek milliyetçiliğin, “kültürel gelenekleri kendine mal etmenin tarihçilik (*historiography*) süzgecinden geçirildiği ve yalnızca modern kitle iletişim kanallarıyla yayılan” kolektif bir bilinç olduğunu söylemektedir (1995, s.334).

Medyanın milliyetçiliği yeniden üretmesine katkısı özellikle Billig (1995) tarafından vurgulanmıştır. Billig'in ifadesiyle “sıradan milliyetçilik”, milliyetçi söylemin ikiliklerini, “ben/biz” ve “öteki” ayrımlarının gündelik yaşam pratiklerinde içselleştirilmesidir. Gökalp'in de ifade ettiği gibi milliyetçilik sıradanlaştığında, “çok önemli doktriner bir temele dayanmayan, bütünlüklü/yeğpare bir ideolojik çerçeveye zorunlu olarak sahip olmayan ve akıl/fikirden çok simgeler ve dürtüler üzerinden öznelere” seslenerek kendisini gösterir (2004, s.56). Billig'in ifade ettiği türden milliyetçiliği bireyler, vatani sürekli hatırlatan küçük alışkanlıklar, belli belirsiz işaretler, sorgulanmayan, hatta bilinçli bir şekilde fark edilmeyen ancak içselleştirilen simgelerle gündelik yaşamın her anında yeniden üretmektedirler. Bu sürece önemli bir katkıyı da günlük gazeteler yapmaktadır (Billig, 1995).

3.2.2. Ulusaşırı Milliyetçilik ve Diaspora Milliyetçiliği

Çağdaş ulusaşırı kültürel süreçler ile insanların, bilginin ve sermayenin ulusaşırı hareketi her ne kadar sınırları bozguna uğratmış gibi görünse de ulusun

yüceltildiği kimlik politikaları hala etkisini göstermeye devam etmektedir. Dünya, küreselleşme dinamiklerinin yaygınlaşmasıyla eş zamanlı olarak dışlayıcı, sınırlandırıcı ve indirgemeci milliyetçi hareketlerin egemenliğine de tanıklık etmektedir (Anderson 1998; Appadurai 1993; Glick Schiller, 2005a, 2005b).

Bu öylesine bir dönemdir ki, artık tek yere bağlı olmayan insanlar geleneklerini yeniden icat etmekle, yeniden inşa etmekle, canlandırmakla kalmayıp, geride bıraktıkları yerlerin tarihleri ve hatta topraklarına sahip çıkmaktadırlar. Hatta bu “uzun-mesafe milliyetçileri” (Anderson 1992, s.12), atalarına ait topraklara kolektif taleplerini sürdürmeye devam etmektedirler. Ulusaşırı milliyetçilik (“*long-distance nationalism*” kavramına karşılık olarak kullanılmaktadır) ya da diasporik milliyetçilik, “insanların yalnızca atalarına ait topraklarıyla kimliklerini tanımlamakla kalmadıkları, aynı zamanda gündelik etkinliklerini bu toprak adına sürdürdükleri bir ideoloji ya da uygulamalar bütünüdür” (Glick Schiller, 2005a: 570).

Anavatan adına gerçekleştirilen bu uygulamalar arasında oy verme, gösteri düzenleme, lobicilik, finansal yardım, sanatsal üretimler gerçekleştirme, savaşma hatta ölme ve öldürme sıralanabilir. Ulusaşırı milliyetçilik, klasik “milliyetçilik” ve ulus-devlet kavrayışları ile yakından ilişkilidir. Milliyetçiliğin diğer biçimlerinde olduğu gibi, ulusaşırı milliyetçilikte de, temel önerme ortak tarih, kimlik ve hatta sınırları paylaşan insanlardan oluşan bir ulus-devletin varlığıdır. Ancak klasik milliyetçilikten farkı, ulusun üyeleri ile ulusal sınırlar arasındaki ilişkinin doğasında yatmaktadır. İnsanlar dünyanın herhangi bir yerinde yaşayıp, hatta farklı vatandaşlıklara sahip olup, bir ulusun üyeleri olduklarını hayal etmeye ve anavatana sadakatle bağlanmaya devam etmektedirler. Hatta Glick Schiller’in (2005a, s.571) belirttiği gibi, ulusaşırı milliyetçiler kimi zaman aynı anda iki ülkeye birden sadıktırlar.

Buradaki ifadelerden, kendilerini bir diasporanın ya da göçmen grubunun üyeleri olarak görenlerin anavatanda hayal ettikleri ortak kimlikleri etkinleştirirken mutlaka anavatanla doğrudan örgütlü bir ilişki halinde olacakları anlaşılmamalıdır. Tam tersine genellikle, yerleştikleri ortamlarda ortak kültürel ve toplumsal projelerin içinde olmak ulusaşırı milliyetçiliğin sıradan bir görünümüdür (Anderson 1998; Glick Schiller, 2005a; Verhulst, 1999). Böylelikle ulusaşırı milliyetçilik, klasik milliyetçiliğin iki ayrı anlamını içine almaktadır. Bunlar, İnsanların kendilerini ve hasletlerini ulusla

tanımladıkları söylem olarak milliyetçilik ve bir ulusun üyesi olduklarını hayal eden insanların toplumsal hareketlerini ve ilgili devlet politikalarını kapsayan bir proje olarak milliyetçiliktir (Calhoun, 1997).

Özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında, ekonomik gerekçelerle ortaya çıkan kitlesel göç hareketlerindeki (Türklerin Almanya'ya, Meksikalıların ABD'ye gibi) insanların pek çoğu anavatanlarıyla bağlarını çeşitli gerekçelerle korumaya devam etmişlerdir. Ailelerinin geçimini desteklemek amacıyla göç edenler, anavatanlarında eve ya da çeşitli işlere yatırım yapmış, ulusal politikaların bir parçası olmayı sürdürmüşlerdir. Bu devam eden bağlar, uluslararası milliyetçiliğin de temelini oluşturmaktadır. Bugüne gelindiğinde göçmenler, mobil telefonun da dahil olduğu çok hızlı iletişim teknolojileri ve hızlı para transferlerinin mümkün olması nedeniyle anavatandaki milliyetçi hareketlerin doğrudan birer parçası olabilmektedirler. Göçmenlerin uluslararası milliyetçiliği farklı dinamiklerle nasıl yaşadıkları üzerine pek çok araştırma yapılmıştır. Bunlar arasında Avustralya'daki Hırvat ve Slovak ikinci kuşak gençlik (Skrbiš, 2001), ABD'deki Haitililer (Glick Schiller, 2005c) ve Hintliler (Rajagopal, 2001), Almanya ya da Hollanda'da yaşayan Kürtler'i (Østergaard-Nielsen, 2003) konu edinen etnografik araştırmalar öne çıkmaktadır.

Uluslararası milliyetçilik kendisini dört farklı biçimde gösterebilmektedir: (1) Sömürgecilik karşıtı, (2) ayrılıkçı, (3) rejim değişikliğinden yana, (4) katılımcı (Glick Schiller, 2005a, s.574). Sömürgecilik karşıtı uluslararası milliyetçiliğe en etkili örnek olarak Mahatma Gandhi'nin Güney Afrika'da sürgünde olduğu dönemde, oradaki göçmenleri Hindistan'ın özgürleşmesi için örgütlemesi verilebilir. Ayrılıkçı çabalar arasında Avrupa'da ve ABD'de yaşayan Eritreliler, Filistinliler, Doğu Timorlular'ın yürüttükleri siyasal kampanyalar gösterilebilir. Üçüncü tür olarak anavatanlarında rejim değişikliği için yerleştikleri ülkelerde milliyetçi etkinlikleri sürdürenler arasında Kübalılar ve Iraklılar sayılabilir.

Ancak bu örneklerde sıralandığı şekliyle bütün uluslararası milliyetçilikler karşıt/muhalif değildir; tam tersine ulusal kimliklerini "katılım" yoluyla pekiştirmektedirler. Anavatanlarındaki politik süreçlere oy vererek, partilere üye olarak, finansal yardım sağlayarak, lobicilik yapıp, gösteriler düzenleyerek ve anavatani medya

aracılığıyla takip ederek ulusaşırı milliyetçiliği yeniden üretmektedirler (Glick Schiller, 2005a).

Anderson (1992, 1998), sıklıkla milliyetçiliklerin bu katılımcılar tarafından çevrede üretilip, sonradan “anavatan”a ithal edildiğinden de söz etmektedir. Yani ulusaşırı milliyetçilik aynı zamanda ulusal milliyetçiliğin kaynağı da olabilmektedir.

[Göçmen] siyaset yaptığı ülkede nadiren vergi öder; yargı sistemine sorumlu değildir; seçimlerde uzaktan oy bile kullanmayabilir, çünkü zaten başka bir ülkenin vatandaşıdır; hapisten, işkenceden ya da ölümden kendisi de ailesi korkmak zorunda değildir. Ama iyi ve güvenli konumladığı Birinci Dünya’dan, para ve silah gönderebilir, propaganda yapabilir ve kıtalararası bilgisayar iletişim ağları kurabilir. Bütün bunların nihai varış yerlerinde hesaplanamaz sonuçları olabilir. ...[Göçmenin] politikaları, küresel insan hakları ya da çevre davası aktivistlerinden farklı olarak, ne belli aralıklardır ne de tesadüfen bulunmuştur. Bu politikalar, sürgünlük halini kendisinin seçimi olduğu bilincinin ve e-posta üzerinden iddia ettiği milliyetçiliğin... bilincinin kökenindedir. Onu marjinalleştiren ve damgalayan aynı metropol, bir anda, gezegenin bir başka yerinde ulusal kahraman rolünü oynamasını sağlar (Anderson, 1998, s.74).

Ulusaşırı dinamiklerin yarattığı bu yeni bağları ve ilişkileri anlamak için milliyetçiliğin artık etkili bir araç olmadığını düşünenler de vardır (Aksoy ve Robins, 2003 gibi). Anderson, göçmenlerin gündelik davranışlarını biçimlendiren yaklaşımlar arasında milliyetçiliğin artık yeterli/geçerli bir açıklama olmadığını savunanlara karşı bir görüşmesinde şöyle açıklama getirmektedir (<http://www.culcom.uio.no/aktivitet/anderson-kapittel-eng.html>):

[Milliyetçiliğin sonunun geldiğine] kesinlikle inanmıyorum. Uzun-mesafe milliyetçilik, e-mail/İnternet milliyetçiliğini düşünün. ...[S]ürgün edilmiş Arjantinlilerin web sitelerinden söz ettim. Bunlar aşırı derecede milliyetçi ve sadece Arjantin ile ilgilidirler. İspanya’daki Norveç okullarını düşünün, inanılmaz birşey: Var olmalarının tek sebebi insanların, çocuklarının Norveçli olmayı bırakmalarından duydukları korku. Norveç okulları, Norveç’i İspanya’ya taşıyor. Bu milliyetçiliğin mobil hale geçtiğinin en iyi kanıtı.

Bu sınırsızlaştırılmış ilişkilerde, göçmenlerin medya, ulaşım araçları, ticari etkinlikler gibi ulusaşırı mekanizmalarla milliyetçiliği nasıl yeniden ürettiklerine ilişkin çalışmalardan biri de Kastoryano’nun (2002, 2004) Avrupa’daki Türk göçmenler üzerine araştırmasıdır. Kastoryano’ya göre İslam, Almanya’da yoğun ırkçı saldırılara ve dışlayıcı politikalara karşı Türklerin kendilerini korumak/savunmak amacıyla

geliştirdiği etnik gururun ve toplumsal dayanışmanın kaynağı olan ortak kimlik haline gelmiştir. Ayrıca, göçmenlerin Almanya’da yaşadıkları yalıtımı dengeleyen dine dayalı ulusaşırı bir “hayali topluluk” içinde aidiyet duygusunu da kazandırmıştır. Göçe özgü parçalanma, Almanya’daki Türkiye vatandaşlarının çok sayıdaki dinsel (Sünni, Alevi), ulusal ve etnik (Türk, Kürt) aidiyetlerini su yüzüne çıkarıp, bunlar etrafında örgütlenmelerini sağlamaktadır. İlginç olan Almanya’da bu aidiyetler keskinleşirken, Alman olan “öteki” karşısında Türkiye kökenli göçmenlerin “diyasporik topluluk” yapısını tehlikeye sokmamaktadır. Kastoryano’ya göre (2002, s.124),

Ortak Türkiye ve göçmen yabancı statüsü referansları Türkleri milliyetleri nedeniyle bir araya getirmektedir; bu milliyetin niteliği başından itibaren ideolojiler, etnik, dinsel ya da dilsel kimlikler ve farklı çıkarlar tarafından parçalanmış bir topluluk olarak belirlenmiştir.

Kaya (2000), Berlin’in “küçük İstanbul” olarak anılan Kreuzberg mahallesinde hip-hop müzik üreten Türk gençleri üzerine yaptığı araştırmasında, popüler Türk milliyetçiliğinin simgelerinden biri olan Cartel grubunun “*Kankardeşler*” isimli şarkısında bu stratejinin sözlere¹ yansıdığını ifade etmektedir. Bu sözlerde yer alan ve ırkçı saldırılara karşı farklı etnik kimlikleri “kankardeşlik” kurumu altında birlik olmaya çağıran Cartel, aslında ulusaşırı milliyetçiliğin en sık başvurduğu “kan/kan bağı” metaforunu da kullanmaktadır. Böylesi biyolojik bir metafor sayesinde aslında bağların hayali değil, gerçek/nesnel olduğu izlenimi yaratılmaktadır (Glick Schiller, 2005b).

Göçmenlerin farklı durumlarda farklı taktiklerle milliyetçiliği yeniden ürettikleri Taştan (2006) tarafından da önerilmektedir. İngiltere’de yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerin milliyetçi hareketleri ya da davranışları yaşanan toplumsal soruna göre farklılaşma, hatta kutuplaşma göstermektedir. Örneğin, Türkiye içinde devam eden ana bir sorun etrafında (Kürt ve Alevi kimliği dibi) ayrımlar çok açıkça gözlenebilirken, Türkiye’nin özellikle dış politikasının parçası olan sorunlarda (Kıbrıs sorunu ya da

¹ Şarkının sözleri şöyledir: “Soracaksın kim diye, ben Kerim / Kabus ilk adım bunu böyle bilin / kara kemiklerle bizim Alper / Seksi ‘Kanake’den nefret eder / Sadece o değil bizim hepimiz / *Birimiz hepimiz, hepimiz birimiz / Türk, Kürt, Laz ve Çerkez / Ayrımcılık yaparsak kaybedeceğiz / Uyanmak çok kapısında kahpeler / Toz pembe bakmasın geleceğe / Zannettiğin arkadaşlık bu değil / Daha da öte daha da ileri / Hep beraber olup kıracağız zincirleri / Kankardeşlere yakışır bir şekilde / Eğer hazırsanız şimdi sıra sizde”* (Kaya, 2000, s.172–73, vurgular araştırmacı tarafından yapılmıştır).

Kardak krizi gibi) göçmenler arasında bir yakınsama, birliktelik/bütünlük duygusunun yayılmasına tanıklık edilebilmektedir (Enneli, 2005; Taştan, 2006).

Türkiye kökenli göçmenlerin Almanya’da devamlılığını sağladıkları bir başka milliyetçilik alanı etnisiteye dayalı “ultra-milliyetçiliktir” (Arslan, 2004). Ultra-milliyetçilik pratiği olarak *Ülkücü* hareket, Almanya’daki ulusaşırı toplumsal alanda, tıpkı Türkiye’deki gibi kurumsallaşmış yapısı ile sürekli canlı tutulmaktadır. Arslan’a göre, göçmenlerin yerleştikleri ülke içinde ultra-milliyetçiliğin diğer ideolojilere (İslamcılık ya da sosyalizm gibi) göre daha kesin etkileri olmaktadır. Çünkü bu tür ideolojileri savunanlar için herhangi bir ulus-devlette yaşıyor olmak “ontolojik bir engel” teşkil etmemektedir (Arslan, 2004, s.136). Yani milliyetçilik dışındaki ideolojiler her yerde yaşatılabilirler. Oysa ki milliyetçilik söz konusu olduğunda, Almanya’da yaşayan ülkücülerin Türkiye ile doğrudan ve sürekli ilişkileri, diğer Türkiye kökenli göçmenlerden farklıdır. Çünkü Almanya’daki ülkücü hareketin Türkiye’deki hareket ve milliyetçi bir siyasal partiyle organik ilişkileri bulunmaktadır.

Gerek ulus-devlet mitinin gerekse dinsel kimlik etrafında birliktelik idealinin sürdürülebilmesinin ön koşulunun anavatanla düzenli ilişkilerin ve iletişimin sürdürülmesi olduğu açıktır. Bu nedenle ulusal milliyetçiliğin olduğu kadar ulusaşırı milliyetçiliğin de inşa edilmesinde ve yeniden üretilmesinde kitle iletişim araçlarına gereksinim her zamankinden daha fazladır.

3.2.3. Milliyetçiliğin Yeniden Üretilmesinde Medyanın Katkısı

Medyanın ulusa ait imgeleri ve simgeleri nasıl yaydığıyla ilgili kuramsal çerçeve sosyokültürel temsillerin nasıl gerçekleştiğiyle yakından ilgilidir. Wiley’nin (2004) ele aldığı gibi, küreselleşen dünyada, ulusu kurmak ve ulusal kimliklerle ilgili sorunlar gittikçe güçlenmektedir. Küreselleşme, Wiley’e göre, ulusal konuları çalışmak için, milliyetin örgütsel bir mantık olarak ele alındığı yeni bir paradigmayı gerektirmektedir. Diğer taraftan Schlesinger (1991, s.172), iletişimin ve kültürel ürünlerin kimlik üzerinde etkisini belirlemeye çalışmaktansa, “kolektif kimliklerin nasıl çözümlenebileceği ve bu süreçte iletişimin ne kadar önemli olduğu asıl amaç olması gerekir” demektedir.

Bu temel önermelerden hareketle, medya bugün, ulusaşırı alanda birbirinden uzak mekanları yakınlaştırıp, bir bakıma ulusal kimliklerin ve aidiyetlerin imgelemi sürecini de sınırsızlaştırmaktadır. Böylelikle medya, anavatana özlem, haber alma arzusu ve sanatsal etkinliklere katılım gibi gereksinimleri pekiştirmektedir.

Etnik önyargılar, çoğunlukla çeşitli iletişim kanalları ile edinildiği ve onaylandığından (van Dijk, 1993), haber medyası ulusal kimliğin ve milliyetçi söylemin yeniden üretilmesine katkıda bulunmaktadır. Örneğin haberde kullanılan dil ve tekrarlanan imgeler sayesinde egemenlik ilişkileri yalnızca yansıtılmakla kalmayıp, var olan toplumsal yapı egemen kültürün ilkeleri doğrultusunda yeniden üretilmektedir. Özellikle sözcük seçimleri, toplumdaki iktidar ilişkilerinin yeniden üretiminde önem taşımaktadır.

Kitle iletişim araçları temsil rolünü yerine getirirken, hedef kitlesini “biz kimiz” sorusuyla bağlantılı olarak “kim değiliz”, “biz” ve “onlar”, “içeride” ve “dışarıda”, “yurttaş” ve “yabancı”, “normal” ve “sapkın”, “dost” ve “düşman” şeklinde anlamlar oluşturmaya yönelmektedir (Billig, 1995; Cottle, 2000; Hall, 1999; Schlesinger, 1991). Böylelikle kimliğin tanımlanabildiği ‘biz’den farklı bir ‘öteki’ yaratılmış olmaktadır. Haber medyası ‘öteki’ni yaratmak/yeniden üretmek için çoğunlukla olumsuz imgeleri ve kalıp yargıları kullanmaktadır. Okuyucu/izleyiciler her ne kadar tamamen edilgen özneler olmasalar da kültürel ve siyasal kimlikleri, türdeş bir ulus imgelemine desteklemektedirler. Böylelikle milliyetçilik sürekli olarak yeniden üretilmektedir (Billig, 1995).

Billig bunu göstermek için, sıradan (bayram, ulusal bir kriz ya da uluslararası bir başarı vs.olmayan) bir güne ait sekiz İngiliz gazetesini çözümlemiştir. Bulguları arasında tüm gazetelerin okuyucularına “ulusun üyeleri” olarak seslendiği, kullandıkları dilde “biz” ve “öteki”ni ayırt edici ifadelere başvurdukları, sayfalarda bayrak, slogan ya da harita gibi unsurların sıkça kullanılmaları yer almaktadır. Böylesi yoğun iletilere maruz kalan okuyucunun kendini kolektiften ayrı tutmayacağı ve ulusal kimliği kolayca benimseyeceği açıktır (Billig, 1995, s.127).

Elbette ki Türkiye’de de bu durum çok farklı değildir. Günlük gazeteler üzerine yapılan farklı araştırmalarda (Gökalp, 2004; Sezgin ve Wall, 2005; Yumul ve Özkırımlı,

2000; ayrıca televizyon haberleri ile ilgili olarak Dursun, 2001), Billig'in bulgularının benzerleriyle karşılaşmak mümkündür. Yumul ve Özkırımlı (2000) yaptıkları bir çalışmada 16 Ocak 1997 tarihinde yayınlanan 38 günlük gazeteyi incelemişler, bir kısmının daha logolarında "Türk" olmayı vurgulayan ya da çağrıştıran simgeler ya da sloganlarla karşılaşmışlardır. Bunlar arasında bayrak, renk, harita gibi simgelerle, "Bu vatan hepimizin" gibi ifadeler öne çıkmaktadır. Ayrıca hem haber hem de köşe yazılarında "Türklük" vurgusu öne çıkartılmakta, böylelikle bizden olanlarla bizden olmayanlar gazetelerin sayfasında sıradanlaştırılmaktadır.

Benzer şekilde Gökalp (2004), 1990–2002 yılları arasında Türkiye'deki spor/futbol basınına incelediği araştırmasında, hem popüler futbol kültürünün, hem de gazetelerin haberlerinde kullandıkları söylemin ulusal kimlik ve milliyetçiliği nasıl pekiştirdiğini, yeniden-ürettiğini ve dolayısıyla sıradanlaştırdığını göstermektedir. Spor/futbol basınına sıklıkla cinsiyetçi ve şovenist dil kullanması, şiddet öğeli ve askeri metaforlara başvurmasından söz eden Gökalp (2004, s.304–305), çalışmasının sonucunda şu vurguyu yapmaktadır:

Türkiye spor basını, egemen olan milliyetçi söylemi basitçe temsil eden bir haber söylemi oluşturmamış, aksine, ...son on yıla içkin olan milli özgüven krizinin, bizatihi Türklüğü/Türk olmayı yücelterek, askıya alınmasını sağlayan bir milliyetçilik söyleminin önemli bir (yeniden) kurucusu ve yayıcısı olmuştur. Türkiye (spor) basını, farklı bir ifadeyle, hem hararetli ve muhteris bir Türk milliyetçiliğini hem de muhteris olduğu kadar hamasi/kifayetsiz bir Türk milliyetçiliğinin (yeniden) üretilmesinde ve popülerleşmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Yunanistan da bu verilenlerden farklı bir örnek oluşturmamaktadır. Yunan basınında 'Makedon sorunu'nun söylemsel düzeyde nasıl Yunan milliyetçiliğini körüklediğini aktaran Demertzis ve diğerlerine (1999) göre, basın (hem tabloid hem de ötekiler) belki doğrudan milliyetçi ayaklanmalar, hareketler yaratmasa da insanların ulusal kimliklerini ve kolektif bilinçlerini harekete geçirmelerine katkıda bulunmaktadır.

Yukarıda sıralanan gazetelere ilişkin çalışmalar, milliyetçiliğin yalnızca bu kitle iletişim aracıyla yayıldığı ya da yeniden üretildiği sanısını uyandırmamalıdır. Benzer bir biçimde, aynı saptama televizyon yayınlarının eş zamanlılığı nedeniyle örneğin akşam

haber kuşağı için ileri sürülebilir. Morley ve Robins'in (1997, s.101) ifade ettiği gibi, "seyretme olgusu ve öteki milyonlarla birlikte bu tören içinde yer almak, haberlerin en az içeriği kadar önemlidir".

Castelló (2007), 1994 ve 2003 yılları arasında Katalanya'nın kamu televizyonu *Televisió de Catalunya*'da (TVC) yayımlanan 26 kurmaca televizyon dizisinde ulusun nasıl inşa edildiğini araştırmıştır. Elbette ki TVC'nin birincil katkısı, diktatörlük yılları boyunca konuşulması yasak olan Katalan dilinin yaygınlaşması ve meşruluk kazandırması, böylece kültürel ve ulusal kurgular için çok önemli bir araç olmasından kaynaklanmaktadır. Sadece kültürel politikalar değil, televizyondaki anlatı mekanizmaları da ulusal kimliği pekiştirmektedir. Bu araştırma özellikle Billig'in milliyetçiliğin kurumsallaşması ve sıradanlaşması savının "devletsiz bir halk" için de geçerli olduğunu göstermesi açısından oldukça önemlidir (Castelló, 2007, s.52). Hatta Castelló'ya göre, kurgu anlatılar sayesinde ulus, öykünün geçtiği, insanların ulusal kültür olduğunu düşündükleri şeyi gündelik yaşamlarında gayet normalleştirdikleri bir tür "sahne"ye, "hayali bir yere" dönüşmektedir (2007, s.67).

Daha önce de belirtildiği gibi, diaspora milliyetçiliği ya da ulus aşırı milliyetçilik üzerine son yıllardaki çalışmalar, diasporik "ulusal" kimliğin ikili doğasının altını çizmektedir. Ne "orada" ne de "burada" olmanın ve ikili yaşamları referans kaynağı görmenin önemi vurgulanmaktadır: Yerleşilen, yaşanan ülkedeki fiili "ev" ile geride bırakılan, güçlü bağlarla ilişki kurulmaya çalışılan, hayal edilen "ev" gibi. Medya ve iletişim teknolojileri, bu iki kaynaktan beslenen diasporik kamusal alanda yalnızca yeni kimliklerin oluşmasını/dönüşmesini mümkün kılmayıp, aynı zamanda "eskiden beri varolanların ölmesine" de engel olmaktadır (Verhulst, 1999, s.31).

Özellikle uydu yayıncılığının ve sayısal teknolojilerin yaygınlaşmasıyla, diasporik iletişim alanında statükonun dengesini bozan yeni yayıncılar ve yayınlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Pek çok açıdan diasporik medyanın varlığı, farklılıklardan çok benzerliklerle ilgili yayınındaki başarısına bağlıdır, çünkü genellikle bu tür ideolojiler izleyici sayısını arttırabilmektedir (Georgiou, 2006, s.70). Bunun en güzel örneği, devlet yayıncılığıdır. Göçmenlerin asimile edilmesine engel olmak, anavatanlarına bağlılıklarını ve sadakatlerini yeniden teyit etmek (siyasal, finansal

destek gibi) gibi bir proje, göç veren devletlerin uydu yayıncılığıyla televizyonu göçmenlere ulaştırmasının altında yatan baskın ideolojidir. 1992 yılında yayına başlayan TRT-INT kanalı da bunun önemli bir örneğidir. Bu kanalın Kuzey Amerika'daki yayınına ilişkin resmi web sitesinde İngilizce olarak şu ifade kullanılmaktadır: “TRT-INT, yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızı doğrudan hedefleyen programlarıyla yurtdışındaki Türklerin gururla “Bu benim kanalım” diyebileceği tek TV kanalındır” (<http://www.trtinternational.com>). Bu ifadeden de açıkça görülebileceği gibi, devlet televizyonu, kendisini “biz” kimliğinin içine dahil ederek konumlandırmaktadır.

Televizyon, gündelik yaşamın tartışmasız kabul gören, “doğal” unsurlarından biri olarak algılanmaktadır. Televizyonun konumu, sürekliliği sıradanlaştıkça, göçmenlerin evlerinde de toplumsallaşmanın en belirgin araçlarından olduğu gözlenmektedir (Georgiou, 2006, s.90). Silverstone (1994, s.29), televizyonun “doğal” karşılanmasının, hem kamusal hem de özel alanda, aidiyet tasarımlarının inşa edilmesinde önemli bir unsur olduğunu ileri sürmektedir:

Televizyon ve diğer iletişim araçları evin bir parçasıdır-[evi] idealleştirmenin, gerçek kılmanın parçasıdır.... Bağımlı olduğumuz ‘köşedeki kutu’, topluluk ve ulusun paylaşılan ve paylaşılacak dünyasına önemli bir bağlantıdır ve böylelikle, evin sınırlarını ön kapıdan dışarıya genişletmeye çalışır. Televizyona belki ‘evde’ ulaşılıyor olabilir ama ‘evin’ kendisi televizyonun içine gömüldüğü diğer gerçekliklerle hem inşa ediliyor hem de o gerçeklikleri kurguluyor.

Ulusaşırı diasporik televizyon yalnızca topluluk bağı olarak işlev görmekle kalmaz, aynı zamanda farklı dünyalara (ulusal ya da küresel gibi) açılan penceredir. Georgiou (2006, s.146), Londra’daki Kıbrıslı göçmenlerin uydu yayınlarıyla Kıbrıs’tan ya da Yunanistan’dan haber almalarıyla birlikte sıradan milliyetçiliğin nasıl ulusaşırı bir nitelik kazandığını aktarmaktadır. Göçmenler, kendilerini o yayınlardaki yani *anavatandaki* kimliklerle tanımlamaya devam etmekte ve hatta haber saatinde (Yunanistan ya da Kıbrıs haberleri) televizyonun karşısında olma ritüelini sürdürmektedirler. Böylelikle anavatanla bağlarını pekiştirip, oranın gündemini sınırların ötesine taşıyabilmektedirler.

İmgelerin, seslerin ya da metinlerin değiş tokuşunun ulusal sınırları kolaylıkla ve hızla aşabildiği uydu yayıncılığı ya da İnternet gibi yeni iletişim teknolojilerinin bu süreci milliyetçilik bağlamında toplumsal grupları nasıl etkilediği üzerinde farklı

görüşler bulunmaktadır. Kimileri bu araçların milliyetçiliği (özellikle diasporik milliyetçiliği) pekiştirdiğini ifade ederken, kimileri ise bu teknolojiler sayesinde sınırların fiziksel olarak aşıldığı, dolayısıyla ulusal kültürlerin ve kolektif kimliklerin dağıldığını vurgulamaktadırlar (Poster, 1999). Bilgisayar dolayimli iletişim, göçmenlerin deneyimleri ve milliyetçiliği bu araçlarla yeniden üretmelerindeki kapsamı nedeniyle ve ulusaşırı alanın ontolojik kaynağı olduğu için ayrıntılı olarak ileride tartışılmaktadır.

Bu bölümde aktarılmaya çalışılanlardan ve Anderson'ın (1983) ulusal kimlik çözümlemesinden yola çıkarak, diasporik kimliklerin hayal edildiğini ve diasporaların da "hayali toplulukları" oluşturduğunu söylemek yanlış olmaz. Bu hayal edilen ortak köken, geçmişin mitleştirilmesi ve göçmenlik haline dayalı bir aidiyet duygusudur. Anderson'un yaklaşımı, kimlikleri ezelden beri varolan doğal olgular olarak değil, toplumsal yapılar olarak çözümlemek gerektiğinin altını çizmektedir. Böylesi bir yaklaşım, göç çalışmaları ile kültürel çalışmalar, sosyoloji ya da antropoloji disiplinlerindeki kimlik perspektifleri arasında bağ kurmaktadır. Diasporik öznenin ulusal kimliğinin dönüştürülmesinde ve milliyetçiliğin yeniden üretilmesinde medyanın katkılarına ilişkin çalışmaları ayrıntılı olarak ele almakta yarar bulunmaktadır.

3.3. Ulusaşırı Yaşamlar ve Medya

Yukarıda sıklıkla vurgulanmaya çalışılan ulusaşırı toplumsal alanlarda dönüşen ikili kimlikler, gündelik yaşama dahil edilen birden fazla "ev" ile medya ilişkisini anlama çabalarının önemli bir bölümü diaspora ve ulusaşırı alan çalışmalarından beslenirken, bir başka önemli katkı medya ve iletişim çalışmalarından gelmektedir. Alanyazının irdelendiği bölümün bu aşamasında, sırasıyla medya çalışmaları içinde göçü ve göçmeni konu eden araştırmaların sınıflamasına, ardından ulusaşırı alanlar ve diasporik kimliklerin çözümlenmeye çalışıldığı araştırmalara ve sonunda diasporik medya ile ilgili çalışmalara yer verilmektedir.

Bu çalışma da dahil olmak üzere konu ile ilgili araştırmaların hemen tamamı *Kültürel Çalışmalardan* etkilenmiştir. Kültürel çalışmaların tarihsel kökeni 1960'lerde Birmingham Üniversitesi Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezi'ndeki (*Centre for Contemporary Cultural Studies*) yeni toplumsal hareketleri anlama çabalarına

dayanmaktadır. Sonradan geniş bir coğrafyada kabul gören bu alanın kapsamı da genişlemiştir. Kısaca kültürel çalışmalar, kültürün iktidarla ilişkili farklı biçimlerinin ve bu ilişkilerin kültürel pratikleri nasıl etkileyip şekillendirdiğinin sınımlanmasına odaklanan disiplinlerarası bir alandır (Barker, 2000). Kültürel çalışmalar, kitle iletişimi ile ilgili işlevselci ve davranışçı yaklaşımların hem metodolojik hem de kuramsal olarak sorgulanmasını sağladığı için medya çalışmalarında önemli bir eleştirel kaynak oluşturmaktadır. Carey'nin (1989, s.110) de ifade ettiği gibi kültürel çalışmalar, “kitle iletişiminin, toplumsal kuramın genel sorunu ile bağlantılı bir *alan (site)* (konu ya da disiplin değil)” olduğu iddiasının terk edilmesine katkıda bulunmaktadır.

Kültürel çalışmalar, özellikle eleştirel toplumsal kuramdan da beslenerek, ulus ve etnisite gibi toplumsal kategorilerin bir örnek ve türdeş olmadığının üzerinde ısrarla durmaktadır (Kellner ve Durham, 2001). Dolayısıyla birçok disiplinden etkilenmiş ve onları etkilemiş olan kültürel çalışmalar alanı, göç araştırmaları için de önemli bir bakış açısı sağlamaktadır. Bu bakış açısı, insanların, dillerin, imgelerin, nesnelere, inanç ve düşüncelerin küresel düzeyde hareketlerinin getirdiği kültürel dönüşümü anlamak için kullanılan bir çerçevedir. Böylesi bir çerçeve farklı disiplinler içinde, kültürlerarası iletişim, kültürel ve kolektif bellek, temsiliyet, diasporik öznellikler ya da uluslararası sinema gibi pek çok alt konuyu kapsamaktadır. Kültürel çalışmalar, zorunlu göçten işgücü göçüne kadar geniş bir aralıkta göçmen kimliklerinin temsiliyeti ve dönüşümüne ilişkin saptamalar yapmayı sağlayan hem yöntemsel hem de epistemolojik kaynaktır.

During (1993, s.23), tarihsel bir bakış açısından, kültürün bir *akış (flow)* olarak anlaşılması gerektiği vurgusu yapmıştır. Appadurai'a (1996) göre kültürel akış, beş kültürel boyutun (etnik uzam, medya uzamı, idea uzamı, tekno-uzam, finans uzamı) küresel düzlemde birbirleriyle ilişkileri ve birbirlerinden kopuşu olarak anlaşılmalıdır. Dahası Appadurai, küresel kültür politikalarının bu beş boyutta çözümlenmesini önermektedir. Appadurai (1996, s.37–38) aynı zamanda, sınırsızlaşma (*detrterritorialization*) olgusunun, işgücü nüfusunu “kimi zaman anavatandaki politikalara bağlanma, kimi zaman onların sıkı ve abartılı bir eleştirisi olmakla birlikte, görece varlıklı toplumların içine getirdiği” sürece modern dünyada merkezi bir güç olduğunu ifade etmektedir. Özetle, etnik uzam, idea uzamı ve medya uzamı arasındaki

kopuşlar ya da bağlanmalar, göçmenler arasında iletişim süreçlerinin ve kültürel pratiklerinin, ulus-devletle sınırsızlaşmış politik ilişkilerinin çözümlenebilmesi için anahtardır.

3.3.1. Göçü ve Göçmeni Konu Edinen Medya Çalışmaları

Özellikle son on yıl içinde medya-iletişim-göç araştırmalarında hem nicel artış hem de nitel değişiklikler gözlenmekte ise de, ilk çalışmalar 20. yüzyıl başına kadar gitmektedir. 1922 yılında Park'ın, Amerika'daki göçmen basını üzerine yaptığı ünlü araştırma öncüllerden biridir. Park, Amerika'daki göçmen topluluklarının basını hem bilgi ediniyor çevrelerini, hem de içinde yaşadıkları geniş toplum içindeki rollerini anlamakta nasıl kullandıklarını araştırmıştır (akt. Williams, 2003, s.33). Ancak neo-liberal politikalarla birlikte küreselleşmenin ve hızlı teknoloji değişimlerinin de etkisiyle zaten 20. yüzyılın ikinci yarısında hızlanan göç hareketleri, son yirmi yılda büyük bir ivme kazanmış ve bu nicel artışın yansımaları da akademik araştırmalar içinde belirlemeye başlamıştır. Göç çalışmaları içindeki asıl niteliksel değişim ise ulusaşırı alan paradigmasının katkısıyla gerçekleşmiştir.

'Ulusaşırı toplumsal alanlar'ın kavramsallaştırılması, sosyal bilimler içinde disiplinlerarası ve karşılaştırmalı araştırmaların temelini oluştururken, aynı zamanda göç ve medya çalışmalarını kapsayan akademik alanlar arasında bağlantı kurulmasını da sağlamıştır (Hannerz, 1996; Morley ve Robins, 1997). Bu tür çalışmalar, yeni bir düşünme biçimini gerektirmektedir. Ulusaşırı ve diasporik medyanın farklı biçimlerini araştırmak, göçmenlerin medya kullanımı ile ulusaşırı toplumsal alanda kolektif kimlikleri nasıl yeniden ürettikleri ya da üzerinde uzlaştıkları, araştırmacılar için önemini koruyan bir alandır (Karim, 2003). Daha da önemlisi, diasporik toplulukların böyle ikili kültürler olarak incelenmesi için "doğrudan toprak sınırlarıyla tanımlanmaktan kurtarmak, onların devamlılığını sağlayan iletişim ağlarına odaklanan yeni modeller ve çözümlene yöntemleri" geliştirmek gerekmektedir (Morley, 2000, s.126).

Wood ve King (2001), medya çalışmalarında göçü konu edinen üç ayrı yaklaşımdan söz etmektedir. Bunlardan ilki, varılacak ülkeden ya da genel olarak küresel medyadan ulaşan iletilerin potansiyel göçmenlerin davranış biçimlerini

etkileyecek bilgi kaynaklarının incelendiği araştırmalardır (Herman ve McChesney, 1997; Mai, 2001; Morley ve Robins, 1997; Rajagopal, 2001 gibi). Bu ülkeler arasında özellikle ABD, Avrupa ülkeleri ve Avustralya'dan yayınlardaki imgelerin ve metinlerin algılanışı üzerine araştırmalar yapılmıştır. Thompson'ın (1990, s.316) da belirttiği gibi, “insanlar, dolayimli iletiler alır, onları çözmek ve anlamlı hale getirmek için pek çok geleneklere başvurmakta ve yararlanmaktadır”. Bu açıdan, iletilerin ve imgelerin akışının nasıl “anlam habitatları” (Hannerz, 1996, s.22) yarattığı ve gündelik yaşamda kültürel deneyim bilgisine (kültürel sermayeye) dönüştüğü sorgulanmalıdır. Anlam habitatları kavramı, fiziksel ortamlar ve bilişsel süreçlerin birbiriyle olan ilişkini kapsamaktadır. Tıpkı doğal habitatlar gibi, anlam habitatı da bilişsel ve kültürel süreçlerin barındırdığı unsurların türüne ve onları gündelik yaşama uyarlama biçimleriyle genişleyip daralabilmektedir. Hannerz'e göre (1996, s.23) anlam habitatları, “yalnızca maruz kalınan fiziksel ortamda bulunanlara değil, aynı zamanda [fiziksel ortamdakilere] bilgi ile uyum sağlayabilme becerilerine [dil bilme gibi] de bağımlıdır”. Dolayısıyla, göçmenler yeni bir dil öğrenerek, göç ettikleri ülkenin yapısal özelliklerine çeşitli beceriler geliştirerek yaşam alanlarını dönüştürmektedirler.

Göç ve medya çalışmalarında ikinci alan, göç edilen ülkede medya üretimlerinde göçmenlerin nasıl temsil edildiği ya da gündelik iletişim pratiklerine ne kadar dahil edildiğine bakan, çoğunlukla içerik ve söylem çözümlemesine dayanan araştırmaları kapsamaktadır (Gabriel, 1998; Malik, 2002; Rajagopal, 2006a; Shim 1998; Yalçın-Heckmann, 2003; van Dijk, 2000 gibi). Örneğin Chang (2000), Amerikan medyasının göçmen kadın işçilere (özellikle Latin Amerikalı) nasıl yaklaştığını incelediği araştırmasında, çarpıtmanın ve yanlış bilgilendirmenin öznesi olduklarını, böylece göçmenlik politikalarının hedefi haline dönüştüklerini anlatmaktadır. Mayer (2003, s.19) de benzeri şekilde medyanın “Meksikalı-Amerikalıların kalıplaşmış yargı imgeleriyle ırkçılığı pekiştiren” bir alan olduğunu onaylamaktadır.

Bir başka temsil sorununun yaşandığı alan özellikle 11 Eylül sonrası Müslüman göçmenlerin medyada yer alış biçimlerinden kaynaklanmaktadır. Rajagopal'e (2006a, s.76) göre, ulusal güvenlik sorunu ABD medyasında hep milliyetçilik çerçevesinde ele alınmaktadır. Milliyetçiliğin ise yalnızca bir dış politika sorunu gibi algılandığını, bunun sonucunda da eleştirel akademisyenlerin bile “vatanseverlik” dalgasına kapılarak

milliyetçi politikaları görmezden geldiklerini belirten Rajagopal (2006a), özellikle göçmenlerin sivil özgürlüklerinin ayaklar altına alındığı olayların ve bunları kapsamaktan kaçınan habercilik anlayışından kaynaklanan kaygısının altını çizmektedir. ABD'deki yaygın medya temsilleri, yalnızca ırkçı ve politik klişeleri yeniden üretmekle kalmamakta (özellikle belli göçmen grupları ile ilgili), aynı zamanda onları çoğunlukla kamusal alandan dışlayıp marjinalleştirmektedir (van Dijk, 1987).

Üçüncü çalışma alanı olarak, Wood ve King (2001, s.2), göç veren ülke kaynaklı medya, özellikle video, sinema filmleri ve uydu yayıncılığının, “diasporik toplulukların kültürel kimliklerinde ve politikalarında ne kadar önemli bir rol oynadığının” altını çizen araştırmalardan söz etmektedirler. Bir sonraki aşamada ise göçmen toplulukları ve diasporalar, buldukları ülkelerde kitle iletişimi ürünleri üretmeye başlamaktadır. Böylelikle yeni “ev”lerinde kendilerine ait medya uzamları yaratmaktadır. Örneğin, Berlin'deki televizyon yayıncılığı, şehirdeki etnik çeşitlilik hakkında ipucu verir niteliktedir. Bir taraftan, göçmenlerin anavatanlarından yayın yapan uluslararası medya, diğer taraftan göçmenlerin şehirde ürettiği yayınlar (özellikle *MedTV*, *RojTV* gibi televizyonlar, *Radio Beur*, *Radio Multikulti* gibi radyolar ve çok sayıda gazete), dinleme/izleme/okuma örüntülerini önemli düzeyde dönüştürmüştür (Ehrkamp, 2005; Kosnick, 2000, 2002; Vertovec, 2000).

Aktarılan bu durum özellikle İstanbul'dan yayın yapan ve Berlin'de gerçek zamanda izlenebilen Türk televizyon programlarında da gözlenmektedir (RTÜK, 2007). Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Almanya'da yaşayan Türklerin televizyon izleme eğilimlerini belirlemeye yönelik Eylül 2007'de yaptığı araştırmada, araştırmaya katılanların %66,3'ünün daha çok Türk televizyon kanallarını, yalnızca %17'sinin daha çok Alman kanallarını izlediğini saptamıştır. Türk televizyonlarını tercihte belirleyici temel unsurlar, Türkiye'ye ilişkin bilgilenme isteği (%52,7), film, dizi ve diğer programların daha iyi olması (%41,2), Almancanın yeterli olmaması (%37,5) şeklinde sıralanmaktadır. Almanya'daki Türkler, Türk televizyon yayınlarının özellikle “Türkiye'deki gelişmelerden haberdar olma” (%44) konusunda yarar sağladığı görüşünü ifade ederken, %35'i Türkçeyi unutmama konusunda, %32,5'i ise kültürün korunmasında yararlı olduğunu düşünmektedirler (RTÜK, 2007).

Vertovec (2000) her ne kadar bu çoklu izleme alışkanlıklarının kültürel kozmopolitanizmi de destekleyeceğini ileri sürse de, bu durumu onun kadar olumlu görmeyenler de bulunmaktadır. Becker (1997), “Berlinli Türkler”in Türkiye’den yayın yapan medya ürünlerinin tüketimi ile ilgili tartışmalar, izleme örüntülerinin daha toplulukçu (*communalist*) bir biçime dönüştüğünü ve medya görüntüsünü “etnikleştirdiğini”, böylece kültürel tecride ve toplumsal gettolaşmaya ittiğini ileri sürmektedir (akt. Vertovec, 2000). Ancak, Aksoy ve Robins (2000, 2001, 2003, 2006), Londra’da yaşayan Türkiyeli Türk, Kürt ve Kıbrıslı Türk göçmenlerin medya tüketimi üzerine yürüttükleri araştırmalarında Vertovec ile aynı fikirdedirler. Göçmenler çoklu kimlikler geliştirerek hem kendi gündelik yaşamlarını hem de yaşadıkları kentlerde ve ülkelerde kozmopolit kültürü pekiştirmektedirler.

3.3.2. Kimlikler ve medya

Medya üreticileri ile tüketicileri arasındaki derin uçurum, zaman içerisinde medya çalışmalarının üç yan alanda odaklanmasıyla sonuçlanmıştır: (1) Medya üretimi, (2) medya metinleri ve temsiliyet, (3) medya tüketimi ve izleyici pratikleri. Halen bu uçurum gittikçe genişlemekteyse de “medya kültürleri”nin farklılaşması (Kellner, 1995; Lull, 2000; Stevenson, 2002) ile bu çözümleme kategorileri yeniden gözden geçirilmelidir. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaygınlaşması ve ulusaşırı bağların gündelik yaşamın içine girmesi, yeni analitik keşifler yapmayı gerektirmektedir. Georgiou (2007), özellikle ulusaşırı alan ve göçmenlerin çoklu kimlikleri söz konusu olduğunda bu yan alanların iç içe geçtiğinden söz etmektedir. Dolayısıyla üretim ve tüketim pratiklerine ayrı ayrı bakmak yerine, ancak birbiriyle ilişkilendirerek çözümleme yapmak göçmenlerin kimliklerini anlamayı mümkün kılmaktadır (Georgiou, 2007, s.22).

İzleyici araştırmalarından ve medya tüketimi çalışmalarından gelen gelenek (Ang, 1991, 1995; Morley ve Silverstone, 1990; Nightingale, 1996; Seiter, 1999; Silverstone, 1994 gibi), medya ve iletişim teknolojilerinin göçmenler ve diasporik özneler tarafından kullanımıyla ilgili önemli miktarda çalışmaya esin kaynağı olmuştur. Bu çalışmaların hemen tamamı kimlik ve aidiyet tasarımları ile ilgili konuları

kapsamaktadır (Aksoy ve Robins, 2000; El-Nawawi ve Iskandar, 2002; Gillespie, 1995; Kolar-Panov, 1996; Naficy, 1993; Ogan, 2001 gibi).

3.3.2.1. Ulusaşırı çeşitlilik

Göçmenlerin kitle iletişimi pratikleri (hem üretim hem de tüketim) elbette ki yeni bir olgu değildir. Diasporik (ya da göçmenlere ait) gazeteler, dergiler ya da haber bültenleri yüzyılı aşkın süredir, üstelik de ulusaşırı nitelikte medya-zamının bir parçası olagelmektedir (Benitez, 2005; Husband, 2005; Rivas, 2007). Kentsel çok-kültürlü yaşamın otuz yılı aşkın bir süredir ayrılmaz parçası etnik ya da diasporik radyolardır (Cankaya ve diğerleri 2008; Echchaibi, 2001, 2006; Rigoni, 2005; Tufte ve Riis, 2001). Yakın zamanda ise elektronik iletişim teknolojilerinin gelişimiyle birlikte çok-kültürlü, etnik ve ulusaşırı televizyon, yaygın medya ile rekabete girebilecek hale gelmiştir (Aksoy ve Robins, 2000, 2003; Chalaby, 2005; Rajagopal, 2006a; Sun, 2002).

Bütün bu araştırmaların ortak özelliği izleyici pratiklerinin gittikçe çeşitlenmesine yaptıkları vurgudur. Göçmenlerin kullandıkları medya, çoğu zaman birden fazla dilde yayın yapmakta, aynı zamanda hem yerel hem de ulusaşırı üretilen bir içeriği barındırmaktadır. İzleyiciler, coğrafik konumları bakımından çeşitlendikçe gerek ulusaşırı yayınlar gerekse diasporik medya da çeşitlenmektedir. Georgiou'nun ifadesiyle (2007, s.23), bu aynı zamanda, coğrafi bir bütünün içindeki medya üretimine göre (ulus gibi) diasporik izleyicinin, topluluğun diğer üyelerini hayal etmesini de zorlaştırmaktadır.

Georgiou (2007), ulusaşırı medyanın ulus imgelemine pekiştirmede ulusal medyaya göre zayıfladığını vurgularken, bir taraftan da kitle iletişim düzleminde alışlagelmiş üretim-metin-tüketim unsurlarının yeniden tanımlanmasını sağladığı için önem taşıdığını öne sürmektedir. Sınırsızlaşmış, farklı coğrafi ve kültürel alanlara dağılmış medya üretim ve tüketim pratiklerinin rolleri de elbette farklılaşmaktadır.

1. Medya üretimi artık daha çeşitli ve yaygın büyük şirketlere ait olanların yanında, kamusal, bölgesel ve alternatif yayınlar gittikçe artıyor.

2. Büyük medya şirketleri artık, hem coğrafi hem de kültürel olarak farklılıklar gösteren izleyicilerin çıkarlarını ve gereksinimlerini anlamakta daha başarısızlar.
3. Medya içeriği yerel ve küresel olarak, farklı dillerde ve profesyoneller kadar amatörler tarafından üretilmekte.
4. Gittikçe daha çok izleyici, medya okuryazarı olma özelliğini taşıyor. Dolayısıyla medya tüketimlerinde farklı tercihler yapabiliyorlar. Böylelikle, her iletişim aracının üretim ve metinleriyle ilişkileri doğrusal ve tahmin edilebilir olmaktan uzaklaşıyor (Georgiou, 2007, s.23).

Burada aktarılanlardan açıkça anlaşılacağı üzere, ‘anlam’ üretimi, çoğunlukla medya üretenleri tarafından kontrol edilen bir süreçten çok, üretim ve tüketim arasında süre giden diyalektik bir ilişkiye dönüştüğü gözlenebilmektedir. Gillespie’nin (2006) 11 Eylül’den sonra ulusaşırı televizyon izleyicisi üzerine yaptığı çalışmada önemle vurguladığı üzere, ‘anlamın inşa edilmesi’ her zaman belirli bir kitle iletişim aracının tüketilmesinin ardından değil, tam tersine çeşitlilik gösteren araçlardan gelen iletilerin eleştirel tüketimi sırasında mümkün olmaktadır.

İzleyicinin medya iletileri karşısında etkin olduğunun önemle altını çizen bu yaklaşım, diasporik/ulusaşırı medyanın yalnızca birer ‘şirket’ olarak değil aynı zamanda farklılıkları barındıran, kimliklerin müzakere edildiği, topluluk rolü olan bir kuruma dönüşümüne kaynaklık etmektedir.

Anderson (1991), ulusal medyanın, ulusun sınırları içinde bir ortaklık/benzerlik imgelemine yarattığını öne sürmektedir. Her ne kadar ulusaşırı medyanın insanları (göçmenleri) milliyetçilik gibi ideolojik ortak bir zeminde bir araya getirme savını zayıflatmış gözükmekteyse de, Türkiye’den ABD’ye göç edenler bir taraftan melez kimlikler geliştirirken, bir taraftan da ulusaşırı/diasporik medyanın da iletileriyle milliyetçiliği yeniden üretebilmektedirler.

3.3.2.2. ‘Topluluk’ rolünü pekiştiren medya

Daha önce de aktarıldığı gibi, her ne kadar ‘hayali topluluklar’ kavramının Anderson (1991) tarafından özgün kullanımı ‘ulus-devlet’in oluşumu sürecini açıklama amacını taşıyorsa da, diasporaları da hayali topluluklar olarak anmak yersiz değildir. Bugün diasporalar, sınırsızlaşmış olmalarına rağmen, etnik ya da ulusal bir grubun uzantısı olan rasyonel topluluklar olarak değil de, sürekli yeniden inşa edilen

ve yeniden icadedilen “hayali topluluk”lar olarak anlaşılmalıdır. Tsagarousianou (2004, s.52), bu yeniden inşa ve keşif bağlamında, “medya teknolojileri ve diasporik medyanın, diasporik kimliklerin yeniden üretimi ve dönüşümünde önemli unsurlar” olduğunu ileri sürmektedir.

Diasporik öznelere kullandığı medya hem yerel hem de uluslararası düzeylerde iletişimi olanaklı kılarken, bir taraftan da diasporik ve uluslararası kamusal alanların oluşmasına katkı sağlamaktadır. Çoğu zaman medyada yanlış temsil edilen, hatta kimi zaman temsil bile edilmeyen göçmenler ve azınlıklar (Gabriel, 1998; Malik, 2002; van Dijk, 2000), diasporik/uluslararası medyada kendilerini temsil etme, içeriği biçimlendirme ve üretime katılma olanağını elde etmektedirler. Geri bildirim, etkileşim ve izleyici/okuyucu katılımı, yaygın medyaya göre doğrudandır ve merkezi bir rol oynamaktadır. Hatta bu medya örgütleri nihai olarak ticari kurumlar olsa bile, hem haber ve bilgiye ulaşmada hem de pek çok programın üretiminde göçmenlerin kendilerine gereksinim duymaktadır (Georgiou, 2007). Ancak bu durumun bir engeli de bulunmaktadır. İçeriğin bu denli belirlenmiş oluşu, aynı zamanda diasporik medyanın eriştiği ve parçası olduğu göçmen topluluğun dışında geniş kitlelere ulaşmasını engellemektedir.

Vertovec (2001), uluslararası alan ve kimlik kavramlarının yan yana gelebilmesine ilişkin yaptığı vurguda, uluslararası ağların, ancak ortak mekan, dil, din ya da kültürel kimliklerin paylaşıldığı kabulüyle mümkün olabileceğini söylemektedir. Ama aslında bağları uluslararası kılan, göçmenlerin birden fazla farklı toplumsal bağlamlarda kimliklerini müzakere etmeleri ve dönüşmelerine izin vermeleridir. Medya, göçmenlerin kimliklerinin müzakeresinde, öncül ve önemli bir arenadır (Naficy, 1999; Karim, 2003; Kastoryano, 2002).

Özellikle son on yılda yapılan araştırmalar, göçmen topluluklarının türdeş olarak algılanamayacağı ve dolayısıyla medya kullanımlarının da farklılıklar göstereceği üzerinde durmaktadır. Georgiou (2006a), Gillespie (1995), Hargreaves ve Mahjoub (1997) ve Sreberny (2000) farklı kuşak göçmenler arasında önemli farklılıklar gözlemişlerdir. Örneğin genç orta sınıf ikinci ve üçüncü kuşak anavatana ilişkin haberlere daha az ilgi gösterirken, göç eden birinci kuşak ‘uluslararası radyo’ dinleyicisinin büyük bir çoğunluğunu oluşturmaktadır.

Bir başka çalışmada, Yalçın-Heckmann (2003) Almanya’da yaşayan Türk göçmenlerin, özellikle ikinci kuşak göçmenlerin kimliklerinin melezleştiğini ve gündelik yaşamlarında göçmenlik hallerinin sorunlu algılanmasının önüne geçebilecek bazı stratejiler geliştirdiklerini belirtmektedir. Bunlardan ilki özellikle gençlerin hip-hop ya da pop müzik gibi (Kaya, 2000; Greve, 2006) belli kültürel alanları sahiplenmeleridir. İkinci strateji ise göçmenler, Türkiye’de toplumsal hareketlilik yoluyla kendilerin kabul ettirmek istemektedirler (Çağlar, 1995). Yalçın-Heckmann (2003, s.319) üçüncü stratejinin ise –ki bunu sıklıkla ilk kuşak göçmenler uygulamaktadır– “medyadaki Türk ve göçmen imgelerinin ve temsillerinin sahiplenilmesi” olduğunu ifade etmektedir.

Aidiyet ve kimlik konusunda farklı deneyimlerin medya tüketim örüntülerine farklı şekillerde yansımaları başka araştırmalarda da gözlenmiştir. Örneğin, Robins ve Aksoy (2001) Londra’da Türkçe konuşan topluluk arasında kurgusal bir “birlik/teklik” (*monolithic*) durumunun olmadığını saptamaktadırlar. Medya kullanımını belirleyenin etnisiteden çok diğer toplumsal olgular olduğunu vurgulamaktadırlar. Scannell’in (1996) çalışmasından yola çıkarak, Türkçe konuşan izleyicinin televizyon izleme ediminden edindiği keyif ve memnuniyet, onun sıradanlığından, tanıdık ve gündelik olmasından kaynaklandığını ifade etmektedirler (Aksoy ve Robins, 2003). Hatta bunu “sıradan uluslaşırıcılık” (*banal transnationalism*) olarak adlandırmaktadırlar.

Çok katmanlı aidiyetlerin ve sadakatlerin inşa edildiği, coğrafi sınırları aşan bir topluluğun üyesi olma hayalinin yeniden üretildiği bir ulusşırı toplumsal alan olan medyanın kullanımını sıradan hale getiren, göçmenleri gündelik yaşamlarında birbirlerine bağlayan anlamlar üretmelerini sağlamasında yatmaktadır. Paylaşılan ortak ifadeler, anavatana dair tüm görüntü ve simgeler artık göçmenlerin gündelik kültürel “repertuar”larının ayrılmaz birer parçasıdır. Georgiou (2006a, s.79), Londra ve New York’ta yaşayan Kıbrıslı Rum göçmenlere ilişkin etnografik çalışmasında bu deneyimini şöyle ifade etmektedir:

Medya pratiklerini çalışırken, erkek izleyicilerin akşam rutinlerini sadakatle her gün uydu televizyonundan haberleri izlemek üzere düzenlemeleriyle karşılaştım; kadınların kahve sohbetlerinde bir Yunan pembe dizisi üzerine konuştuklarına kulak misafiri oldum; hem ilk hem de ikinci kuşaktan grup üyelerinin tekrar tekrar komedi dizilerindeki (*sitcom*) esprileri aralarında paylaştıklarını duydum.

Gündelik yaşamın ayrılmaz parçası olan haber tüketimine ilişkin Aksoy ve Robins, Londra'daki göçmen Türklerin ulusaşırı Türk televizyon yayınlarını izlerken iki farklı durumu aynı anda deneyimlediklerini saptamışlardır. Bu durumları ise “uzaklık koyma” ve “bağlanma” olarak tanımlamaktadırlar (Aksoy ve Robins, 2000, s.363). İkinci kuşak genç bir göçmen ile görüşmelerinden verdikleri örnekte, katılımcının Türkiye’den haberleri izlerken, bir taraftan hiç uzun süreli yaşamadığı ülkeden aldığı şarkıcı ile ilgili haberlerde yakınlık, bağlılık duygusunu geliştirdiğini, oysa ardı ardına yayınlanan ulusal siyaset ve kaza haberleriyle ise Türkiye’ye yabancılaştığını gözlemlemişlerdir.

Bunun yanı sıra Cankaya ve diğerleri (2008) de Hollanda’da Türkçe yayın yapan radyoların, ülkenin yayıncılık düzenlemelerinin yapısal özellikleri nedeniyle de, Türkiye’den giden göçmenlerin ‘topluluk’ olma özelliklerini çok fazla pekiştirmediğini gözlemlemişlerdir. Oysa Sun’ın (2006) çalışmasında diasporik Çin gazete grupları ve zincirleri, göçmenler arasında hem nesnel ağlar oluşturmakta hem de altyapısal anlamda ulusaşırı bir mekanizmadır. Bunun nedeni, birbiriyle sürekli etkileşim halindeki bu üretim ve tüketim ağlarının bir ‘temas bölgesi’ (Dirlik, 2004) oluşturmasıdır. Bu temas bölgesi ise “yerel ötesi bir imgelemi doğurur; medya tüketicilerinin kendilerini birden fazla yer ya da kültürle tanımlama kapasitelerini açıkça belli” etmektedir (Sun, 2006, s.10).

Farklı diasporik topluluklara ilişkin yukarıda aktarılan pek çok araştırmanın ortak noktası (doğasında zaman zaman sürgüne ilişkin çağrışımları da barındıran) diasporik imgelemlerin kurgulandığı, zaman ve mekan söylemi arasına sıkışmış, *ulusaşırı* olmakla beraber *ulusal* sınırların içinde kendilerini tanımlamaya eğilimli kamusal alanların varlığıdır (Sun, 2002).

Ancak Robins ve Aksoy (2005, s.22), 11 Eylül 2001 sonrası Londra’da Türkçe konuşan göçmenlerin ulusaşırı televizyon izleme edimlerini inceledikleri araştırmalarında Habermas’ın kamusal alan düşüncesini “aşırı akılcı” olmakla eleştirmektedirler. Ayrıca, kamusal alana temel oluşturan ‘ulusal’ varsayımların, dolaylı iletilerin anlaşılmasını ve deneyimlenmesini kısıtlayacağını öne sürmektedirler. Robins ve Aksoy (2004, 2005, 2006; ayrıca Robins, 2003), “ulusal”, “hayali topluluk”, “yeniden-hayal edilen topluluk”, “gettolaşma”, “azınlık”, “anavatan”

gibi kavramların sınırlılıklarının bugünkü göçmen topluluklarını çözümlemede eksik kaldıklarını vurgulamaktadırlar. Kültürel kimliklerin anlamlandırılmasına ilişkin çalışmaların bütün bu kavramsallaştırmalar yerine ‘kozmpolitanizm’ yaklaşımını benimsemeleri gerektiğini belirtmektedirler. Bu konuda Georgiou da (2007, s.16) “kozmpolitanizm, hem medya ve diaspora çalışmalarını çerçeveleyen hem de kavramsal düşünmeyi davet eden anahtar kavramdır” ifadesiyle Robins ve Aksoy’a katılmaktadır. Kültürel çeşitliliğin gündelik yaşam biçimlerine yansımalarının, ancak medya çeşitliliği sayesinde elde edilebilecek diyalogun kozmpolitanizmi besleyebileceğini vurgulayan Vertovec (2000) de aynı görüştedir. Rajagopal (2006b, s.116) ise, bu yaklaşıma şöyle karşı çıkmaktadır:

Benim fikrime göre, devlet ve ulus -Robins ve Aksoy’un öne sürdüğü gibi- kavramsal deli gömlekleri haline gelmeye yatkın olmakla beraber, bunlardan kurtuluş bilimsel bir iradenin eylemi değil tarihsel bir süreç olacak. Devlet, bugün büyük burjuva çağında olduğundan daha baskıcı ve meşruluğu azalmış gözükse de [...], aynı zamanda ulus biçimi dönüşmeye ve kendini yeni uluslaşırı bağlamlarda belirgin kılmaya devam ediyor. Bu yüzden teorik ‘çıkart’ düğmesine basmak için çok erken. Öyle görünüyor ki daha önemli konu liberalizmin incitici kavramlarının altında yatan siyasal varsayımlarını sorgulamak ve bunların nasıl değiştirilmesi gerekebileceğini belirtmektir.

Rajagopal’e göre (2006b), göçmenler tözselleştirdikleri etnik, ulusal ve dinsel kimliklerini uluslaşırı ve diasporik medya ile yeniden üretmeye devam etmektedirler. Bunu destekleyecek şekilde, derme çatma çadırlardan oluşan bir mülteci kampında, su gibi olmazsa olmaz bir kaynağa bile erişim sınırlıyken, hemen her çadırda bir çanak anten kurulu olması, göçe zorlananların geride bıraktıklarıyla bağlarını sürdürme çabalarının ve medyaya gereksinimlerinin belki de en anlamlı örneğidir (Yaghmaian, 2005, s.193).

3.3.2.3. Dışlanmaya karşı diasporik medya

Rice ve Mullen (2005), yaklaşık 150 yılı kapsayan Avrupa ve ABD’deki 19 farklı göçmen grubun bilişsel temsiliyeti üzerine yaptıkları araştırmalarında, bu grupların “basit kavramlarla ifade edildikleri ve olumsuz imgelerle tasvir edildiklerine” sıkça rastlandığını ifade etmektedirler. Bu ise göçmenlerin ‘dışlanmasının’ sosyal psikolojik yansımalarını beraberinde getirmektedir (Rice ve

Mullen, 2005, s.297). Toplumsal dışlanma çoğunlukla, göç edilen ülkelerdeki milliyetçi yönelimi yüksek kişiler tarafından “yabancılar”, “bizden olmayanlar”, “öteki”ler gibi ifadelerle görünür hale gelmektedir (Esses ve diğerleri, 2005).

Uluslararası göçün yaygınlaşması ile birlikte çok sayıda insan, kendileri için tanıdık olmayan toplumsal/kültürel ortamlarda yaşamaya başlamışlardır. Kimi zaman gittikleri yeni kültürde “yabancılar” olarak anılan bu insanlar (Braun, 2001, Esses ve diğerleri, 2005), çoğunlukla yaşam alanlarını ve alışkanlıklarını bu yeni toplumsal ortama uyarlama gereksinimi duymaktadırlar. Örneğin, gittikleri ülkelerde etkili iletişimi sağlayabilmek için yeni bir dil öğrenmek zorunda kalabilmektedirler. Endişe ve stres, hemen her göçmenin yaşadığı ortak bir deneyimdir.

Bu endişe, yabancılaşma ve yalnızlık duyguları ile iç içe geçebilir; böylece birey üzgün, kafası karışmış, verimsiz ve/veya farklı derecelerde psikolojik olarak huzursuz olabilir. Bir başka açıdan ise, aynı endişe bireyin ev sahibi ülkeye uyumunu sağlayabilecek yararlı bir amaca da hizmet edebilir. Endişe deneyimi, yabancı kişiyi kültürlerarası dönüşüme iten sürecin anahtar bir unsuru olabilir (Braun, 2001, s.1).

Ancak çoğu zaman farklı bir kültürde yaşamının getirdiği stres ve endişe, yeni yerleşilen kültüre uyum çabasıyla sonuçlanmaz. Toplumsal gerilimlerden çoğunlukla kadınlar doğrudan zararlar görmektedirler. Dolayısıyla kadınlar göç deneyiminden de doğrudan etkilenmektedirler (Espín, 1999). Espín’e göre, göçmen ailelerin “aileyi ve kültürü” korumak adına patriarkal mekanizmalara daha sıkı sarılması, genç ya da yaşlı göçmen kadınların “arada kalmışlık” halini daha da yoğun yaşamalarına neden olmaktadır. ABD’de yaşayan farklı etnik kökenden gelen kadın göçmenlerle yaptığı araştırmada Espín (1999, s.16), travmaların kuşaklar boyu devam ettirildiğini vurgulamaktadır.

Bu travmaları aşmak içinse yalnızca kadınlar değil, tüm göçmenler bir takım gereksinimler ve çıkarlar etrafında bir araya gelme eğilimi göstermektedirler (Georgiou, 2001). Bunlar arasında ‘aidiyet’ ve ‘alt kültürler oluşturma’ gereksinimleri ile ortak ekonomik ve siyasal çıkarlar belirtilebilir.

Yeni bir ülkeye yerleşme edimi, göçmeni “‘başarabilmek’ ile ilgili devamlı baskı ve telaş kaynaklı gittikçe artan bir endişe, gerçekleşmeyen beklentilerden kaynaklı

depresyon ve uyum sağlamayla ilgili oluşan streslerden kaynaklı yaşamdan az tatmin duygusu” içine sokmaktadır (Murphy, 2006, s.81). Ancak göçmenler, bu devam eden belirsizlikler ve görece zor koşullarla başa çıkabilmek için çeşitli stratejiler geliştirirler. Bu stratejilerin temelinde enformel ağların muhafaza edilmesi yatmaktadır. Aile, akrabalık ve hemşerilik ilişkileri ile etnik kimliğe sarılmak; çeşitli uluslararası bağları pekiştirecek kitle iletişim araçlarının ya da telefonun sıklıkla kullanımı bu stratejiler arasında sıralanabilir (Foner, 2001a; Georgiou, 2001; Vertovec, 2004a).

Bu stratejiler uluslararası mekanizmaların yardımıyla göçmenlerin eski bağlarını korumalarını sağlarken, melez kimlikler geliştirmelerini de sağlayabilmektedir. Kimlik, toplumsal düzenlemelerle psikolojik örgütlemeler arasındaki bağı kurmakta, böylelikle simgesel ilişkilerin temel ilkesini oluşturmaktadır. Bireyler, toplumsal yaşama etkin katılım yoluyla kendileri ve içinde yaşadıkları dünya ile ilgili bir dizi bilgiyi inşa ederler ki bu bilgiler kimliklerinin tanımlarıdır. Değişimlere karşı bireyler kendilerini korumak ya da onlara uyum sağlamak için bu ‘kimlik’ adı verilen bilgiler bütününe başvururlardır. Böylece kimlikler, içinde farklı dünya görüşlerinin ve toplumsal etkileşimin iletişim yoluyla kurgulandığı sosyal psikolojik bir bağlam oluşturmaktadır (Chrysochoou, 2003, s.225). Dolayısıyla her tür bireysel ya da kitlesel iletişim etkinliği kimliklerin dönüşümünde doğrudan etkilidir. Bu sosyal psikolojik açıklamalar diasporik öznelerin medyaya, telefona ya da İnternet gibi elektronik iletişim ortamlarına duydukları gereksinimi açıklamaya yardımcı olmaktadır.

Diyaspora, Brah’ın da (1996, s.193) vurguladığı gibi eve ya da anavatana dönüşün arzulandığı ama aynı zamanda durağan/sabit kökenlere ilişkin söylemlerin de eleştirildiği bir kavramdır. Diasporik medyadan ise,

sadece belli bir toplulukla ilgili bilginin değiş tokuş edilebildiği, veya o topluluğun imgelerini toplumun daha geneline iletmek için bir araçtan çok daha fazlası anlaşılmalı. ....medyayı, diasporik toplumun kimliği, anlamı ve sınırlarının sürekli inşa edildiği, tartışıldığı ve yeniden tasavvur edildiği iletişim uzamları olarak anlamamız gerekir (Mandaville, 2001, s.169).

Diyasporik medya kavramını anlamlı ve meşru kılan unsur ise diasporik öznelerin “kendilerinin farkındalıklarının etrafında mobilizasyon” sağlamalarıdır (Tsagarousianou, 2004, s.63). Bir başka deyişle, kendilerini uluslararası bağlarla hayal

edebilmeleri, kimliklerini tanımlayabilmeleri ve kolektif etkinliklerde bulunmaları, uygun söylemleri iletişim kanalları aracılığıyla yaratabilmelerine bağlıdır. Çağlar (1997) da benzeri şekilde haberlerin, müzik gibi kültürel üretimlerin ve etnik medyanın “tireli (çoklu) kimlikleri” (*hyphenated identities*) pekiştirdikleri ve yeniden ürettiklerini söylemektedir. Çağlar (1997, s.173) tireli kimlik kavramını, melezlik kavramında “ötekiliğin tözsel olarak içine işlendiği” endişesiyle kullanmaktadır. Melez ya da tireli kimliklerin inşa edilmesi, anavatanından gelen “ulusal” kimliklerini feda etmeleri anlamına gelmemektedir. Özellikle haberleri tüketiminde diasporik topluluğun üyeleri,

örneğin Danimarka’nın kamu hizmeti haberlerinde şu ankilerden farklı öncelikler arzu etmektedirler –daha BBC World’e benzer denebilir: uluslararası haberler, ve konuların işlenmesinde daha az sorgusuz kabul gören bir ulusal ‘biz’. Diasporadaki bir hayata ilişkin duygu karmaşası bu arzuları meşru kılar, bunun etkisiyle Danimarka’da yaşarken Türk uydu kanallarını seyretmek entegre olamamanın bir işareti ve şüphe uyandırıcı [bir edim] olmaksızın makul hatta doğal bir eylem haline gelir (Christiansen, 2004, s.194-195).

Uluslararası topluluğun üyeleri göç ettikleri ülkelerdeki iletişim kanallarındaki haberlerin tüketimiyle ilgili bir takım hassasiyetler göstermektedirler. Genellikle kendilerini doğrudan ilgilendiren habere ulaşamamak ve bunun yarattığı bir hayal kırıklığı; televizyon ağırlıklı olmak üzere farklı haber kaynaklarına ulaşma gereksinimi; bir de göç ettikleri ülkelerdeki ulusal haberlerin iletilerine eleştirel bir tavır geliştirmek bunlar arasında sıralanabilir (Christiansen, 2004, s.195). Medya kullanımının, özellikle haber tüketiminin kolektif imgelem mekanizmalarına hız veren etkinliklerden biri olduğu göz ardı edilmemelidir. Daha da önemlisi Appadurai’ın da vurguladığı üzere, toplumsal değişimi hayal etme mekanizmasının kendisi bir kaçış değil, toplumsal bir güçtür (Appadurai, 1996, s.7)

Naficy’nin (1993, 1999) Los Angeles’da yaşayan İranlıların 1980’lerde ürettikleri “sürgün” televizyon programları üzerine çalışması, göçmenlerin hem ‘anavatan’ları hem de ‘göç ettikleri ülke’lerdeki kültürleri medya aracılığıyla müzakere ettiklerini gösteren ilk çalışmalardan biridir. Naficy, İranlıların televizyon programlarını üretim ve tüketim pratiklerine bakarak, geride bıraktıkları anavatanlarına duydukları nostaljik hasret ile yeni yerleştikleri yerlerde ekonomik başarı ve kendilerini yeniden anlamlandırma çabaları arasındaki diyalektik ilişkiyi saptamaktadır.

Bir başka klasik çalışmada Gillespie (1995), Hindistanlı göçmenlerin evde televizyon izleme alışkanlıkları ile aile rolleri arasındaki ilişkiye bakarken, özellikle genç kuşağın nasıl İngiliz-Asyalı kimliğini inşa ettiğini anlamaya çalışmaktadır. Ancak diasporik medyanın yeniden ürettiği ya da dönüştürdüğü kimliklere ilişkin her zaman olumlu olmadığı yönünde örnekler de vardır. Kolar-Panov (1996, s.290), göç eden eski Yugoslavya vatandaşlarının, 1990’larda Yugoslavya parçalanırken anavatanlarıyla bağlarını sürdürdükleri kimi zaman gündelik yaşamlarını ilişkin düğün, ölüm, cenaze gibi öyküleri, kimi zamansa süre giden savaşın görüntülerini paylaştıkları “video mektuplar”la ilgili şunları söylemektedir:

Videoteyplerde izlediğimiz görüntüler ölümün vahşi ve kurgulanmamış görüntüleriydi, ana akım medyadan büyük ölçüde uzak tutulmuş görüntüler. Kişisel deneyimlerin birçok gerçekliği ve parçasından çevrilen bu videolar, uzun sürgün ve ölüm yolundaki erkek, kadın ve çocuk portreleri iletiler. Bunun yanında gösterilen, böylesi bir ölümün “anavatan için” diye ayırık ve sahte bir yüceltmesiydi.

Sinclair ve Cunningham (2000) ise Avustralya’da yaşayan Çinli, Vietnamlı, Hint ve Taylandlı göçmenler arasında anavatanlarındaki haberlere ve özellikle de popüler kültür ürünlerine bağlı kalma yönünde ısrarlı bir istek gösterdikleri, böylelikle de uluslararası medyanın Avustralya’da izlenme oranının çok yüksek olduğunu ifade etmektedirler. Bu örneklerde olduğu gibi uluslararası medya ile kimi zaman melez kimlikler inşa edilirken, kimi zaman da anavatandan göç edilen ülkeye taşınan kimlikler pekiştirilmektedir. Dinsel kimlikler bunun en önemli örneklerindedir.

Gillespie ve arkadaşları İngiltere’de yürüttükleri “After September 11 Project” (2000) çalışmasında diaspora bağlamında Müslümanlığın (ya da genel olarak dinsel kimliklerin) verili, tözselleştirilmiş bir kimlik olduğu yönündeki yaklaşıma karşı gelmektedirler. Hatta, medyanın, kimlik, aidiyet, sadakat ve güvenlik gibi kavramların sürekli sorgulandığı, müzakere edildiği, tekrar gözden geçirilip yeniden düzenlendiği alanlar yarattığını öne sürmektedirler.

Medya ve diğer iletişim biçimleri -özellikle İnternet- aracılığıyla İslam’a dair başat söylemler ortaya çıkmakta, ardından bunlara, alternatif ve rekabet halinde başka söylemlerce meydan okunmaktadır. Özellikle genç Müslümanlar için, yeni iletişim biçimlerinin, İslam’ın yeniden tanımlanmasında... giderek artan bir rol oynaması kaçınılmazdır (Gillespie 2006, s.908).

Görüldüğü gibi, göçmenler kimliklerini ifade edebilecek medya uzamlarını kullandıklarında aynı zamanda ikili/melez kimliklerini de yeniden üretebilmektedirler. Kosnick (2002, 2004), Türkiye’den Almanya’ya göç edenlerin kitle iletişim etkinliklerini, özellikle televizyon yayını üretim ve tüketim pratiklerine bakarak kamusal iletişimin biçimlenmesini araştırmıştır. Kosnick, 1998-2001 arası Berlin’de açık erişimin olduğu kamusal OKB (*Offener Kanal Berlin*) televizyon kanalında, Türkiye’den gelen Alevi göçmenlerin yapımlarını gerçekleştirdikleri yayınlara ilişkin şu saptamayı yapmaktadır (Kosnick, 2004, s.980):

Açık erişimli kanallar Almanya’da, özellikle daha büyük şehirlerde, yerel kamusal iletişimi kolaylaştırıcı kurumlar olarak yaratılmış olmakla beraber, Alevi göçmenlerin yerel yayıncılığına ulusaşırı boyutlar soktuğu görülmektedir. Onlar, sırasıyla Türk Sünni Müslüman ve Alman gayri-Müslim izleyicilere ulaşma gayretiyle farklı temsil stratejileri arasında gidip gelerek, iki farklı ulus-devlet içinden çıkan yayın malzemelerini birlikte örmekte ve kültürel uyumsuzluklarla boğuşmaktadırlar.

Diyasporik medya aynı zamanda etnik kimliklerin siyasal olarak tanınması çabasının da bir ürünüdür (Bailey ve Harindranath, 2006; Østergaard-Nielsen, 2003). Ulus-devlet sınırlarında azınlık olarak görülen ya da göç ettikleri ülkelerde diğer göçmen gruplardan farklı olarak “ötekileştirilen” topluluklar seslerini diyasporik ya da ulusaşırı medya ile duyurup siyasal kimliklerini inşa etmektedirler.

[Diyasporik medya] sadece eğlendirmekle kalmayıp, olanak dahilinde, güncel konulara egemen bakışa muhalefet eder ve ‘kamusal alan’da olumlu müdahaleler için ileriye dönük bir gündem sağlar. Örneğin, birçok inisiyatif arasından birkaç isim olarak... El-Cezire (Arap), Asian Gold Radio (Londra), 24h Radio Hamadan (Bradford-Birleşik Krallık) zikredilebilir. Bunların azınlıklar ve diyasporik topluluklar için belirgin bir anlamı vardır. Büyük ölçüde, bilgi ve eğlence araçları olarak çalışıp, gerek etnik azınlıkların aidiyet hissini geliştirecek bilgiler, gerekse kimlik savının kültürel ifadesi için bir uzam sağlarlar (Bailey ve Harindranath, 2006, s.307).

Medya, “kültürleri yabancılaştırıp olağan dışı gösterdiği gibi aynı zamanda normalleştirebilir” (Shohat ve Stam 1994, s.347). Yukarıda aktarılan örnekler, genel olarak diyasporik ve ulusaşırı medyanın göçmenlik, ulusal, etnik, dinsel ya da toplumsal cinsiyet gibi kimliklerin pazarlığının yapıldığı kamusal alanlar olduğunu göstermektedir. Burada ortaya çıkan en önemli olgu ise, diyasporik öznelerin kültürel müzakere ve devamlılıklarla yeni melez kimlikler ve kültürler inşa etmeleridir.

Diyasporik toplulukların televizyon, gazete ve video gibi kanalları kullanarak kendi iletişim içeriklerini yaratmaları sıklıkla başvurulan bir stratejidir. Ancak bilgisayar dolayimli iletişim göçmenler için yeni bir kaynak oluşturmaktadır. İnternet'in etkileşime açık, kapsayıcı ve özellikle göçmenlerin yaşadığı gelişmiş ülkelerde hızlı ve ucuz erişilebilir olması ise artık televizyon ve diğer 'geleneksel' iletişim teknolojileri ile sağlanamayan farklı bir kapasitesinin göstergesidir.

3.3.3. Bilgisayar Dolayimli İletişim ve Ulusaşırı Alana Katkıları

Yeni iletişim teknolojileri –özellikle İnternet– ile ilgili yaklaşımlar, sınırların aşıldığı ağlar ve politik ve kültürel etkinliklere katılımın yaygınlaşması ile ilgilenen göç ve diaspora çalışmalarına esin kaynağı olmaktadır. Kamusal alanın ve diyasporik toplulukların gündelik yaşamını etkileyen ulusaşırı ağların oluşumuna ilişkin pek çok etnografik çalışma dikkate değerdir (Berker, 2005; Benitez, 2005; Georgiou, 2006a, 2006b; Hiller ve Franz, 2004; Siapera, 2005, 2006; Tsaliki, 2002).

Bilgisayar dolayimli iletişim pratiği, topluluklar içinde insanların merkezi bir şekilde iletişim kurmasını, insanların birden fazla ağa dahil olmalarına ve bunlar arasında kolaylıkla gidip gelmelerini sağlamaktadır (Baym, 1995; Rheingold, 1993; Wellman ve Gulia; 1999). Kullanıcılar, İnternet sayesinde var olan toplumsal bağlarını sürdürmekte ve ortak çıkarları ya da gereksinimleri paylaştıkları fiziksel olarak ulaşma olanakları olmayan başka insanlarla yeni bağlar kurabilmektedirler. Böylelikle İnternet, toplumsal ve kültürel sermayenin oluşmasına ve yeniden kullanılmasına katkıda bulunmaktadır.

Bilgisayar dolayimli iletişim, çalışma örüntüleri, kolektif kimlikler, aile yaşamı ve yapısı, toplumsal hareketler ve hatta devleti çeşitli şekillerde etkilemektedir (Vertovec, 2004). Morley ve Robins (1997, s.64), on yılı aşan bir zaman öncesinde medyaya kültürel dönüşümler açısından baktıklarında yeni iletişim teknolojilerinin fiziksel sınırları yıktığını vurgulamışlar ve bu yeni elektronik bilgi ortamlarını “yeniden hayal edilen topluluklar” olarak kavramsallaştırmışlardır.

Göçmenler, İnternet'i (web siteleri ya da haber listeleri) genellikle sosyalleşebilecekleri bir alan yarattığı için kullanmaktadırlar (Miller ve Slater, 2000;

Mitra 2005); ulusaşırı pratiklere “yeni teknolojik üstünlüklerini toplumsal sermayelerinin mobilizasyonunu bir araya getirerek” katılmaktadırlar (Portes, 1997, s.18). İnternet yalnızca bir ülkede yaşayan göçmen topluluğunun birbirleriyle ve anavatanla hemen hemen eş zamanlı iletişim kurmasını sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda topluluğun başka ülkelerdeki öteki üyeleriyle iletişimini de mümkün kılmaktadır (Hiller ve Franz, 2004).

Georgiou (2006b), İnternet’in, ulusaşırı topluluklar içinde fiziksel sınırları aşan diyorporik aidiyetleri nasıl pekiştirdiğini incelemiştir. Göçmenler, iletilere İnternet aracılığıyla eşzamanlı erişim sağlayabildikleri sürece anavatanlarında olan bitenleri izleme ve hatta katılabilme olanağını daha çok elde edebilmektedirler. Üstelik İnternet’in bu katkısı çoğunlukla gerçek zamanda mümkün olabilmektedir. Georgiou (2006b, s.135) bunu ‘Web’de diyorporik varoluş’ (*diasporic presence on the Web*) olarak isimlendirmektedir.

İnternet, gündelik yaşamın içine özgür bir iletişim teknolojisi olarak desenlendiği ve geliştiği için, toplumsal yaşamda marjinalleşmiş pek çok grup İnternet üzerinden iletişim kurma kültürünü benimsemektedirler. Diyorporik topluluklar da İnternet’i fiziksel sınırları aşan dinamik bir varlık gösterme, farkındalık yaratma, kimi zaman da ayrımcılığa ve dışlanmaya (göç ettikleri ülkelerde olduğu kadar bazen de geldikleri ülkelerde) direnç gösterme olanağı olarak görme eğilimindedirler.

İnternet’in toplumsal ve kültürel coğrafyası, dağınık ama sanal alanlarda var olan ve tutunabilen toplulukların kullanımları, dolayimli ilişkileri ve sürekli değişen aidiyet tasarıları ile kısmen tanımlanmaktadır. Çevrimiçi alanlar diyorporalar için kendi alanlarına ve haklarına sahip çıkma, kimliklerini ve yaşadıkları yerlerde ulusal bağlam içerisinde kültürel özelliklerini kutlama olanakları sunar. [Bu alan] kendi anavatanlarıyla ve daha geniş diyaspora insanlarının ulusaşırı, merkezi olmayan topluluk içinde bir mekan iddiası taşır (Georgiou, 2006b, s.142).

Göçmen ya da diyorporik toplulukların İnternet’i hem gündelik yaşama dair iletişim ortamı olarak hem de gereksinim duyduklarında bir mobilizasyon aracı olarak kullanmalarına ilişkin pek çok araştırma yapılmıştır. Örneğin, Hiller ve Franz (2005), Kanada sınırları içinde göç edenlerin İnternet’i kullanımlarında üç tür ilişki biçimini geliştirdiklerini söylemektedirler. Göçmenler, yeni yerleştikleri yerlerde iş ya da ev

bulmak gibi öncelikli gereksinimleri için ‘*yeni bağlar*’ı bilgisayar dolayımı ile iletişimle sağlamaktadırlar. İkinci aşamada, İnternet, “geride bıraktıkları toplulukla kendilerini tanımlamalarını sürdürebilecekleri önemli bir mekanizma olarak *eski bağlarına* sahip çıkmayı ve beslemeyi” sağlamaktadır (Hiller ve Franz, 2005, s.743). Üçüncü aşamada ise göçmen birey, artık uzun yıllar önce izini kaybettiği ‘*kayıp bağlar*’ını yeniden keşfetmektedir.

Bir başka araştırmada Mitra (2005), Amerika’da yerleşme iznini almamış Hindistanlıların kullandıkları web sitelerinde göçmen kimliklerini nasıl inşa ettiklerini anlamaya çalışmaktadır. New York’ta Dünya Ticaret Merkezi ve Washington, D.C.’de Pentagon’a 11 Eylül 2001’de düzenlenen saldırılardan sonra, özellikle Sihlerin geleneksel giyimleri nedeniyle ırkçı saldırıların özneleri olmalarının yarattığı dışlanma², göçmenlerin kimliklerini yeniden düşünmelerini gerektirmiştir.

[S]ayısal iletişim çağında, kaybolmuş kimi mekanları yeniden yaratmak mümkündür. Dahası, yeni sayısal teknolojilerin, sıklıkla marjinalleştirilmiş diyasporik göçmenlerin, susturulmuş kimlik anlatılarının yeniden rahatça ifade edilebileceği, yeni söylemsel alanlar üretebilecekleri bir ses bulmalarını olası kılmakta olduğumu ileri sürmekteyim (Mitra, 2005, s.377).

Siapera (2005), İnternet’i katılımcı demokrasi ve çok-kültürlülüğün sağlandığı ulusaşırı bir alan olarak görmekte ve etnik azınlıkların ya da diyasporik toplulukların aktivizmine olanak sağladığını belirtmektedir. Dolayısıyla gündelik yaşamın sıradan iletilerinin paylaşıldığı, kimliklerin yeniden üretildiği bilgisayar dolayımı ile iletişim ortamları aynı zamanda diyasporik öznelerin politik ve toplumsal hareketlerini de mobilize edebildikleri bir alandır. Eritre’den göç edenlerin ve mültecilerin İnternet’i kullanmaları (Bernal, 2006), Türkiye, İran ya da Irak’tan Kuzey Amerika’ya ve

² “11 Eylül saldırıları ve saldırılara ilişkin bu yayınlardan kısa süre sonra Amerika’nın çeşitli bölgelerinde Müslüman, Arap ve hatta Güney Asyalılara yönelik saldırılar oldu. Bu olayların hiçbir yaygın medyada yer almadı; ta ki 16 Eylül 2001 günü bir Sih sakalından ve başındaki sarıktan dolayı Arap’a benzetilip öldürülünceye kadar. Müslüman insanlar ve işyeri sahipleri de olası saldırılardan korunmak amacıyla, zaten Amerikan vatandaşlarının dört bir yanı donattığı gibi, Amerikan bayrağı taşımaya ya da asmaya başladılar” (Şanlıer, 2008, s.38). Ayrıca, Nguyen’in (2005) 11 Eylül’den sonra göçmenlerin hiçbir yaygın medyada yer almayan, ayrımcılık görme, dışlanma ve “şüpheli” insanlar olarak algılanma anlatılarını kapsayan etnografik çalışması dikkate değerdir.

Avrupa'ya göç eden Kürtlerin (Georgiou, 2006b; Østergaard-Nielsen, 2003), Filistinlilerin (Hanafi, 2005) ya da Tibetlilerin (Santianni, 2003) web siteleri gerek kendi dillerinde gerekse göç ettikleri ülkelerin dillerinde kendilerini ifade edebilmelerine ve toplumsal mücadele vermelerine olanak sağlamaktadır.

Eritreli diasporik topluluk İnternet'i tarih, kültür, demokrasi ve kimlik anlatılarını yaratabildikleri ve tartışabildikleri bir kamusal alan olarak kullanmaktadırlar. Bu iletişim ortamı sayesinde "gösteriler düzenleyebilmişler, savaşa fon sağlayabilmişler, anayasanın oluşumu tartışmalarına katılmışlar ve Eritre hükümetini etkileyebilmişlerdir" (Bernal, 2006, s.161). Bir başka çalışmada ise Santianni (2003), Tibetli diasporik grupların, Tibet'in bağımsızlığını kazanmasına ilişkin göç ettikleri Batı ülkelerinde dayanışma ve destek sağlayabilmek için İnternet'i yaygın olarak kullanmalarını incelemiştir. Hatta bu siteler aracılığıyla Batı tarafından algılanan ve oryantalist bakış açısıyla yeniden üretilen 'Tibetli kimliği'ni eleştirmektedir.

11 Eylül 2001'den sonra özellikle ABD'de ve Avrupa ülkelerinde saldırıya uğrayan yalnızca etnik/ulusal kimlikler değil, hatta belki de daha fazla, Müslüman kimliğidir. Dolayısıyla İnternet, Müslüman göçmenlerin kimliklerini ifade ettikleri tam bir çeşitliliğe sahne olmaktadır. En radikal kavgaların verildiği web sitelerinin yanında, Mandaville'in (2003) araştırmasının da gösterdiği üzere genç Müslümanların dinsel uzmanlar yerine başvurdukları (ikinci ve daha ileriki kuşak göçmenlerin), göç ettikleri Kuzey Amerika ve Avrupa ülkelerinde inançlarını doğrudan pekiştirebilecek, öğrenebilecek, tartışabilecek web siteleri de yaygın olarak izlenmektedir.

Göçmenler, kimlik pazarlığını kullandıkları yeni teknolojiler aracılığıyla dilbilimsel alanda da sürdürmektedirler. Yunanistan dışında yaşayan Yunan öğrencilerin, özellikle elektronik posta programlarında Yunan alfabesine ait harflerin yer almaması nedeniyle kendilerine özgü bir dili kullanmalarına atıfta bulunan Tsaliki (2003), 'Greenglish' olarak isimlendirdiği yeni bir melez dilin oluşumundan söz etmektedir. 'Greenglish', İngilizce olarak Yunanca anlamına gelen *Greek* ve İngilizce anlamına gelen *English* kelimelerinin birleştirilmesiyle türetilen bir kavramdır.

İnternet'in ulusaşırı alandaki rolü yalnızca göçmenlerin gündelik yaşama ve kimliklere ilişkin katkısıyla sınırlı değildir. Ulusaşırı ekonomik etkinliklerin önemli bir bölümü İnternet'e gereksinim duymaktadır. Çevrimiçi iletişimin ulusal sınırları aşan özelliği sayesinde, ulusaşırı pratikler yalnızca "fiilen bedensel hareket"e (Guarnizo ve Smith, 1998, s.14) bağımlı olmaktan çıkmaktadır. Göçmenler de İnternet aracılığıyla işgücüne katılmanın alternatif yollarını geliştirmekte, böylelikle iki dünya/kültür arasında yaşamayı sürdürebilmektedirler.

Ulusaşırı bağların devamlılığını sağladığı ve kimliklerin yeniden üretilebildiği bir alan olarak İnternet, göçmenlerin sıklıkla başvurdukları ve hatta gündelik yaşamlarını biçimlendirdikleri bir iletişim ortamıdır. Ancak, unutulmamalıdır ki İnternet, herkesin erişebildiği ve herkes için bir iletişim ortamı ya da kamusal alan değildir. Diasporik topluluklar da türdeş olmadığı için, İnternet kullanımındaki tüm sınıfsal farklılıklar, yaş, cinsiyet ve benzeri toplumsal kategorilere ilişkin değişkenler göçmeler için de geçerlidir.

Göçmenler arasındaki ulusaşırı alanı yalnızca iletişim ve ulaşım teknolojilerinin gelişmesine, yaygınlaşmasına ve ucuzlaşmasına bağlamak doğru olmaz. Yine de bu gelişmelerin, göçmenlerin kimliklerinde dönüşüme neden olduğu açıktır. Bunu yalnızca teknolojik belirlenimcilikle açıklamaya çalışmak ise yetersizdir çünkü dönüşümü toplumsal ve kültürel bağlamından koparmak anlamına gelmektedir. Dolayısıyla teknolojinin ulusaşırı ilişkilerin, ağların ve kimliklerin nedeni olduğu değil, onları nasıl yaygınlaştırdığı ve yaşamlarını kolaylaştırdığı anlaşılmalı çalışılmalıdır. Bu çabanın tarihsellikten arındırılmış olması elbette düşünülemez. Bir insanın göç etmesine daha iyi ekonomik koşullara sahip olma, siyasal baskılara maruz kalma, aileyi bir araya getirme ya da eğitim gereksinimi gibi farklı etkenler neden olabilmektedir. Araştırmanın bulgularına geçmeden önce Amerika Birleşik Devletleri'ne göçün aktarılan bu motivasyonlardan nasıl etkilendiği tartışılıp, Türkiye'den ABD'ye göçün tarihsel süreci aktarılmaktadır.

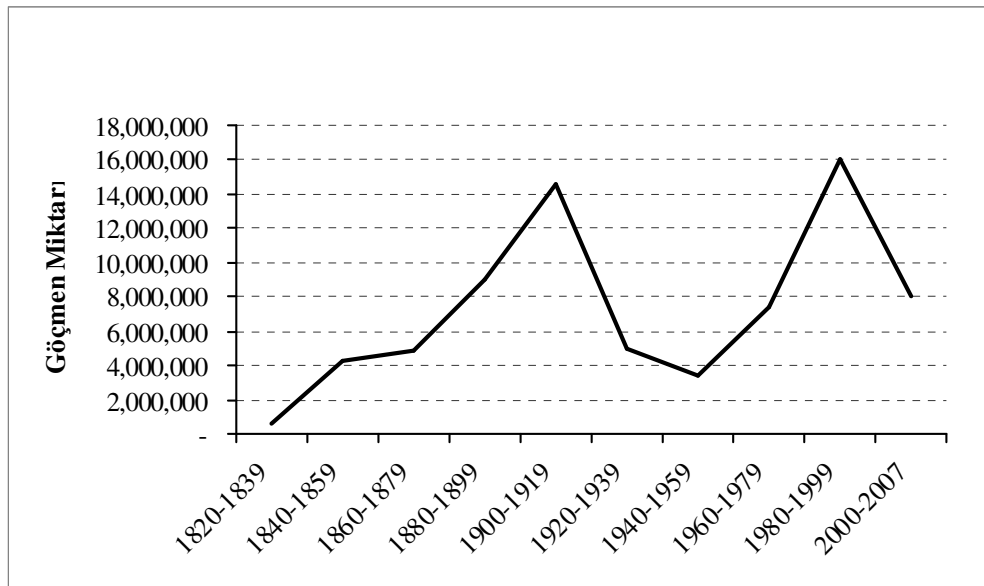
3.4. Türkiye'den ABD'ye Göçün Tarihsel Süreci

Tarihsel olarak göç olgusu, Amerika Birleşik Devletleri'nin uluslaşma sürecinin temelinde yer alır. Ancak tarih boyunca, ABD'nin göçe ve göçmenlere bakışı

farklılıklar göstermiştir. Göçe ilişkin politikalar kimi zaman cesaretlendiren ve göç alma eğilimini destekler nitelikteyken, kimi zaman tamamen reddetme ya da küçük görmeye yönelmiştir (Easterlin ve diğerleri, 1982; Pedraza & Rumbaut, 1996; Portes & Rumbaut, 1996). Hem küresel olarak hem de ABD’de göç, 1980’lerden itibaren en önemli siyasal/toplumsal olgularından biridir.

ABD’yi kimileri bir “göçmen ulusu” olarak tanımlamaktadır. Dünya üzerinde belki de en çok göçmen nüfusunu alan ülke olmasına karşın, nicel veriler ABD’nin bir göçmen ulusu olarak anılmasının çok da doğru olmadığını göstermektedir. 1850’den beri “yurtdışında doğan ABD nüfusu hiçbir zaman 1910’daki en yüksek düzey olan %15’i geçmemiştir; bugün bu oran 1950’den beri artmasına rağmen %12 dolayındadır” (Teitelbaum, 2005).

Şekil 2’de 1820-2007 yılları arasında tüm dünyadan ABD’ye gerçekleşen yasal göç eğilimi gösterilmektedir. Şekilde de gözlenebileceği gibi, 20. yüzyıla kadar düzenli artış gösteren göç dalgası 1900-1920 yılları arasında en yüksek noktaya ulaşmıştır. Göç dalgasında daha sonra “Büyük Bunalım” döneminde bir düşüş ve İkinci Dünya Savaşı’nın ardından ise yeniden yükselme eğimi gözlenmektedir. ABD’ye göç eden nüfus en büyük sayıya 1980’lerden sonra neo-liberal politikaların etkisi ve soğuk savaşın sona ermesi ile ulaşmıştır.

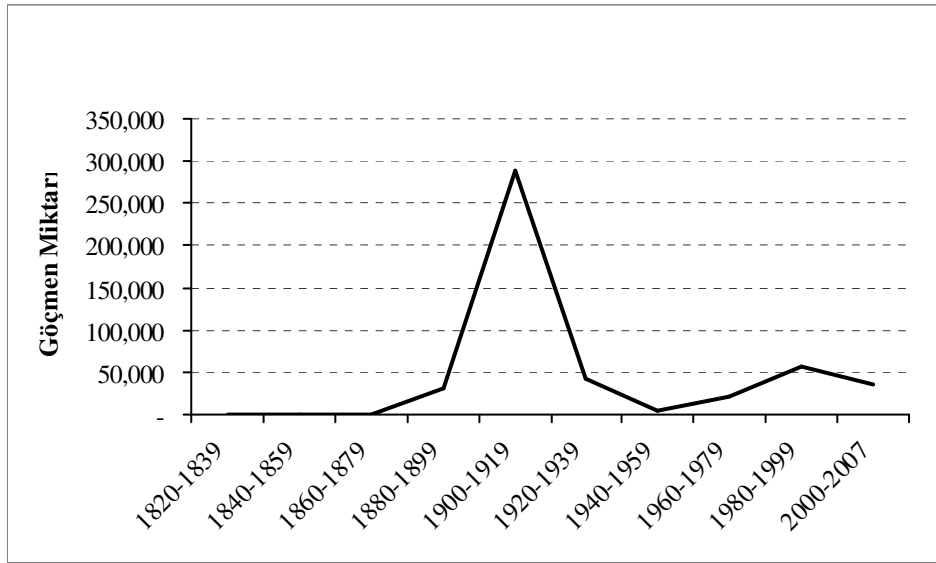
Şekil 2. Dünyadan ABD’ye Yasal Göç, 1820-2007 (USDHS, 2007)

Tarihsel olarak hem iç göç, hem de dışarıya göç Türkiye için de az rastlanır bir olgu değildir. Osmanlı İmparatorluğu toprakları içinde nüfus hareketliliği, kimi zaman genişleyen sınırlara Osmanlı tebaasından insan yerleştirme kimi zamansa işgücü akışını sağlamak amacıyla yüzyıllar boyunca devam etmiştir (Tekeli, 1990; Solak, 2000).

Ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısından 20. yüzyılın ortalarına kadar, Osmanlı İmparatorluğu'ndan Türkiye Cumhuriyeti'ne geçiş dönemini belirleyen zorunlu göç uygulamalarına sıklıkla rastlanmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde Ermeni tehciri, Türkiye Cumhuriyeti'nde Rum-Türk nüfusun mübadelesi ülke sınırları dışına zorunlu göçün (Keyder, 2003), Diyarbakır (1925) ve Dersim'deki (1938) Kürt nüfusun dağıtılması ülke sınırları içinde zorunlu göçün örnekleri arasındadır (Çağaptay, 2002).

İkinci Dünya Savaşı sonrası, çok partili döneme geçiş ve sosyo-ekonomik koşullar, ülke içinde kırdan kente göçe büyük ivme kazandırırken, bir taraftan da 1950'lerden itibaren kitlesel olarak yurt dışına özellikle Batı Avrupa'ya emek göçü Türkiye tarihinde önemli yer tutmaktadır (Abadan-Unat, 2006; Kaya ve Kentel, 2005; Toksöz, 2006). Petrol üreten Orta Doğu ülkeleri, 1970'lerin sonu ve 1980'lerde Türkiye'den işgücünün hedef noktalarından biri olmuştur (Kirişçi, 2008).

Türkiye'den ABD'ye göç, ilk göçmen kayıtlarının tutulduğu 1820 yılına kadar uzanır. ABD'ye göçün başlangıcı her ne kadar Osmanlı İmparatorluğu dönemine kadar gitse de, ABD göçmen kayıtlarında ilk girişten itibaren “gelinen ülke” Türkiye olarak kaydedildiği için, cumhuriyet kurulmadan önceki döneme de “Türkiye” olarak atıfta bulunmaktadır. *United States Department of Homeland Security*'nin (2007) kayıtlarına göre Türkiye'den göç 19. yüzyılın son on yılına kadar oldukça az sayıdadır. Oysa, Şekil 3'te de görülebileceği gibi 1920'ye gelindiğinde 300,000'den fazla insanın Osmanlı İmparatorluğu'ndan göç ettiği gözlenmektedir. 1930'lardan itibaren 1970'e kadar düşme eğilim gösteren göç hareketi, 1980'lerde yeniden ivme kazanmıştır.

Şekil 3. Türkiye’den ABD’ye Yasal Göç, 1820-2007 (USDHS, 2007)

Dolayısıyla tarihsel olarak, ABD’ye Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye’den göçü üç dönemde incelenmek mümkündür (Karpas, 1995; Kaya, 2003, 2007; Saatçi, 2003):

1. Ondokuzuncu yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başı: Farklı etnik gruplardan gelenler
2. İkinci Dünya Savaşından 1980’e kadarki dönem: İlk gruptan farklı olarak eğitilmiş ve çoğunluğunu kendilerini Türk olarak tanımlayan grup, profesyoneller
3. 1980 ve sonrası: Bu grup içinde çoğunluğu ekonomik nedenlerle göç edenler olsa da, eğitim amacıyla gelenler önemli bir oranı oluşturmaktadır.

Aşağıda bu dönemlerdeki göçe ilişkin istatistiksel veriler ve göç dinamiklerinin toplumsal nedenleri kısaca irdelenmektedir.

3.4.1. İkinci Dünya Savaşı’na Kadar İlk Dönem Göç

Onyedinci yüzyıldan 19. yüzyıla kadar geçen zaman diliminde, sömürgeci Avrupa ülkelerinin servet birikimi ve ardından endüstri devrimi gibi gelişmelerin sonucunda, Avrupa’da ve özellikle Britanya adalarında ellerinden

toprakları alınıp gittikçe yoksullaşan çiftçiler, fabrikalarda çalışmaya başlayan kentli iş gücü kitlelerine dönüşmeye başlamışlardır. Ancak bu yeni ulus-devletlerin endüstriyel ekonomileri sınıfsal eşitsizlikleri körüklemesiyle, gittikçe yoksullaşan işgücü yerleşebilecekleri yeni yerlerin arayışına girmiştir. Erken sömürgeci dönemde, sonradan Birleşik Devletler olarak anılacak bu topraklardaki nüfus önemli ölçüde göçe bağlı olarak değişmeye başlamıştır.

1800-1860 yılları arasında endüstri devriminin en yüksek noktaya ulaştığı dönemde ABD'ye göç edenlerin %66'sı Britanya'dan, %22'si ise bugünkü Almanya topraklarından gelenlerden oluşmaktaydı (Castles ve Miller, 2003, s.56). Yine Castles ve Miller'ın ifadesiyle, 1800 yılından 1930'a kadar 40 milyon Avrupalı Kuzey ve Güney Amerika ile Avustralya'ya göç etmiştir (2003, s.57). Bugün ABD'nin göçmen kökenlilerin önemli bir bölümü ise 1850-1914 yılları arasında İrlanda, İtalya, İspanya ile Polonya gibi sonradan endüstrileşen ülkelerden gelenlerden oluşmaktadır.

Göçün en fazla olduğu 1861-1920 yılları arasında ABD'ye "yasal devamlı oturma statüsü alan yabancı" kategorisinde hemen hemen 30 milyon göçmen girmiştir (USDHS, 2007). 1880'lerin sonunda göçe ilk düzenlemeler getirilinceye kadar Amerika'da 'yeni bir yaşama kavuşmak' için okyanusu aşabilmek yeterli olmuştur. Amerikalı işverenler, potansiyel işçileri çekmek için kampanyalar düzenlemiş ve pek çok aracı kurum ile yeni gelişmeye başlayan taşıma şirketleri bu kitlesel hareketleri örgütlemişlerdir. Göçmenlerin çoğu, çalışıp para biriktirip, anavatanlarında kendilerine yeni bir hayat kurmayı hayal eden genç erkeklerden oluşmaktadır. Elbette ki göçmenler arasında bekar kadınlar, çiftler ya da aileler de bulunmaktaydı (Castles ve Miller, 2003; Potres ve Rumbaut, 1996). 1899-1910 yılları arasında Hintlilerin %98'i, Türklerin %96.3'ü ve Çinlilerin %96'sı erkek göçmenlerden oluşmaktadır. Göçmen grupları arasında düşük erkek sayısı olanlar ise %47.9 ile İrlandalılar ve %56.6 ile Yahudilerdir (Guillermi ve Rosenzweig, 2005).

Göçmenlerin demografik özellikleri arasında okur-yazar olup olmamaları da belirgin farklılıklar taşımaktadır. 1899-1910 yılları arasında, Portekizli göçmenler %68.2 ile en yüksek okur-yazarlık oranına sahiptir. Portekizlileri sırasıyla Türkler (%59.5), Meksikalılar (%57.2) ve Güney İtalyalılar (%53.9) izlemekteydi. Öteki taraftan, en düşük okur yazarlık oranına sahip göçmen toplulukları sırasıyla

İskandinavyalılar (%0.4), İskoçyalılar (%0.7) ve İngilizlerden (%1) oluşmaktaydı (Guillermine ve Rosenzweig, 2005). İlk dönemde Osmanlı İmparatorluğu tebaasından, daha sonra Türkiye Cumhuriyeti'nden göç eden herkes, ABD göçmen kayıtlarına "Türk" olarak geçmişlerdir. Dolayısıyla "Türk"lük etnik bir kategori değil, farklı etnik ve/veya dinsel kimlikleri kapsayan bir kavram olarak ABD göçmen kayıtlarında bulunmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'ndan ilk dönem göçmenlerin büyük çoğunluğunu Yahudiler, Ermeniler ve Rumlar oluşturmaktadır.

1880'lerin sonunda ABD'deki bir takım ırkçı propagandalar göçe ilişkin yasal düzenlemelerin yapılmasıyla sonuçlanmıştır. Bu ırkçı kampanyaların temel hedefi Çinliler ve diğer Asyalılardır. Avrupalılar ve Latin Amerikalılar için ABD'ye giriş 1920'ye kadar serbest kalmıştır (USINS, 1991). 1920 yılında yapılan nüfus sayımına göre 13,9 milyon kişi yurt dışında doğmuştur ve bu sayı toplam ABD nüfusunun %13.2'sine denk gelmektedir (www.census.gov).

Ondokuzuncu yüzyılın sonlarındaki yoğun göç nedeniyle Amerikan hükümeti, Atlantik Okyanusu'nu aşan gemilerin ilk yanaştığı liman olan New York'a girişteki küçük Ellis Adası'nı özel bir 'kabul merkezi' olarak devreye sokmuştur. Bugün müze ve arşiv işlevindeki bina kapatıldığı 1954 yılına kadar milyonlarca göçmenin ilk durak noktası olmuş, kayıtları burada tutulmuş, günlerce karantinada bu adada kalmışlar, çoğunlukla göçmen olarak ülkeye bu noktadan giriş yapmışlardır. Kimileri ise Amerika'ya girmeden bu noktadan geldikleri gemilerle geri gönderilmişlerdir (USINS, 1991).

Birinci Dünya Savaşı sırasında pek çok göçmenin kendi ülkelerine geri dönmeleri, savaş sonrası yaşanan ekonomik durgunluklar, bunalımlar ve biraz da göçmenlere karşı ırkçı ve düşmanca tavırların artmasıyla (Castles ve Miller, 2003, s.63), uluslararası göç hareketlerinde hızla düşme yaşanmaya başlamıştır. Bu düşüşe bir neden de 1924 yılında çıkarılan *National Origins Quota Act* adı verilen yasanın kabul edilmesidir. Bu yasayla ABD, ilk kez, hangi ülkeden kaç göçmen alınacağı konusuna sınırlama getirmiştir. Yeni alınacak göçmen sayısı, o ülkeden kaç kişinin hali hazırda ABD'de yaşıyor oluşuna göre belirlenmiştir. Sonuç olarak, izleyen 40 yıl boyunca ülkeye kabul edilen göçmen sayısı ağırlıklı olarak Avrupa kaynaklı olmuştur. İkinci

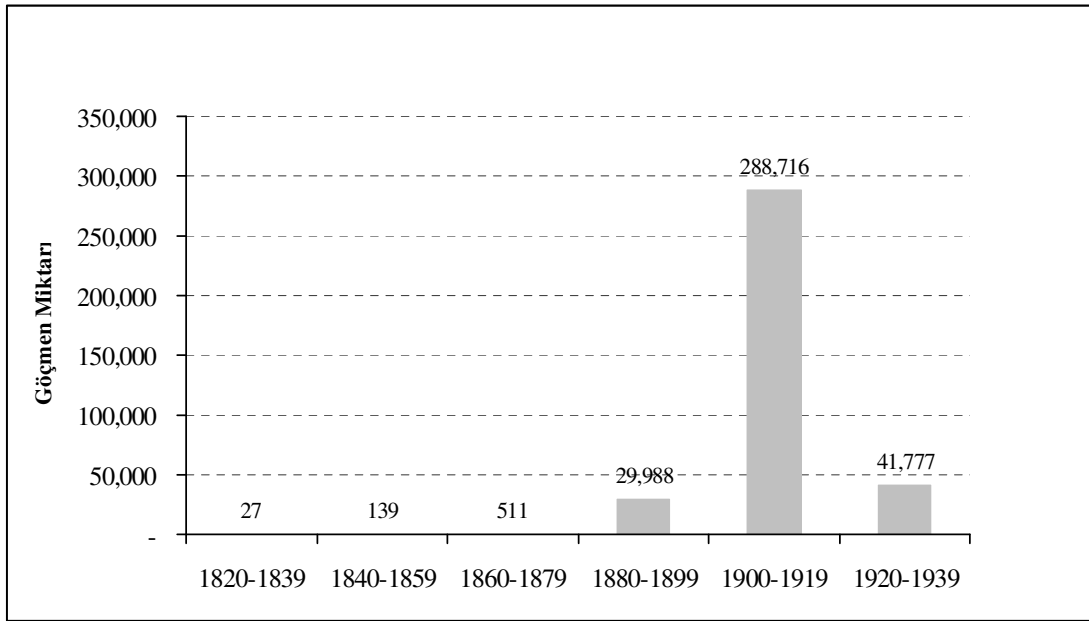

Dünya Savaşı'nın sonuna gelindiğinde göçmen sayısı onda bir oranında düşüş göstermiştir (National Research Council Staff, 1996, s.18).

Ancak uluslararası göç oranı hızla düşerken, ülke içinde göç ivme kazanmaya başlamıştır. ABD'deki endüstrileşmenin ve uluslararası işgücünün azalması ve Güney eyaletlerindeki ayrımcılığın ve istismarın sonucu, Kuzey'e özellikle New York, Chicago ve Detroit gibi kentlere gelen kitlesel Afrikalı-Amerikan göçü İkinci Dünya Savaşı öncesi işgücünde demografik değişimlere neden olmuştur. Bu göçmenler daha iyi ücret kadar eşit haklar umuduyla da göç etmişlerdir. Ancak bu süreç, çoğunlukla New York gibi kentlerde gettolaşma ve ayrımcılığın yeni biçimleri, toplumsal yaşamdan ve sendika gibi örgütlenmelerden dışlanma gibi sonuçlar doğurmuştur (Castles ve Miller, 2003, s.63).

ABD'de göçmenlere ilişkin ilk kayıtların tutulmaya başlandığı 1820 yılından 1880 yılına kadar Türkiye'den göçün 677 kişi gibi dikkate değer bir sayıda olmadığı gözlenmektedir (USDHS, 2007). Ancak 19. yüzyılın son çeyreğinden Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar olan dönemde, dağılmakta olan Osmanlı İmparatorluğu'ndan kaçan 300,000'den fazla kişinin ABD'ye göç ettiği bilinmektedir (Şekil 4). Bunların büyük bir çoğunluğunu Rum, Ermeni ve Yahudi toplulukları oluşturmaktadır (Bali, 2004; İpek ve Çağlayan, 2006; Karpat, 1995, s.223).

Bu dönemde gayri-Müslimler arasında göçü hızlandıran nedenlerden ilki, İkinci Meşrutiyet'in ilanına kadar bedel ödeyerek muaf tutuldukları askerlik hizmetinin zorunlu hale getirilmesidir (Bali, 2004, s.82). Bir başka neden ise, döneme ilişkin ekonomik gelişmelerin (sanayi ve ticarete yaşanan gelişmeler, ücretlerin yüksekliği gibi) diğer tüm ülkelerden olduğu gibi, Osmanlı İmparatorluğu'ndan da göç etmek isteyenleri heveslendirmiştir. Ayrıca Yakındoğu ve ABD arasında gemi seferleri düzenleyen şirketlerin kapasitelerini doldurmak için insanları teşvik edecek kampanyalar düzenlemeleri bir başka etkidir (Bali, 2004, s.85). Bali, Osmanlı topraklarından göç eden Yahudi nüfusun farklı kaynaklara göre değişiklik gösterse de aşağı yukarı 30,000 dolayında olduğunu belirtmektedir (2004, s.86).

Şekil 4. Türkiye'den ABD'ye Göç, 1820-1939 (USDHS, 2006)

Şekil 4'te de görüldüğü gibi, Osmanlı İmparatorluğu'ndan en yoğun göç hareketi 1900-1919 arasındaki 20 yıllık sürede gerçekleşmiştir. Söz konusu dönemdeki 300,000 kişiyi aşan göç dalgasının sayısal olarak en büyük kısmını ise Ermeniler oluşturmaktadır (Bali, 2004; Karpat, 1995). Elbette ki bunda, İttihat ve Terakki'nin politikalarının, Ermeni milliyetçi hareketinin doğması ve ardından artan şiddet hareketlerinin, ortaya çıkan Osmanlı-Ermeni çatışmalarının ve dolayısıyla tehcirin, askere alınma zorunluluğun getirilmesi ile ekonomik gerekçelerin (Bali, 2004, s.167; İpek ve Çağlayan, 2006) çok önemli yeri bulunmaktadır. Ermeni göçmenlerini diğer gruplardan ayıran en önemli özellik, tehcir sırasında yaşanan kıyımlardan dolayı pek çoğunun "anavatan"larına geri dönmenin mümkün olamayacağını düşünmeleridir. Bu anlamda tarihsel açıdan ilk diasporik topluluklardan birini Ermeniler oluşturmaktadır. Çoğunluğu Harput, Sivas, Bitlis, Bingöl, Antep, Trabzon ve Merzifon'dan gelen göçmenlerdir (Bali, 2004). Harput'taki misyoner Amerikan okulu hem gayri-Müslimlerin hem de Müslümanların göç etmesinde önemli rol oynamıştır (İpek ve Çağlayan, 2006, s.299; Kaya, 2003, s.48).

Amerika'ya göç eden bir diğer gayri-Müslim topluluk Osmanlı uyruklu Rumlardır. Rumların Amerika'ya göç gerekçeleri de diğer gayri-Müslim gruplardan çok farklı değildir. Özellikle Cumhuriyetin ilk dönemindeki iskan ve nüfus değişimi gibi

politikaların sonucunda 1950'lere kadar ABD'ye göçün önemli bir bölümünü Rumlar oluşturmaktadır. İlk göç eden Rumların, ABD'ye kültürel katkıları arasında bugün hala sürdürülen yeme-içme alışkanlıkları ve kahvehaneler yer almaktadır.

Daha önce de söz edildiği gibi ABD resmi kayıtları Osmanlı topraklarından göç eden tüm göçmenleri "Türk" ya da "Türkiye"den kategorisi altında topladığı için, kendilerini etnik Türk olarak tanımlayanların sayısını bulmak oldukça zordur. Karpat (1995, s.233), söz edilen dönemde Osmanlı İmparatorluğu'ndan Amerika kıtasına 1,2 milyon kişinin göç ettiğini ve bunun yaklaşık 200,000 kadarının Müslümanlardan oluştuğunu söylemektedir. Altschiller (2000, s.1367) ve Ahmed (1986, s.5), bu sayının 45,000-65.000 kadarının Müslüman Türklerden oluştuğunu ifade etmektedirler.

Resmi istatistiklere göre 1900-1925 yılları arasında ABD'ye gelen ve kayıtlara "Türk" olarak geçen göçmenlerin %93.51'i erkeklerden oluşmaktadır. Gelenlerin önemli bir bölümü 14-44 yaşları arasındadırlar ve okuma-yazma oranı çok düşüktür (Bilgé, 1997, s.910). Pek çok göçmen ayrımcılığa uğrayacakları endişesiyle etnik ya da dinsel kimliklerini doğru olarak kayda geçirmemişlerdir. Örneğin, Müslümanlar dinlerini, Kürtler etnik kimliklerini saklamışlardır (Bilgé, 1997; Bali, 2004). Bilgé (1997, s.910), göç eden Müslüman Osmanlıların %45'inin Türkçe, %45'inin Kürtçe, geri kalanın ise Arnavutça ya da Arapça konuştuklarını ileri sürmektedir.

Göçmenlerin genellikle ilk varış noktası New York olmuş, ama bunun dışında Boston, Philadelphia, New Orleans ve San Francisco limanlarından giriş yapmışlardır. California eyaleti ya da hızla sanayileşen Detroit kenti ve çevresi, göçmenlerin yoğun olarak yaşadıkları diğer bölgelerdir. Özellikle kentsel bölgelere yerleşmelerine rağmen Massachusetts eyaletine bağlı Salem ve Peabody kasabaları da bu dönemde yoğun göç alan yerlerdir. Göçmenler, kültürel yaşam biçimlerini de gittikleri yerlere taşımaya devam etmişlerdir.

Pek çok Türk'ün geldiği o ilk günlerde (1905-1918), Salem tren istasyonuna giren her trende, trenden inip de onları daha başka Türklere yönlendirecek Türkleri arayan en az iki üç Türk vardı sanki. Kendilerine yatacak yer ve iş bulduktan sonra, buluşup boş vakitlerini harcamanın yollarını arıyorlardı. Bu özellikle akşamları ve bilhassa hemşerileriyle buluşmak istedikleri vakitler olan maaş günleriyle hafta sonları için geçerliydi. Kahvehane, Türkiye'nin her yerinde toplum yaşamının merkezi bir parçası olmuştu ve [Amerikan]

İmparatorluğun her yerinde Osmanlı varlığının bir mirası haline gelmişti (Ahmed, 1986, s.65).

Yoksul, okuma yazması olmayan Türk göçmenler demir fabrikalarında, deri imalathanelerinde, otomobil ya da sabun fabrikalarında çok uzun saatler, çok az yevmiyeye, çok zor koşullarda çalışmışlardır (Karpas, 1995). ABD’de palazlanan sanayinin işçi sınıfını içinde çok önemli bir bölümünü göçmenler oluşturmaktadır. Öyle ki, göçmenler “işçi mücadelesinin genellikle en militan katılımcıları” olmuşlardır (Vecoli, 2006, s.10).

1919-1923 yılları arasında Zekeriya Sertel Columbia Üniversitesi’nde gazetecilik, Sabiha Sertel ise sosyoloji okumak için ABD’ye gitmişlerdir. Anılarını yazdıkları kitaplarda anti-emperyalist mücadeleden, Türkiye’den göç edenlerin buna katkısından, New York Times’da Türkiye’ye ilişkin yazılarının yayınlanmasından, farklı etnik ve dinsel kimliklere sahip Türkiye’den göçmenlerin vatan hasreti söz konusu olduğunda ortak duygularından ve ortak eylemlerinden söz etmektedirler (S.Sertel, 1969; Z. Sertel, 1977).

Sabiha Sertel, Detroit’teki Ford otomobil fabrikasında çalışan işçilerin “cehennem” olarak adlandırdığı koşulları gördükten sonra, haklarını daha iyi koruyabilmeleri için örgütlenmeye karar vermelerinden söz etmektedir. Sertel, yaptığı çalışmada Türk ve Kürt işçilerin, New York, Detroit, Worcester, Lawrence, Youngstown, Pittsburg ve Philadelphia şehirlerinde toplandığını belirlemiştir, örgütlenme çabalarının sonucunda da *Türk Teaviin Cemiyeti* kurulduğundan söz etmektedir (S.Sertel, 1969, s.45-52).

Bu dönemde yaşanan çatışmalar, örgütlenmeler, lobicilik etkinlikleri bugün ABD’de yaşayan Ermeni, Rum, Yahudi ve Türk göçmenler arasındaki gerginliklerin ve ulusal kimliklerini birbirini ötekileştirerek kurgulamalarının da tarihsel kaynağını oluşturmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu’ndan farklı etnik ya da dinsel kimliklerden gelen ilk göçmenler arasında süre giden çatışmaların yanında dayanışmanın da varlığı iki kaynak tarafından desteklenmektedir (Ahmed, 1986; Sertel, 1969). Acehan, (2006, s.77), buna özellikle Peabody’de yaşayan göçmenlerin 1915 olayları sırasında Ermenilerle etnik Türkler arasında yaşanan gerginlikleri, ama aynı zamanda 1920’ye

gelindiğinde bir Kürt, bir Ermeni ve bir Rum'un aynı binada yaşamaya devam ettiklerini örnek göstermektedir. Yahudi göçmenlerin, doğdukları topraklara hissettikleri sadakat ve bağlılıklarıyla ilgili olarak Birinci Dünya Savaşı başladığında, "Amerika'da yaşayan Türk kökenli *Seferad*ların Türkiye'ye karşı savaşmalarının haksızlık olduğuna inanarak, Amerikalılardan Türk kökenlileri silah altına çağırılmalarını" istemişlerdir (Bali, 2004, s.95).

Her ne kadar Halman (1980), Türklerin Amerikan hayatına katılmak yerine daha çok kendi kültürlerini korumaya yönelik yaşam biçimleri geliştirdiklerini söylese de, bu ilk Türk diasporası tamamen kapalı bir topluluk olarak yaşamamışlardır. Bir takım örgütlenmelerle "Türk" çıkarlarını ABD'de savunmaya yönelik çabalara girişmişlerdir. Örneğin merkezi New York'ta bulunan *Türk Teavün Cemiyeti*'ni, daha sonra 1922'de Kürtler *Hilal-i Ahmer Cemiyeti*'ni kurmuşlar, bu örgütlenmelerle bir taraftan topladıkları fonlarla Türkiye'deki milliyetçi mücadeleye katkıda bulunmuşlardır (Akgün, 2000, s.105).

Etnik Türklerin oldukça önemli bir bölümü, Halman'a (1980) göre yüzde sekseni, birkaç ay ya da birkaç yıl içerisinde yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'ne geri dönmüşlerdir. Gayri-Müslim göçmeler içinse bunu söylemek mümkün değildir. Karpat'ın ifadesiyle Hıristiyan göçmenler kendi örgütlenmeleri etrafında topluluklar oluşturarak yeni topraklara hem entegre olup hem de kendi kültürel değerlerini katmışlardır; oysa ki Türkler "çoğu Müslümanlar gibi, Amerika'ya sırf gereksinimden dolayı kaldıkları ve en kısa sürede terk edecekleri, kültürel olarak yabancı bir toprak gözüyle bakmışlardır" (Karpat, 1995, s.236).

Cumhuriyetin kuruluşundan 1960'lara kadar geçen zaman içerisinde Türkiye'den göçte hızlı bir düşüş yaşanmıştır. 1920-1940 yılları arasında görülen 41,777 kişilik göç hareketinin (USDHS, 2007) yine önemli bir bölümünü nüfus değişim anlaşmaları sonucu ülkeden ayrılan Rumlar ile Ermeniler ve Yahudiler oluşturmaktadır. Türkiye vatandaşlarının, ABD'ye ve daha sonraları Kanada'ya göçü ancak İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra artmaya başlamıştır.

3.4.2. İkinci Dünya Savaşı'ndan 1980'lere Kadar Göç

1920'lerden itibaren artan ekonomik krizler ve uluslararası göçe getirilen yasal düzenlemelerle gittikçe azalan göç dalgaları, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından hem hacim olarak büyümüş, hem de niteliği değişmeye başlamıştır. Gelişmiş ülkeler, 1945'ten 1970'lerin ortasına kadar büyük ölçekte üretim yapma ve sanayileşme hamleleri için ucuz işgücüne gereksinim duymuşlardır. Bu ucuz işgücü ise az gelişmiş ülkelerden gelen göçmenlerden oluşmaktadır. Bu dönemde etnik farklılıklar da gösteren yeni üç göç türünden söz etmek mümkündür.

İlki Avrupa'nın çevre ülkelerinden Batı Avrupa ülkelerine "konuk işçi" sistemi altında değerlendirilebilecek işgücü göçüdür. Türkiye'nin toplumsal dinamiklerini de etkileyen Batı Avrupa'ya (özellikle Almanya, Hollanda, Avusturya ve Belçika) göç bu kategoriye girmektedir. İkincisi, sömürgeci Batı ülkelerin eski sömürgelerinden gelen işçi göçleridir (Fransa'ya göç eden Cezayirli ya da İngiltere'ye giden Pakistanlılar ve Hintliler gibi). Üçüncü kategori ise önce Avrupa'dan sonra Asya ve Latin Amerika ülkelerinden Kuzey Amerika ve Avustralya'ya kalıcı göç sürecidir (Castles ve Miller, 2003, s.69; Portes ve Rumbaut, 1996, s.164-5).

Bu geniş ölçekli göç süreci 1920'lerdeki yasal düzenlemeler nedeniyle, ABD'de Avrupa'dan sonra başlamıştır. 1970 nüfus sayımına göre, ABD'de yaşayan yurt dışında doğmuş olanların sayısı 9,6 milyona düşmüştür. Bu sayı o günkü toplam nüfusun %4.7'sine denk gelmektedir (USDHS, 2007). Göç yasalarında 1965 yılında yapılan değişikliklerle birlikte (ulusal kotalardan yarıküre kotasına geçilerek), ABD'ye uluslararası göç yeniden hız kazanmıştır. Bu dönemde gerçekleşen uluslararası göçün özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

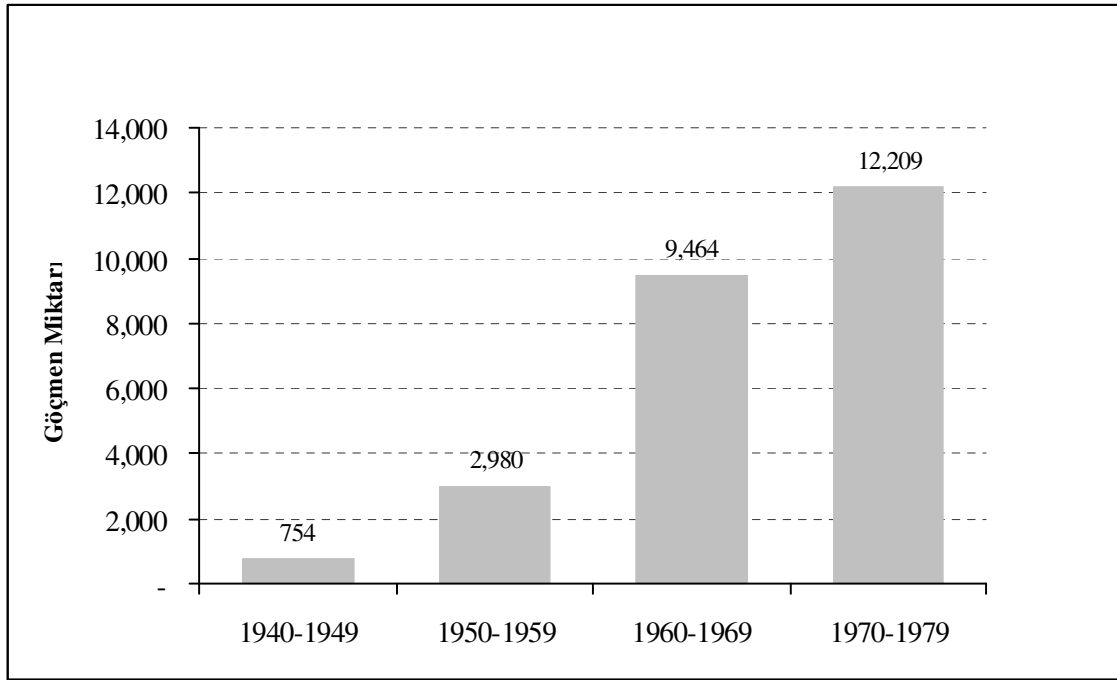
1. Yasadışı yollarla ABD'ye girişin artması,
2. Mültecilerin ve sığınma hakkı isteyenlerin sayısının artması,
3. Asya ve Latin Amerika'dan gelen göçmen sayısının belirgin bir şekilde artarken, Avrupa'dan gelenlerin azalması,
4. Göçmenlerin kabul edilirken ulusal köken ve aile bağlarıyla gerekçeleriyle alınmasından çok mesleki becerileri ölçütünün göz önünde bulundurulması,
5. "Göçmen-olmayan" denilen vizelerle (öğrenci, turist ya da iş amaçlı yolculuk edenler gibi) çok sayıda insanın kısa süreler için girişine izin verilmesi (National Research Council Staff, 1996, s.19).

Burada sıralanan son kategori teknik olarak “göç etme” eylemi olarak kabul edilmese de, özellikle uluslararası mekanizmaların göç süreçlerini belirlemesi nedeniyle bu çalışma açısından önem taşımaktadır. Ayrıca pek çok göçmenlik (ya da vatandaşlık) statüsü kazanmış kişinin, bu tür vizelerle giriş yaptığı bilinmektedir. Bu vizelerle pek çok insan ABD’ye yasal giriş yaptıktan sonra, vize süreleri dolmasına rağmen, yasa dışı olarak yaşamalarını devam ettirmektedirler; ki bu çalışmada katılımcıların bir kısmı yasal olarak göçmen statüsünde olmasalar da, kendilerini “göçmen” olarak tanımladıkları ya da sadece göçmen olarak yaşadıkları için araştırmaya dahil edilmişlerdir.

1970’lerin ortasında petrol bunalımı ile birlikte ücretlerde düşüş ve işsizlikte artış baş göstermeye başlayınca, ABD göçmenlik politikalarında reformlara gitmeye başlamıştır. Göçmen girişinde zaman zaman düşüşler yaşanmıştır. Ancak 1970’lerden itibaren doğum oranındaki hızlı artışlarla birlikte göçün artması, 1978’de de yarı küre kotasının kaldırılması ile ABD’nin demografik özelliklerinde çok önemli bir etken olmaya devam etmiştir (Teitelbaum, 2005).

Türkiye’den ABD’ye göçün İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra artması elbette yalnızca Türkiye’ye özgü dinamiklerden kaynaklanmamaktadır. Savaştan çıkan Avrupa ülkeleri ve ABD, ülkelerini yeni baştan kurmaları için çeşitli stratejiler geliştirmeye başlamışlardır. Bunlardan biri de ucuz işgücünü ithal etmektir. Söz konusu dönemde büyük kitlesel göçü Avrupa ülkeleri almıştır. 1968-1980 yıllarında Avrupa ülkelerine Türkiye’den göç eden işçilerin sayısı 1,9 milyon dolayındadır (Abadan-Unat, 2006, s.64). Böylesi bir dönemde, daha önce de belirtildiği gibi, ABD, 1965 yılında göçmenlik yasasında kota sınırlamasını kaldırarak yaptığı değişikliklerle kapısını yeniden ‘kendilerine daha iyi bir hayat kurmayı umut eden’ milyonlarca insana açmıştır.

1950-1980 yılları arasında Türkiye’den 25,000’den fazla insan ABD’ye göçmen statüsü ile girmiştir (Şekil 5). Bunların arasında önemli artışın 1960’larda olması yasal düzenlemelerin etkisini göstermektedir. Ancak, bu dönem içerisinde en çok göçmen girişi 1970-1979 yılları arasında 12,209 kişiyle olmuştur. Bu dönem içerisinde göç edenler nitelikleri açısından ilk dönem göçmenlerden büyük farklılıklar göstermektedir. Dolayısıyla göç ettikleri ülkede yerleşik olmaları, kurumsallaşmaları ve kimliklerinde dönüşümler yaşanması bu dönem göçmenlerde gözlenmektedir.

Şekil 5. Türkiye’den ABD’ye Göç, 1940-1979 (USDHS, 2007)

“1947 yılında Truman Doktrini ve 1952’de Türkiye’nin NATO’ya üyeliği ile yeniden yakınlaşan Türkiye-ABD ilişkileri”, Türkiye’den pek çok profesyonelin ABD’de uzmanlaşma arayışlarıyla sonuçlanmıştır (Karpas, 1995, s.238). Türkiye’den binlerce tıp doktoru, mühendis ve diğer teknik elemanlar ABD’ye eğitim amaçlı gelmişlerdir. Halman (1980, s.993) bu sayının 3500’in üzerinde olduğunu tahmin etmektedir. Bunların bir bölümü göçmen olarak bu ülkede yaşamaya devam etmişlerdir. Bu grup içinde kalıcı olma oranının Birinci Dünya Savaşı öncesinde göç edenlere göre daha yüksek olduğu bilinmektedir (Angın, 2003; Saatçi, 2003). Karpas (2005), lisansüstü eğitim görmeye gelen öğrencilerin %10 ila %15’inin ABD’de göçmenlik hakkı elde ettiğinden de söz etmektedir. Bunların bir kısmı eşleri ile birlikte ABD’ye gelmişler, evli olmayanlar ise çoğunlukla ABD vatandaşlarıyla evlenmişlerdir (Bilg , 1997, s.914).

Halman’a (1980) göre, bu dönemde göç eden grup, yalnızca yüksek eğitimli profesyoneller değil, aynı zamanda teknik becerilere sahip zanaatkarlardan da oluşmaktadır. Örneğin Bilg  (1997), Rochester, New York’ta yaşayan bir hekimin hemşerilerinin bir kısmını desteklemesiyle bu kente yerleşen pek çok terzinin

olduğundan, hatta burada içinde okul ve kültürel merkezi barındıran bir cami de inşa ettiklerinden söz etmektedir.

1970'lerden itibaren Sovyetler Birliği'nde yaşayan Türk kökenliler önce Türkiye'ye ardından da başta Almanya olmak üzere Batı Avrupa ülkeleri ve ABD ile Kanada'ya göç etmeye başlamışlardır. Hatta ABD, soğuk savaş nedeniyle bu göçmenlere bir takım ayrıcalıklar ve sığınma hakkı tanımıştır (Karpat, 1995). Bugün New York ve New Jersey'de yaygın olarak yaşayan Kırım Türkleri ve Karaçaylar ilk olarak bu dönemde göç etmeye başlamışlardır (Halman, 1980).

Bu dönem, dış göç dinamiklerinin Türkiye'yi derinden etkilemeye başladığı dönemdir. Dolayısıyla Avrupa'da yaşayanlar olduğu kadar ABD'de yaşayan "Türkler" in kim oldukları, neler yaptıkları merak edilmektedir. Dahası ABD'deki Türklerden haberdar olmayı amaçlayan bir dizi haber gezi yazısına yine bu dönemde rastlamak mümkün olmaktadır. Hikmet Feridun Es'in Hürriyet'te yayınlanan "Amerika'da Türkler" (28 Mayıs-22 Temmuz 1948), Sara Korle'nin Hayat'ta yayınlanan "Amerika'daki Türkler" (24 Mart-19 Mayıs 1966) ve Mete Akyol'un Hürriyet'te yayınlanan "Amerika, Amerika'ya Hizmet Eden Türklere Para Dağıtıyor" (25-28 Ocak 1970) başlıklı yazı dizileri bunlar arasında sıralanabilir.

Bu dönem aynı zamanda, Türk göçmenlerin kalmaya karar verdikleri ve dolayısıyla kurumsallaşma çabalarını gösterdikleri dönemdir. Özellikle New York'ta, başkent Washington, D.C.'de ve New Jersey eyaletinin pek çok kentinde kültürel merkezler, restoranlar, spor kulüpleri, camiler ve dernekler kurmuşlardır. Göçmenler, çoğunlukla Türkiye ile yakın bağlarını korumaya çalışmışlardır. Çizelge 6'da bu dönemde kurulan derneklerden ulusal ölçekte olanlar ve haklarında kısa bilgi sunulmaktadır:

Çizelge 6. İkinci Göç Dalgasında ABD’de Kurulan Türk Örgütleri

Dernek ismi	Kuruluş Yılı	Kuruluş Amacı
American Turkish Society	1949	Türkiye ve ABD arasında ekonomik ve ticari ilişkileri desteklemek, kültürel dayanışma sağlamak
Turkish Women’s League of America	1958	Türkiye kökenli Amerikan vatandaşı ya da göçmen olan kadınlar arasında dayanışmayı sağlamak
Turkish American Association	1965	15,000’in üzerinde üyesiyle Türkiye ve ABD arasındaki kültürel ilişkilere katkıda bulunmak
Assembly of Turkish American Associations	1979	Türkiye ile ABD’de yaşayan Türkler arasında bağları güçlendirmeyi ve yerel dernekler arasında koordinasyon sağlamak

Söz konusu ikinci dönemde göç edenler, bir taraftan Türkiye ile bağlarını güçlendirecek bir takım kurumsal etkinliklerin içine girmiş, bir taraftan da ABD’de profesyonel anlamda başarılı olabilmek ve yaşamlarını bu ülkede sürdürebilmek adına “Amerikalı” kimliğini de benimseyerek, dünyadaki Türkiye kökenli göçmenler arasında melez kimliklerin önemli örnekleri olmuşlardır.

3.4.3. Neo-liberal Politikalar ve Dünyaya Açılma: 1980 Sonrası

ABD’ye göç, 1970’lerin ikinci yarısından sonra düzenli olarak artmaya devam etmiştir. 1971-1980 arasında 4,5 milyon olan toplam göç, 1981-1990 yılları arasında 7,3 milyona ve 1991-2000 yılları arasında ise 9,1 milyona çıkmıştır (USDHS, 2007, s.5). Bugüne gelindiğinde yalnızca 2007 yılında 1,052,415 kişiye yasal yerleşme statüsü verilmiştir (Jeffereys ve Monger, 2008). İstatistiklere bakıldığında geçen 1970’ten 2000’e geçen 30 yıl içinde yurt dışında doğan göçmenlerin ve onların çocuklarının sayısı 34 milyondan 56 milyona çıkmıştır (Castles ve Miller, 2003, s.89). Göçmenlerin büyük bölümü California, New York, Florida, Texas, Illinois ve New Jersey eyaletlerinde yaşamaktadır. Ayrıca Çizelge 7’de de gösterildiği gibi, 2000 yılı sayılarına göre ABD’ye en çok gönderen beş ülke Meksika, Çin, Filipinler, Hindistan ve Vietnam olarak sıralanmaktadır.

Çizelge 7. ABD’de yaşayan yabancı ülke doğumlu göçmenlerin doğdukları ülkelere göre dağılımı

Ülkeler	Nüfus
Meksika	9,177,487
Çin	1,518,652
Filipinler	1,369,070
Hindistan	1,022,552
Vietnam	988,174
Toplam	14,075,935

Kaynak: Census 2000, <http://www.census.gov>³.

Bu çizelgede de görüldüğü gibi yurtdışında doğan 31,1 milyonluk nüfusun yaklaşık %45’i yalnızca beş ülkeye dağılmıştır ve yalnızca Meksika’dan göç edenlerin sayısı diğer yurtdışında doğan toplam göçmen sayısının %29.5’ini oluşturmaktadır. Yasal olmayan statüdeki göçmenlerin ülkelere dağılımı da benzeri bir sırayı izlemektedir (Hoefler, Rytina ve Campbell, 2007, s.4). Türkiye bu sıralamada 78,328 kişiyle 56. sırada yer almaktadır (Census 2000).

2000 nüfus sayımına göre 31,1 milyon yurt dışı doğumlu göçmen sayısı, ABD nüfusunun %11’ine denk gelmektedir. Her ne kadar bu oran görece olarak 20. yüzyılın başındaki %13.2’lik orandan daha düşük olsa da, “ABD halen dünyada en büyük göçmen nüfusunu barındıran ülke konumundadır” (Rumbaut, 1994, s.583). Geçen yüzyıla göre bugün, göçmenler çok fazla çeşitlilik göstermekte, çok farklı tarihsel ve yapısal bağlarına gömülü karşıtlıkları barındırabilmektedir. Ancak Behdad’ın (2005, s.146) da vurguladığı gibi, ABD ‘sürekli göç alan’ ülke olma özelliğini sürdürmekle beraber, iktidar mekanizmalarının göçmenler üzerinde gittikçe artan uygulamalarını

³ Bu bölümde verilen istatistikler aksi belirtilmediği sürece “yasal devamlı oturma statüsü alan yabancılar”ı kapsamaktadır. Ayrıca 2006 yılı *American Community Survey*’e göre 15,8 milyon vatandaşlığa geçmiş göçmen (*naturalized immigrants*) bulunmaktadır (<http://www.census.gov>). ABD yasalarına göre vatandaşlık, pek çok Avrupa ülkesindeki kan bağı ilkesinin aksine, yasal oturma statüsü elde etmiş göçmenlere 5 yıl ABD topraklarında yaşadktan sonra verilmektedir. Ayrıca, ABD topraklarında doğan herkes vatandaş olma hakkını elde etmektedir. Dolayısıyla kategorik olarak vatandaşlığa geçenler, göçmen anne babaya doğan çocuklar da göçmen sayılsalar da, nicel karşılaştırmalar açısından bu bölümde yalnızca “yasal devamlı oturma izni” olanlarla, ABD dışında doğanlar (vatandaş olmayanlar) temel alınmıştır.

kapsayan sınır kontrolleri ve göçmen kabul pratikleri, “vatandaşlığın dışlayıcı biçimi ile ulusal kimliğin normleştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır”. Üstelik bu uygulamalar, 19. yüzyılın Ellis Adası’ndaki karantina odalarından, 21. yüzyılın John F. Kennedy Havaalanı’ndaki sorgulama odalarına kadar devam etmektedir.

Bütün dışlayıcı unsurlara rağmen, halen ABD’de yaşayan en büyük göçmen toplulukları, tarih içinde Amerika’nın askeri, siyasal, ekonomik ve kültürel ilgisi hatta müdahalesi olan ülkelerden gelmektedir. Yalnızca yasal değil, yasal olmayan yollarla ülkeye giriş ve yerleşme, hatta zaman içinde çeşitli aflarla yasal statü kazanarak göçmen olanlar da azımsanmayacak sayıdadır. Bu afların hiçbiri tüm yasal olmayan göçmenleri kapsamamaktadır. Sırasıyla 1986, 1994, 1997, 1998 ve 2000 yılında çıkarılan kısmi aflarla toplam 4,5 milyon dolayında yasal olmayan göçmene yasal yerleşme statüsü kazandırma hedeflenmiştir (Castles ve Miller, 2003). 2000 yılı itibariyle 8,5 milyon olduğu tahmin edilen “yasal olmayan göçmen” (*unauthorized immigrant*) sayısının 2006’da 11,6 milyona ulaştığı düşünülmektedir (Hofer, Rytina ve Campbell, 2007, s.2). Her yıl ortalama 200,000 ile 300,000 kişinin yasal olmayan yollarla ABD’ye giriş yaptığı tahmin edilmektedir.

Yasal olmayan göçmenlerin hemen hepsi düşük-gelirli, ağır fiziksel işlerde çalışmaktadırlar. Bunların büyük bir çoğunluğu hizmet sektöründedir. Her ne kadar yasal olmayan göçmenler asgari saat ücretini alamazlar da, yine de ABD’deki asgari ücret Türkiye’nin 2.5, Meksika’nın ise 10 katı kadardır⁴. Bu nedenle, Portes ve Rumbaut’un da (1996, s.16) vurguladığı gibi, gelir düzeyi düşük, gelişmekte olan ülkelere ne pahasına olursa olsun Amerika’ya gitmek ve orada kazandığıyla geri dönüp ülkesinde yeni bir yaşam kurmak hayali, insanların yasal ya da yasal olmayan yollardan göç etmeleri için önemli bir motivasyon olmaktadır. Bu süreç, özellikle düşük eğitim düzeyine sahip olanlar için toplumsal hareketlilik olanaklarını azaltarak, zengin ve yoksul arasındaki eşitsizliğin artmasına katkıda bulunmaktadır (Rumbaut, 1994, s.617).

---

⁴ 2008 yılı verilerine göre ABD’de asgari ücret 6,55 Amerikan doları/saat, Türkiye’de 2,8 Amerikan doları/saat, Meksika’da ise 0,60 Amerikan doları/saat’tir (<http://www.ilo.org>).

Daha önce, bugünkü göç olgusunu anlamak için başvurulacak temel paradigmanın uluslararası mekanizmalar olduğundan söz edilmişti. Buradan yola çıkarak, ABD'deki çağdaş göçmenleri ve “göçmenliği” yalnızca burada sıralanan rakamlarla sınırlamak doğru değildir. Yirmibirinci yüzyıla girildiğinde göç dinamiklerindeki en önemli farklılıklardan biri, uluslararası mekanizmaların ve kozmopolitanizmin de getirdiği etkilerle artık ülkelerden çok “küresel kentler”in çekici olmaya başlamasıdır (Sassen, 1991). New York da bunlardan birisi, belki de en önemlisidir. New York'ta yaşayan yasal (ve yasal olmayan) göçmen sayısı tam olarak bilinemese de Foner (2001b, s.1), farklı araştırmalardan yola çıkarak bugünkü New York nüfusunun üçte birinin, ki bu aşağı yukarı 6,4 milyon kişi demektir (<http://www.census.gov>), göçmenlerden oluştuğunu ileri sürmektedir.

Foner, göçün ilk yıllarından bugüne gelindiğinde sosyo-ekonomik koşulların değiştiğinden ama en önemlisi uluslararası bağların varlığının göçmenlerin kimliklerini olduğu kadar yerleştikleri ülkelerin/kentlerin kültürlerini de dönüştürmesinden söz etmektedir.

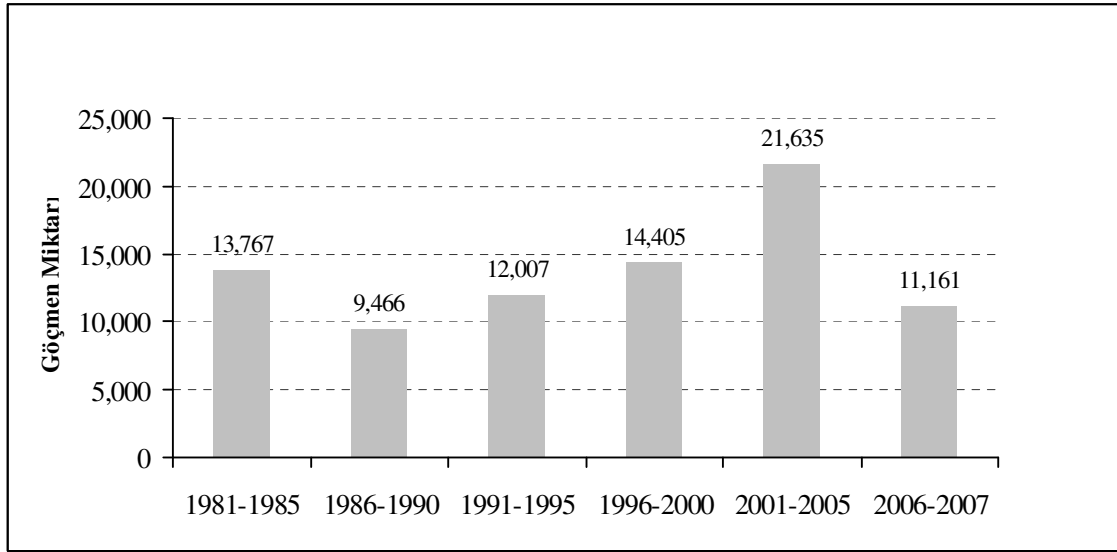
Ellis Adası rıhtımından John F. Kennedy Uluslararası Havalimanı terminallerine uzun bir yolculuktur. Manhattan'ın Little Italy'si iki şehir bloğuna küçülmüş, ve Lower East Side semtinin kentsel süzölmeye (*gentrification*) uğramış kesimlerine şimdi East Village deniyor. Hatta Ellis Adası'nın büyük kısmı artık New Jersey'de. Eski göçmen toplulukları ilelebet yok oldular, ama onların döneminden yetişen insanlar şehre silinmesi olanaksız bir damga bıraktılar. Başka birçok katkılarının yanında, en yeni göçmenlerin metropolü evleri kılmak için kültür ve kurumları dahi onlar şekillendirdiler. New York, yeni gruplar köklerini buraya ekerken sürekli dinçleşiyor ve yeni gelenler de New York içindeki kendi yolculuklarınca geri dönülmez bir şekilde değiştiriliyorlar –ve değiştirilecekler (Foner, 2000, s.243).

New York, dünya genelinde olduğu kadar Amerika bağlamında da kendine özgü, ayırt edici karakteri olan bir kenttir. New York'un olağanüstü etnik ve ırksal çeşitliliği, göç tarihi ve kurumları, onu ABD'nin başka hiçbir kentinde görülmeyecek kadar önemli bir göç kabul eden bir kent haline getirmiştir. Hatta Foner'e göre, “pek çok kültürün bir arada yaşayabilmesi ya da kültürel çeşitlilik anlamında çok-kültürlülük, kendine özgü bir New York tarzı denebilecek şekilde orada evrilmiştir” (2007, s.1000).

New York, yalnızca tüm Amerikan şehirlerinden daha fazla göçmen aldığı için değil, gruplararası iç içe geçmiş ilişkilerin aralıksız sürdürüldüğü ama bir taraftan da farklı etnik ya da ulusal grupların keskin ayrımlarla kendi kültürel kimliklerinin izlerini taşıyan mekanlar/mahalleler yaratıldığı (Çin mahallesi, Hint mahallesi, İtalyan mahallesi gibi) için çok kültürlülük açısından benzersizdir. Dolayısıyla Türkiye’den göç edenlere ilişkin bu araştırmada da New York kentini dışarıda bırakmamak, hatta merkez olarak almak oldukça önem taşımaktadır.

Artık eritme potası, asimilasyon, entegrasyon gibi kavramlar “*ulusaşırı Amerika*”yı (Akam, 2002), hele de New York’u anlamak için geçerli değildir. Amerika Birleşik Devletleri, bugüne gelindiğinde “göçmenlerin ulusu” olarak isimlendirilmeyebilir. Ancak ne olursa olsun göç, ABD’nin hem demografik hem de kültürel değişiminde etkili bir güçtür. Yalnızca uluslararası değil, iç göç de ülkenin “yaş grupları, kentsel-kırsal nüfus, eğitim, mesleki beceriler ve ulusal/etnik/dinsel özellikleri içeren yapısal bileşimini” ve toplumsal dinamiklerini etkilemeye devam etmektedir (Teitelbaum, 2005).

1980’lerin başından itibaren küreselleşmenin sosyo-ekonomik etkileriyle birlikte neo-liberal politikalar tüm dünyayı olduğu gibi Türkiye’yi de etkisi altında bırakmaya başlamıştır. Ulaşım ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi ve Özal döneminin ‘açıklık’ politikaları sonucu uluslararası insan ve sermaye hareketliliği hız kazanmıştır. Bu toplumsal dönüşümlerin sonuçları elbette göç süreçlerine ve dolayısıyla Türkiye’den ABD’ye göç edenlerin sayısının artmasına, göçmen profilinin çeşitliliğine de yansımıştır. Zaten hiçbir şekilde türdeş olmayan göçmen toplulukları, 1980’lerden itibaren hem demografik özellikleri hem de toplumsal kimlikleri açısından daha da çeşitlenmiş, bunda göç veren ülkenin özellikleri kadar, elbette ki göç alan ülkenin siyasal ve ekonomik dinamikleri de etkili olmuştur. Bütün bunların sonucunda 1980’den sonra Türkiye’den “kol gücü ile çalışan işçiden, üniversite mezunu gençlere, dindar ve muhafazakar gruplardan, ülkücü ve solcu gruplara kadar, oldukça geniş bir yelpazeden kadın ve erkek” ABD’ye göç etmiştir (Kaya, 2007, s.107). 1981-2007 yılları arasında Türkiye’den toplam 82,441 kişiye göçmenlik hakkı tanınmıştır (Şekil 6).

Şekil 6. Türkiye’den ABD’ye Yapılan Göç, 1981-2007 (USDHS, 2007)

Türkiye’den ABD’ye göç edenlerin demografik yapısına bakmakta yarar bulunmaktadır. ABD’deki aile kökeni (*ancestry*) Türkiye’den olan toplam nüfus, 2000 nüfus sayımına göre 117,575; 2006 *American Community Survey*’e göre ise 169,109 (+/- 11,385 yanılma payı ile) kişi olarak ifade edilmektedir (<http://www.census.gov>). Bu araştırma sonucunda Türkiye kökenlilere ilişkin elde edilen veriler EK 4’te sunulmaktadır. 1980 yılından bu yana toplam “yasal devamlı oturma statüsü” alanların sayısı ise 80,884’tür (USDHS, 2007, s.6-10). 1997-2006 yılları arasında ABD vatandaşlığına Türkiye’den 19,567 kişi geçmiştir (USDHS, 2007, s.56). Ayrıca 1996-2006 yılları arasında Türkiye’den 358 kişiye ABD’ye sığınma hakkı verilmiştir (USDHS, 2007, s.45).

Resmi kayıtlar ve nüfus sayımları yukarıda verilen sayıları gösterse de, kayıt dışı göç edenler de dahil edildiğinde Türkiye’den ABD’ye gidip halen orada yaşamakta olanların sayısının 300,000-400,000 arasında değiştiği tahmin edilmektedir (Altschiller, 2000, s.1367; Türkiye’nin New York Muavin Konsolos’u Ceyhun Erciyes ile yapılan 24 Ağustos 2006 tarihli kişisel görüşme). Saatçi (2006, s.104) ise bu sayının 200,000’den fazla olduğunu ifade etmektedir. Kaya (2007, s.110) resmi sayılar ile diğer kaynaklardan sağlanan sayılar arasındaki büyük farkı şu şekilde açıklamaktadır:

Sayım Bürosu’nun sayım amacıyla yaptığı kategorilerde, Türk kategorisi yer almamaktadır. Türk kökenli bir kişinin kendini Türk olarak kayda geçirmesi için “diğer” seçeneğini seçerek, kendini Türk-Amerikan olarak tanımlaması

gerekmektedir. Ancak birçok göçmen bunu yapmayı, “Beyaz” (White) seçeneğini işaretlemektedir. Bu da, sayımlarda Türklerin sayısının düşük olmasına sebep olmaktadır. Sayımlardaki Türk nüfusunun düşük olmasının diğer bir sebebi ise, Türkler arasında sayımlara katılım oranının düşük olmasıdır. Özellikle ABD’de yasadışı duruma düşen Türklerin sayımlardan kaçtığı da unutulmamalıdır. Bunun yanında ABD’de geçici bir süre kalmayı düşünen Türklerin de sayımlara ilgisizliği ister istemez kesin sayıyı ortaya çıkarmayı zorlaştırmaktadır.

2006 American Community Survey’e (EK 4) göre, Türkiye kökenli göçmenlerin %54’ünü erkekler, %46’sını ise kadınlar oluşturmaktadır. Göçmenlerin %76.2’si 18 yaş üstü grubu oluştururken, %37.6’sı ailesi olmadan yaşamaktadır. %88.5’i lise ve üstü eğitim düzeyine sahiptir. Göçmen topluluğunun %66.7’sinin ABD’ye 1990’dan sonra geldiği bilinmektedir. 80,020 kişi ABD’de doğmuştur. Hanelerin %61.3’ünde İngilizce dışında bir dil konuşulmakta, %22.2’sinde İngilizce çok az bilinmektedir. Profesyonel işler, işletmecilikle uğraşanlar Türkiye kökenli göçmen topluluğun %47.5’ini oluştururken, %35.6’sı servis sektöründe, satış ve ofis işlerinde çalışmaktadır. Unutulmamalıdır ki bu oranlar yasal olmayan göçmenleri kapsamamaktadır. Bu grup da dahil edildiğinde, eğitim düzeyinin düşeceği, kalifiye olmayan işlerde çalışma ve erkek oranının yükseleceği tahmin edilmektedir.

Institute of International Education’a göre 2006–2007 öğretim yılında Türkiye’den 11,506 öğrenci eğitim amacıyla ABD’de bulunmaktadır (<http://opendoors.iienetwork.org>). Türkiye, bu sayıyla Hindistan, Çin, Güney Kore, Japonya, Tayvan, Kanada ve Meksika’dan sonra sekizinci sırada yer almaktadır. Yine aynı kaynağa göre, ABD’de çalışan 1,362 yüksek öğretim elemanı ile diğer ülkeler arasında on beşinci sıradadır. Beyin göçü olarak anılan “eğitilmiş ve yüksek vasıflı kişilerin çalışmak ve yaşamak amacıyla bir başka ülkeye gitmesi” (Toksöz, 2006, s.226) edimi, Türkiye’den ABD’ye göçün hem önemli bir nedeni, aynı zamanda da sonucudur. Kurtuluş (1999, s.80) tarafından 1991 yılında ABD’de lisans ve lisansüstü eğitimini sürdürenler arasında yapılan araştırmaya göre, öğrencilerin %31.1’, doktora, %28.9’u yüksek lisans, %7.8’i lisans eğitimi yapmakta, %17.8’i dil kurslarına katılmaktadır. Bu araştırmada Türkiye’ye eğitimini bitirdikten hemen sonra dönmek isteyenlerin oranı %53.3 iken, 2001 yılında Türkiye’deki ekonomik krizin ardından yapılan bir başka araştırmada (ki örneklemin %85.4’ü ABD’de eğitim yapmakta olan öğrencilerden

oluşmaktadır) bu oran %13.5'e düşmüştür (Tansel ve Güngör, 2003, s.60). Akçapar (2006) da 2005-2006 yılında ABD'de yürüttüğü araştırmada yalnızca eğitim görenlerin değil, genç profesyoneller ve yüksek vasıflı çalışanların da Türkiye'ye dönme eğilimlerinin az olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Beyin göçüne ilişkin sonuçları cinsiyet açısından değerlendiren Şenyürek'e göre ise tarihsel olarak, ABD'ye göç eden kadınlar zaman içerisinde daha iyi eğitim koşullarına kavuşmuşlar; 20. yüzyılın ilk yarısında çoğunlukla lise mezunu olmak önemli bir kategoriyken, ikinci yarısından itibaren lisans eğitimi almış olmak sıradan hale gelmiştir (2006, s.129).

Bu istatistiksel verilerden sonra etnografik çalışmanın yürütüldüğü bölgelerin niteliklerinden söz etmekte yarar vardır. Bu nitelikler, araştırmanın amacında sıralanan sorulara yanıt verirken bağlamsal bilgileri oluşturdukları için bir sonraki bölümde ayrıntılı olarak sunulmaktadır.

4. BULGULAR VE YORUM

*“Ben buraya geldikten sonra göçmen oldum.
Göçmek için gelmemiştim.”*

Cengiz⁵

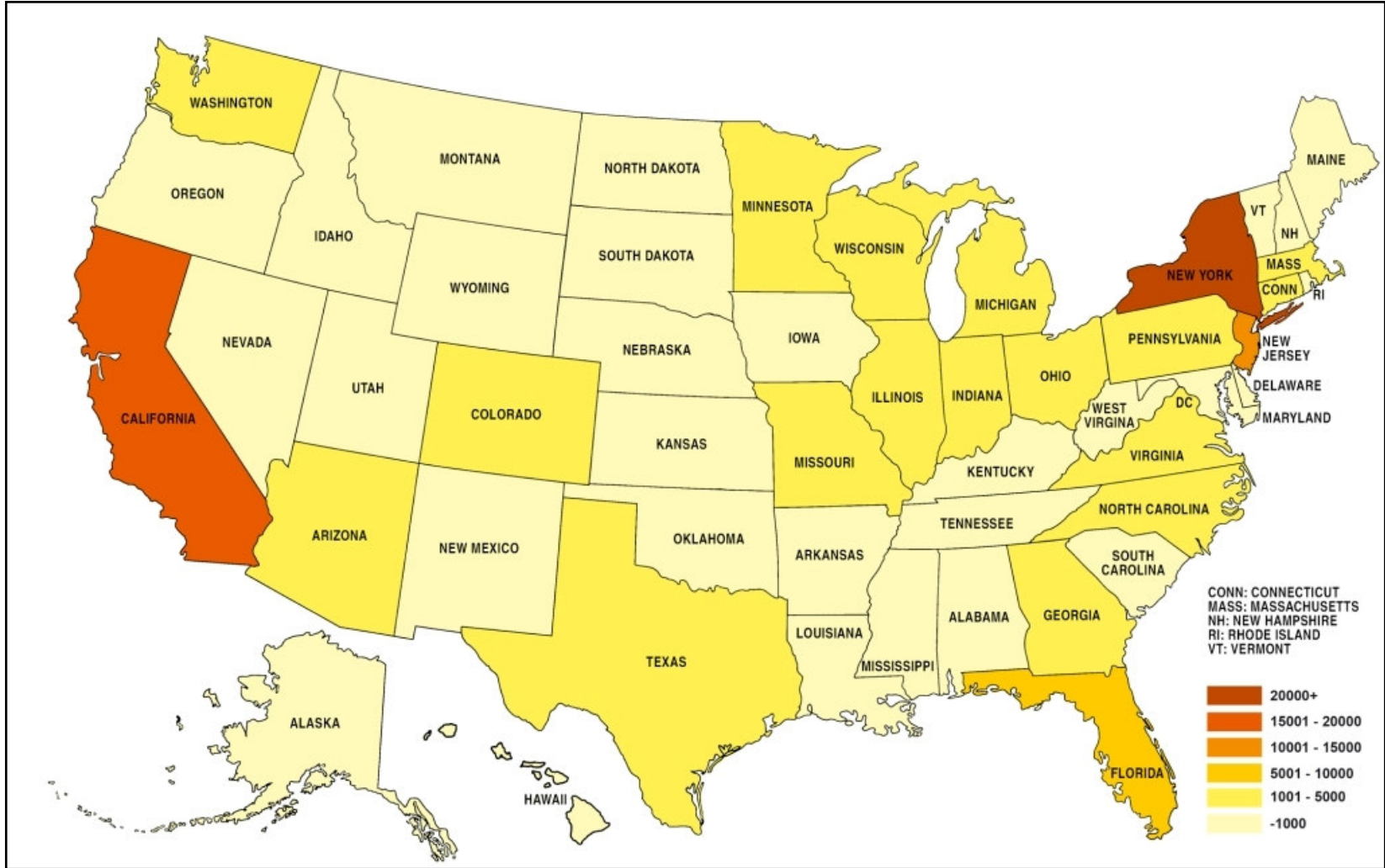
Bu bölümde, daha önce aktarılan kuramsal ve tarihsel çerçeve içerisinde, Türkiye’den ABD’ye göç edenlerin ulusal ve etnik aidiyetleri ile kimlik dönüşümlerine ilişkin bulgular sunulmaktadır. Öncelikle göçmenlerin yoğun olarak yaşadıkları ve alan araştırmasının sürdürüldüğü bölgeler hakkında bağlamsal bilgiler, ulusaşırı mekanizmalar, ulusal ve etnik kimliklerini yeniden ürettikleri simgesel göstergeler ve ortamlar açıklanmaktadır. Buradan yola çıkarak, kullandıkları kitle iletişim ortamları ve bu pratiklerin göçmenlerin kimliklerine ve aidiyet imgelemelerine yansımaları tartışılmaktadır.

4.1. Türkiye’den New York ve New Jersey Bölgesine Göç Eden Diasporik Topluluk

Amerika Birleşik Devletleri’nin hemen her eyaletinde Türkiye kökenli göçmenlerin yaşadığı bilinmektedir. Ancak Türkiye kökenli göçmenlerin önemli bir kısmı New York ve New Jersey eyaletlerine yerleşmişlerdir. Yalnızca Türkiye kökenli değil, tüm ülkelerden gelen göçmenlerin bu eyaletlerde yoğunlaşmalarının tarihsel ve coğrafi gerekçeleri üçüncü bölümde ayrıntılarıyla aktarılmıştır. New York ve New Jersey eyaletlerinde yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerin sayısı 36,000’i bulmaktadır (Census 2000), ki bu sayı toplam Türkiye kökenli göçmen nüfusunun %30’unu oluşturmaktadır. Türkiye’den göç edenlerin eyaletlere göre dağılımını gösteren harita Şekil 7’de, eyaletlerdeki nüfusa ilişkin çizelge ise EK 5’te sunulmaktadır.

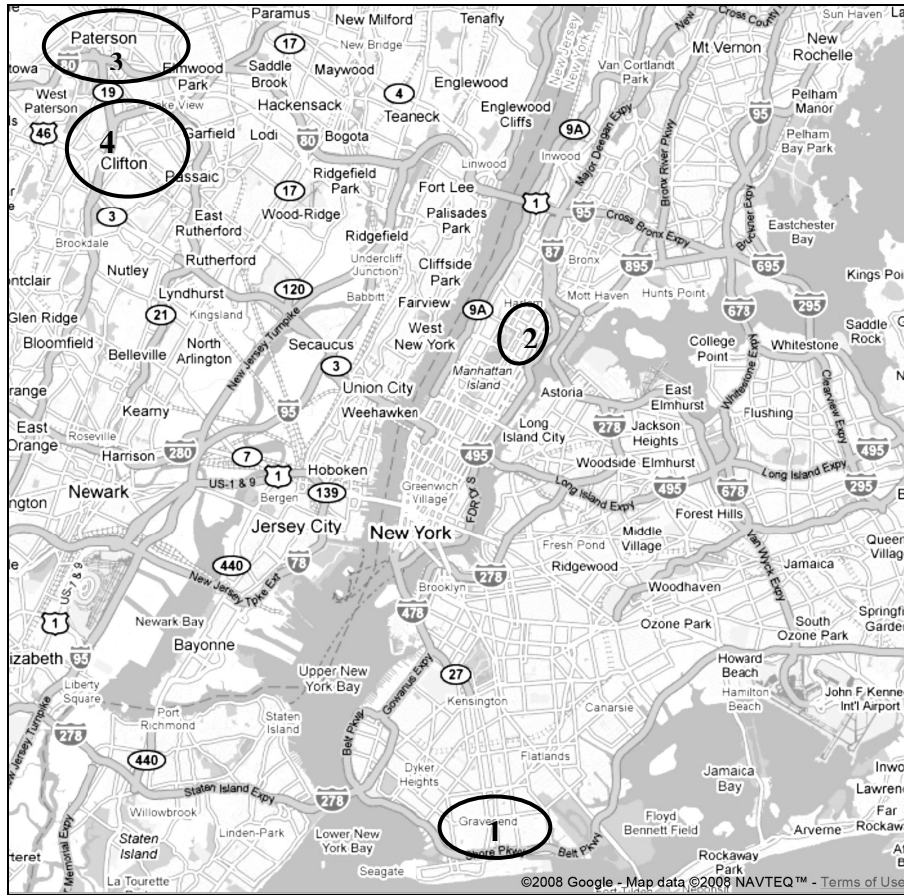
---

⁵ 18 Ağustos 2006 tarihli görüşme.

Şekil 7. Türkiye'den ABD'ye göç edenlerin eyaletlere göre dağılımı

Çalışmanın alan araştırması için New York kentinde Brooklyn'in Sheepshead Bay (1) ve Manhattan'ın Upper East Side (2) mahalleleri ile New Jersey eyaletinin Paterson (3) ve Clifton (4) kentlerinde sürdürülmesinin nedeni ise Türkiye'den göç edenlerin buralarda bir "diyasporik topluluk" olarak anılabilecek düzeyde yoğun yaşamalarından kaynaklanmaktadır. Alan araştırmasının sürdürüldüğü ve katılımcılarla görüşmelerin yapıldığı bölgeler Şekil 8'de gösterilmektedir.

Şekil 8. Alan araştırmasının sürdürüldüğü bölgeler (<http://maps.google.com>)

Göçmenler bu bölgelerde kendi iş yerlerini kurma eğilimi göstermektedirler. Bunlar arasında ilk sıralarda restoran, süpermarket ve benzin istasyonu işletmeciliği yer almaktadır. New York'un Long Island bölgesindeki 250-300 benzin istasyonundan %30 dolayındakinin sahibinin Türkiye'den göç edenler olduğu bilinmektedir (Karpaz, 2006, s.175). Bu benzin istasyonlarında çalışanların hemen tamamı Türkiye'den göç etmiş, düşük nitelikli ve genellikle yasal oturma izni olmayan işçilerdir. Bu nitelikteki göçmenlerin yoğunlukla çalıştıkları diğer iş kolları arasında restoranlarda garsonluk,

aşçılık ve diğer işler, sebze-meyve tezgahlarında işçilik, inşaat-tamirat işleri, perakende satış yapan dükkanlarda tezgahtarlık, taksi şoförlüğü ve özellikle kadınların yaptığı temizlik işleri yer almaktadır. Eğitim düzeyi düşük bu göçmenlerin pek çoğu İngilizce bilmediği ve yasa dışı olarak ABD’de bulduklarından dolayı çoğunlukla Türk iş sahiplerinin yanında çalışmaktadırlar.

Bu dört bölge içerisinde özellikle Paterson, çalışma açısından diğerlerinden ayırt edici bir özellik taşımaktadır. Türkiye’nin New York Muavin Konsolosu Ceyhun Erciyes ifade ettiğine göre Paterson kenti, ABD’deki en büyük Türk göçmen topluluğunu barındırmaktadır. Paterson, yalnızca Türkiye’den değil, aynı zamanda Latin Amerikalı ve Arap göçmen nüfusu ile ABD’nin önemli göç alan kentlerinden biridir (Güler, 2003, 2004; Tokatlı, 1991). Kent, 2000 yılı nüfus sayımına göre, New York City ve Lawrence, Massachusetts’den sonra üçüncü büyük Dominik Cumhuriyeti’nden göçmen topluluğuna, Dearborn, Michigan’dan sonra ikinci büyük Arap (çoğunluğu Filistinli) göçmen topluluğuna ev sahipliği yapmaktadır (www.census.gov).

Paterson’a Türkiye’den göç edenlerin büyük bir bölümü, Doğu Karadeniz bölgesinden göçmenlerle, çoğunlukla Eskişehir’den giden Karaçay ve Çerkezler’den oluşmaktadır. Türkiye kökenli göçmenlerin gündelik yaşama etkileri kentin büyük caddelerinden biri olan *Main Street* üzerindeki dükkanlardan da gözlenebilmektedir. Pek çok kahvehane, pastane, lokanta, berber ve market Türkiye’nin izlerini taşımaktadır. Gündelik yaşama yansıyan Türk bayrağının kırmızı-beyaz renkleri (Şekil 9) ya da Türkiye’ye atıfla konmuş isimler (Şekil 10) bu izlerden yalnızca birkaçıdır. Hatta öyle ki insanlar Türkiye’den beslenme alışkanlıklarını sürdürmekte, bahçelerinde kara lahana yetiştirmektedirler (Güler, 2004, s.140). Türkçe, Karaçayca ve Kürtçe’nin ağırlıklı olarak duyulduğu sokaklarda yürüyen insanlara bakıldığında kimi zaman Giresun’un bir ilçesinde olduğu izlenimini yaratmaktadır çünkü Giresun’un özellikle Yağlıdere’den olmak üzere diğer ilçelerinden oldukça yoğun göç almıştır. Paterson ve benzeri kentlerde yürütülen araştırmalar göstermiştir ki, göçmenler bu kentleri onlara iyi ekonomik olanaklar sunmalarından çok, orada var olan etnik topluluk ve hemşerilik bağları nedeniyle tercih etmektedirler (DiCarlo, 2006; Güler, 2003, 2004; Tokatlı, 1991).

Şekil 9. Paterson'da Main Street üzerinde bir berber dükkanı

Şekil 10. Paterson'da Main Street üzerinde bir market

Fotoğraflarda da görüldüğü gibi yalnızca isimlerde simgesel unsurlara rastlanmakla kalmamakta, aynı zamanda tüketilen ürünlerin de 'etnik' özelliği öne çıkmaktadır. Sayılarının 15 olduğu ifade edilen kahvehanelerin dışında, Türkiyem Berber, Türkiyem Video, Şölen Restaurant, Sheefa Eczanesi, İstanbul Market, Ak

Market, Saray Pastanesi, Öz Karadeniz Pidecisi gibi dükkanlar *Main Street* boyunca sıralandığında bir Türkiye imgesi yaratılmaktadır.

Türkiye'ye ya da etnik kimliklere ait simgeler yalnızca isimlerinde değil, aynı zamanda söz konusu dükkanların dekorasyonlarında da dikkati çekmektedir. Nazar boncukları, Arapça dua posterleri, Atatürk posterleri, Fatih Sultan Mehmet posteri, cezve ve bakraç gibi bakır eşyalar, kilim, Türk bayrağı (genellikle yanında bir tane de ABD bayrağı), futbol takımlarına ait (Giresunspor, Trabzonspor, Fenerbahçe ve Galatasaray göze çarpanlar) poster, forma gibi ürünler ve yapma çiçekler hemen her dükkanda rastlanan kültürel simgeler arasında yer almaktadır. Bunlara ek olarak Karaçayların, Elbruz dağı resimleri gibi etnik simgelerle Kuzey Kafkasya'yı da gündelik yaşamlarının vazgeçilmez bir parçası olarak konumlandırmalarına rastlanmaktadır.

Paterson'da göçmenlerin kurumsallaşma çabalarının en önemli göstergelerinden birisi olan Karaçayların 1989 yılında kurdukları ve halen etkin olarak çalışmaya devam eden *The American Karachay Benevolent Association* (A.K.B.A.) isimli derneğin binası da gene aynı cadde üzerinde yer almaktadır. Simgesel düzeyde temsiliyet derneğin logosunda da gözlenebilmektedir. Elbruz Dağı ve geleneksel kıyafetleri ile dans eden bir çift logoda yer almaktadır. Paterson'da erkek göçmenler için hemen her tür sosyalleşme ortamını sağlayan mekanlar ise kahvehanelerdir. Kahvehaneleri Türkiye'deki benzerlerinden ayıran iki özellik dikkati çekmektedir: Getirilen yasak sonucu içeride sigara içilmemesi ve bu mekanların aynı zamanda birer lokanta olarak işlev görmesi. Bu iki özellik dışında, televizyon izleme, gazete okuma alışkanlıklarından yeşil çuha örtüler üzerinde oynanan iskambil kağıdı oyunlarına kadar hemen her şeyiyle sanki Türkiye'deki herhangi bir kahvehaneyi anımsatmaktadır.

Türkiye'ye ait etnik ürünleri satan pek çok dükkanın bulunması, özellikle bu bölgede yaşayan göçmenlerin yalnızca bu ürünleri tüketme eğilimi göstermelerine neden olmaktadır. Paterson ve Clifton'ın New York kentine yakınlığı nedeniyle, New York'taki Türkiye kökenli göçmenlerin de sıklıkla bu kentlere gelerek özellikle gıda ürünlerini satın almaları dikkat çekicidir. New York'ta yaşayan, 48 yaşındaki Meral'e göre her ay Paterson'a Ak Market'e gelip alışveriş yapmak, geldiklerinde burada öğle

yemeği yemek ve “özellikle et ve süt ürünlerini başka bir yerden almamaları” ABD’deki hayatının gündelik bir parçasıdır.

Şekil 11. Paterson’deki bir Türk marketinden alışveriş

Türkiye’ye ait unsurların ve simgelerin gündelik yaşama yansımaları yalnızca alışveriş değil giyim kuşam alışkanlıklarında da gözlenebilmektedir. Örneğin kadınların geleneksel başörtüsü kullanımıyla sıklıkla karşılaşmaktadır (Şekil 11). New York Muavin Konsolosu Ceyhun Erciyes’in aktardığına göre Paterson, aynı zamanda Müslüman göçmenlerin yoğun olarak yaşadıkları bir kent olduğu için İslami bayram ve tatil günlerinin de kamu okulları tarafından kutlanan ABD’deki tek kenttir. Paterson’da eski *Orpheum Theatre*’ın bir camiye dönüştürülmesi ve hem Paterson’da hem de yakınındaki Clifton kentindeki cami sayısının çokluğu da bunun bir göstergesidir. Etnik ya da ulusal kimliklerin korunması kadar dinsel kimliğin de korunması çabalarına alan araştırması yapılan dört bölgede de rastlanmıştır. Cami kurmak ve bu camilerin toplumsal ilişkiler ağını sürdürülebilir kılmak yalnızca Türkiye’den göç eden değil, diğer Müslüman göçmenlerin gündelik yaşamlarının önemli kimlik stratejilerinden biridir. Paterson’da yaşayan 63 yaşındaki Cemal’in belirttiğine göre dinsel bir topluluğun etkinliklerinin başında camiler ve okullar kurmak gelmektedir. ‘*United American Muslim Association*’ isimli çatı örgütün altında Kuzey Amerika’da on beş

camii bulunmaktadır. Bunların arasında en büyük ve merkezi olanı Brooklyn'deki Fatih Camii'dir. Caminin web sitesinde derneğin “yatılı, hafta sonu ve yaz kampı programlarıyla yeni kuşağın dinsel ve milli eğitimi ve kültürümüzün muhafazası için” çalıştığı yazılmaktadır (www. fatihcami.org). Karpat'ın da (1996, s.178) vurguladığı gibi diğer Müslüman ve Arap göçmenlerden ayırt edilebilmesi için dernek, camilere İslami yan anlamları çağrıştırmayacak, Türkiye'ye atıfta bulunan Osmanlı sultanlarının isimlerini (Fatih, Muradiye, Süleymaniye, Selimiye gibi) koyma tutumunu göstermektedir. Bu gruba ait camilerin arasında ismi en ilginç olan ise Clifton'daki “Yeni Dünya” camisidir. Yeni Dünya olarak anılan ABD'ye atıfta bulunarak verilen bu isim, göçmenlerin bir tür adaptasyon stratejisi olarak değerlendirilebilir. Bir başka çok-kültürlülük ve melez kimliklerin tasarımının göstergesi camilerde Şekil 12'de görüldüğü gibi Türk bayrağı ve Amerikan bayrağının yan yana yer almasıdır (<http://www.nyu.edu/classes/blake.map2001/turkey.html>).

Şekil 12. Fatih Camisi'nin girişi ve bayraklar

Bu camilerin dışında Paterson'da, Karaçayların *United Islamic Center* adı altında kurdukları Ulu Cami bulunmaktadır. Paterson gibi Türkiye'den göç edenlerin “diasporik topluluk” olarak anılabilecekleri özellikleri taşıyan bir kent, elbette ki göçmenler için farklı anlamlar taşıyabilmektedir. Yirmi yıldır Brooklyn'de yaşayan Kemal, Paterson'a gittiğinde “Türkiye'ye gitmiş kadar” olduğunu ifade etmektedir. Kahvehane işleten iki çocuk sahibi Fikret (47), “Meksikalı'dan Arap'a kadar pek çok göçmeni barındıran bu şehre bir Amerikalı geldiğinde” herkesin onun dışarıdan geldiğini anladığını ve “turist geldi” diye aralarında şakalaştıklarından söz ederken, diasporik topluluk içinde yaşamaktan ve herkesin birbirini tanmasından duyduğu huzuru şu sözlerle ifade etmektedir:

Türklerin arasında kalmak daha iyidir. Ölümün yani cenazen olsa buradayız, düğünün olsa buradayız. Türkiye’de ben öyle bir civardan geldim ki annemden babamdan korkum, bir de mahallenin, çevrenin verdiği korku var. Buradan yukarıda New York dediğimiz yerde de Türkler var mesela. Ama her istediğini yapabilirsin, kimse görmez. Annen baban evde, işte. Burada sokağa çıktığın zaman karşına amcan çıkabilir, dayın çıkabilir, burada herkes var yani, Türk en azından... [Çocuklar] Amerikan ahlakını, kültürünü alıyor Türklerin olmadığı yerde. Burada hiç olmazsa, ben mesela çocuklarım yetişmeye, akıllarının ermeye başladığı zamandan beri söylerim çocuklarıma: Adam ya kızarsa, kötü tarafını görürse. Kızarsa, döverse bana ağlayıp gelmeyin. Ben gidersem yukarı New York’a veya herhangi bir yerde kalırım Türklerin olmadığı bir yerde, sonra çocuğum sigara da içer, affedersin kopyasını da içer, hiçbir şeyden haberin olmaz. Ama buralarda biri olmasa biri görüyor.

Oysa ki, “Ağabeyim benim burada dışarıda dolaşmama laf ediyor. Ben de gezmeye bir saat uzaklıktaki yerlere gidiyorum. Burası kasaba, kasaba bile değil, köy sanki. Kasımpaşa bile değil. Kasımpaşa bile buradan daha iyidir” diyen 22 yaşındaki Özge için Paterson kenti ve böylesi bir diasporik topluluğun içinde yaşamak, daha çok toplumsal baskı anlamına gelebilmektedir.

Araştırma boyunca Paterson’ın olumlu ya da olumsuz yanlarını ifade eden herkes için ortak nokta ise Türkiye’ye olan benzerliğidir. Bu benzerlik coğrafi özelliklerden çok, topluluk olarak yaşamlarını sürdüren göçmenlerin kültürel kimliklerini korumadaki ısrarlarından kaynaklanmaktadır. 53 yaşındaki gazeteci Tefvik, bu topluluk olma ve topluluğun içinde yaşamanın sonucunu şu gerekçeleriyle ifade etmektedir:

Burası [Paterson ve çevresi] küçük bir Türkiye’dir. Hayat tarzı hiç değişmemiş insanlar o kadar çok ki burada. Bir tek fark, daha uzun saatler çalışıyorlar, o nedenle sosyal ilişkiler bazen daha az olabiliyor. Buradan hayatı boyunca New York’a gitmemiş adamlar var. Türkiye’den köyden gelmiş buraya. Amerika onun için sadece burası... Ben ilk geldiğimde buraya yerleştim. Buraya gelen başka bir yere gidemez.

Göçmenlerin iş bulabilmek, barınma koşullarını daha kolay sağlayabilmek gibi gerekçelerle akrabalık, hemşerilik ya da aynı ülke vatandaşlığı gibi toplumsal ağları işlevsel olarak kullanmaları sıkça rastlanan bir durumdur (DiCarlo, 2006). Dolayısıyla göç ettikleri ülkelerde bir arada yaşama eğilimi göstermektedirler. Alan araştırmasının sürdürüldüğü diğer bölgelerdeki (Clifton, Brooklyn ve Manhattan) Türkiye kökenli göçmenler, Paterson kadar Türkiye’nin izlerini taşımasa da barındırdıkları göçmen

nüfusu ve kültürel ve ekonomik ilişkilerin Türkiye kökenli göçmenler arasında sürdürülebilir olması nedeniyle önemli birer “topluluk olma” özelliğini taşımaktadırlar.

Oluşturdukları topluluğun dinamiklerini anlayabilmek açısından göçmenlerin göç etme gerekçeleri ve göç ettikleri koşullar önem taşımaktadır. Araştırmaya dahil edilen katılımcıların çoğunluğu ekonomik gerekçelerle ABD’ye göç etmişlerdir. Hatta bunu sıklıkla “kendimizi kurtarmayı düşündük” ifadesiyle dillendirmişlerdir. Dört katılımcı için göçe motivasyon, çocuklarının daha iyi eğitim almalarını sağlamak olmuştur. Kendileri yüksek öğrenimlerine ABD’de devam etmek isteyen 5 katılımcı ise öğrenci olarak gelmişler ve göçmen olarak yaşamaya devam etmişlerdir.

Katılımcıların 18’i göçmen olmayan vize ile gelmiş (turist, öğrenci, gemide çalışma vizeleri gibi), ancak ABD’de kalma izinleri sona ermesine rağmen ayrılmamışlardır. Bu gruptan zaman içerisinde yasal yerleşme ve çalışma (*Green Card*) hakkını elde eden 8 kişi bulunmaktadır. İki zaman içerisinde ABD vatandaşı da olmuşlardır. Yasal yerleşme izni elde etmek için ABD vatandaşı ya da yasal oturma izni sahibi biri ile evlenme, bir işverenin gereksinim duyması sonucu işe alınma ve her yıl düzenlenen çekilişe katılma yöntemleri kullanılmaktadır.

ABD, göçmen olmayan vizelerle ülkeye girip, kalma izinleri sona ermesine rağmen ülkeden ayrılmayan göçmenlerin sayılarının gittikçe artması nedeniyle uzun yıllardır turist ya da öğrenci vizelerini verirken bir takım ölçütleri göz önünde bulundurmaktadır. Vizeye başvuran kişinin ülkesindeki geliri ve mal varlığından aldığı eğitime kadar pek çok ölçüt yalnızca ABD’nin değil, göç alan hemen her ülkenin ayrıntılı olarak incelediği unsurlar arasındadır. Dolayısıyla Türkiye’den eğitim düzeyi düşük, iş ve aile sahibi olmayan pek çok kişi uzun yıllar bir takım araçlara yüksek miktarda ücret ödeyerek turist vizesi alabilmişlerdir. Ancak söz konusu ölçütler arasında belki de en ilginç olanı Doğu Karadeniz’den ve özellikle Giresunlu olmaktan kaynaklanmaktadır. Teknik lise mezunu, açılış yapan 37 yaşındaki Ömer, 1991 yılında askerliğini bitirip de New York’ta lokanta işleten amcasının yanına gelebilmek için vize alma sürecini şöyle aktarmaktadır:

Amcamlar olduğu için Amerika’ya gelmeye karar verdim. Onlar da zaten para vererek aldılar vizelerini. Onlar Kanada’ya vize alıp geldiler. Ama o zaman uçak Amerika’ya uğruyormuş. Amerika’ya uğradığı için orada [New York’ta]

havaalanından polis bunları alıp Amerika'ya sokuyor. Ben de iş bulamayınca yanlarına gitmeye karar verdim. Konsoloslukla ortak iş yapan simsarlar varmış. Beş bin dolar verdim. O zaman öyle bir şey vardı, zaten direk lise mezunusun. Askerden yeni gelmişsin. Amerika'ya turist olarak gidiyorsun. Mantıklı gelen bir şey yok. Bir de Giresunluyuz. Nüfus cüzdanında Giresun'u görür görmez reddi veriyorlar. Nüfusumu İstanbul'a aldım ben de.

Ömer 1999 yılında yasal yerleşme iznini almış, beş yıl sonra da Türkiye'de evlendiği eşini ABD'ye getirebilmek için vatandaşlığa geçmiştir. Yasal olarak oturma ve çalışma izninin olmaması pek çok göçmen için sorun oluşturmamaktadır. Ülkeden ayrılmak dışında gündelik yaşama ilişkin tüm gereksinimlerini karşılayabilmekte, hatta çalışma izinleri olmamasına rağmen zaman içerisinde getirilen aflarla vergi bile ödeyebilmektedirler. 1999 yılında, çocuklarını okutabilme amacıyla göç eden ancak eşi ve çocuklarını ABD'ye getirmeyi başaramasa da, çalışmak için New York'ta yaşamaya devam eden Hüseyin yasal izni olmadığı halde yaşam koşullarını şöyle ifade etmektedir:

Buraya geldiğim zaman şanslıydım, halamın kızı buradaydı, amcamın oğlu vatandaş, onlar bana şunu söylediler. "Ağabey, biz geldiğimizde 5 yıl kaybettik, senin burada 5 yıl kaybetmeni istemiyoruz." Ben de gelmiş olduğum üç ay içinde ehliyetimi aldım. Amerika'da *driver*'lar [sürücüler] için her şey mümkün, biliyorsun bütün kapıları açıyor. Ondan sonra sosyal sigorta numarası aldım parayla. Dolayısıyla bir Amerikalı gibi yaşıyorum fakat kaçığım. Bu da madalyonun öbür yüzü.

Ekonomik koşullarını iyileştirmeyi amaçlayarak gelen göçmenlerin, özellikle ailesi yanında olmayan erkeklerin, harcamalarını da azaltabilmek amacıyla küçük bir dairede 6-8 kişinin ikamet ettiği gözlenmektedir. Ekonomik gerekçelerle gelen erkeklerin, eşlerini ve çocuklarını Türkiye'de bırakıp göç etmeleri sıklıkla rastlanan bir durumdur. Bu ayrılıklar çoğu zaman ailenin Amerika'ya getirilebilmesi ile sonuçlansa da, kimi zamansa göçmenin Türkiye'ye dönüşüne kadar aile birleşimi gerçekleşmemektedir.

Banka hesabı açamayan kaçak göçmenlerin Türkiye'deki ailelerine para aktarmak için yolculuk yapabilenlerle göndermek gibi kayıt dışı yöntemleri kullanmalarına sıklıkla rastlanmaktadır. Para aktarımlarında sıklıkla kullanılan bir başka yöntem ise komisyon karşılığı transfer yapan *Western Union*, *Vigo Remittance Corp.*, *MoneyGram* gibi şirketlerdir. Bunlar arasında özellikle uzun yıllardır göçmenlere telgraf hizmeti veren *Western Union*, telekomünikasyon teknolojilerinin gelişmesi ve

İnternet'in de yaygın olarak kullanılmaya başlamasıyla birlikte iflasın eşiğinde gelmiş olmasına rağmen, para transferleri sayesinde bugün dünyanın en büyük uluslararası şirketleri arasında sayılmaktadır (<http://www.nytimes.com/2007/11/22/world/22western.html?ex=1353560400&en=2066770d955a23b&ei=5124&partner=permalink&exprod=permalink>).

Sözü edilen üçüncü dalga göçmenlerin gerek toplumsal ve kültürel kimlikleri gerekse sosyo-ekonomik yapılarındaki çeşitlilik en önemli özellikleridir. Türdeş olmayan bu göçmen topluluğu ileride de tartışıldığı üzere farklı toplumsal durumlar karşısında farklı kimlik stratejileri geliştirmektedirler. Bu stratejiler kimi zaman ABD'deki toplumsal yaşama benzerlikleri ile bağlanma kimi zamansa farklılıklar üzerinden anavatanlarından getirdikleri tarihsel/kültürel mirası pekiştirme şeklinde ortaya çıkmaktadır. Gerek yerel gerekse ulusal düzeyde etkinlik gösteren çok sayıda dernek "Türk kültürünü yaymayı ve Türkiye'yi tanıtmayı kendilerine misyon" edinmişlerdir (Kaya, 2007, s.113). ABD'deki Türk örgütlerinin listesi EK 6'da sunulmaktadır. Kendilerini etnik Türk olarak tanımlayan göçmenler, tıpkı Türkiye'de olduğu gibi, gerek kullandıkları uluslararası medya gerekse ürettikleri diasporik kitle iletişim ortamlarından beslenerek, söz konusu dernekler aracılığıyla ABD'de lobi etkinliklerinde bulunmaktadır.

4.2. Türkiye Kökenli Göçmenlerin Yaşadıkları Ortamlarda Uluslararası Dinamikler ve Süreçler

Ulusal sınırları aşan toplumsal bağların devamlılığını sağlayan uluslararası mekanizmalar ve süreçlerin hızlanması, bu çalışmada aktarılan Türkiye'ye aidiyeti pekiştiren unsurların sıklıkla gündelik yaşama dahil edilmesine katkıda bulunmaktadır. Uluslararası kitle iletişim araçlarının yaygın olarak kullanılması, anavatana ulaşımın, haberleşmenin artması ve dolayısıyla ucuzlaması, iki ya da daha fazla ülkede sürdürülen iş bağlantıları, anavatandan gelen kültürel etkinliklere ve üretimlere katılım, hem anavatanda hem de göç edilen ülkede siyasal katılım bu uluslararası dinamikler arasındadır. Alan araştırmasının sürdürüldüğü bölgelerde ve katılımcılarla yapılan görüşmelerde de bu süreçlerle sıklıkla karşılaşılmıştır.

ABD'ye göç etmek için gelmediğini ama burada yaşadıkten sonra göçmen olduğunu söyleyen 29 yaşındaki Cengiz'e göre, yasal oturma iznini aldıktan sonra Türkiye ile bağlarını güçlendiren unsurlardan biri ulaşım'dır:

Ben gidip gelebildikten sonra, mesela Uşak'tan İstanbul'a otobüsle 9 saatte gelebiliyordum, işte sonuçta uçağa bindiğimde, buradan da Türkiye'ye 9 saatte gidiyorum. Çok fark yok artık. Belki annem için hala dünyanın öbür ucundayım. Ama ben diyorum ki gözlerimi kaparım uyurum uçağa bindiğimde, uyandığında Türkiye'deyim. Ben artık böyle bakabiliyorum olaya.

Ucuz ve sık ulaşım olanağının olması ulusaşırı süreçleri mümkün kılsa da, özellikle kaçak olarak yaşamaya devam eden göçmenler için anavatanla bağın korunmasında diğer ulusaşırı mekanizmalar kadar önem taşımamaktadır. Onlar için özellikle Türkiye'den yayın yapan ulusaşırı televizyon programlarının izlenebilir olması ya da ucuz telefon görüşmelerinin sağlanabilmesi tercih edilen bağlardandır (Çağlar, 2002; Murphy, 2006; Vertovec, 2004a). İletişim teknolojilerinin gelişmesi ve yaygınlaşmasıyla her geçen yıl telefon görüşme ücretleri düşmekte ve önemli bir iş sahası haline gelmektedir. Şekil 13'te, bir telefon şirketinin Türkiye ile yapılacak görüşmelere özel fiyat tanıtımını içeren bir afiş görülmektedir.

Şekil 13. Ulusaşırı sürecin bir parçası olarak ucuz telefon erişimine ilişkin bir afiş

Yirmi yıldır ABD'de yaşayan Hasan yıllar içerisinde telefon görüşmelerinin önemini artırdığını, "Göçmeniz bir kere hepimiz. Türkiye'den ayırız. Şimdi mektup yok, telefon var. En azından bayramda, kandilde ben kendi namıma telefonla bütün akrabalarımı, arkadaşlarımı aramaya ve çevreden kopmamaya çalışıyorum" sözleriyle

dile getirmektedir. Türkiye ile ucuz görüşmelerin yapılabilirdiği bir telefon kartına verilen “Alo Vatan” ismi ise Türkiye’ye aidiyetin ve özlemin bir göstergesidir.

Uluslararası dinamiklerden bir başkası ise göçmenlerin iki ülkede pek çok farklı düzeyde siyasal süreçlere katılımıdır (Appadurai, 1996; Østergaard-Nielsen, 2003). Göç edilen ülkede yasama organlarına göçmenlerin seçilmesi, göçmenlerin anavatanlarında siyasal süreçlere aday olarak katılımı ya da göç ettikleri ülkelerdeki lobi adayları için para toplamak bu tür siyasal etkinlikler arasında sıralanabilir.

Böylesi siyasal etkinliklere ABD’ye Türkiye’den göç eden topluluk içerisinde de rastlamak mümkündür. 2007 yılının Şubat ayında kurulan Türk Amerikan Koalisyonu (*Turkish American Coalition-TCA*) isimli kuruluş, Türk göçmenlerin Amerikan siyasal yaşamına katılması, Türkiye’nin resmi politikalarının ABD’de bilinirlik kazanması ve bu çalışmalar için para toplanması gibi lobi etkinliklerinde bulunmaktadır. Göç edilen ülkede yasama ve yürütme süreçlerine katılım da rastlanan örnekler arasındadır. 1960 ABD doğumlu, Türkiye kökenli Rıfat “James” Sivişoğlu, Illinois eyaletindeki DuPage bölgesi meclisi için Demokrat Parti’den (<http://www.voterifat.com>) ya da 11 yaşından beri ABD’de yaşayan Selahattin “Sam” Doğan New Jersey 3. Bölge’den ABD Kongresi için Cumhuriyetçi Parti’den (<http://samdogan.com>) adaylıklarını, göçmenliklerini ön plana çıkardıkları kampanyalar ile sürdürmektedirler.

2006 yılında Maryland bölgesinden milletvekili adayı olup seçimi kazanamayan Oz (Osman) Bengür de destek almak için Türkiye kökenli göçmenlere başvurmuştur (Kaya, 2003). 2005 yılında New York Belediye Meclis Üyeliğine aday olan Jak Karako, yüksek lisansını yapmak üzere Türkiye’den ABD’ye gidip zamanla yasal oturma izni almış ve vatandaşlığa geçmiştir. Seçimleri kazanamayan Karako’nun, Yahudi kimliğinden çok, ABD’de yaşayan kimi göçmenler tarafından bir üst kimlik olarak “Türk” olmasına yapılan vurgu oldukça önemlidir (<http://www.turkishgazete.com/yazarlar/detail.asp?iData=87&iCat=673&iChannel=20> &nChannel=Yazarlar):

O seçilirse; ilk kez bir Türk, resmen New York’u yönetenlerin içinde olacak. İlk kez bir Türk, yönetimde söz sahibi olacak. İlk kez bir Türk, New York’un geleceğine şekil verilirken tarihe iz bırakacak. İlk kez bir Türk, New York’a bir şeyler yapılırken Türk örf ve adetlerinin, geleneklerinin, sosyal hayatının ihtiyaçlarının göz önüne alınmasını dikkate alacaktır. Bu bir fırsattır. Bu fırsat

iyi düşünülüp; akıl yolu ile değerlendirilmelidir. O nedenle, “eli oy tutan her Türk, Jak Karako için “sandık cephesi”ne koşmalıdır”.

Uluslararası dinamikler, göçmenlerin yalnızca göç edilen ülkelerde değil, anavatanlarında da siyasal etkinliklere katılımı şeklinde de gerçekleşebilmektedir. 1970 doğumlu Egemen Bağış, lisans eğitimi almak için gittiği ABD’ye pek çok göçmen gibi yerleşmiş, iş sahibi olmuş ve hatta iki dönem Türk Amerikan Dernekleri Federasyonu başkanlığı görevini yürütmüştür. 2002 ve 2007 yılı seçimlerinde AKP’den İstanbul milletvekili olarak seçilmiş ve başbakanı dış ilişkiler danışmanlığı görevinin yanı sıra, Türkiye-ABD Parlamentolararası Dostluk Grubu Başkanlığı’nı da yürütmüştür (http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.bilgi?p_donem=22&p_sicil=6025).

Uluslararası kültürel etkinliklerin, göçmenlerin anavatanları ile göç ettikleri ülke arasında bağ kurmalarını sağladığı ve bunların stratejik kullanımın “trans-kültürel” sermayeyi oluşturduğu üçüncü bölümde tartışılmıştı (Meinhof ve Triandafyllidou, 2006). Bu tür kültürel etkinlikler arasında yerel müzik gruplarının göç edilen ülkelerdeki performansları, ulusal sanatın uluslararası platformda sergilenmesi, anavatanındaki önemli sanatçıların yurtdışında performans sergilemeleri ya da yabancı elçilikler ve göçmen dernekleri tarafından organize edilen etkinlikler sıralanabilir.

Her yıl Mayıs ayının üçüncü haftasında hem göçmen derneklerinin hem de Türkiye Cumhuriyeti New York Konsolosluğu’nca ortaklaşa düzenlenen Türk Günü yürüyüşü (*Turkish Parade*), “Türk” kimliğinin varlığının onaylanması olarak görülebilecek bir etkinliktir. İlki 1981 yılında düzenlenen Türk günü yürüyüşünün, 1980’lerde ABD’de Türk diplomatlarına şiddet eylemleri gerçekleştiren ASALA’ya ve Türkiye’nin resmi dış politikalarına karşı lobi etkinlikleri düzenleyenlere bir tepki olarak, ABD’de ‘Türkiye’nin de varlığını hissettirmek amacıyla başlatıldığı bilinmektedir (Kaya, 2003). Bu etkinlik, gün içerisinde göçmenlerin çoğunlukla “Türk” milliyetçiliğine vurgu yaptığı sembelleri barındıran geçit törenine ve Türkiye’den gelen çeşitli sanatçıların ve grupların gösterilerine ev sahipliği yapmaktadır. Türk Amerikan Dernekleri Federasyonu eski başkanı ve İstanbul milletvekili Egemen Bağış, 2002 yılında Türk günü yürüyüşünün “öncelikle, Amerika’daki Türkler arasındaki birliği desteklemek, ikincisi Türk kültürü, müziği, dansı ve diğer Türk sanatlarını ABD’ye

tanıtmak, üçüncü olarak Türk çıkarlarına karşı çalışan lobilere karşı durmak” amacıyla düzenlendiğini aktarmaktadır (Kaya, 2003, s.143). Bağış’ın bu sözlerindeki tözselleştirilmiş bir etnik “Türk” kimliğine ağırlıklı vurgusu ve diğer tüm etnik, dinsel, toplumsal cinsiyet gibi kültürel kimlikleri dışlayıcı söylemi, etkinliğe de doğrudan yansımaktadır. Türk ulusal kimliğinin ve milliyetçiliğin yürüyüş sırasında nasıl ve hangi simgelerle yeniden üretildiğine ilişkin örnekler, araştırmanın yürütüldüğü dönemde, 5 Mayıs 2006 tarihindeki yürüyüşte çekilen fotoğraflarla aktarılmaktadır.

Yürüyüşün en dikkat çekici ve ağırlıklı simgesi, Türkiye Cumhuriyeti bayrağının ve bayrağın kırmızı-beyaz renklerinin giyimden tüketim ürünlerine kadar her yerde görünür olmasıdır. Şekil 14’te geçit törenini izleyen bir ailenin kız çocuğunun yanağına boyalı ay ve yıldız sembelleri ve başına bağladığı beyaz bandananın üzerindeki kırmızı ay-yıldız dikkat çekicidir.

Şekil 14. Bir aile geçit törenini izlerken (Türk günü yürüyüşü, 2006)

Aşağıdaki fotoğraflarda aynı sembollerin farklı kullanımları önem taşımaktadır. Şekil 15’teki kadın bayrağı aynı zamanda dinsel kimliğinin bir simgesi olarak

kullanmayı tercih etmiş, Şekil 16’da ise geçit törenine katılan kamyonetin kendisi kırmızıya boyanarak, bayrağın simgeleri eklenmiştir.

Şekil 15. Yürüyüşü izleyen bir kadının Türk bayrağının unsurlarını barındıran başörtüsü (Türk günü yürüyüşü, 2006)

Şekil 16. Türk bayrağı çizimli kamyonet (Türk günü yürüyüşü, 2006)

Kırmızı ve beyaz renklerin baskın görüntüsü, diğer kültürel kimliklere ilişkin simgelerle birleştğinde oldukça ilginç görüntüler ortaya çıkabilmektedir. Kendilerini “hip-hop”çı olarak tanımlayan iki genç de (Şekil 17) Türk günü yürüyüşüne katılırken, bu alt kültürü yansıtan giyim tarzını gene aynı renklerle birleştirip özellikle ikinci kuşak göçmenlerin dönüşümünü yaşadıkları “melez kimliğe” bir örnek oluşturmaktadırlar. Yeğenin hip-hop müziği ve benzeri beğenilerinden söz ederken Meral de “Türklerin Amerikanlaşması” kavramını kullanmıştır.

Şekil 17. Türk günü yürüyüşüne katılan iki genç (2006)

Göçmenlerin Türkiye’ye aidiyetlerini gösterme biçimlerinden biri de popüler kültürün içinde merkezi bir yer alan kitlesel bir spor olarak futbola ilişkin simgeleri kamusal alana taşımaları ile mümkün olmaktadır. Tıpkı, iş yerlerinde ya da evlerinde

futbol takımlarının posterlerini ya da formalarını sergilemeleri gibi Türk günü yürüyüşünde de futbola ilişkin unsurlar kültürel bir temsiliyet alanı yaratmaktadır. Galatasaray'ın Türkiye Futbol Ligi'nde şampiyon olduğu 2006 yılındaki yürüyüşte de başta Galatasaray olmak üzere, Fenerbahçe, Beşiktaş, Bursaspor ve Giresunspor geçit arabaları gözlenmiştir. Kimi göçmenler, futbol takımının “kutsandığı” ya da “mitleştirildiğı” araçlarla geçide katılmışlardır (Şekil 18).

Şekil 18. Geçit törenine katılan bir kamyon (Türk günü yürüyüşü, 2006)

Gökalp'in vurguladığı gibi futbol kültürü, “‘hayali bir birliğin’, ‘milli’ bir ‘biz’in oluşmasında” önemli rol oynadığından milliyetçi söylemin ve ulusal kimliklerin yeniden üretildiğı bir alan sağlar (2003, s.134). Şekil 18’de de Galatasaray simgeleriyle bezeli kamyon böylesi bir kültürün örneğı niteliğindedir. Üstelik yalnızca futbola ilişkin simgelerle, kendisine benzemeyenleri “öteki”leştirmekle kalmayıp, Türkiye Cumhuriyeti bayrağı ve Türkiye’de bir siyasal partinin üç hilalli bayrağının yan yana resmedilmesi ile Türk milliyetçiliğine olan vurgu pekiştirilmektedir.

Türk günü yürüyüşüne taşınan önemli kimliklerden birisi de dinsel kimliktir. Diğer kültürel ve etnik (Türklük) kimliklerde olduğu gibi, Müslümanlık dışında başka herhangi bir dinsel kimliğin temsil edilmediğı 2006 yılı yürüyüşünde gözlenmiştir. Şekil

19’da daha önceki bölümlerde sözü edilen merkezi Brooklyn’deki Fatih Cami olan Amerika Müslümanlar Birliği’nin geçit törenindeki pankartı özellikle dikkat çekicidir.

Şekil 19. Amerika Müslümanlar Birliği’nin geçişi (Türk günü yürüyüşü, 2006)

Pankartta, ABD doları üzerinde de yer alan ‘tanrıya inanırız’ şeklinde çevrilebilecek “*In God We Trust*” sloganı altında, ABD ve Türkiye Cumhuriyeti bayrağından oluşan iki el sıkışırken gözükmekte, altında da “dualar bir arada tutar” ifadesi yer almaktadır. Bu simgelerde, dinsel bir topluluğun “inançlar-arası diyalog” ifadesi altında kapsayıcı olma iddiasının yanı sıra, Türk milliyetçiliğine yaptığı çağrışımlar da yansımaktadır. Ancak aynı zamanda bir arada yaşama ve “melez kimliğin” bir örneğini sunmaktadır.

Şekil 20’de, yürüyüş sırasında bir başka önemli “ulusal” kimlik vurgusunun kaba bir biçimde yapıldığı Amerika Kangal Köpekleri Kulübü’nün geçişinde gözlemek mümkündür. Yürüyüşe katılan köpeğin arka ayaklarına kırmızı, ön ayaklarına beyaz patikler giydirilmesi ile yine aynı renklerin simgesel kullanımıyla da karşılaşılmaktadır.

Şekil 20. *The Kangal Dog Club of America* (Türk günü yürüyüşü, 2006)

Yukarıda etnisist/özcü Türk milliyetçiliğinin yürüyüşe yansımalarının simgesel düzeyde sunulmasına ek olarak, milliyetçiliğin doğrudan ifadesini bulan “Ülkücü Dernekler”in yürüyüşe resmi olarak katılımı önem taşımaktadır. Şekil 21’de görülen, Amerika Türk-İslam Ülkücü Dernekleri Federasyonu’nun arabasında bulunanların “bozkurt” işareti yaparak geçişlerinin alkışlarla karşılanması izleyici topluluğunun da etnik milliyetçiliği onayladığının göstergesidir.

Şekil 21. Amerika Türk-İslam Ülkücü Dernekler Federasyonu geçişi (Türk günü yürüyüşü, 2006)

Anavatandaki sanatçıların yurtdışında performans sergilemeleri ya da Türkiye’den siyasetçilerin Türk günü yürüyüşüne katılımı ulusaşırı etkinliklerin bir parçasıdır. Türkiye’den giden mehter takımı yıllarca New York’taki yürüyüşte ve festivalde gösterilerini sunmuşlardır. 2006 yılında ise “Anadolu Ateşi” grubunun dans gösterisi Türkiye’den katılımın bir parçası olmuştur (Şekil 22).

Şekil 22. Anadolu Ateşi grubunun geçişi (Türk günü yürüyüşü, 2006)

New York’taki Türk günü yürüyüşü, Paterson’daki Türk Festivali gibi etkinliklerde etnisist/özcü bir “Türk” kimliğine vurgu yapılırken, 1999’dan beri her yıl Mayıs ayı içerisinde düzenlenen “*MayFest*” isimli festivalde ise çok-kültürlülüğün altı çizilen etkinlikler gerçekleştirilmektedir. Türkiye’den sanatçıların, ABD ya da diğer ülkelerde yaşayan göçmen sanatçıların katıldığı bu festivalde Türkiye’de yaşayan farklı etnik, dinsel, kültürel kimliklerin temsil edildiği etkinlikler de yer almaktadır.

Araştırma boyunca katılımcılardan bazıları Türkiye’den gelen sanatçıların etkinliklerini yeterli bulmadıklarını ısrarla belirtmişlerdir. Örneğin, Cemal beklentilerini şu sözlerle ifade etmektedir:

Konserler oluyor, yani sanatçılarımız geliyor buraya. Biz Amerika’dayız diye herhalde, bizi eski insanlar diye düşünüyor ‘Tuti-i Mucize Guyem’den başlıyorlar. Yahu Tuti-i Mucize Guyem’i unutalı 40 yıl oldu. Daha yeni bir şarkı dinleyelim. Daha güzel eserler dinleyelim. Yahut da ‘Onun Arabası Var’ falan.

O da bizi tatmin etmiyor. Böyle ne bileyim Yaşar Özel gelirse, bir Müzeyyen Senar gelirse; Gönül Yazar geldi mesela, bunlar bizlerle beraber, bize hitap edebilecek. Bunlar alır götürür böyle bir Türkiye'ye.

Cemal, Türkiye'ye geri dönmeyi düşünmese de Türkiye ile bağlarını sürdürebileceği etkinliklere gereksinimini dile getirirken, aynı zamanda göçmenlerin Türkiye'den biraz "muhafazakar" olarak algılandıklarına da vurgu yapmaktadır.

Uluslararası etkinliklerden bir başkası göç edilen ülke ile anavatan arasında iş ya da yatırım yapmaktır (Pries, 2001). ABD ve Türkiye arasında küçük ve orta ölçekli pek çok ticari kuruluşta rastlanmaktadır. Türkiye'den getirilen gıda ve gündelik tüketim malzemelerini satan marketler, yine benzeri ürünleri satan İnternet siteleri, ABD'de yayınlanan Hürriyet ve Zaman gazetelerinden emlak şirketlerine pek çok şirket uluslararası ticareti sürdürmektedir. Yüksek lisans eğitimi için 1980'lerin başında ABD'ye gelen, daha sonra bürokrat olarak Türkiye'ye dönen 50 yaşındaki Turgut'un öyküsü bu tür bir etkinliğin özgün örneklerindedir. Ankara'da bürokratlığı bıraktıktan sonra İstanbul'da kendi şirketini kuran Turgut ve eşi, iki kızlarının daha iyi eğitim alacağını düşündükleri için 1999'da New York'a yerleşmeye karar vermişlerdir. Yasal göçmenlik hakkı ile ABD'ye yerleşen Turgut, işini New York ve İstanbul arasında bir ticari boyuta taşımıştır. Göçmenlik yasası sonucu, zaman içerisinde büyüyen şirketi için hem Türkiye'de hem de ABD'de gelir vergisi ödemek zorunda kalınca kendisi göçmenlik statüsünden ayrılmış, turist vizesi ile geçici süreler New York'ta kalarak yaşamını sürdürmektedir. Bu arada eşi ve kızları ise ABD vatandaşı olmuşlardır.

Görüşme yapılan göçmenlerin hepsi Türkiye'de yaşayan ailelerine bir şekilde maddi yardım yapmaya devam etmektedirler. Hatta Hasan, "Orada yaşamıyorum ama bütün ailem Türkiye'de yaşıyor. Nereden baksan onların 10 tanesinin sorumluluğu bende" sözleriyle bu koşulları ifade etmektedir. Cemal, Fikret, Ömer, Hasan ve Rıza ise ev ya da araç satın almak gibi yatırımlarını Türkiye'de devam ettirdiklerini belirtmişlerdir.

Göç sürecinin toplumsal politikaları etkilediği ve hem göç alan hem de göç veren ülkede devlet kurumlarının dönüşümüne neden olduğu açıktır (Kiwan ve Meinhof, 2006). Bu dönüşümlerin önemli bir yansıması, göç alan ülkelere özellikle devlet okullarında büyük göçmen gruplarının dillerinde de eğitim verilmesidir.

Almanya’da Türkçe, İngiltere’de Urdu, ABD’de İspanyolca dillerinde eğitim tartışmaları bu toplumsal politikaların bir sonucudur. ABD’de araştırmanın sürdürüldüğü bölgelerde Türkler tarafından kurulan okullar ise yeni ulusaşırı mekanizmaların bir ürünüdür. Hasan’a göre,

Mesela eskiden bir Türk okulu yoktu. Hayal bile edemiyorduk. Bir Türk okulu olur da çocuk oraya gider diye. Okumayı yazmayı öğrenir diye. O yüzden çocuğu için hep Türkiye’ye dönmeyi düşünüyordum kültürünü orada öğrensin kopmasın diye. Ama şimdi bu okullar açıldığından beri burada kalmak fikri de ağır basıyor.

Ulusaşırı mekanizmaların ve özellikle iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle ortaya çıkan bir başka ilginç örnek ise 22 yaşındaki Özge’nin Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi’ndeki eğitimini sürdürebilmesidir. Özge, özellikle “tıpkı Almanya’da olduğu gibi kurumun bir temsilciliğinin ABD’de açılmasını dört gözle beklemekte”dir.

Türkiye’den göç edenlerin ulusal kimliklerini korumak adına yaptıkları kurumsallaşma çabalarından belki de en önemlisi ikinci kuşağın eğitimi konusunda harcanan çabalardır. Amerikan eğitim sisteminin bir parçası olan, aynı zamanda Türkçe eğitimin de verildiği ilk ve orta öğretim düzeyinde Brooklyn’deki “Amity School” 1999 yılında, Clifton ve South Jersey’de yerleşkeleri olan “Pioneer Academy of Science” 1997 yılında açılmıştır. Kaya (2004, s.307, n. 16), bu okulların dinsel bir tarikatın üyelerinin kurduğu ve finanse edildiğini belirtmektedir. Bu özel okulların dışında faaliyete 1971 yılında başlayan, halen New York’ta Türkiye Cumhuriyeti konsoloslüğünün da bulunduğu bina olan *Turkish Center*’da hizmet veren “Atatürk Okulu” bulunmaktadır. Yalnızca Cumartesi günleri devlet okullarına devam eden anaokulu ve ilköğretim düzeyindeki öğrencilere Türkçe ve Türkiye’deki ilköğretim programına uygun eğitim vermektedir. Ayrıca bu okulda zaman zaman Türk-Amerikalı Kadınlar Birliği’nin de girişimiyle özellikle Türkiye’den göç eden kadınlara İngilizce eğitimi verilmektedir.

Türkiye kökenli göçmen topluluğu zaman içerisinde sayısal olarak artmış olsa ve yeme-içme, emlak, seyahat ve inşaat gibi ekonomik alanlarda artan etkinlikler gösterecekler de, erişimleri olan kitle iletişim araçları çoğunlukla ya ABD yayınları ya da

Türkiye'den ulaşan uluslararası televizyon ve gazeteler olagelmıştır. Ancak son beş yıl içerisinde, özellikle İnternet'in de katkısıyla diasporik iletişim kanallarının yaygınlaştığı gözlenmektedir. Söz konusu uluslararası ve diasporik iletişim ortamlarına kısaca değinmekte, göçmenlerin bu araçlarla kurdukları ilişkileri anlamak açısından yarar vardır.

1980'lerden sonra Hürriyet ve Milliyet gazeteleri uzun bir süre bir gün arayla Türkiye'den, sonraları ise Almanya'da basılmaya başlamasıyla Almanya'dan ABD'ye getirilmiştir. İlk olarak New York'a gelen gazeteler buradan ülkeye dağılmıştır. Hürriyet gazetesi, yeni iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte 2004 yılından beri New York'ta günlük olarak basılmaktadır. 1994 yılından beri ABD'ye erişimi sağlanan *Zaman* gazetesi, 2000'den itibaren haftalık, 2004 yılından itibaren ise Pazar günleri hariç günlük olarak New York'ta basılmaktadır. *Zaman*, ABD ve Türkiye'nin dışında 7 ayrı ülkede, Hürriyet ise Avrupa'da özel baskı yapmaktadır. Gazetelerin bu versiyonlarına İnternet üzerinden de ulaşmak mümkündür. Türkiye'den havayolu ile getirilen *Sabah*, *Milliyet*, *Türkiye*, *Fanatik* ve *Haftasonu* gibi gazetelere de Türklerin yoğun yaşadığı semtlerde kolayca ulaşılmaktadır. Ayrıca Brooklyn'de ve Paterson'da yaygın okunan bu gazetelerin dışında düzenli getirilen pek çok gazete ve dergiye (tematik, mizah vs.) de rastlanmıştır.

Göçmenlerin kitle iletişim pratiklerini ve gündelik yaşamlarına yansımalarını değiştiren asıl olgu ise uydu yayıncılığının gelişmesiyle birlikte, Türkiye'den yayın yapan televizyon kanallarının ABD'de de izlenebilir olmasıdır. 1998 yılının sonunda kurulan *Direct-From-Home Network Inc.* (DFH) şirketi, Türkiye'de yayın yapan özel kanallar ile radyoların abonelik karşılığı uydu aracılığıyla Kuzey Amerika'da yayınlanmasını sağlamıştır. Bu televizyon kanalları, *ATV*, *CNNTürk*, *Kanal D*, *Lig TV*, *NTV*, *PowerTürk*, *Show TV*, *TGRT*'dir. DFH, 25 Aralık 1998 tarihinde yayına başladığından bu yana ABD ve Kanada'da Türkçe konuşan 50,000 izleyiciye ulaşmıştır (<http://www.dfhnet.com>).

TRT-INT kanalı Haziran 2000, Samanyolu TV ise Kasım 2000 tarihinden itibaren DFH'den bağımsız olarak uydu aracılığıyla Kuzey Amerika'nın tamamında izlenebilmektedir. Bu kanalları izlemek için her hangi bir abonelik ücreti ödenmemektedir.

ABD'ye Türkiye'den göç edenlerin kitle iletişimine üretim anlamında katkıları çok fazla olmasa da oldukça eskilere gitmektedir. 1950 ve 1980 yılları arasında, New York, Chicago ve Boston'da haftalık radyo yayınları ve 1975-1989 arasında haftalık bir saatlik televizyon yayını yapıldığı bilinmektedir (Akçapar, 2006, s.166).

Halen kamusal kanalların etnik topluluklara ücretsiz yayın yapma hakkını vermesi nedeniyle ABD'nin çeşitli bölgelerinde çoğunlukla haftada bir saatlik programlar olmak üzere radyo ve televizyon yayınları yapılmaktadır. Radyo yayınları arasında *Voice of Anatolia Radio* (New York bölgesi, Pazartesi, 22.00-23.00 arası), *The Turkish Voice* (New York bölgesi, Pazartesi, 20.00-20.30 arası), *Rutgers University Radio* (New Brunswick, NJ, Pazar, 12.00-13.00 arası), *Turkish Voice* (New York City, Salı, 21.30-22.30 arası), *Turkish Cultural Hour* (Kuzey San Francisco bölgesinde, Cumartesi, 17.00-19.00 arası), *Turkish Music Hour* (Southwestern Virginia, Cumartesi, 13.00-15.00 arası), *Turkish Rainbow* (New York eyaletinin kuzey bölgesinde, Cumartesi, 11.30-13.00), *Orient Express* (Güney Southern San Francisco bölgesinde, her ayın üçüncü Cumartesi, 18.00-21.00 arası), *The Turkish Delight Radio Show* (The University of Michigan yerleşkesinde, Pazar, 10.00-11.00 arası), *The Voice of the Turkish Society of Rochester* (Rochester, NY, Pazar, 11.00-12.00 arası), *Florida Türk Radyosu* (Miami bölgesi) sıralanabilir. Ayrıca TRT tarafından hazırlanan, kısa dalgadan yayın yapan *Voice of Turkey* de dünyanın pek çok yerinde olduğu gibi Kuzey Amerika'da da dinlenebilmektedir.

Maryland, Virginia ve Washington D.C. bölgesinde yayın yapan *Turkish American Hour*; 2005 yılının Mart ayından beri New York, New Jersey ve Connecticut bölgesine yayın yapan *Turkish Hour TV Show*; Scola TV kanalı üzerinden Türkçe yayın yapan bir saatlik *ATV News*; New Orleans'da *Turkish Hour*; Rochester, New York'ta *Voice of Turkey*; Cincinnati, Ohio'da *Turkish Hour* ise televizyon yayınları arasında sıralanabilir. Bu yayınlar, bölgesel yayın yapan kamusal kanallarda kendilerine ayrılan saatleri kullanmaktadırlar. *Turkish American Hour* ve *Turkish Hour TV Show*, haftada birkaç gün yayınlarını sürdürmekte, ayrıca İnternet'ten de programları izlenebilmektedir. Bu yapımların dışında ayrıca 24 saat uydu ve İnternet üzerinden yayın yapan *Ebru TV* bulunmaktadır.

Avrupa'dan yayın yapan *RojTV* ve *MMC TV* ise Türkiye'den göç eden Kürt kökenli göçmenlerin İnternet üzerinden izledikleri televizyon yayınlarıdır.

New York'ta bulunan *Boğaziçi Video*, *Sunny Grocery* ve *Uludağ Video*, Paterson'da *Türkiyem Video* televizyon izleme olanağı olmadığı dönemlerde Türkçe programların video kayıtlarını sağlamışlar, bugün ise video kayıtlarının dışında Türkçe film DVD'si ve müzik CD'si satışlarını sürdürmektedirler.

New York ve New Jersey bölgesinde yayınlanan iki haftalık *Forum* gazetesi, California bölgesinde yayınlanan haftalık *USA Turkish Times* gazetesi, çocuklara yönelik ulusal düzeyde dağıtımı yapılan Türkçe-İngilizce yayınlanan *Bonbon* dergisi, aylık Türkçe-İngilizce yayınlanan *Turk of America* dergisi ile İngilizce yayınlanan *Turkuaz* son yıllarda düzenli devam eden basılı yayınlardır. Bunların tamamına İnternet sitelerinden de erişmek mümkündür.

Bir önceki bölümde bilgisayar dolayımı iletişimin özellikle İnternet'in göçmenlere sağladığı olanaklar ve onları uluslararası topluluklara dönüşmesindeki katkıları detaylı olarak tartışılmıştı. İnternet'in bu özelliğini, ABD'de yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerin erişebildikleri ya da kendilerinin ürettikleri web sitelerinde, tartışma forumlarında ya da eş zamanlı sohbet ortamlarında görmek mümkündür.

Örneğin, *Turkuaz* dergisinin haber portalı (<http://www.turkuaz.us>) ya da ABD merkezli *MezunGroup* (<http://www.mezungroup.com>) şirketinin farklı portalları Türkiye'den göç eden nüfus için "sanal bir topluluk" olma işlevini gerçekleştirmektedirler. Site kullanıcıları yalnızca haberlere ulaşmakla kalmayıp, aynı zamanda ürün satın alıp, tartışma forumlarına katılabilmekte, iş bulmak amaçlı kullanıp ya da yalnızca ABD'de yaşam ilişkin bilgiye erişebilmektedirler.

Göçmenlerin *YouTube* (<http://www.youtube.com>) web sitesinden Türkiye'deki televizyon yayınlarına özellikle dizilere ulaşabildiği bilinmektedir. Ayrıca <http://www.jumptv.com> gibi web siteleri aracılığıyla Türkiye'den yayın yapan televizyon kanalları da izlenebilmektedir. *The Young Turks* (<http://www.theyoungturks.com>) isimli Amerikan politikalarını eleştiren ve yeren,

yapımcılığını ikinci kuşak bir Türk'ün yaptığı program İnternet üzerinden yayın yapmaktadır.

ABD'deki göçmen dernekleri de Türkiye'den göç edenler arasında ve Türkiye ile bağları güçlendirmek, haberleşmeyi sağlamak amacıyla İnternet sitelerini yaygın olarak kullanmaktadır. Ayrıca <http://www.amerikadakiturk.com> gibi web sitelerinden de ABD'deki yaşama ilişkin her tür bilginin toplanabildiği, sohbet ve tartışma gibi etkileşimli ortamların sağlandığı web siteleri de göçmenler tarafından sıklıkla başvurulmaktadır.

İnternet'in göçmenler tarafından sıklıkla kullanıldığı bir başka alan ise alışveriş siteleridir. Özellikle telefon kartı ve Türkiye'den gıdadan hediyelik eşyaya kadar hemen tüm ürünlere ulaşmada web siteleri ağırlık kazanmaktadır. Bu siteler arasında Tulumba (www.tulumba.com), Laz Bakkal (www.lazbakkal.com), Taste of Turkey (www.tasteofturkey.com), Ak Market (www.akmarket.com), Türkiyem Video (www.turkiyemvideo.com) sayılabilir.

İnternet'in en önemli özelliklerinden biri eş zamanlı etkileşimli iletişimi sağlamasıdır. Elektronik haberleşme listeleri, Türkiye'den gelen göçmenlerin coğrafi olarak birbirlerinden çok uzakta olsalar bile gündelik yaşamlarında birbirleriyle haberleşmelerini ve dayanışmalarını mümkün kılmaktadır. Bu haberleşme listeleri arasında ulusal düzeyde *ABD_Turkleri@yahoo.com* (564 üye), *USA-Turkleri@yahoo.com* (2295 üye), *AmerikadakiAyYildiz@yahoo.com* (502 üye), yerel düzeyde 7760 üyeli *NYCTurk@yahoo.com* sıralanabilir.

Bütün bu iletişim ortamlarının göçmenlerin gündelik yaşamlarına ve kimliklerine yansımaları aşağıda tartışılmaktadır.

4.3. Türkiye'den ABD'ye Göç Edenlerin Gündelik Yaşamlarında Televizyon

Çalışmanın ana çerçevesini oluşturan ulusaşırı etkinlik ise kitle iletişim araçlarının yaygın kullanımı ile ilgilidir. Hatta alanyazında ayrıntılı tartışıldığı üzere imgelerin, haberlerin ulusal sınırları aşan akışı, 'ulusaşırı toplumsal alan'ların tam da merkezinde yer almaktadır (Appadurai, 1996; Hannerz, 1996; Guarnizo ve Smith, 1998;

Portes, vd. 1999; Vertovec 2001). Medyanın (özellikle ulusaşırı Türk medyasının), göçmenlerin gündelik yaşamlarına ve kimliklerine katkıları aşağıda ayrıntılı olarak incelenmektedir.

4.3.1. Ulusaşırı Türk Televizyonunu İzleme Alışkanlıkları

Türkiye'den ABD'ye gelen göçmen topluluklarının arasında sürdürülen bu çalışma boyunca gidilen her kahvehanede, iş yerinde ya da evde eğer varsa ulusaşırı Türk televizyonun hep açık olduğu gözlenmiştir. Genellikle Lig TV ya da haber kanalları açık tutulmaktadır. Katılımcılarla görüşmeler sırasında bile televizyonların açık tutulması, onun gündelik yaşamın vazgeçilmez bir unsuru olduğunun göstergesidir.

Araştırma boyunca görüşme yapılan 30 katılımcıdan 11'i Türkiye'den yayın yapan ulusaşırı televizyonlara evlerinde ya da işyerlerinde erişimleri olmadığını belirtmişlerdir. Ancak bazıları için erişimlerinin olmaması izlemek istemedikleri anlamına gelmemektedir. Süheyla ve Hasan 1999'dan 2004'e kadar uydu üzerinden Türkçe yayın yapan televizyon kanallarını izleyebilmelerine rağmen, 2004'te taşındıkları yeni binaya uydu anteninin kurulmasına izin verilmediği için izleyememektedirler. Ebru da aynı nedenle Türk televizyonu alamadığını, "uydu anteni yerleşimine izin verilse izleyebileceğini" belirtmiştir. Hüseyin ve Serdar isteseler de pahalı olduğu için alamadıklarını, ama video kaydı ile evde ya da kahvehane, restoran gibi kamusal mekanlarda izlediklerini belirtmektedirler. Diğer altı katılımcı ise izlemek istememelerinin bir tercih olduğunu ve gereksinim duymadıklarını ifade etmişlerdir. Kendisini Kürt olarak tanımlayan Sîter "içeriğinden hoşlanmadığı" için Türkiye'den yayın yapan kanalları izlemediğini belirtmiştir.

Uydu yayını olmasa da Türk televizyonunda yayınlanan programlara erişmenin bir başka yolu programların kaydedildiği video kasetleri kiralamaktır. Özellikle uydu yayıncılığı başlamadan önce çok yaygın olan bu video kaset kiralama/satın alma eylemi azalsa da devam etmektedir. Örneğin Süheyla, Meral'in evde onun için kaydettiği 'İbo Show'u hiç kaçırmadan her hafta izlerken, Serdar bazı futbol ligi maçlarının kayıtlarını ya da sevdiği dizilerin video kayıtlarını kiralamaktadır.

Yıllardır video kasetleri kaydedip kiralayanlar ise işlerinin azalması nedeniyle dükkanlarında Türkiye’den pek çok ‘etnik’ ürünü satmaya başlamışlardır. Yine de Paterson’da yaşayan Serkan’a göre “Türk televizyonu olduğundan beri daha az video kiralmakta, ama dizileri hala kiralayanlar bulunmakta. Özellikle Kurtlar Vadisi, Aliye ve Avrupa Yakası. Türk televizyonu olanlar da kiralayabiliyor, çünkü dizi saatinde işte oluyorlar”. Brooklyn’de uzun yıllardır video kiralama işiyle uğraşan Kemal (Şekil 23) ise televizyonun yaygın izlenmesinin işlerini etkilese de Türkiye’den gelen göçmenler, Türkiye ile bağlarını sürdürmeyi talep ettikçe mutlaka yaratabilecekleri yeni şeyler olduğuna inanmaktadır.

Diziler esrar gibidir. Biz de onun sayesinde yıllardır para kazanıyoruz. Özellikle Kurtlar Vadisi’ni izlemeyen kalmadı. Bir de spor programları, maçlar ve *showlar* hala kiralanıyor. Televizyon geldiğinden beri haber kaydetmiyoruz. Biz yıllardır Türk toplumuna büyük hizmet verdik. Simdi de yeni şeyler yapmaya çalışıyoruz. Mesela dizilerden resimler kullanarak bilgisayar ‘*screensaver*’ı yapıyoruz.

Şekil 23. Brooklyn’de bir video dükkanı

Ulusaşırı Türk televizyon kanallarını izlemeyen katılımcılar, ABD yayınlarını takip ettiklerini belirtmişlerdir. Ancak, ABD televizyon yayınlarının pek çok katılımcı

tarafından izlenememe nedenlerinin en başında İngilizcenin yeterli olmaması gelmektedir. Ama Meral İngilizce bilmemesinin “yaşamında bir eksikliğe dönüştüğünü” ifade ederken, aslında ABD yayınlarını izlemenin önemli bir adaptasyon stratejisi olabileceğini de vurgulamaktadır.

Türk televizyonu olmasaydı Amerikan kanalını izlerdim. Bahaneyle İngilizce öğrenirdim. Yani bir avantajım da o olurdu aslında. Türk televizyonu olduğu için onu izlemek zorunda kaldım, tercih ettim. Yine de arada bir Amerikan kanallarına da bakıyorum, anlamasam da ne oluyor, ne bitiyor; fikir edinmek, anlamak istiyorum, ama anlayabildiğim kadarıyla. Kızım genelde İngilizce seyrediyor zaten kendi odasında.

Hasan da, Türkiye’den yayınları izleyememelerinin sonucunda eşi Süheyla’nın ABD kanallarını izlediğini ve bunun 12 yıldan sonra ilk defa işe yaradığını belirtmektedir.

Benim karım Amerikan televizyonuna da bakıp anlamaya çalışıyor. Ne yapıyor, ediyor en azından konuyu biliyor. Ona çok büyük faydası oldu. İngilizce de öğrendi. Anlıyor. Alışverişini yapar, *laundry*’sine gider. Parka gider. Tanıdığı Amerikalı da var. Konuşur. Belki detaylara giremez ama.

Çalışma boyunca 30 katılımcının 19’u, gündelik yaşamlarında Türk televizyonunun önemli bir yer tuttuğunu belirtmişlerdir. Özellikle, çalışmayan Meral ve Hatice için televizyon sabah uyandıkları saatten gece yatana kadar hep açık duran, tanıdıkları bir dünya ile bağlarının sürdürülmesine yarayan bir araçtır. Süheyla için ise “Türkiye özlemini giderdiği ve yalnızlığını giderdiği sürece” vazgeçilmezdir.

Öyle ki, katılımcılardan Ömer, uzun yıllar kaçak olarak yaşadığı için Türkiye’ye gidememiş, yasal statüyü elde ettikten sonra gidip gelmeye başlamış ama ancak ulusaşırı Türk televizyonunu izlemeye başladıktan sonra her şey ona daha tanıdık görünmeye başlamıştır: “[Türkiye’ye] gittiğimde hiçbir şey değişik gelmiyor artık. Alışmış oluyorsun zaten direk olarak. Yani televizyon sayesinde tabi. İlk yaşadığım şaşkınlıkları yaşamıyorum artık.” Ulusaşırı televizyon izleme alışkanlığı ve gündelik yaşama yansıyan uzantıları, Ömer’in vurguladığı Türkiye’ye ‘daha tanıdık olma’ olgusundan öteye ontolojik bir duruma da işaret etmektedir. Bu ise, Türkiye’ye aidiyetin ve tözselleştirilen kimliklerin yeniden pekiştirildiği ve yeniden üretildiğini ifadesidir.

4.3.2. Türkiye ya da ABD: Aidiyetlerin Pekiştirilmesi

Yukarıda bağlamsal özellikleri aktarılmaya çalışılan ABD’de yaşayan Türkiye kökenli diasporik topluluk her ne kadar sınırsızlaşmışsalar da, etnik ya da ulusal bir grubun uzantısı olan rasyonel topluluklar olarak değil de, sürekli yeniden inşa edilen ve yeniden icadedilen “hayali topluluk”lar olarak anlaşılmalıdır. Aidiyet ve kimlik konusunda farklı deneyimlerin medya tüketim örüntülerine farklı şekillerde yansımaları başka araştırmalarda da gözlenmiştir (Aksoy ve Robins, 2003; Georgiou, 2006 gibi). Türkçe konuşan izleyicinin televizyon izleme ediminden edindiği keyif ve memnuniyet, onun sıradanlığından, tanıdık ve gündelik olmasından kaynaklanmaktadır. Konu ile ilgili kuramsal boyutların tartışıldığı bölümde, ulusaşırı medya teknolojileri ve diasporik medyanın, diasporik kimliklerin yeniden üretimi ve dönüşümünde önemli unsurlar olduğu ileri sürülmüştü (Tsagarousianou, 2004).

ABD’ye yüksek lisans eğitimini yapmak üzere gelmiş daha sonra da New York’a yerleşmiş, kendisini Türkiyeli bir Yahudi olarak tanımlayan Daryo, farklı diasporik toplulukların iletişim teknolojilerinden benzer etkilenmelerine ilişkin verdiği örnekle, Türkiye’den ABD’ye göç eden topluluğun aidiyetlerini anlamaya yönelik açıklamalar yapmaktadır.

Aslında Paterson’daki Türklerden söz ederken entegre olmamaları açısından Sefaradlarla büyük bir paralellik var. 1492’de Yahudiler Türkiye’ye geldiği zaman da benzeri bir ortamı. Oradaki kendi dinlerini kültürlerini almışlar, İspanya’dan kovulmuşlar, Osmanlı İmparatorluğu burada yerleşebilirsiniz demiş, Yahudileri kabul etmiş. Fakat bunlar rakamsal olarak büyük kitleler oldukları için, kültürel/dinsel bağlılıklarını da korudukları için hep birbirlerine yakın yerlerde yaşamışlar. Yani bir tür getto oluşturmuşlar, ama bunu isteyerek oluşturmuşlar. İlk kimliklerini uzun zaman korumuşlar çünkü dış dünyayla ilişki kurmamışlar. Tüm gereksinimlerini topluluk içinde halletmişler. Yahudilerin de içinde yaşadıkları kültüre entegrasyonu iletişim araçlarının gelişmesiyle başlar, radyonun yaygın kullanımı mesela. Yani başka kültürlerin evin içine girmesiyle birlikte. İkinci değişiklik ise yeni kuşakların topluluğun dışındaki okullara gitmeye başlamasıyla olur. Türk toplumuna entegrasyon böyle oldu. Orijinal Ladino değişmeye başladı. Dolayısıyla burada yaşayan göçmenler de buranın iletişim araçları ve kurumlarıyla etkileşim halinde oldukça daha çok Amerikalılaşıyorlar, Türkiye’den iletişim araçlarını takip etmeye devam ettikleri sürece tam tersine sanki Türkiye’deymiş gibi yaşamaya devam ediyorlar. İletişim araçları sayesinde eski alışkanlıklarının hepsini sürdürebiliyorlar.

Daryo'nun da vurguladığı gibi göç edenler gittikleri ülkelerin kültürlerinden, kurumlarından etkilenmektedirler. Ama aynı şekilde gittikleri yerleri de dönüştürmektedirler. Yoğun göçmen nüfusuyla Paterson, buna örnek oluşturmaktadır. Paterson'daki kahvehanelerin, iş yerlerinin ya da evlerin içindeki medya kullanımları ise o göçmenlerin kimlik pazarlığına girdikleri temel noktalardan biridir. Göçmenler, Türkiye'den televizyon programlarını izlerken, tıpkı Aksoy ve Robins'in (2000) İngiltere'deki göçmenlerde gözlemledikleri gibi kültürel aidiyetlerine ve beraberlerinde getirdikleri kimliklerine kimi zaman sıkıca bağlanırken, kimi zamanda uzaklık koymaktadırlar.

On iki yaşındayken New York'a gelen ve araştırma sırasında bir kamu okulunda lise son sınıfta olan Özlem, dizileri öyküleri hoşuna gittiği için izlemektedir. "Türkiye'de olduğu için, izlerken Türkiye'yi görüyorsun, onların yaşam tarzlarını görüyorsun, kızlar nasıl giyinmiş, erkekler nasıl, nasıl bir ilişkileri var? Burada yaşadığım için merak ediyorum ne olduğunu" sözleriyle Türkiye'ye televizyon aracılığıyla bağlandığını vurgularken, bir taraftan da şu sözleriyle Türkiye'ye koyduğu uzaklığı ifade etmektedir.

Ama bazen bana aşırı geliyor. Mesela dizide kızları görüyorum. Yaptıkları şeyler daha küçük yaşta, kız daha 16-17 yaşında, altında son model araba, saçının yarısı yeşil, yarısı pembe, *pearsingler* falan. Türkiye bana Amerika'dan daha yukarıda geliyor baktığım zaman, kıyafet türleri, ailelerin nelere izin verdikleri yani daha iyi yaşıyorlar gibi geliyor. Sonuçta ben hiçbir yere çıkamam, gezemem.

Katılımcıların pek çoğu için Türkiye'den haberleri izlemek vazgeçilmez bir bağı oluşturmaktadır. Ama aynı zamanda 27 yaşındaki Serdar'ın "bazen o kadar bunaltıcı ki. Özellikle haberler. Şu şunu öldürmüş, bu bunu bıçaklamış, tecavüz, kaza. Sürekli birileri ölüyor. Beni boğuyor" sözleri haberlerin işleniş biçiminin bir uzaklık koymaya neden olduğunun göstergesidir. Benzeri şekilde, kahvehane işleten Fikret de Türk televizyonlarında yayınlanan haberlerden hoşlanmadığını ifade etmektedir:

Haberlerde de, bizim memleketimizde hiç iyi bir şey olmuyor mu? İçimizi karartmaktan başka yaptıkları bir şey yok benim görüşüme göre. Memlekette şu oldu, şu vatandaş bunu yaptı, bu iyilikler oldu, onları da gösterebilirler. Onlar da haber. Amerikan televizyonları öyle yapıyor.

Süheyla ve Meral de Türkiye’den haber almak isteseler de “gördükleri acılar” karşısında ABD’de yaşadıkları için zaman zaman mutlu olduklarını ifade etmektedirler. Ömer, Tevfik, Hüseyin ve Orhan’a göre ise özellikle magazin programlarında gördüklerinin, onların “bildikleri Türkiye” ile hiçbir benzerliği bulunmamaktadır. Tevfik’in “sadece vakit öldürmeye yarıyor” dediği bu tür programlar, Orhan’ın televizyon kanallarında tercih yapmasına neden olmaktadır. 66 yaşındaki Orhan, izlediği yayınları ve bu yayınlar üzerinden Türkiye’ye aidiyetini şu sözlerle ifade etmektedir:

TRT-INT ve Samanyolu’nu izliyorum. Yengen Samanyolu TV sayesinde Ramazan’da hatim indirdi. Öbürleri biraz bozuk. Hem Türkiye öyle bir yer değildir. Öyle her şey açık saçık, dedikodu. Olmaz öyle şey. Ben bilmez miyim vatanımı.

Orhan’ın bu aidiyetini ve kimliğini verili, değişmeyen bir olgu olarak kabul etmesine 24 yaşındaki Derya ise, Paterson’da kapalı ve muhafazakar yaşayan diyasporik topluluğa atıfta bulunarak;

burası Türkiye’ye çok benziyor ama Türkiye hiç değil. Türkiye çok ileride, gelişmiş bir yer. Buraya insanlar 30 sene önce gelmişler. Sadece televizyondan görüyorlar Türkiye’yi, o da son 5-6 senedir. Ama 30 sene öncesindeymiş gibi yaşamaya devam ediyorlar. Oysa Türkiye artık bambaşka bir yer.

sözleriyle meydan okumaktadır. Dolayısıyla, tıpkı ulus-devleti oluşturan topluluğun türdeş olmadığı gibi, diyasporik göçmen topluluğunun da türdeş ya da birörnek olmadığı, kimliklerin ve aidiyetlerin de bu çeşitliliği yansıttığı anlaşılmaktadır.

Uydu üzerinden Türk televizyonlarının yayınlarını sunan DFH şirketi, araştırmanın sürdürüldüğü dönemde ATV ve Kanal D televizyon kanallarının Avrupa yayınlarını izleyicilere sunmaktaydı. Araştırmacı, bir gün Ömer ile birlikte televizyon seyredirken, ATV kanalında Almanya’da bir stüdyoda kaydı yapılan, Mehmet Ali Erbil’in sunduğu bir eğlence programında 25-30 yaşlarında bir Türk’ün Almanca söylediği arabesk şarkıya ve seyircilerin de ona eşlik etmesine rastlamıştır. Ömer, “Bu ne şimdi ya? Arabeskin Almancası mı olurmuş? Hadi oldu diyelim, niye bize bunu izletiyorlar ki?” diyerek tepki gösterip, bunun “kendisine ait” olmadığını açıkça belirterek, televizyonla arasına bir uzaklık koymuştur. Ancak Ömer’in kendisine yakın bulmadığı bu ilginç kültürel alışım, Almanya’da yaşayan olasılıkla üçüncü kuşak bir

göçmenin melez kimliğinin işaretidir. Greve'in (2003, s.13), Anderson'ın ulusları "hayali topluluklar" olarak tanımlamasından yola çıkarak, kültürlerin de son tahlilde hayali/kurgusal birer yapılar olarak algılanması gerektiği savı bu olguyu anlamayı kolaylaştırmaktadır. Almanya'da "hayali Türkiye"nin müziği (Greve, 2003), Almanca arabesk olarak ortaya çıkabilmektedir.

Ömer için ise Türkçe şarkılar ve özellikle halk türküleri ulusal/etnik kimliğinin özünü oluşturmakta ve televizyon izlemekse bu kimliğinin yeniden üretilmesini sağlamaktadır.

Türkü öğrenmek iyi bir şey. Özümüz değil mi türkü? Bana göre Türk Sanat Müziği'nden daha çok özümüz. Herkes sanat müziği dinleyemez. Bir sürü şey lazım çalmak için de. Ama sırf saz. Anadolu, böyle buram buram Anadolu. Başkasını bilmem ama kendim için söylüyorum. Türküler sevilmez mi? Mesela evime Türk televizyonu bağlandıktan sonra, mesela TRT'yi seyrettikçe, vay be bizde ne güzel şeyler varmış, ne türküler varmış dedim.

Müziğin dışında, popüler kültürün merkezinde yer alan kitlesel bir spor olarak futbol izlencesinin 'hayali bir biz' bütünlüğü yaratabilme özelliğinden daha önce söz edilmişti. Meral de ABD'de yaşamaya başladıktan sonra, Türkiye ile "bağlarını daha güçlendirdiğini" düşündüğü televizyon izleme alışkanlıklarına bir yenisini yani futbolu eklemiştir:

Diziler gibi futbol da Türkiye ile bağımı artırıyor, orayla ilişki içinde olduğum hissini veriyor bana. Rahatlıyorum onları görünce. Tribünlerde bayrağı görünce, sanki bizim evin içinde gibi. Bizim insanlarımız evimin içinde gibi geliyor bana. Amerika'da dünyanın bu başındayız ama onları izledikçe ben Türkiye'de gibi hissediyorum kendimi.

Futbol maçlarını seyretmek Meral'in kimliğindeki dönüşümün dışında bir başka önemli "topluluk aidiyeti"ni pekiştirmektedir. Katılımcıların çoğu futbol maçlarını Türkiye ile eş zamanlı seyretmenin kendileri için çok önemli olduğunu ifade etmektedirler. Önceleri, video kaset kiralarak izledikleri maçların hem sonuçlarını önceden bildiği, hem de "Türkiye'yle beraber, oradaymış gibi" izleyemediğinden yakınan Kemal için ulusaşırı televizyonu izleme olanağı olması gündelik yaşamının vazgeçilmez bir etkinliğine dönüşmüştür.

Maçları yalnız değil de, kahvehane ya da restoran gibi kamusal mekanlarda diğer göçmenlerle birlikte izlemek ‘hayali topluluğun’ bir parçası olmanın önemli bir aşamasıdır. Ulusaşırı Türk televizyonunu izlemeyen 32 yaşındaki, bir Amerikan şirketinde üst düzey yöneticilik yapan Emre, “özellikle Galatasaray’ın büyük maçları ile milli maçları izlemeye Dervish’e [New York’ta bir Türk restoranı] gidiyorum. O zaman kendimi hakiki Türk gibi hissediyorum” sözleriyle ‘hayali topluluğun’ bir üyesi olduğunu vurgulamakta, Türkiye’ye aidiyetini yeniden üretmektedir.

Katılımcıların, ulusaşırı Türk televizyonunu izleme nedenleri arasında dil bilmemeleri, Türkiye’ye özelemleri, yalnızlığın giderilmesi gibi etkenlerden bölümün başında söz edilmişti. Ancak, yeni kuşakların Türk kültürünü almaları, anadillerini öğrenmeleri ve “özlerinden kopmamaları” için Türk televizyonunu seyretmeleri, birinci kuşak göçmenlerin aidiyetlerini anlamaya yardımcı olmaktadır. Hasan, bu yaklaşımı şu sözleriyle ifade etmektedir:

Bana göre burada yaşayan, çocukları olan Türk ailelerin, Türk televizyonunu alması lazım evine. Niye? Çünkü Amerikalı gibi İngilizce konuşuyor çocuklar. Anne baba Türk de olsa çocuk görece bir zaman sonra buranın kültürünü aldığı için ister istemez tamamen İngilizce kullanıyor; İngilizce konuşmak onlara daha kolay geliyor. Türkçe televizyonu olduğu zaman, anne baba Türkçe konuştuğu zaman çocukların anadilini öğrenmesi mümkün oluyor.

Ulusaşırı mekanizmaların göçmenlerin hayatına önemli katkılarından biri de geride bıraktıkları evlerine, anavatanlarına ait gündemin yeni evlerinde de gündelik yaşamlarının bir parçası olmasıdır. Türkiye’deki siyasal, toplumsal, ekonomik gelişmeler ya da spor (özellikle futbol) karşılaşmaları, Türkiye’den ABD’ye göç edenlerin de gündeminin birer parçası olabilmektedir. Bunu elbette ki sık telefon görüşmeleri ve medya kullanımı sağlamaktadır. Düzenli olarak ulusaşırı Türk televizyonunu seyreden Ömer, televizyon ile Türkiye’nin gündemini gündelik hayatında nasıl yaşadığını şu ifadelerle aktarmaktadır:

Televizyon taze tutuyor seni olaylara. Mesela televizyon yokken daha çok gazete okuyorduk. Tabii Türkiye ile konuşuyorsun. Çalıştığın ortamdaki insanlar Türk. O geliyor Türkiye ile ilgili bir haber söylüyor. Bu geliyor bir şey söylüyor. Yaşıyorsun. Türkiye’ye giden gelen oluyor. Türkiye’de ekonomi nasıl diye soruyorsun. Türkiye merak ediyorsun. Bir şeyler oluyor mu? Düzeltti mi bu hükümet diye merak ediyorsun. *Ne kadar koparsan kop kopamıyorsun.* Ama şimdi televizyonla Türkiye’yi daha güncel takip ediyorum. Oradaki durumlarla

daha bağılı hissediyorum. Eskiden o kadar değildi. Türkiye’de değişen dönüşen şeyleri de takip edebiliyorsun. Yabancı gelmiyor sana gittiğinde. Öbür türlü daha çok değişmiş gibi geliyordu. Bu sadece televizyonla değil gazeteyle de olan bir şey. Hiç bilmediğin bir yere değil de, hiç gündeminden çıkmamış bir yere gidiyorsun.

Televizyon izleme alışkanlıklarının gündelik yaşama yansıyan bir başka uzantısı ise izlenen dizilerdeki karakterlerin konuşma tarzlarının, ifadelerinin ya da esprilerin sıradan ve kanıksanmış bir şekilde kullanılmasıdır (Georgiou, 2006a, s.79). Araştırma sırasında özellikle Avrupa Yakası isimli dizideki karakterlerin konuşma biçimlerinin genç göçmenler tarafından sıklıkla kullanıldığına tanık olunmuştur. Parkta ya da evde hemen her gün toplanan kadınlar arasında önemli sohbet konularından birisi dizilerdeki gelişmelerdir. Süheyla, artık evinde Türk televizyonu seyredeemediği için bu kadın grubu içindeki konuşulan ‘ortak konulardan’ biri de ortadan kalkmış olmakta ve grubun dışında kaldığından kaygılanmaktadır. Televizyon, özellikle çalışmayan ve İngilizce bilmeyen bu kadın göçmenler için toplumsal yaşamlarının çok önemli bir parçası olabilmektedir. Meral, “5 yıldır Amerika’dayım, Türk televizyonu olmasaydı ben burada duramazdım, sıkılırdım, İngilizce öğrenmediğim için” sözleriyle; Süheyla ise “Türk televizyonu olmaması rahatsız ediyor. Aradığım çok zaman oluyor. Genelde kış aylarında çok arıyorum. Bu binaya taşındığımızda uydu anteni koymamıza izin vermedikleri zaman, ben Türkiye’ye dönmek istedim” ifadesiyle televizyonu yaşamlarının merkezine yerleştirmektedir.

Rıza ise Türk televizyonu izlenmeye başladıktan sonra göçmen topluluğu içinde toplumsallaşmanın, yakın ilişkiler kurmanın azaldığından söz etmektedir.

Televizyondan önce daha sosyaldik. Yemekler yapardık. Birbirimize gidip gelirdik. Akşamları bir araya gelirdik. Artık herkes kendi evinde, televizyon karşısında. Eskiden futbol maçları için kaset kiraladığımızda da hep bir araya gelir öyle izlerdik. Şimdi televizyon bir sürü insanda var. Kahvelerde, lokantalarda da var. Herkes kendi başına izliyor artık.

Rıza’nın sözünü ettiği bu toplumsallaşma biçimi, izleyici araştırmalarının uzun yıllardır üzerinde durduğu televizyonun bireyi dışarıdaki toplumsal yaşamdan soyutladığı, ama aynı zamanda “yemek saatinde haberleri seyretmek” gibi evin içinde yeni alışkanlıkları/ritüelleri yarattığı savıyla örtüşmektedir (Georgiou, 2006a). Göçmenler açısından düşünüldüğünde, bu yaklaşımın ilginç sonuçları ortaya

çıkılmaktadır. Göçmen azınlıkların kendilerini hem atalarına ait anavatan topraklarıyla hem de diğer ülkelerde yaşayan aynı etnik gruptan insanlarla özdeşleştirdikleri *diyasporik bilinç* etrafında toplanmaları ile diyasporik topluluğun oluştuğuna yapılan vurgu (Castles ve Davidson, 2000), ulusaşırı televizyonla birlikte daha çok anavatanla bağlılık ve özdeşlik kurma şeklinde karşıt bir durumu ortaya çıkarmaktadır. Yani Türk televizyonunu izlemeye başlamadan önce bir “birliktelik” ön savıyla hareket eden göçmenler, televizyon izleme alışkanlığı ve ileride açıklanan gazetelerin milliyetçi iletilerinden beslenerek, kendilerini bir arada yaşadıkları topluluğun dinamiklerinden uzaklaştırmakta, “hayali bir Türkiye”de yaşadıkları sanısını güçlendirmektedir.

Bu hayali Türkiye'nin, medyadaki Türk imgelerinin sahiplenilmesi ve göçmenlerin kamusal alandan çok özel alanlarında Türkiye'ye ilişkin simgeleri gündelik yaşamlarının vazgeçilmez unsurları olarak korumaları daha önce sözü edilen “ne orada, ne de burada” olma halinin yeniden üretilmesi anlamına gelmektedir.

Bu özel alanlarda ne tür hem medya kullanımı hem de diğer simgelerin nasıl korunduğuna ilişkin önemli bir örnek, katılımcılardan Ömer ile New York'taki evinde yapılan görüşme sırasında saptanmıştır. Şekil 24'te Ömer'in evinden bir kesit sunulmaktadır.

Şekil 24. Katılımcılardan Ömer'in kendi evinde yapılan görüşme sırasında

Görüşme süresince hiç kapanmayan televizyonda zaman zaman haber kanallarını, zaman zaman Lig TV'yi izleyen Ömer ve İngilizce bilmeyen eşi Hatice için Türk televizyonu vazgeçilmezdir. 2003'ten önce yalnızca ABD yayınlarını izleyen Ömer, bu tarihten itibaren yalnızca Türk yayınlarını izlemeye başlamıştır. Televizyonun konumu, araştırma boyunca gözlenen diğer evlerde olduğu gibi merkezi bir noktadır. Kanepeler ve diğer eşyalar televizyona göre yerleştirilmiştir. 'İstikbal' marka kanepelerin 'kirlenmemesi' amacıyla üzerlerine serilmiş örtüler, Doğu Karadeniz'i hatırlattığı için dekoratif amaçlı kullanılan Trabzon bezi, duvarda asılı iri nazar boncukları, eski İstanbul resimleri, sehpanın üzerindeki dekoratif kemeçe Türkiye'ye ilişkin simgelerden bir kaçıdır. Ayrıca, Ömer'in siyasal görüşünü temsil edebilecek nitelikte, aşırı milliyetçiliğin bir simgesi kurt biblosu da sehpanın üzerinde televizyonun

hemen yanında konumlandırılmıştır. Ömer bütün bu eşyaları ile ilgili şu açıklamayı yapmaktadır:

Bunlar benim kültürüm. Amerika'ya geldiğinde pat diye dönemezsin ki, yani sonuçta sen Türksün. Kültürün var. Nazar boncuğun olur. Şuyun buyun olur. Yani peştamalın olur. Sen kendini ifade edersin yani. Mesela, Karadenizliyim ben. Türküm, nazarımız var, Kuran var... Buraya gelen bir insan peştamalın ne olduğunu bilse, benim Karadenizli olduğumu anlar.

Bütün bu simgelerin arasında en dikkat çekici olanlarından biri ise televizyonun üzerindeki dantel örtüdür. Televizyonu kirlenmeden koruyacak, güzelleştirecek olan bu dantel, aynı zamanda televizyonu evin diğer pek çok eşyasından farklı olarak daha dikkatle korunması gereken bir nesne olarak "kutsal"laştırmaktadır.

Ömer'in eşi Hatice için kutsallaştırılan bir başka nesne ise hiç yanından ayırmadığı ve genellikle elinde tuttuğu anahtarlığıdır. Türkiye şeklinde, kırmızı boyalı, üzerinde ay-yıldız sembolleri olan metal anahtarlığı "elimde tuttuğum sürece kendimi daha güvenli hissediyorum" diyen Hatice için gündelik yaşamına dahil ettiği bu nesne, kendisini 'evde' gibi hissetmesine yardımcı olmaktadır.

Göçmenin kendisini geride bıraktığı 'ev'inde gibi hissetmesini sağlayan ulusaşırı mekanizmanın medya ve özellikle televizyon olduğundan sıklıkla söz edilmişti. New York'ta lisans eğitimini sürdüren 27 yaşındaki Ayşegül, çoğunlukla ABD kanallarını izlese de zaman zaman Türk televizyonuna gereksinim duyduğunu şu sözleriyle ifade etmektedir:

Buraya gelmeden önce "İngilizce rüya görmeye başladığında dili öğrenmişsin demektir, her şey daha kolay olacak o zaman" demişlerdi. Gerçekten de rüyalarımı İngilizce görmeye başladım bir süre sonra. Şimdi Türkçe rüya görmeyi özledim. Bazen gece uyumadan önce Türk televizyonu izlersem rüyalarımı da Türkçe görüyorum.

Şu anda yaşadığı binada izin verilmemesine rağmen, 2000'den 2003 yılı sonuna kadar ulusaşırı Türk televizyonunu izleyen Hasan için ise benzeri bir durum Türkiye'den haberleri izleme pratiğinde gözlenmektedir. O dönemde evi ve iş yeri arasında bir sokak uzaklıkta olan Hasan, her gün saat 16.00'da işini bırakıp, NTV'de Türkiye saati ile 23.00'te yayınlanan günün haberlerini izlemeye evine gitmekteymiş. Hasan bu durumu "Türkiye artık burada gibi hissettik. Hem orada yaşayıp hem burada

yaşıyorsun. Burada çalışıyorsun, yaşıyorsun. Televizyon, gazete burada olduğu için de Türkiye de burada. Haberin var artık” sözleriyle açıklamaktadır. Hasan’ın “hem orada, hem de burada” yaşamaya yaptığı vurgu oldukça büyük önem taşımaktadır.

Araştırmanın yapıldığı dönemde, tıpkı Türkiye’de olduğu gibi, ABD’de yaşayan Türk göçmenler arasında en çok izlenen program ise “Kurtlar Vadisi” isimli dizi idi. “Bu bir mafya dizisidir” sloganı ile yayımlanan dizinin aşırı, sıradan milliyetçiliği körüklediği, şiddete teşvik ettiği yönünde pek çok tartışma hem medyada hem de akademik çalışmalarda yapılmıştır. Anderson’ın milliyetçilik üzerine çalışmasında kullandığı kitle iletişiminin “ulusal bir bütünlük hayali”nin kurgulanması analizinden yola çıkarak, Kurtlar Vadisi gibi milliyetçiliğin merkezinde en kaba biçimiyle yer alan bir popüler kültür ürününün izleyici kitlesini “zaman içerisinde siyasal, dinsel amaçlar için harekete geçirdiği”ni söylemek mümkündür (1991, s.40). Dolayısıyla dizinin ABD’deki “Türk” topluluğu için de önem taşımaktadır. Paterson’da kahvehane işleten Fikret dizinin göçmen topluluğu içinde diğer programlardan farklı bir yeri olduğunu düşünmektedir.

O dizi [Kurtlar Vadisi] burada sinema seyrederek gibi saniyesi saniyesine seyrediliyordu. Buraya herkes sinemada oturur gibi oturuyor. O oynadığı zaman ses çıkmaz. Filmde seyrettiğimize göre mafya almış yürümüş. Her yerin bir mafya babası var. Ama burada onlar geçmez biliyorsun. Burası Amerika. Amerika kanunları başka oluyor.

Futbol maçlarında bile olmadığı kadar heyecanla beklenen diziyi, Türkiye ile eş zamanlı seyretmek de önem taşımaktadır. Başka hiçbir dizi için eş zamanlı izlemek önemsenmezken Kurtlar Vadisi’nde durum farklılaşmaktadır. Cengiz gözlemlerini şöyle aktarmaktadır:

Paterson’da “Kurtlar Vadisi” sürerken hayat duruyordu. Adam işten iznini ona göre ayarlıyordu. Hatırlıyorum, şunu yapalım, şuraya gidelim ya da şu işi bitirelim dediğimde “yok ben diziyi seyredeceğim o saatte” diyordu. Bu gibi durumla çok karşılaştım. Adam o an seyretmek istiyordu. İlk önce duyup diğerine anlatıyordu çünkü. “Şöyle yaptı Polat, adamı şöyle öldürdü”. Türkiye’ye mesajlar çekiliyordu, Türkiye aranıyordu, Kurtlar Vadisi konuşuluyordu burada diziden sonra.

Cengiz’e göre dizi, “yurtdışından da en az Türkiye’deki kadar izleniyor. Burada yaşayan insanları eminim kendi değerlerine değilse de , alışkanlıklarına bağlayan şeyler

sağlıyor. Dolayısıyla buradaki genç kuşakta da etkili” olabilmektedir. Bu etkinin bir örneği katılımcılardan 24 yaşındaki Okan’la konuşurken ortaya çıkmaktadır: “Oğlum doğacak bu hafta. İsmi Alemdar koyacağım. Herkes Kurtlar Vadisi’nin çok etkisinde kaldım diye karşı çıkıyor. Efe Can falan koyuyorlar. Ama oğlum Polat kadar güçlü, cesur olsun. Efe Alemdar koyacağım adını”.

Fikret’in ABD’de doğup büyüyen çocukları ise ‘Kurtlar Vadisi’ gibi dizileri ‘komik’ ve ‘gerçek dışı’ bulmaktadırlar. Dolayısıyla birinci kuşak yaklaşmış, geride bıraktığı evi ile bağlar kurarken, ikinci kuşak aynı olgulara (ya da gösterilere) uzaklık koyabilmektedir. Türkiye’den getirdikleri kitap, gazete, dergi, süs eşyası gibi ürünleri satan ve video kaset kiralayan Serkan’ın ifadesine göre ise Kurtlar Vadisi yeni bir tüketim alışkanlığının da habercisi olabilmektedir.

Türk televizyonu geldiğinden beri artık çok az kaset kiralyoruz. Ama Kurtlar Vadisi gibi diziler hala kiralanıyor. İşten güçten izleyemediyse, kaçırmamak istiyor insanlar. Bir de eskiden hiç kimse dinsel kitaplardan başka kitap almazdı. Artık kitaplara bir talep var ama o talep de genellikle dizilerle belirleniyor. Bu Kurtlar Vadisi’nden sonra millet kitap okumaya başladı. Yine o tip, mafya, derin devlet işlerini anlatan kitapları. Bir de ‘Şu Çılgın Türkler’ burada en çok sattığımız kitap.

Dizinin milliyetçiliği beslemesi ve aidiyetlerini orada görmeleri bazı katılımcıların izleme gerekçelerinin başında yer almaktadır. Örneğin Serdar bunu “Kurtlar Vadisi’ni çok seviyorum. Yani böyle milliyetçi bir yanı var. Öteki milletlere laf sokmalar falan. O yüzden seviyorum. Vatan yani. *As if real* [gerçek gibi]” sözleriyle ifade etmektedir. Dolayısıyla dizi bir kurgu olmaktan çıkıp, vatan diye tanımladığı imgelemin bir resmidir. Kendini siyasal tartışmaların içinde kimi zaman milliyetçi, kimi zamansa “faşist” olarak niteleyen Ömer için ise Kurtlar Vadisi dizisi kendisine ait hissettiği bir kültürel ürün olabilmektedir.

Erkeklik içgüdüğü bu oluyor yani. Kahramanlık mesela. Bir sürü şeyi düzeltiyor. Herkes de ister ya bir şeyleri düzeltmek. Bir şeylere kendine göre yön vermek istersin ya, belki de onu yakalıyorsun orada. Türkiye’de geçmesi hikayenin, Türk politikasıyla ilgili olması falan. Kafa tutuyor düşmanlara. Türkiye’de bazı şeyleri düzeltmek hani yapıyor ya kendine göre. Sen de istiyorsun bir şeylerin düzelmesini. Seni etkiliyor bu. Bir de, hani böyle türküler falan söyleniyor ya, bende özel cazibe oluşturdu. Harbiden ben böyle Kurtlar Vadisi’nden türkü öğrendim, bu türkü de varmış dedim... Özümüz değil mi türkü? Özümüz Türklük değil mi?

Göçmenlerin kendilerini zaman zaman milliyetçi olarak tanımlamalarıyla karşılaşılmaktadır. Ancak “milliyetçilik”ten ne kastettikleri sorulduğunda en kaba, aşırı milliyetçilik anlayışından, muhafazakarlığa ya da vatanseverliğe kadar uzanan geniş bir yelpazede yanıt vermektedirler. Örneğin Hasan, kendi milliyetçilik anlayışını şöyle tanımlamaktadır:

Ben kendimi Atatürk milliyetçisi olarak tanımlarım. Atatürk milliyetçisinde adam demoklattır, sol görüşlüdür. Sadece memleket değil, başka değerlere de değer verir. Öyle gidip sağa sola saplanmaz. Benim yapımda bir insan öyle yerlere saplanmaz. Türk doğduk, Müslüman doğduk. Ben memleketimi severim ama faşist bir adam değilim. Ne kadar gerekiyorsa o kadar severim, aşırıya gitmem.

Alanyazında irdelendiği bölümde de tartışıldığı üzere göçmen topluluklarında, özellikle birinci kuşakta, içe kapanma ve geride bırakılan ‘ev’in abartılı bir biçimini yaratma eğilimi hiç de sıra dışı değildir. Bunun yarattığı muhafazakarlık durumunu Cengiz şu şekilde kelimelere dökmektedir:

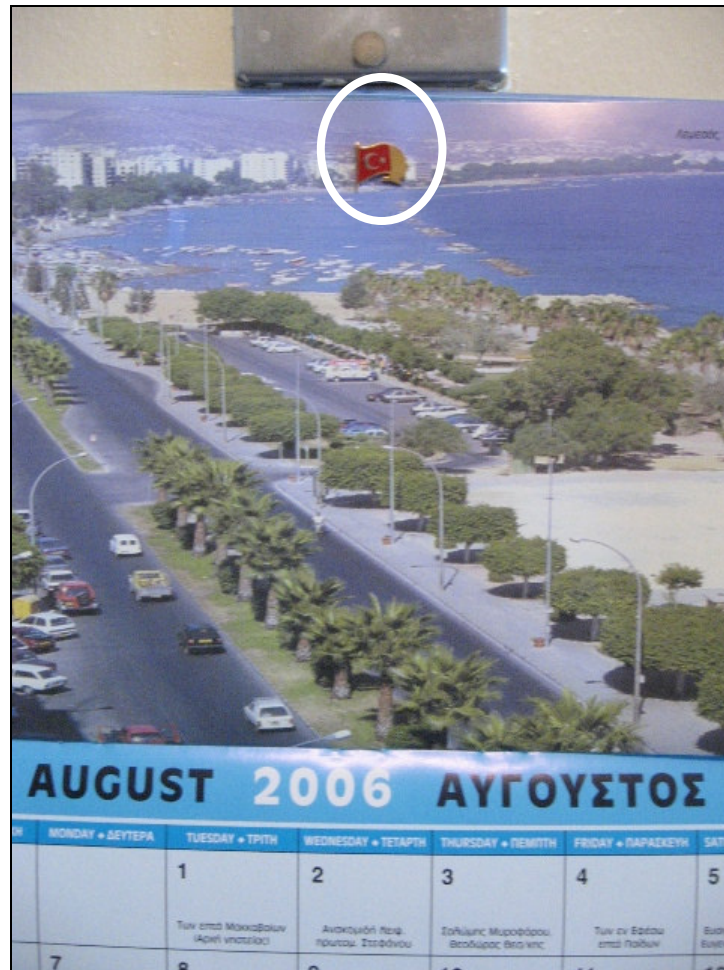
Özellikle göçmen psikolojisini konuşuyoruz madem, yurtdışına çıkan insanlar ben dahil göçmen psikolojisi yine o insanlara hakim oluyor ve milliyetçi oluyor insanlar. Parti bazında konuşmuyorum bunu. Vatanperverlik olarak konuşuyorum. Daha çok vatanperver oluyor, değerlerine daha çok sarılıyorlar.

Vatanseverlik ya da muhafazakarlık arasında gidip gelen “milliyetçilik” anlayışının yanında, bir de etnisite temelli daha vulgar milliyetçilik anlayışı Ömer’in “milliyetçilik benim için mensup olduğum şeyi sevmektir. Mensup olduğum derken Türklüğü kastediyorum. *Hani Türkiye’de yaşıyoruz ya. Seni seveni sevmek gibi. Ama seni sevmeyenden nefret etmek gibi bir şey oluyor bende*” sözlerinde ifadesini bulmaktadır. Ömer’e, 15 yıldır ABD’de yaşadığı ve Türkiye’ye geri dönmek gibi bir planı olmadığı halde, “hani Türkiye’de yaşıyoruz ya” sözüyle ne kastettiği sorulduğunda kendisinin nasıl ve ne zaman “milliyetçi” olduğunu anlatma gereksinimi duymuştur:

Ben ne zaman milliyetçi oldum biliyor musun? Askerde. Mardin Kızıltepe’de yaptım askerliğimi. 1991 Körfez Savaşı sırasında Irak’tan Türkiye’ye geçen peşmergelerin kamplarında jandarmaydım. Orada görevim peşmergelerin olduğu çevreyi korumak... Biz yalnızca sınırdan sorumluyduk onların yaşadığı bölgede. İçeride polis vardı. Fazla samimiyetimiz de yoktu. İçeriye girmek de yasaktı bize. Sadece sınırda. Onlardan dışarıya çıkan olmayacak veya dışarıdan da onlara. Sorumluluğumuz oydu yani. Ben gittiğimde kamplar kurulmuştu,

dağlardan gelişlerini görmedim, yerleşmişlerdi zaten. Sonra bir gün büyük arabalar geldi. NATO ülkelerine ait falan. Fransızlar, İngilizler. Sorduk ne oluyor diye. İnsanlara bakıyorlarmış işte. Sağlıklı, genç erkekleri, kadınları ayırıyorlarmış. Dişlerine falan bakıp hem de, böyle esprisini falan bile yapıyorlardı, at gibi seçiyorlar diye. Mülteci olarak alıp götürcekleri kişilere öyle karar veriyorlardı. İşte ben ondan sonra milliyetçi oldum. Biz sınırlarımızı kimse sağlıklı mı değil mi diye bakmadan herkese açtık o zaman.

Ömer'in televizyon izleme ediminden yola çıkarak anlattığı milliyetçiliğin gündelik yaşama simgesel yansımalarıyla sıklıkla karşılaşmak mümkündür. Örnek olarak Şekil 25'te görülebileceği üzere bir katılımcı, Yunanistanlı bir kasabın verdiği takvimi asmış, ama takvimin üzerindeki Kıbrıs'taki Limassol kenti resmine bir tarafında Türk bayrağı, bir tarafında Atatürk profili olan rozeti yerleştirmiştir. Neden bu rozeti koyduğu sorulunca da "orası bizim değil mi ki?" diye yanıt vermiştir.

Şekil 25. Katılımcılardan birinin evine astığı takvim

Araştırmanın yürütüldüğü bölgelerden biri olan Manhattan'ın Upper East Side mahallesinde sokakta sebze-meyve tezgahı olan bir göçmen ise kamyonunun içine oldukça büyük, siyasetal bir partinin üç hilalli bayrağını asmaktadır (Şekil 26).

Şekil 26. Upper East Side'da sebze-meyve tezgahı olan bir göçmen ve kamyonu

Ulusaşırı Türk televizyonunun ABD'de izlenebilir olmasından sonra nelerin değiştiği katılımcılara sorulduğunda, alınan yanıtlar göçmenlerin ikili aidiyetlerine ve melez kimliklerine dönüşümünün yavaşladığı sonucuna ulaşmaktadır. Yüksek lisansını yapmak üzere ABD'ye gidip, zamanla yerleşen 40 yaşındaki Cem'e göre, "Türk televizyonu geldikten sonra göçmenler iyice içine kapandı. Dinci kanallar da gelince, iyice kapanacak ve Türklük de kalmayacak; daha çok İslami kimliğe dönüşecekler. Okullarla da bunu yapmaya devam ediyorlar. Kendi içinde kapalı bir topluluk ama ikinci kuşak öyle olmayacak. Onlar Amerikalı olacaklar". Cem ulusaşırı televizyonun katkısını olumsuz bulurken, Tevfik tam aksine neden olduğu dönüşümleri oldukça olumlu bulmaktadır.

TRT çok hoşuma gidiyor. Bize, buradaki insanlara çok faydalı. İnsanların orayla [Türkiye ile] bağını koparmamasını istiyorum. Ülkemiz TRT'ye onun için o kadar parayı yatırıyor. Türk televizyonları geldi geleli, toplumdaki değişiklikler tabii birden bire fark edilmez ama, toplumda büyük değişiklikler olacak. Bunu hissediyorum. Bu değişiklikleri de olumlu buluyorum. Buradaki insanların çoğu

İngilizce bilmiyor. Bu insanları tamamen yalnızlığa itmektir. Özellikle onlar için çok iyi oldu bu televizyon. Özellikle ev hanımları için çok iyi oldu. Televizyon hiç kapanmıyor.

Ömer de “Televizyon seyretmeye başladıktan sonra Türkiye’yi daha çok takip ediyorsun. Türkiye’de değişen dönüşen şeyleri de takip edebiliyorsun. Yabancı gelmiyor sana gittiğinde. Bu sadece televizyonla değil gazeteyle de olan bir şey. Hiç gündeminden tamamen çıkmamış bir yer artık Türkiye” sözleriyle anavatanla bağın güçlendiğine vurgu yapmaktadır.

Verilen ifadelerde de görüldüğü gibi, Türkiye’den yayın yapan televizyon kanallarının yaygın olarak seyredilmesi, göçmenlerin ulusal ve etnik kimliklerini yeniden ürettikleri ulusaşırı bir toplumsal alan yaratmaktadır. Dolayısıyla ulusaşırı televizyon göçmenlerin Türkiye ile bağlarının devamlılığını sağlamakta, ‘hayali bir topluluğun’ üyesi oldukları düşüncesini pekiştirmektedir. Bu ‘hayali topluluk’ hem geride bıraktıkları Türkiye hem de ABD’de birlikte yaşadıkları göçmen topluluğudur.

4.3.3. Diyasporik Televizyon Yayınları

Araştırmaya dahil edilen katılımcıların televizyon izleme alışkanlıklarına bakıldığında ya yalnızca ulusaşırı Türk kanallarını ya da yalnızca ABD kanallarını izleme eğilimi ortaya çıkmaktadır. ABD kanallarını izleyenlerin video kaset kiralayarak ya da televizyon bulunan kamusal mekanlarda ulusaşırı yayınları zaman zaman takip ettikleri anlaşılmaktadır.

Bu yayınların dışında televizyona ilişkin üç diyasporik üretimden söz etmekte yarar vardır. Bunlardan araştırmanın yapıldığı dönemde New York, New Jersey ve Connecticut bölgesine haftada bir saat yayın yapan Turkish Hour TV⁶ ile İnternet ve uydu üzerinden yayın yapan Ebru TV, Türkiye ve Türkiye kökenli göçmenler ile ilgili içeriklerine rağmen İngilizce yayın yapmaktadır. Bu bölümde aktarılan üçüncü yapım ise TRT-INT televizyonunda Türkçe yayınlanan “Yeni Ufuklar” programıdır.

---

⁶ Araştırma sırasında üç eyalette izlenebilen Turkish Hour televizyon programı, 31 Mart 2008 tarihinden itibaren Amerika geneli yayınlarına başlamış, 50 eyalette (Alaska ve Hawaii dahil) ve Porto Rico’da Dish Network üzerinden yayın yapan Colours TV’de izlenebilmektedir.

Turkish Hour TV Show

Turkish Hour TV programı 2005 yılında, ABD’de farklı etnik grupların kendilerini temsil edebilmeleri amacıyla kamusal kanalların (*public access channels*) sağladığı olanakları kullanarak küçük bir bütçeyle yayına başlamıştır. Televizyon programının web sitesinde kendilerini nasıl konumlandıklarına ilişkin şu açıklamaya rastlanmaktadır (<http://www.turkishhour.com/Default.aspx>):

Turkish Hour (Türk Saati) televizyon programı Türkiye’yi, Türk Tarihini, Kültürünü, Turizmini, İhracatını ve Türk Mutfağını Amerika’da tanıtmak için yayınlanmaktadır. Program 2005 yılı Mart ayında New York’ta yerel bir kanalda yayınına başlamış, geçen üç yıllık süre içinde çeşitli kanallarda 150 bölümün üzerinde yayınlanmıştır.

Programın yapımcılarından Cem’e göre, yaptıkları işin önem kazanması önce Hürriyet gazetesinde, sonra da ATV’de kendileri ile ilgili yapılan haberlerden sonra olmuştur. Bu haberlerden sonra programa ilgi artınca yayın alanlarını genişletmeye karar veren yapımcılar kaynak arayışları içine girmişlerdir. Cem, Türkiye Cumhuriyeti Turizm Bakanlığı’ndan az da olsa kaynak bulabilme gerekçelerini şöyle açıklamaktadır:

Yayınlanan kanala ödenmesi gereken miktarın bir kısmı T.C. Turizm Bakanlığı’ndan. Kalanına da tulumba.com sahip çıktı. İngilizce yayın yapıyoruz. Hedef kitlemiz Amerikalılardı. Devletin para vermesinin de tek sebebi bu. Tanıtım fonundan yararlanıyoruz. Eğer buradaki Türk göçmenler için bir şeyler yapıyor olsaydık, hiçbir kaynak bulamazdık.

Her ne kadar programın hedef kitlesi “Amerikalılar” olarak belirlense de, Türkiye’den göç edenler de zaman zaman izlemektedirler. Yeni evinde ulusaşırı Türk televizyonuna erişimi olmayan Süheyla için, İngilizce bile olsa “Türkler ve Türkiye’yle ilgili” olduğu için kaçırmadığı bir program olmuştur. Ayrıca televizyon programının web sitesine gelen okur mektuplarında da Türkiye’den göçmenlerin “zevkle” izledikleri bir yayın olduğu görülmektedir. Örneğin, kimliğini ‘Trabzonlu S.Y.’ olarak veren bir izleyici, İngilizce bile olsa Türkiye ilgili bir programın kendisinde yarattığı coşkuyu şöyle ifade etmektedir (<http://www.turkishhour.com/Pages.aspx?ID=3>):

Mükemmel bir olay bu, ben 7 yıldır Florida’da yaşıyorum ve ilk kez Amerika’da televizyon izlerken bu kadar heyecanlandım, gözlerim doldu. Bir de Türkiye-Brezilya maçını dünya kupasında izlerken bu kadar heyecanlanmıştım. Şanlı

bayrağımızı Amerikan TV'lerinde dalgalandırdığınız için size helal olsun. Çok çok çok tebrikler, başarılar.

İzleyici bu sözleriyle yine en temel ulusal simgelerden biri olan “bayrağın dalgalandırılması”ndan duyduğu heyecanı, bir başka ulusal simge olan futbol maçı ile karşılaştırarak, geride bıraktığı ‘vatana’ aidiyetini ifade etmektedir. Yalnızca izleyici değil, yapımcılar da aynı aidiyeti üretimlerinde ve gündelik yaşamlarında sergilemektedirler. Şekil 27’de Turkish Hour TV’nin kameraman ve sunucusu 2006 Türk günü yürüyüşünde çekim sırasında görülmektedir. Sunucunun beline bağladığı ‘kırmızı-beyaz bandana’ ile kendisinin de orada bulunan topluluğun bir parçası olduğunu ifade ederek özdeşim kurmaktadır.

Şekil 27. Turkish Hour TV ekibi çekim sırasında (Türk günü yürüyüşü 2006)

Ebru TV

Uydu üzerinden tüm gün yayın yapan ve İnternet aracılığıyla da çevrimiçi olarak izlenebilen Ebru TV’yi, Samanyolu TV’nin hemen hemen İngilizce sürümü olarak görmek mümkündür. Haberlerin içeriğinde Samanyolu TV’den farklı olarak daha çok ABD’ye ve genel göçmenlik konularına ilişkin yapımların dışında, programların pek

çoğu Samanyolu TV’de yayımlananların İngilizce seslendirilmesi ile sunulmaktadır. Bu tür programların dışında “World in America” gibi, ABD’de yaşayan farklı göçmen topluluklarının yaşamlarını ve anavatanlarıyla ilişkilerinin aktarıldığı yapımları da içermektedir. Dolayısıyla içerdiği programlarda çoğunlukla İslamiyet’e vurgu yapılırken, bir taraftan da ulaşmayı hedeflediği izleyici topluluğuna “kendisine ait” unsurlar da sunmaktadır.

Ebru TV’nin yayın amaçlarını ve kendisini nasıl konumlandığını anlamak için web sitesindeki şu sözlere bakmakta yarar vardır (<http://www.ebru.tv/en/a.392.html>):

Ebru Televizyonu’nun misyonu, her yaşta izleyiciyi, bilim, spor karşılaşmaları, güzel sanatlar ve kültürün her yönüne ilişkin orijinal birinci sınıf programlarla sürekli olarak eğitmek, ilham vermek ve eğlendirmektir. Tüm insanlar arasında anlayışı, kültürlerarası diyalog ve karşılıklı saygı ile beslemeye çalışıyor, böylece buradaki ve dünyanın her tarafındaki komşularımızla barış ve çeşitliliği destekliyoruz.

Ebru TV’de gözlenen bir özellik ise, diğer diasporik televizyon ve gazetelerin aksine ABD’nin büyük ulusal şirketlerinden reklam alıyor olmalarıdır. Diğer tüm diasporik yayınlarda ve ulusaşırı Türk televizyonu ile gazetelerinde bu tür reklamlara rastlanmamakta, Türkiye’den göç edenlerin verdikleri reklamlarla bu yayınlara sürdürülmektedir.

Yeni Ufuklar

Yeni Ufuklar, ulusaşırı yayın yapan ve ABD’de izlenebilen TRT-INT kanalında yayımlanan, yapımı ABD’de Türkiye kökenli göçmenlerin yaşamları üzerine gerçekleştirilen bir programdır. 2005 yılında önce Chicago merkezli yayımlanmaya başlayan program, daha sonra Türkiye’den göç edenlerin New York ve çevresinde daha yoğun olarak yaşamları nedeniyle 2006 yılında New York’tan yayınına devam etmeye başlamıştır. Programın web sitesinde yapımları ile ilgili şunlar yazmaktadır (<http://yeniufuklartv.com/index2.php>):

Yeni Ufuklar Türkiye ve TRT’nin yurtdışına açılan penceresi TRT-INT ve TRT-TÜRK kanallarında yayımlanan, ve Amerika’da yaşayan Türklerin gözü , kulağı, nefesi, kısacası “Amerika Rehberi” olmayı amaçlayan bir programdır... Yeni Ufuklar ekibi olarak, Amerika’da yaşayan Türkleri, dünyanın diğer coğrafyalarında yaşayan Türkler’e anlatmayı ve böylece Türkler’in

birbirlerinden haberdar olmalarını amaçlıyoruz. Çeşitli nedenlerle Amerika'ya gitmiş, kendilerine yaşama alanı olarak Amerika'yı seçmiş, ya da gerek eğitim gerekse turistik nedenlerle Amerika'da geçici de olsa yaşamakta olan bir çok Türk'ü konu alıyor, bu vesileyle eğitimden, sanata, hukuktan, kültürel etkinliklere kadar pek çok farklı konuda, seyircilerimizin sorularına bir yanıt, sorunlarına bir çare, ve heyecanlarına ortak olmaya çalışıyoruz. Türk ve Türk dostu herkesin hikayesine kucak açıyoruz.

Programın muhabir ve sunucularından Cengiz, “Yeni Ufuklar”daki en büyük kaygılarının “öğretici olması” olduğunu vurgulamaktadır. “Yeni Ufuklar”da zaten programın ismi, üstünü açmak Türk insanının burada, ufuktaki görülmeyenleri göstermek onlara” diye ekleyen Cengiz’e göre yapılan haberlerin kapsayıcı ve birleştirici olması gerekmektedir. Yani Türkiye’den göç edenlere bir “topluluk” oldukları hatırlatılmak istenmektedir.

Ulusaşırı Türk televizyonunu izleyen tüm katılımcılar, sürekli olmasa da Yeni Ufuklar’ı seyrettiklerini ifade etmişlerdir. Cengiz ile yapılan görüşme sırasında, Yeni Ufuklar programının ne kadar izlendiği hakkındaki bilgiler de öğrenilmeye çalışılmıştır.

Rakam vermek mümkün değil. TRT-INT *ratinge* girmiyor. Biz şuradan yola çıkıyoruz. Bu çevre olarak, daha çok dolaştığım alan olarak burada çoğunlukla insanların haberi var. Bunu ben bire bir öğrenebiliyorum. “Geçen haftaki program çok hoşumuza gitti, şu konu çok iyiydi, nerden buldunuz o konuyu, biz yıllardır burada yaşıyoruz haberimiz yok” gibi tepkilerle dönüyor insanlar. New Jersey’e festivale gittiğimde, hiç tanımadığım insanlar bana isimle hitap ediyor, merhabalaşıyor.

Burada sıralanan üç yapım siyasal yelpazenin farklı noktalarında konumlanmış olsalar ve aidiyetleri zaman zaman ulusal kimlikle dinsel kimlik arasında gidip gelse de, her üçünün ortak noktası gerek yaptıkları haberler, gerekse kullandıkları imgeler/çekimler açısından “etnisist” bir Türk kimliğine yaptıkları vurgudur. Tıpkı Turkish Hour TV sunucusunun kendini topluluğun bir parçası olarak konumlandırması gibi, 22 Nisan 2006’da gerçekleştirilen “Ermeni Yalanlarına Son Mitingi”nin haberini yapan Doğan Haber Ajansı muhabiri de elinde taşıdığı kırmızı şalı bir süre sonra omzuna alıp gösteri yapanların arasında katılmıştır (Şekil 28).

Şekil 28. “Ermeni Yalanlarına Son Miting”inde DHA muhabiri (22 Nisan 2006)

Yani haberciliğin nesnellik, tarafların her birinden bilgi almak gibi haber yapımın temel ilkeleri ihlal edilmekle kalmamış, aynı zamanda gazetesiyse, televizyonuyla, var olan bir ‘düşman/öteki’ne karşı o ‘hayal edilen bütünün’ bir parçası olma durumu ortaya çıkmıştır. Aynı gösteri sırasında haber yapan Cengiz’in sözleri bu durumu daha da anlaşılır kılmaktadır.

Ben burada ilk defa düzenlenen Ermeni yürüyüşüne de gittim, haber yaptık. Beş bin tane üyesi olan *Young Turks* Derneği’nin ve federasyonun himayesi altında yapılan bir protesto gösterisinde biz gazetecileri çıkarırsanız 60-70 kişi falan vardı herhalde. Bunun içinde konsolosluk görevlileri var, federasyon görevlileri var. Yani halktan ziyade herkes oradaydı. Şöyle bir şey var; burada kaybedilen bir Türk kitlesi var. Umutsuzlaşan mı demek lazım ya da milli değerlerini kaybeden mi? Böyle bir kitle var.

Gazeteciler de böylesi bir konuda haber yaparken resmi söylemin dışına çıkmamakla “milliyetçi” söyleme katkıda bulunmaktadırlar. Bu konuya ayrıntılı olarak, gazetelerin içeriğinin ve söyleminin çözümlendiği bölümde yer verilmektedir.

4.4. Göçmenlerin Ulusaşırı ve Diasporik Gazetelerle Etkileşimi

ABD'ye Türkiye'den göç edenlerin gündelik yaşamlarında televizyon, diğer kitle iletişim araçlarına göre daha baskın bir yer işgal etmektedir. Dünyanın hemen her yerinde olduğu gibi ABD'de de, özellikle yeni bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaygın kullanımıyla günlük gazete tirajlarında 2007 yılında %2.8 düşüş yaşanmaktadır (PEW, 2007). Ancak ne televizyon ne de İnternet, gazete okuma alışkanlığını tamamen ortadan kaldırmıştır. Anderson'ın (1991) analizinde ulus-devletlerin oluşmasında temel kültürel etmen olan gazete 19. yüzyıldaki etkinliğini kaybetmişse de, bugün hala toplulukların imgeleminde önemli rol oynamaktadır. ABD'deki Türkiye kökenli göçmenlerin kendilerini birörnek ve türdeş bir topluluk olarak hayal etmelerinde gazetelerin katkısını anlamaya geçmeden önce, göçmenlerin gazeteleri okuma alışkanlıkları ve gazetelerin kendilerini ABD'de konumlandırmalarına bakmakta yarar bulunmaktadır.

4.4.1. Göçmenlerin Gündelik Yaşamında Gazeteler

Paterson'daki bir kahvehanedeki görüşmeler sırasında, masalarda hiçbir gazeteye rastlanmaması araştırmacının beklentisinin çok dışında olmuştur. Kahvehaneyi işleten Fikret, araştırmacının endişesini anlamış olacak ki şu yanıtı vermiştir: “Gazeteyi biri alıyor, öbürü içini alıyor, öteki bir tarafını, çekişmeler başlıyor. Birbirine sabır diye bir şey yok buradakilerde. Derme çatma halkımız burada. Birbirine sabırla, anlayışla giden kimse yok”.

Gazetelerin okunma oranının gittikçe azaldığı bilinmekle beraber, bir kahvehaneye girmemesi şaşırtıcı olabilmektedir çünkü Türkiye'den gelen göçmenler için uzun yıllar boyunca anavatandan haberleri oldukça geç ABD'ye ulaşan gazetelerden almayı sürdürmüşlerdir. Ulaşımın hızlanması ile bir gün gecikmeli olarak Almanya'dan gelen gazeteler, gündelik yaşama dahil olmuştur. Bugün iletişim teknolojilerinde gelişmeler, Hürriyet'in New York'ta, Zaman'ın New Jersey'de basılmasına olanak tanımaktadır. Paterson'da kahvehaneye Fikret'in gazeteleri sokmama kararına ilişkin sözlerini duyan, 27 yıldır ABD'de yaşayan ve şoförlük yapan Cemal ise bu haber alma sürecini şöyle aktarmaktadır:

Yıllar önce *Kennedy Airport*'a gidip Türk Hava Yolları uçağını karşılayıp milletin elindeki gazeteleri alırdım. Eski, okunmuş gazeteleri alırdık yani. Sonra bazen Türkiye'ye telefon ederdik. Kardeşime özellikle, "gazete gönder, biriktir evladım" derdim, "bir haftalık gazeteyi postaya ver, gönder bize". Bir haftalık gazete bir ay sonra bizim elimize geçirdi. Her bir yaprağı birimizin elinde, ilanlara varana kadar okunurdu. Sonra Hürriyet gazetesi geldi. Milliyet gazetesi geldi, Tercüman geldi. Hürriyet gazetesi önce gün aşırı gelmeye başladı. Almanya basımıyla, Milliyet öyle gün aşırı gelmeye başladı. Tercüman da. Sonra günlük oldu gazeteler. Burada basmaya başladılar, burayla ilgili haberler de koymaya. Şimdi her günün gazetesini okuyabiliyorum ben.

Paterson'da Türkiye'den göç eden en büyük topluluk yaşadığı için, gazete ve dergilerde en çok çeşitliliği görmek orada mümkün olmaktadır. Şekil 29'da bir video dükkanının içindeki raflarda dizili gazeteler ve dergiler görülmektedir.

Şekil 29. Paterson'da bir dükkanda Türkçe gazete ve dergiler

Fotoğrafta görülen dergilerin isimlerini sıralamak, nelerin ABD'ye gündelik, haftalık ya da aylık olarak ulaştığını görmek açısından önemlidir: Kaçak Yayın, Lombak, Leman, Penguen, Bonbon, Hayvan, Sofra, Capital, Elele, Foto, Bilim ve Teknik, Şamdan, Seda, Cosmopolitan, Hülya, Alem. Bu dergilerin tematik çeşitliliği şaşırtıcıdır. Fanatik, Hürriyet, Hafta Sonu ve Milliyet gazetelerinin yanı sıra Penguen gibi mizah dergilerinden, Sofra gibi mutfak kültürü dergilerine kadar pek çok çeşitlilik bir arada bulunmaktadır. Yalnızca Paterson'da değil, özellikle Türkiye kökenli göçmenlerin yoğun yaşadıkları bölgelerde (ki bunlar araştırmanın sürdürüldüğü mahalleleri de kapsamaktadır) özellikle Hürriyet gazetesi başta olmak üzere, Milliyet ve Fanatik gazetelerine de sıklıkla rastlamak mümkündür.

Araştırma boyunca görüşme yapılan 30 katılımcının 22'si düzenli olarak, 8'i ise zaman zaman Hürriyet okuduklarını ifade etmişlerdir. Zaman gazetesine ise abonelik sistemi ile erişilmektedir. Toplam 30 katılımcının 14'ü Zaman'a abonedir. Bunlardan 6'sı gazeteyi yayınlayan grupla kendilerini ilişkilendirmekten çok, Türkiye'den "ciddi haberler" alabilmek için satın aldıklarını belirtmektedirler. Zaman'a abone olmayan katılımcılar ise gazeteyi kahvehane gibi ortamlarda ya da satın alan tanıdıkları aracılığıyla okuduklarını ifade etmektedirler. Diasporik bir üretim olan Forum gazetesi, New York, New Jersey ve Pennsylvania eyaletlerinde ücretsiz olarak dağıtılmakta, dolayısıyla pek çok göçmen tarafından okunmaktadır.

Katılımcıların eğitim düzeyi yükseldikçe gazeteleri satın almak yerine İnternet'ten okuma alışkanlığına sahip oldukları ve ABD gazetelerini de okudukları dikkati ekmektedir. İnternet üzerinden en çok okunan gazeteler ise Hürriyet, Milliyet, Zaman ve Fanatik'tir. Katılımcılar, Türkiye'de yaşarken daha çok gazete okuduklarını, ABD'de çok fazla çalıştıkları için gazete okumak yerine televizyon izlemeyi tercih ettiklerini belirtmektedirler.

Türkiye'den haber almak ve İngilizceyi iyi bilmemek Türkçe gazeteleri okuma nedenlerinin başında yer almaktadır. Süheyla için, evine hem Zaman hem de Hürriyet girmesine rağmen "daha değişik haberleri ve daha renkli olduğu için" Hürriyet, okumayı tercih ettiği gazetedir çünkü Zaman "hep aynı tür haberleri" vermektedir.

Katılımcıların Zaman'a abone olma gerekçelerine bakıldığında, sahibi olduğu grupla ideolojik yakınlık duyanların dışında gerekçeler çeşitlilik göstermektedir. Meral, eşinin bir arkadaşının onları abone yaptığını belirterek, "gene de güzel, ciddi şeyler yazıyorlar. Amerika'da çıktığı için Amerika'dan da haberleri okuyabiliyorum" diye eklemektedir. Hasan'a göre gazeteye kendisinin değil, gazetenin ona ulaşması önem taşımaktadır.

Bir arkadaşımın tavsiyesiyle abone olduk. Aslında İnternet'ten ben bakıyorum da. Zaman gazetesine abone olmak da eşimin fikriydi. Bana her gün gazete gelsin, sen gece geliyorsun, kendine okuyorsun falan dedi. Promosyon için çok güzel, dinimizi anlatan kitaplar falan da veriyorlar. Her gün gazetenin kapıya gelmesi güzel bir şey.

Ömer için ise Zaman'a abonelik gerekçesi sahibi olan grubun etkinliklerinden duyduğu memnuniyettir:

Abone olmamın amacı bu adamlar okullar açıyorlar. Benim de bu hizmete bir katkı olsun diye. Ha tarikatçı mıyım? Öyle bir şey yok. Yapılan şeyler hoşuma gidiyor sadece. Gururumu okşuyor. Türkiye'de insanlara okullarda biliyorsun İngilizce, Almanca bir sürü dil öğretirler. Ne bileyim, bunlar gidiyor dünyanın bir ucuna, Türkiye'yi öğretiyor, Türk kültürünü öğretiyor. Mesela bak bir Amerikan müziğiyle, yemeğiyle, *Coca Cola*'sıyla Amerikan kültürü yerleşiyor Türkiye'ye. Bu adamlar da dünyaya dağılıp Türk kültürünü öğretmeye çalışıyor. Sonuçta ben ne kadar Amerika'da yaşasam da oraya aidim, öyle hissediyorum. Bu yüzden benim kültürümü her yere yaymaları çok hoşuma gidiyor. Afrika'da zenci çocuklar İstiklal Marşı'nı söylüyordu geçen televizyonda. Ne güzel işte.

Kendisini Alevi (ve kamusal ortamların dışında Kürt) olarak tanımlayan Hüseyin için de bu grubun dünyanın pek çok ülkesinde ve ABD'de okullar açması, "grupla ideolojik hiçbir bağı yakınlığı olmasa da" takdir edilmesi gereken bir olgu olmaktadır. Katılımcıların gündelik yaşamda gazetelerle ilişkileri genel olarak ifade edildikten sonra, ABD'de basılan Hürriyet, Zaman ve Forum gazetelerinin kendilerini nasıl konumlandıklarına bakmakta yarar bulunmaktadır.

4.4.2. Ulusaşırı ve Diasporik Gazetelerin Kendilerini ABD'de Konumlandırmaları

ABD'de yayınlanan ve abonelik sistemi ile satışını sürdüren Zaman, New York ve New Jersey eyaletleri başta olmak üzere, Türklerin yoğun olduğu

bölgelere dağıtım şirketi ya da posta aracılığıyla ulaştırılmaktadır. Gazetenin ABD'deki yayın politikası ile ilgili olarak web sitesinden şu bilgilere erişilmektedir (<http://www.zamanus.com/us/sabit.do?sf=hakkimizda>):

Anadolu'dan binlerce kilometre uzakta, okyanusun ötesinde yaşayan Türkler, güne Zaman'la başlıyorlar... Zaman, Amerika'da yaşayan Türklerin sesi. Toplumsal iletişimi sağlıyor. Birinci sayfadan son sayfaya kadar gazetenin tasarımında Amerika'dan haberler, yorumlar ve reklamlar belirleyici oluyor. Türklerin başarı hikayeleri, sivil toplum örgütleri ve şirketlerinin haberleri Zaman sayfalarında geniş bir şekilde yer alıyor. Haftalık Ailem Dergisi her hafta sonu okurlarla buluşuyor. Zaman, Türkçe sayfaların yanında İngilizce sayfaları ile daha geniş kitlelere açılmayı, Türkiye'nin tanıtımına katkıda bulunmayı hedefliyor. Türk ve Amerikan toplumunun kaynaşması için yapıcı yayınlar yapıyor. Sosyal ve kültürel faaliyetlere sponsor olarak destek veriyor.

Zaman gazetesinin ABD baskısı incelendiğinde, yukarıdaki ifadede vurgulandığı üzere, Türkiye'ye ilişkin gündemin yanı sıra içeriğinin önemli bir bölümünde ABD'deki Türk ve diğer göçmenlere ilişkin haberlerin yer aldığı gözlenmektedir. Yirmi dört sayfa yayınlanan gazetenin 4 sayfası İngilizce haberler ve yazılardan oluşmaktadır. Böylelikle Zaman, Türkçe konuşmayan okura da ulaşabilmeyi hedeflemektedir.

Katılımcılardan Ömer, hem Zaman hem de Hürriyet gazetesini gündelik olarak okumakta ve Zaman'da Türk göçmenlere ilişkin haberlerin daha fazla olduğunu, dolayısıyla yerel içeriğinin önem taşıdığını ifade etmektedir.

Mesela Zaman'ın haberleri. Tamam Türkiye'den haberler var. Ama buradan da haberler var. Amerika'dan da haber almak güzel bir şey. Amerika'daki Türklerin neler yaptığı gibi. Hürriyet'teki gibi sadece "şu adam böyle büyük işler yapmış" falan gibi de değil. Mesela geçenlerde haberde bir üniversite yardım yapıyormuş, Amerika'da okuyanlar için. Beni ilgilendirmedeği için es geçmiş olabilirim. Ama bir üniversiteli öğrenci okuduğu zaman ona faydalı olabilir. Bursla ilgili bir şeyler diyordu orada. Amerika'da böyle burslar veriyor devlet öğrencilere diyor. Normal bir üniversite öğrencisinin eline geçse faydası olur.

Gazetenin ABD'de kendini konumlandırmasına ilişkin bir gözlem de 2006 yılındaki Türk günü yürüyüşüne katılımı ile ilgili yapılabilir. Zaman gazetesi, geçit törenine "Gerçekler Zaman'la Anlaşılır" sloganını taşıyan, üzerinde pek çok kişinin bulunduğu bir arabayla katılmıştır (Şekil 23).

Şekil 30. Zaman gazetesinin geçit töreni arabası (Türk günü yürüyüşü 2006)

Özellikle dikkat çekici olan ise Türk bayraklarının yanında çok sayıda Amerikan bayrağının da yer alması, arabada kullanılan renklerin Amerikan bayrağının renklerinden oluşmasıdır (Şekil 30). Bu görüntü, Şekil 31’de aktarılan Hürriyet gazetesinin geçit arabasıyla karşılaştırıldığında, Zaman gazetesinin “Türk-Amerikan” tireli kimliğini taşıma yönündeki çabası açık olarak gözlenebilmektedir.

Zaman gazetesinin web sitesinde (<http://www.zamanus.com>), gazetenin içeriğindeki tüm haberler yer alırken, “ABD’de Kasım 2008’de gerçekleştirilecek başkanlık seçimi”ne ilişkin ayrı bir sayfa açılarak ilgili haberler orada sunulmaktadır. İnternet sitesinde rastlanan bir başka önemli başlık ise “ABD Vatandaşlık Testi Soruları”dır. ABD’de yasal göçmenlik hakkını elde eden herkes, göçmenliklerinin 5. yılının sonunda vatandaşlığa başvurma hakkına sahiptir. Vatandaşlığa geçmek için ise bir dizi belgeyi sunulmasının yanında, sözlü bir sınav yapılmakta, bu sınavda çıkabilecek sorular ise bir havuzda toplanmaktadır. Zaman gazetesi de bu havuz sorularını okuyucularına İnternet sitesi üzerinden ulaştırmakta, böylelikle göçmenlerin vatandaşlığa geçişlerine yönelik bir hizmet sunmaktadır.

Hürriyet gazetesi ise 1980'lerin başında New York'ta açtığı temsilciliği ve uzun yıllar Avrupa baskısını bir gün gecikmeli olarak ABD'ye getirdikten sonra, 2004 yılından itibaren New York'ta gazetenin günlük 'Amerika' baskısını yapmaktadır. Gazetenin içeriğini Zaman'dan farklı olarak büyük oranda Türkiye baskısındaki haberler oluşturmaktadır. Gazetenin New York temsilcisi Doğan Uluç (18 Ağustos 2006 tarihli görüşme), Hürriyet'in ABD baskısı ile ilgili şu bilgileri vermektedir:

Biz 25 yıl önce "Amerika'daki Türk'ün gözü, kulağı, sesi" diye bir sloganla ortaya atıldık. Hürriyet'in Amerika bürosu olarak sağda solda muhabirlerimizle Amerika'daki Türklerin yaşamlarını, öykülerini, kimliklerini nerden gelip nereye gittiklerini, niye geldiklerini, yaptıklarını bir taraftan yazarken ..., öte yandan da Türkiye'de ne olup bitiyor, Türkiye dışında Amerika haricindeki Türkler nerede, ne yapıyorlar, bu malzemeyi de bir araya getiren bir gazete [hedefledik]. Hala da öyle. Amerika'daki Hürriyet, Amerika baskısı. Bunun önemli tarafı sadece bir Amerika'daki Türkler ile Amerikalı toplumun arasında bir haberleşme köprüsü kurmakla kalmayıp, *bu köprüyü okyanus aşırı anavatanla bağlamış olduk*. Burada Amerika'nın herhangi bir kesiminin gençleri Türk Hürriyet gazetesini okuduğu zaman gerek bu memleketteki yurttaşlar hakkında bilgi alıyor, gerekse Türkiye'deki siyasi olsun, sosyal olsun, ekonomik olsun, magazineller olsun, sanat olsun bu alanlarda ne olup bittiğini öğrenmiş oluyor.

Uluç, Avrupa baskısının ancak bir gün gecikmeli ulaşması sonucunda okurların özellikle ulusaşırı Türk televizyonunu izlemeye başladıktan sonra satın almaması nedeniyle, ABD'de baskı yapmaya karar verdiklerini ifade etmektedir. Ayrıca iletişim teknolojisindeki gelişmelerin günlük baskıyı her yerde yapabilmeyi kolaylaştırmış olması bu kararın alınmasında etkili olmuştur.

Hürriyet gazetesi, Zaman'dan farklı olarak, ilan sayfaları hariç İstanbul'daki merkezde hazırlanmaktadır. Yani birinci sayfada ya da diğer sayfalarda hangi haberlerin yer alacağına ya da boyutlarının değişimine İstanbul'daki yazı işleri merkezi karar vermektedir. Doğan Uluç'a göre, gazetenin "yayın çizgisi ve politikası bellidir, dolayısıyla ABD baskısında da bu politikayı görmek mümkündür".

Zaman gazetesinin ABD'ye, dış politikalarına ve özellikle göçmen politikaları ile diğer göçmen topluluklarına haberlerinde sıklıkla yer vermesi Hürriyet gazetesinde pek sık gözlenmeyen bir durumdur. Hürriyet'te bu tür haberlerin yer alması bir sonraki alt bölümde ayrıntılı incelendiği üzere, ancak Türkiye ve Türklerle doğrudan ilişkili politikalar ya da etkinlikler düzenlendiği zaman mümkün olmaktadır. Ayrıca Zaman'ın

Türkçe konuşmayan okura da ulaşabilmek için eklediği İngilizce sayfalara Hürriyet'te rastlanmamaktadır. Dolayısıyla Hürriyet'in okur kitlesini yalnızca Türkiye'den göç eden topluluk olarak belirlediği açıkça gözlenmektedir.

Hürriyet gazetesi de tıpkı Zaman gibi, birliktelik ve bütünlük imgelemine yaratıldığı Türk günü yürüyüşüne katılarak, topluluğun bir parçası olduğunu göstermektedir. Uluç bu katılımın bir gereksinim olduğunu “Biz toplumun bir parçasıyız. Hürriyet, bunun [logonun] altında var, Amerika'daki Türk'ün gözü kulağı sesi diyor, bu gözün kulağın sesin de en önemli Türk etkinliğinde ön planda olması lazım” sözleriyle vurgulamaktadır. Şekil 31'de 2006 yılı Türk günü yürüyüşünde Hürriyet'in geçit arabası görülmektedir.

Şekil 31. Hürriyet gazetesinin geçit töreni arabası (Türk günü yürüyüşü 2006)

“Hergün New York'ta” ve “25 yıldır Amerika'da” sloganlarıyla geçişini yapan Hürriyet, ABD bayrağının bulunmaması ve yalnızca canlı müzik yapan, kırmızı ve beyaz renkli giysiler içindeki üç kişinin varlığı Zaman'ın geçit arabasından önemli bir farklılık göstermektedir. Bu fark, iki gazetenin kendisini ABD'de konumlandırma çizgisini açıklar niteliktedir. Zaman gazetesi Hürriyet'e göre kendisini yalnızca “Türk” değil, “Türk-Amerikan” olarak tanımlayan okur kitlesine ulaşmayı hedeflemektedir. Hatta, kendisini böylesi bir kimliğin uzantısı olarak ifade etmektedir.

Uluç, ABD'deki okurlarının beklentilerinin Türkiye'den ve ABD'deki diğer Türklerden haber almak olduğunu, dolayısıyla gazetenin web sitesinde (<http://www.hurriyetusa.com>) bu gereksinimlere yanıt verebilecek nitelikte unsurların da bulunduğunu belirtmektedir.

İnternet sayfasını ise, gazetenin basılı halinden farklı olarak tamamen biz yapıyoruz. Türkler ne yapıyor, ne ediyor, kimdir, başarıları nedir, iyi kötü olaylara karışması, nasıl karışmıştır haberleri var orada. Haber sunmanın yanında, başka yani buradaki Türk toplumunu birbirine bağlayacak, Türk restoranlarından doktorlara kadar ihtiyaçlarını giderecek ya da ABD'deki Türk etkinliklerinin duyurulması gibi başka işlevlere de yarayan bir internet sitesi sunuyoruz.

Hürriyet'i düzenli olarak okumasına rağmen yerel haberlere ilişkin içeriğini eksik bulan katılımcılardan Hüseyin'e göre, bunun düzeltilmesi zaman alabilecektir: "Şu an azız burada, çok değiliz ama biraz daha büyüsek her halde Hürriyet daha iyi bir şeyler verecek tahmin ediyorum. Zamanla kendini ayarlayacaktır, daha iyi iletişim kuracaktır insanlarla... Şu anda beklenen seviyede değil".

Zaman ve Hürriyet gazetelerinin söz edilen özelliklerinden yola çıkarak kendilerini ABD'de konumlandırma biçimlerinde temel bir farklılık ortaya çıkmaktadır. Zaman, melez bir "Türk-Amerikan" kimliğinin inşasına, Hürriyet ise Amerika'daki etnik "Türk" kimliğinin korunması ve yeniden üretilmesine katkı yapmaktadır. Ancak her iki gazetenin başlangıç noktalarının kendilerini tanımlamakta kullandıkları benzer ifadelerde de görüldüğü gibi, Türkiye ile Türkiye'den göç edenler arasında bir bağ kurmak ve bu bağı güçlendirmek şeklinde benzerlik taşıması önemlidir. Zaman, bu durumu "Anadolu'dan binlerce kilometre uzakta, okyanusun ötesinde yaşayan Türkler, güne Zaman'la başlıyorlar", Hürriyet ise "Amerika'daki Türkleri, ...okyanus aşırı anavatanla bağlamış olduk" ifadeleriyle vurgulamaktadır.

ABD'de baskıları yapılan uluslararası gazetelerin dışında, iki haftada bir yayınlanan diyasporik bir üretim olan Forum gazetesi, New York, New Jersey ve Pennsylvania eyaletlerinde ücretsiz olarak dağıtılmakta ya da abonelik sistemi ile satılmaktadır. 2003 yılında bir "Türk-Amerikan" gazetesi olarak yayına başlayan Forum, çoğunlukla ABD'de yaşayan Türk göçmenlere ilişkin yerel haberleri ve onları ilgilendiren etkinliklerin duyurularını içeren bir "topluluk" (*community*) gazetesi niteliğindedir.

Türkiye’den göç edenlerin yoğun olarak yaşadığı New York, New Jersey, Pennsylvania, Florida ve Connecticut eyaletlerinde Hürriyet gazetesi dağıtım ağı içinde dağıtım yapılmakta ya da abonelere posta yolu ile ulaştırılmaktadır. Forum isminin hem İngilizce hem de Türkçe’de aynı anlamı taşıması ve bir kamusal alan metaforu olarak kullanılması, gazetenin ABD’de meşruluğu açısından önemlidir.

Forum gazetesinin sorumlularından Tevfik, gazetenin “topluluk” işlevini şu sözleriyle ifade etmektedir:

Ben kaynakçıyım burada. Toplumun farklı bölgelerde yaşayan kesitlerini birleştirmeye çalışıyorum. Enformasyon olarak birbirlerine bağlılar. Türkiye’de, mesela belki Eskişehir’de yaşayan bir adamın Ankara’da yaşayan adamın başına gelenle bir ilişkisi olmaz çünkü o, suyun içinde yaşayan balıklar misali diğerlerini merak etmez. Ama balığın biri suyun yüzeyindeyse, içerideki onu merak eder, yarın bir gün benim halim ne olacak diye. Aynı mesele. Buradaki [Paterson-Clifton] insan için, Long Island’daki herhangi bir Türk’ün başına gelebilecek bir olay onu etkiler çünkü yarın bir gün bir araya geleceksiniz. Bir de azınlık psikolojisi vardır. Biz azınlığız. Bu ancak yaşamakla anlaşılır. Azınlık olduğumuz için birbirimiz bizi çok ilgilendirir. Bilmek güç verir. Ben Long Island’da da varım, Pennsylvania’da da varım derse insan, o zaman kendini güçlü hisseder. O bakımdan bu gazete kaynak vazifesini görüyor. Herkes Forum’u tanıyor.

“Kaynak” ve “kaynakçılık” metaforu ile Anderson’ın (1991) kavramsallaştırdığı ‘hayali topluluğun’ oluşabilmesi için gereken bağların imgelemi açıkça ifade edilmektedir. Alanyazında sunulan diğer örneklerde olduğu gibi burada da diasporik medya, göç edilen ülkede dışlanmaya karşı koruyucu bir zırh oluşturmaktadır. Amaçlarının, göçmenlerin “Türk kültürünü unutmamalarını” sağlamak olduğunu söyleyen Tevfik’e göre, Forum’da politik haberlere çok fazla yer verilmemektedir. On bin dolayında tirajı olan gazetenin her sayısında Türkiye’nin farklı bir kenti ya da ilçesi tanıtılmakta, şiir, öykü gibi edebi metinler sunulmakta, sağlık haberleri önemli bir yer tutmaktadır. Reklam geliriyle çıkarılan gazetenin, reklam verenlerinin hemen tamamını ise yine Türkiye’den göç edenler oluşturmaktadır. Tabloid boyutta yayınlanan gazetenin içeriği ile ilgili Tevfik şu açıklamayı yapmaktadır:

Bizim derdimiz biraz da ilkokul mezununun okuyabileceği bir gazete çıkarmak. Mühendis, doktor zaten gazete okur. Onlar toplumun zaten ... ötesindedir. Ben toplumun çoğunluğuna hitap etmek istiyorum. Onun için de basit olacaksınız.

Bazen çok tenkit aldığım oldu basitliği nedeniyle. Ama maksat bunu okutmaksa çoğunluğa, böyle olmak zorunda çünkü topluluğun düzeyi bu.

Gazete çalışanlarından Cengiz de, Forum'un kalitesi ile ilgili zaman zaman eleştiriler aldıklarını, ama bu eleştirileri kapsayacak bir gazete yayıncılığı yapılırsa okur kitlesinin kaybedilebileceğini şöyle açıklamaktadır:

Forum daha kaliteli bir gazete olarak çıkabilir. Özellikle o formatta tutulmazsa, insanlar kendilerinden uzak görüyorlar bu sefer. "Aaa, Forum resmi gazete gibi" diyorlar. Resim, biraz daha büyük resim, tabloid boy, belli zaten. Kesinlikle o insanların ihtiyacı var. O insanlar okusun. Evine götürsün, kendi okumazsa çocuğu Türkçe bir şeyler görsün orada. Böyle bir kaygı var.

Araştırma boyunca görüşme yapılan katılımcılara hangi gazeteleri okudukları sorulduğunda hiçbiri Forum gazetesini, bu soruya yanıt olarak vermemiştir. Ancak, ayrıca Forum'u okuyup okumadıkları sorulduğunda 18 katılımcı okuduklarını ifade etmişlerdir. Forum'un düzenli okunan gazeteler arasında görülmemesinin en önemli nedeni ücretsiz erişilmesidir. New York kentinde, araştırma yapılan bölgelerde gazetenin dolaşımı, New Jersey eyaletindeki Paterson ve Clifton kentlerine göre daha azdır. Ancak özellikle Paterson'daki tüm kamusal mekanlarda Forum bulunmakta, evlere girmese de bu alanlarda okunmaktadır.

Gerek ulusaşırı gazeteler olan Hürriyet ve Zaman'ın, gerekse diasporik gazete Forum'un, ontolojik olarak "Türkler arasında ve Türkiye ile bağları" kurmak ve yeniden üretmek amacı taşıdıkları açıkça görülmektedir. Elbette ki yayınladıkları haberlerin içeriği, söylemi ve niteliği böylesi bir duruşun yansıması olmaktadır. Dolayısıyla, katılımcıların ifadelerinde sıklıkla ima edilen türdeş bir "hayali topluluk" düşüncesini, bu haberler pekiştirmekte ve milliyetçiliğin yeniden üretilmesine katkıda bulunmaktadır.

4.4.3. Ulusaşırı Gazetelerin Milliyetçiliğe Katkıları

Ulusaşırı milliyetçilik, ulusal kimliklerin 'katılım' yoluyla pekiştirilmesiyle yeniden üretilmektedir. Ayrıca göçe özgü parçalanma, göçmenlerin dinsel, ulusal ve etnik aidiyetlerini su yüzüne çıkarıp bunlar etrafında örgütlenmelerini sağlamaktadır (Kastoryano, 2000). ABD'de yaşayan göçmenler, anavatanlarındaki politik süreçlere oy vererek, partilere üye olarak, finansal yardım sağlayarak, lobicilik

yapıp, gösteriler düzenleyerek ve anavatani medya aracılığıyla takip ederek ulusşırı milliyetçiliği yeniden üretmektedirler. Ulusşırı milliyetçilik, ulusşırı medyadan gelen iletilerle de beslenerek, göçmenlerin anavatana ilişkin ulusal aidiyetlerini yeniden kurgulamalarını ve kendilerini türdeş bir bütünün parçalarıymış gibi hissetmelerini sağlamaktadır. Zaman ve Hürriyet gazetelerinin ABD baskılarının birinci sayfalarında yer alan kimi haberler de ulusşırı milliyetçiliğin yeniden üretilmesine katkıda bulunmaktadır. Bu katkının ortaya çıkarılabilmesi için, milliyetçiliği ve ulusal kimliği yeniden üreten söylemler başta olmak üzere egemen söylemlerin nasıl dolayımlandığı ve seçilen haberlerin söylemine nasıl yansıdığı çözümlenmektedir.

Araştırmaya yalnızca birinci sayfalar dahil edildiği için, haberin tüm metni değil (tüm metin çoğu durumda içindeki sayfalarda yer almaktadır), başlığı, alt başlığı, spotu, haber giriş metni ve desteklendiği görsel malzemeleri çözümlenmiştir. Dolayısıyla haber metninin detaylı bir semiyotik çözümlenmesi değil, makro düzeyde şematik ve tematik biçimi ile başlık ve spot gibi metinlerdeki dilin çözümlenmesi yapılmaktadır. Metnin tematik ve söz dizimsel özellikleri, “ideoloji”, “egemenlik”, “eşitsizlik”, “ayrımcılık” ya da “iktidar” ima ve uzantılarını içermektedir (van Dijk, 2003). Görsel malzemeler de metnin aktardığı söyleme katkı yapmakta ya da manipüle edebilmektedir. Bu nedenle ilgili haberlerin fotoğrafları da makro çözümlenmenin bir parçasını oluşturmaktadır.

Zaman ve Hürriyet gazetelerinin, İstanbul baskılarıyla ABD baskılarının karşılaştırıldığı bu çalışmada, Mart-Ağustos 2006 tarihleri arasındaki gazetelerin birinci sayfaları incelenmektedir. Bu doğrultuda gazetelerinin İstanbul baskılarında olmayıp, ABD baskılarında yer alan haberler ile her iki baskıda olsa bile ABD baskısında boyutları, metni değiştirilerek ya da görsel malzeme eklenerek sunulan 157’si Hürriyet’te, 402’si Zaman’da olmak üzere toplam 559 haber belirlenmiştir. Söz konusu haberler dört başlık altında toplanabilir:

1. ABD ile ilgili (özellikle dış politikası) haberler
2. Genel olarak farklı etnik gruplardan göçmenlere ilişkin, göç politikaları ve yasal düzenlemeler ile ilgili haberler

3. ABD'ye ya da Avrupa'ya Türkiye'den göç edenler ile ilgili haberler
4. Türkiye'deki gelişmeler ve “öteki”leştirilmiş topluluklar ile ilgili haberler

Bunlar arasında, birinci ve ikinci grupta yer alan 423 haberde genel bilgi vermeyi amaçlayan çoğunlukla nesnel bir dil kullanılmaktadır. İçerikleri göçmenleri ilgilendirmekle birlikte, çoğunlukla haber ajanslarından alınan ABD ile ilgili haberlerdir. Dolayısıyla çözümleme kümesini oluşturan 3. ve 4. başlıktaki haberlerin sayısı 136'dır (Hürriyet'ten 73, Zaman'dan 63 haber).

Bu haberler, eleştirel söylem çözümlemesi yapılabilmesi için dört analitik kategoride (van Dijk, 1993) değerlendirilmektedir: 1) *Konular ve alt konular* (habere konu olan şeyin ana olay olması ya da tartışmanın özneleri olarak ele alınması); 2) *kullanılan dil*; 3) *fotoğraf, şekil gibi görsel malzemelerin kullanımı*; 4) *haberlin boyutunun, başlığının ya da birinci sayfada hiyerarşik konumunun değiştirilmesi* (İstanbul baskısında sayfanın sonunda bir sütuna yerleştirilen haberin, ABD baskısında manşete/sürmanşete taşınması gibi). Bu değerlendirme sonucunda, manşet, başlık ve spotlarda bir grup insanın etkinliklerinin geniş bir nüfusa genellenmesi ve dolayısıyla bir kalıp yargı ile ifade edilmesi; etnik “Türk” kimliğinin yüceltilerek ve sıklıkla olumlu atıflarla kullanılırken ortak bir “biz” imgeleminin yaratılması; “biz”i oluşturanın yalnızca etnik kimlik değil aynı zamanda dinsel kimlik olarak İslamiyet'in övülmesi ya da eleştirenlerin düşmanlaştırılması; bu “biz”e karşı, hemen her seferinde olumsuz kavramlarla ifade edilen “öteki”lerin, düşmanların yaratılması; bu “öteki”lerin özellikle suç ve düşmanlık besleme gibi haberlerde kullanılması ortaya çıkmaktadır.

Gazetelerin birinci sayfalarında, İstanbul baskılarında olmayıp ABD baskılarında yer alan, Türk kimliğinin yüceltilmesine ve kutsanmasına olanak veren bir Türk milliyetçiliği söylemini barındıran 35 habere rastlanmıştır. “Türk” olmayı özsel bir güç ve başarı göstergesi olarak ifade eden bu haberlere örnek olabilecek başlıklar arasında şunlar sıralanabilir (Çizelge 8):

Çizelge 8. “Türk”lüğü yücelten haberler

Haberin Başlığı	Gazete	Tarih
İstan-BULLS fırtınası esiyor	Hürriyet	31 Mart 2006
Tıp dünyası bu Türk’ü konuşuyor	Hürriyet	2 Nisan 2006
NBA yıldızımızdan otistiklere destek	Hürriyet	5 Nisan 2006
İsveç bu Türk kızını dinliyor	Hürriyet	9 Nisan 2006
Ring’de Türk fırtınası	Hürriyet	10 Nisan 2006
New York’ta Türk kültürü çıkartması	Hürriyet	13 Nisan 2006
İhtiyar Türk delikanlı ABD’de barışa koştı	Hürriyet	19 Nisan 2006
Türk belgeselciye New York’ta büyük ödül	Hürriyet	8 Mayıs 2006
Çılgın sihirbaza Türk doktoru taktik verecek	Hürriyet	3 Mayıs 2006
New York’ta Türk rüzgarı	Hürriyet	4 Mayıs 2006
New York’ta Türk polisine ödül	Hürriyet	5 Mayıs 2006
Yalnız Amerikalı’ya arkadaş bulan Türk	Hürriyet	18 Mayıs 2006
Anadolu Ateşi New York’u yaktı	Hürriyet	21 Mayıs 2006
Fotoğraf gurmesi Türk	Hürriyet	24 Mayıs 2006
Türk kızının büyük başarısı	Hürriyet	8 Haziran 2006
Amerikan Kongresi’ne Türk aday	Hürriyet	12 Temmuz 2006
İpek’e Bush’tan takdirname	Hürriyet	14 Temmuz 2006
Türk Einstein’dan devrim gibi buluş	Hürriyet	14 Temmuz 2006
Çocukları üç Türk kurtardı	Hürriyet	31 Temmuz 2006
Türk mutfağının temsilcileri	Hürriyet	12 Ağustos 2006
‘Mardin, ABD’nin en başarılı yapımcılarından’	Zaman	29 Haziran 2006
Türk kızı bilim olimpiyatlarına damgasını vurdu	Zaman	26 Temmuz 2006

Yukarıdaki başlıklar, “Türk fırtınası”, “Türk rüzgarı”, “Türk çıkartması” ve “Türk’ün başarısı” gibi sözcüksel tercihleri içermekte, böylelikle Türk kelimesi yalnızca bir sıfat olmaktan çıkarak, tözsel bir kimliğin yüceltildiği, milliyetçiliğin göstergelerine dönüşmektedir. Bu başlıklar arasında 3 haberde gözlenen “Türk kızı” sıfatı, aynı zamanda toplumsal cinsiyetin eşitsiz vurgusunun bir sonucudur.

Özcü “Türk” kimliğine yapılan vurgu, yalnızca sözcüksel ifadelerle değil aynı zamanda her iki baskıda da yer alan haberler içinde, ABD baskısında değiştirilerek sunulabilmektedir. Örneğin, müzik yapımcısı Arif Mardin’in ölümüne ilişkin “ABD’nin başarılı Türk’ünü kaybettik” (Hürriyet, 27 Haziran 2006) haberi ABD baskısında sürmanşete çıkarılmaktadır. Yine aynı konuyla ilgili “Arif Mardin için müze yolda”

(Hürriyet, 11 Temmuz 2006) haberi, ABD baskısında yeri değiştirilmese de büyütülmekte ve fotoğraf eklenerek sunulmaktadır. Fotoğrafta Arif Mardin, dünyanın prestijli ödülllerinden Grammy ödülünü müzisyen Norah Jones ile birlikte alırken görülmektedir. Böylelikle, Mardin'in başarısı, popüler kültürün bir ismi ile yan yana görüntülenerek bir kez daha onaylanmaktadır.

“Türk” sıfatı, ABD baskılarında yer alan ‘büyük başarılarla ulaşan’ göçmenler için kullanılmakta, sözdizimsel seçimlerde ise başarının kendisinden çok, başarının “Türklüğü”ne vurgu yapılmaktadır (Çizelge 9).

Çizelge 9. Başarıların etnik kimlikle ilişkilendirildiği haberler

Haberin Başlığı	Gazete	Tarih
Osmanbey’de çiklet satan çocuk New York’a mücevherle girdi	Hürriyet	20 Mart 2006
ABD’li genc Türklerden sanal muhalefet atağı	Hürriyet	20 Mart 2006
Chicago’lu Bahtışen havacı oldu	Hürriyet	9 Nisan 2006
Amelelikten West Point Akademisi’ne	Hürriyet	30 Mayıs 2006
ABD’deki zengin Türkler öne çıkmalı	Zaman	6 Mayıs 2006
Manhattan klasiği faytonları Türkler kullanıyor	Zaman	27 Haziran 2006

Özellikle “Osmanbey’de çiklet satan çocuk New York’a mücevherle girdi” ve “Amelelikten West Point Akademisi’ne” başlıklı haberler, başarıya ulaşmanın geçmişte ‘yokluk’ içinde olmasına yaptığı vurguyla, başarının sıradışılığını öne çıkarmaktadır. “Manhattan klasiği faytonları Türkler kullanıyor” başlıklı haberde ise, New York’ta gezi/turistik amaçlı kullanılan faytonların hemen hepsinin “Türkler” tarafından kullanıldığı izlenimi yaratılarak, simgesel bir başarının altı çizilmekte, bir grubun gerçekleştirdiği etkinlik daha geniş bir topluluğa ve ulusal kimliğe genellenmektedir.

Ulusun, türdeş bir topluluk olarak hayal edilmesi (Anderson, 1991), tarihinin kimi yönlerini hatırlamak, kimi yönlerini ise unutmakla mümkün olabilmektedir. Örneğin “Güney Amerika’da kayıp Osmanlılar” (Zaman, 1 Temmuz 2006) haberi, bu tür bir imgelemin uzantısıdır. Haberin yalnızca ABD baskısında yer alması ise ulusaşırı milliyetçiliğin göstergesidir.

“Türkler”e ilişkin yukarıda yapılan olumlu genellemeler, bu ulusal/etnik kimliğin karşısında ötekileştirilen kimliklerde olumsuzlanarak kullanılmaktadır.

Tarihsel olarak Türk milliyetçiliği, Osmanlı İmparatorluğu'ndan ulus-devlete geçişte olduğu dönemin de etkisiyle, genel olarak tüm milliyetçiliklerde olduğu gibi, yabancı düşmanlığını barındırmakta, özellikle Osmanlı İmparatorluğu içinde yaşayan etnik azınlıklar düşman olarak görülüp ötekileştirilmektedir (Belge, 2002; Mann, 2005). Ondokuzuncu yüzyıl sonu ve 20. yüzyılın başlarında Avrupa'nın etkisi ve Hıristiyan askeri/jeopolitik gücü, Osmanlı İmparatorluğu içinde farklı etnik grupların milliyetçi ayaklanmalarını cesaretlendirmiştir. Birinci Dünya Savaşı'ndan önce Ermenilerle ittifak içindeki İttihat ve Terakki hükümeti, savaş sırasında askeri ve siyasi baskılarla radikalleşmişlerdir (Mann, 2005, s.138). Savaş dönemine gelindiğinde ise, Almanya karşısında savaşan Rusya'nın da desteğini alan Ermeniler arasında milliyetçi hareketin hız kazanması ve şiddeti barındırması sonucunda, İttihat ve Terakki hükümeti Ermenilere karşı ağır sonuçları olan politikalar izlemişlerdir. Bunlar arasında özellikle Ermenilerin kitlesel olarak yerlerinden edilmeleri, Ermeni milliyetçiliğini körüklemiş ve "soykırım" savlarını ortaya çıkarmıştır. Bu savlar, Ermeni milliyetçiliğinin kurgulanması ve yeniden üretilmesinde merkezi önem taşımaktadır. Birinci Dünya Savaşı'nda Anadolu'daki yerlerinden edilen Ermenilerin bir kısmı ABD'ye yerleşerek, geleneksel anlamda Ermeni diasporasını oluşturmuşlardır. Ermeni diasporasının ulusa ilişkin imgelemine temel oluşturan 'Türkleri düşman sayma' ile Türk milliyetçiliğinin barındırdığı 'Ermenileri düşman sayma' durumu, tıpkı bugün Ermenistan ve Türkiye arasında olduğu gibi ABD'de yaşayan Ermeniler ve Türkler arasındaki gerilimin de kaynağıdır.

Açıkça 'düşman' olarak adlandırılmasa da ötekileştirilen Ermeni, Kürt ve Rum/Yunan kimlikleri, 49 haberin söyleminde milliyetçilik sıradanlaştırılmaktadır. ABD'de özellikle Ermeni lobisinin güçlü olması nedeniyle soykırım savları Türkiye'de olduğundan daha fazla gündemde olabilmektedir. Gazetelerde de bu gündemin yansımalarına Çizelge 10'da da sunulduğu gibi sıklıkla rastlanmaktadır:

Çizelge 10. Ermenilere ilişkin haberler

Haberin Başlığı ve Spotu	Gazete	Tarih
Ermeni iddialarına büyükelçi yanıtları	Hürriyet	24 Mart 2006
Soykırım mı, söz kırım mı?	Hürriyet	1 Nisan 2006
“Ermeni yalanlarına son” mitingi bugün 12.30’da	Hürriyet	22 Nisan 2006
Lyon’daki utanç anıtı yarın açılıyor	Hürriyet	23 Nisan 2006
Soykırım yalandır Kitap ve makalelerinde sözde Ermeni soykırımı hakkında delil bulunmadığını iddia eden Prof. Guenther Lewy, resmi tezi savunan Türk tarihçilerinin “akademik kariyerlerini” eleştirdi. Lewy, “Ermeniler ise dış yardım olmadan da tezlerini dile getirebilmeli ve Türkleri dinlemeye katlanabilmeliler” dedi.	Hürriyet	24 Nisan 2006
Bush yine soykırım demedi	Hürriyet	26 Nisan 2006
Kanada’ya ticari boykot Ottawa yönetiminin sözde Ermeni soykırımı iddialarını desteklemesi üzerine Türkiye, Kanada’ya karşı ticari boykot kararı aldı.	Hürriyet	26 Nisan 2006
O demedi, kardeşi soykırım dedi	Hürriyet	29 Nisan 2006
Darfur’a Ermeni benzetmesi Sudan’ın Darfur bölgesindeki kıyım uğrayan halkı kurtarmak amacıyla Washington’da düzenlenen gösteride bir rahip, Darfur’da olanlar için “Ermeni soykırımı” gibi dedi. ABD, Darfur’daki olayları soykırım olarak tanımlıyor.	Hürriyet	2 Mayıs 2006
Cesur Fransızlardan ikinci karşı çıkış	Hürriyet	8 Mayıs 2006
Ermeni ve Rum lobisi füzeyle karşı birleşti	Hürriyet	18 Mayıs 2006
Ermenilerin belgesel oyunu	Hürriyet	26 Mayıs 2006
Kriz çıkmasın diye dua etmedi İstanbul’da bulunan tüm Ermeniler Katolikosu Karekin II, dün Dolmabahçe Sarayı, Ayasofya ve Kariye müzelerini ziyaret etti ve bilgi aldı. Karekin II kriz çıkmaması için Ayasofya’yı dolaştı ama dua etmedi.	Hürriyet	25 Haziran 2006
Çanakkale şehitleri New York’ta anıldı Çanakkale Zaferi’nin 91. yıldönümü ve 18 Mart Şehitler Günü nedeniyle New York Başkonsolosluğu ve Türk Amerikan Dernekleri Federasyonu Türk Evinde bir tören düzenledi. Çanakkale’nin yanı sıra, bölücü terör örgütü PKK ve Ermeni terör örgütü ASALA üyeleri tarafından katledilen şehitlerimiz de anıldı.	Zaman	23 Mart 2006
Ermeni zulmünü yerinde incelemiş	Zaman	8 Nisan 2006
Soykırım iddiasına halk cevap verecek	Zaman	15 Nisan 2006
Geçmişte Ermenilerin düştüğü oyuna şimdi bazı Kürtler düşüyor	Zaman	18 Nisan 2006
PBS’te ‘Ermeni Soykırımı’ belgeseli yayınlandı	Zaman	19 Nisan 2006
Ermeni lobisi kitabimin yayını iki yıl engelledi	Zaman	29 Nisan 2006

Ermeni sorununu İstanbul'da tartışmak Paris'ten daha kolay	Zaman	12 Mayıs 2006
Ermeniler, Erivan elçisinin atanmasını geciktirmeye çalışıyor	Zaman	10 Temmuz 2006
Los Angeles Times'dan Ermenilere Erivan desteği	Zaman	20 Temmuz 2006
Ohio Eyalet Meclisi'nin Ermeni tasarısı inadı	Zaman	16 Ağustos 2006

Yukarıdaki başlıklarda Ermenilerin soykırımı ilişkin iddialarının “gerçek dışı” ve “yalan” olduğu sıklıkla vurgulanmaktadır. Burada önemli olan 3 haber dışında diğerlerinin İstanbul baskılarında yer almaması, ABD baskılarında ise sürekli gündemde tutulmasıdır. Dolayısıyla ABD’de yaşayan Türk göçmenler için, Ermenilerin sürekli bir “tehdit unsuru” olduğu izlenimi yaratılarak, göçmenlerin ulusal imgeleminin bir parçası sürekli canlı tutulmaktadır. “Soykırım mı, söz kırım mı?” (Hürriyet, 1 Nisan 2006) ve “Ermeni sorununu İstanbul’da tartışmak Paris’ten daha kolay” (Zaman, 12 Mayıs 2006) haberleri ise iki baskıda gözlenen farklı sunumları ile ayrıca önem taşımaktadır.

Hürriyet gazetesinde yer alan “Soykırım mı, söz kırım mı?” haberi İstanbul baskısında sayfanın altında tek sütunda, küçük bir haber olarak yer alırken (Şekil 33), ABD baskısında ise fotoğraf değiştirilip, boyutu büyütülerek sürmanşete taşınmaktadır (Şekil 32). Haberin spotuna “Dünyayı kandıran Ermeniler” ifadesi eklenerek, Ermeniler düşman olarak konumlandırılmakta, habere konu olan etkinlik ise olumsuz olarak tüm Ermenilere mal edilmektedir. Benzeri şekilde, Zaman’da yer alan “Ermeni sorununu İstanbul’da tartışmak Paris’ten daha kolay” başlıklı haber, İstanbul baskısında küçük ve sol sütunda yer alırken (Şekil 35), ABD baskısında büyütülerek manşete taşınmaktadır (Şekil 34).

Burada önemle üzerinde durulması gereken bir nokta, milliyetçilik ideolojisinin içsel olarak dışlayıcılığı barındırıyor olmasıdır. Yani Türk milliyetçiliğinde olduğu gibi, Ermeni milliyetçiliği ve diğer milliyetçilikler tözsel bir ulusal/etnik kimlik varsayımı etrafında şekillenmektedir. Tarihsel olarak ulus-devlet oluşumu, yasa önünde vatandaşların eşit haklara sahip olması, yönetime özgür katılım ve müzakere gibi olumlu sonuçlarının yanı sıra milliyetçilikleri körüklemesi nedeniyle ‘kendisinden olmayana ayrımcılık’ gibi olumsuz sonuçları da barındırmaktadır (Mann, 2005)

Şekil 33. Hürriyet, 1 Nisan 2006, İstanbul baskısı

Şekil 32. Hürriyet, 1 Nisan 2006, ABD baskısı

Şekil 35. Zaman, 12 Mayıs 2006, İstanbul baskısı

Şekil 34. Zaman, 12 Mayıs 2006, ABD baskısı

Bu konuda önemli bir başka haber ise duyuru niteliğindeki, Hürriyet gazetesinin 22 Mayıs 2006 tarihli ABD baskısında yer alan “‘Ermeni yalanlarına son’ mitingi bugün 12.30’da” haberidir. Söz konusu haber, Ermenilerin soykırım savlarını ifade ettikleri, simgesel 24 Nisan tarihinde gerçekleştirdikleri etkinlikleri protesto etmek amacıyla, Türklerin 22 Nisan 2006’da New York’ta Times Square’de düzenlenen gösteriyle ilgilidir. Burada ilginç olan, gazetenin gösterinin yapılacağı ya da yapıldığına dair nesnel bir haber yapması yerine, Türk göçmenleri o günkü “gösteriye katılmaya” çağırmasıdır. Haberin spotunda “Sözde Ermeni Soykırımı iddialarına karşı birleşen ABD’de yaşayan Türkler, New York Times Meydanı’nda bugün dev bir protesto gösterisi yapacak”⁷ şeklinde henüz gerçekleşmemiş bir gösterinin büyüklüğü hakkında bilgi vererek, katılımcıları da ABD’de yaşayan tüm Türkler olarak tanımlamaktadır. Gazete, böylelikle kendisini tam milliyetçiliğin ortasında konumlandırmakta ve gösteriye katılmayı “ulusal bir görev” olarak hatırlatmaktadır. Hürriyet’te yayınlanan haberlerin üretim aşamasıyla ilgili olarak, muhabir Erdal’ın verdiği yanıt da gazetenin bir tür ‘misyonerlik’ çabası içinde olduğunu gösterir niteliktedir:

Gazetenin çizgisi o. Haberlerimizle insanları biraz daha olayların içine çekmeye, motive etmeye çalışıyoruz. Biraz daha duyarlı hale getirmeye çalışıyoruz. Mesela Türklerin yürüyüşü oluyor biz insanları daha motive edip katılmalarını sağlamaya çalışıyoruz. Sonuçta biz bir Türk gazeteyiz ve insanların da bu tür şeylere duyarlılığını arttırması, katılımın artması ...hem gazetenin ekonomik başarısı açısından, hem Türklerin genel başarısı açısından iyi olur.

Daha önce de belirtildiği gibi Türkiye Cumhuriyeti ulus-devletinin kuruluşu aşamasında Türk etnisitesine dayalı bir ulusal kimlik inşa edilmiş, dolayısıyla diğer tüm etnik kimlikler ve seküler devlet ideolojisi içerisinde dinsel kimlikler tabulaştırılmış ve reddedilmiş, böylelikle herkesin “Türk ulusu”nun bir parçası olduğu tasarımıyla türdeş bir topluluk hayal edilmiştir (Davison, 1998; Mann, 2005). Kürt kimliği de bu temel tabulardan birisi olagelmiş, ancak 1990’lardan itibaren “Kürt sorunu” gibi doğrudan ayrımcı bir ifadeyle de olsa kamusal alanda Kürt kimliğinin de tanınırlığı mümkün olmuştur (Yeğen, 1999). Bu sürecin PKK’nin şiddet eylemleriyle beraber yaşanması, Kürt kimliğinin söylemsel düzlemde, özellikle anaakım medyada PKK ve dolayısıyla

⁷ Araştırmacı protesto gösterisini gözlemlemiş ve gösteriye 100 dolayında Türk katılmıştır. Bir blokta toplanan Türklerin arkasında, iki blok ileride 300 kadar Ermeni ise diğerlerini protesto etmek için toplanmışlardır.

“bölücü”, “ayrılıkçı”, “terörist” gibi kavramlarla özdeşleştirme ve genellenmesi ile sıklıkla karşılaşılmaktadır (Sezgin ve Wall, 2005). Bu ise özcü bir Türk milliyetçiliğinin güç kazanması ve yaygınlaşmasıyla sonuçlanmaktadır. Dolayısıyla, özellikle ilk kuşak göçmenlerin daha muhafazakar ve milliyetçi olma eğilimlerine, gazetelerin söylemlerinin de katkısı olduğunu söylemek mümkündür (Çizelge 11).

Çizelge 11. PKK'ye ilişkin haberler-I

Haberin Başlığı ve Spotu	Gazete	Tarih
Avrupa Konseyi PKK'yı kınadı	Hürriyet	12 Nisan 2006
Sabotajda 3.5 milyon YTL'lik gaz yandı Ağrı yakınlarında İran-Türkiye Doğalgaz Boru Hattı'na önceki akşam PKK'li teröristlerin gerçekleştirdiği sabotaj, doğalgaz sevkinin durmasına neden oldu.	Hürriyet	21 Ağustos 2006
Geçmişte Ermenilerin düştüğü oyuna şimdi bazı Kürtler düşüyor	Zaman	18 Nisan 2006
Kürtler PKK'nın rehinesi olmasın, reformlar hızlansın	Zaman	7 Nisan 2006
Irak başbakanından Erdoğan'a PKK'yı yasaklıyoruz mesajı	Zaman	14 Ağustos 2006
Türkiye PKK ile mücadele konusunda ABD ile anlaştı	Zaman	21 Ağustos 2006
Amerika'nın PKK özel koordinatörü General Ralston	Zaman	28 Ağustos 2006

Yukarıda sıralanan PKK ile ilgili haberler, her iki gazetenin İstanbul baskılarının birinci sayfalarında yer almazken, ABD baskılarında manşetten verilmektedir. Dolayısıyla Türkiye'de iç sayfalara geçen bir gündem maddesi, ABD'de öncelikli gündem olarak tutulmaya devam etmekte, gazeteler tarafından PKK'nin varlığı, dolayısıyla “Kürt sorunu” tekrar tekrar hatırlatılmaktadır. Zaman'ın 18 Nisan 2006 tarihli “Geçmişte Ermenilerin düştüğü oyuna şimdi bazı Kürtler düşüyor” başlığında farklı etnik kimlikleri birbirine benzetme ve genelleme yoluyla düşmanlaştırma ve ötekileştirme söyleme yansımaktadır.

Kürt kimliği ve PKK ile ilgili İstanbul baskılarında da yer alan haberler ise şunlardır (Çizelge 12):

Çizelge 12. PKK'ye ilişkin haberler-II

Haberin Başlığı ve Spotu	Gazete	Tarih
Provokatör neşemizi kaçırmasın	Hürriyet	22 Mart 2006
Bingöl'de 14 terörist öldürüldü	Hürriyet	26 Mart 2006
Roj TV kışkırttı	Hürriyet	2 Nisan 2006
Kürtler PKK'ya dur demeli	Hürriyet	5 Mayıs 2006
PKK'nın eylemleri Avrupa parlamentosu'nda kınandı	Zaman	7 Nisan 2006
Legendijk: PKK'ya karşı Kürt aydınlar seslerini yükseltsin	Zaman	5 Mayıs 2006
Terör Temmuz sıcakını seviyor	Zaman	29 Temmuz 2006

Bu haberlerin tamamının ABD baskılarında boyutları büyütülmüş, hatta haberler manşete taşınmıştır. Ancak Hürriyet'in 26 Mart 2006 tarihli İstanbul sayısında yer alan "Roj TV kışkırttı" haberinin boyutları ve konumu aynı kalmakla beraber, ABD baskısında haberin altına bir fotoğraf eklenmiştir (Şekil 36).

Şekil 36. Hürriyet, 26 Mart 2006, ABD baskısı

Fotoğrafta bir bankanın kapısı yanarken görüntülenmekte, “Terörist yandaşları dün Mardin’in Kızıltepe İlçesi’nde bazı kamu binaları ile banka şubelerini ateşe verdi. Olaylarda bir kişi öldü” yazısı yer almaktadır. Roj TV’nin yayınlarıyla doğrudan ilişkisi olup olmadığı bilinmeyen bu olayların haberde sunulması ve fotoğraf ayer verilmesi nedeniyle, Roj TV’nin şiddet eylemlerine çağrı yaptığı anlamı okunmakta, dolayısıyla televizyon da “terörist yandaşı” olarak konumlandırılmaktadır.

Tarihsel olarak, “ezeli düşman” kategorisinde yer alan diğer etnik kimlik ise “Rum/Yunan” olarak ortaya çıkmaktadır. Tıpkı “Türk” kimliğinin ötekileri Ermeniler ve Kürtler gibi Kıbrıslı Rumlar ve Yunanistanlılar (ki genelde tamamı Rum olarak anılmaktadır) gazetelerin ABD baskılarında özel bir yer almaktadır (Çizelge 13):

Çizelge 13. Yunan ve Rumlara ilişkin haberler

Haberin Başlığı ve Spotu	Gazete	Tarih
Bush’tan itiraf 'Gençlerimiz Yunan bağımsızlığı için savaştı'	Hürriyet	26 Mart 2006
Ermeni ve Rum lobisi füzeyle karşı birleşti	Hürriyet	18 Mayıs 2006
Condoleezza Rice: Rumların AB'ye alınması yanlıştı	Hürriyet	7 Temmuz 2006
Rumlardan Türk bayrağına yasak Trabzon'un yarın akşam APOEL ile Güney Lefkoşe'de oynayacağı UEFA kupası ikinci eleme turu için Kıbrıs Rum Kesimi'nde geniş güvenlik önlemleri alındı. Rumlar, stada Türk bayrağı sokulmasını yasakladı.	Hürriyet	9 Ağustos 2006
Bağımsızlık gününü Washington'da kutladı Yunanistan'ın Osmanlı'dan bağımsızlığını kazanmasının 185'inci yıldönümü, Washington'da ABD Başkanı George W. Bush'un ev sahipliğinde coşkuyla kutlandı.	Zaman	27 Mart 2006

Yukarıda sıralanan haberler, gazetelerin İstanbul baskılarının birinci sayfalarında yer almamaktadır. Tıpkı Kürtler ve Ermenilerin bir arada kullanımıyla ötekileştirme pekiştirildiği gibi, “Ermeni ve Rum lobisi füzeyle karşı birleşti” (Hürriyet, 18 Mayıs 2006) haberiyle de Ermeniler ve Rumlar arasında bir özdeşlik kurulmakta, beraber hareket etmeleriyle düşmanlıklarının bir kere daha ortaya çıkmış olduğu izlenimi yaratılmaktadır.

Zaman gazetesinin 13 Haziran 2006'da İstanbul baskısında Kıbrıs'la ilgili bir haberin “Rum vetosu aşıldı, Avrupa Birliği ile fiilî müzakere başladı” başlığıyla sunulan

haberini, ABD baskısında “Rum engeli aşıldı, AB maratonu başladı” başlığıyla verilmesi bu konuda ilginç bir örnektir. İstanbul baskısında durum nötr ve nesnel bir dil kullanılarak sunulurken, ABD baskısında “Rum engeli” ifadesiyle olumsuz bir yargı sunulmakta, “fiilî müzakere” yerine “maraton” kavramı kullanılarak da, Avrupa Birliği ile ilişkilerin uzun ve zor olacağı ima edilmektedir. Dolayısıyla ABD’de yaşayan okur, haberi nesnel bir dille takip edememekte ve gazete okurun kanaatini belirleyebilecek bir söylem kullanmaktadır.

Rum yerine Yunan kavramının kullanıldığı nadir haberlerden biri Hürriyet’in 1 Temmuz 2006 ABD baskısında yer alan “Amerika’da Türk-Yunan işbirliği” başlıklı haberdur. İlk bakışta başlığın sözcüksel seçiminde herhangi bir olumsuzlama göze çarpmasa da, haberin spotunda şu sözler yer almaktadır: “ABD Kongresi’ndeki Türk ve Yunan dostluk grupları, Amerika’nın Sesi Radyosunun Türkçe ve Yunanca servislerinin kurtarılması için benzeri görülmemiş bir işbirliği sergiledi. Servislerin kapatılmaması için ortak mektup yazan gruplar büyük bir başarı elde etti”. Spotta yer alan “benzeri görülmemiş işbirliği” ifadesiyle Türk ve Yunanistanlıların işbirliği içinde olması yadırganmakta ve olanaksızlığı vurgulanmaktadır.

Hürriyet gazetesinde gözlenmeyen, ancak Zaman gazetesinde sıklıkla rastlanan, etnik “Türk” milliyetçiliğinin pekiştirildiği bir başka haber türü ise gazetenin sahibi olan grubun dünyanın pek çok ülkesinde kurduğu okullarla ilgili haberlerdir. Bu haberlere Zaman gazetesinin İstanbul baskısının birinci sayfalarında rastlanmamıştır (Çizelge 14):

Çizelge 14. Türk okullarına ilişkin haberler

Haberin Başlığı	Gazete	Tarih
Kırım'daki Türk okulları Ukrayna'nın birincisi	Zaman	30 Mart 2006
Arjantinli çocuklar Buenos Aires'teki Türk okuluna emanet	Zaman	4 Mayıs 2006
Türk okulları topluma özgüven veriyor	Zaman	23 Mayıs 2006
Amity School mezunlarını coşkuyla uğurladı	Zaman	23 Mayıs 2006
Putnam öğrencileri ulusal bilim olimpiyatlarından madalya ile döndü	Zaman	26 Mayıs 2006
SAC [Science Academy of Chicago], bir yıla 58 madalya sığdırdı	Zaman	2 Haziran 2006
Chicago Belediye Meclisi üyeleri, Türk okulu Science Academy of Chicago'yu ayakta alkışladı	Zaman	5 Haziran 2006

Bu okulların “Türk” olmasına ve başarılarına yapılan vurgu, milliyetçiliğe katkıda bulunmaktadır. Araştırma sırasında katılımcılardan Hasan, Ömer ve Hatice okulların kurucusu grupla kendilerini özdeşleştirmeseler de, yalnızca “Türk” olmaları nedeniyle çocuklarını orada okutabileceklerini belirtmişlerdir. Böylelikle çocuklarının “daha güvenli olacağı” ve “kültürlerinden kopmayacakları”, hatta Ömer’in ifadesiyle “Türklüğü öğrenebileceği” ifadelerinde, gazetelerin göçmenlerin özcü/etnisist milliyetçiliğine katkıları açıkça gözlenebilmektedir.

Zaman ve Hürriyet gazetesinin her ikisinde de özellikle Türk günü yürüyüşünün gerçekleştirileceği, ulusal bayramların olduğu ve özellikle Ermeni soykırım savlarının gündeme geldiği dönemlerde milliyetçiliği pekiştirecek, etnisist bir “Türk” ulusal kimliğinin vurgulandığı haberlerin ve ifadelerin arttığı gözlenmektedir. Ancak yalnızca bu dönemlerde değil, diğer zamanlarda da benzer ifadelere başvuruluyor olması Billig’in (1995) ifadesiyle “sıradan milliyetçiliğin”, milliyetçi söylemin ikiliklerini, “ben/biz” ve “öteki” ayrımlarının gündelik yaşam pratiklerinde içselleştirildiğini ve gazetelerin milliyetçiliğin yeniden üretimine katkısını göstermektedir.

New York'ta muhabirlik yapan Cengiz'in şu sözleri haberlerin üretim aşamasında bilinçli olarak milliyetçiliğin yeniden üretildiğini de göstermektedir:

Haberin haber olması için belli kriterleri vardır. Bunun dışında bana göre de bir kriteri var haberin burada [ABD'de]. Haberın bir toplumsal değeri var mı ben

ona bakıyorum. Toplumun dikkatini çekecek, topluma bir faydası var mı? İlginin çekmesinin ötesinde, birleştirici özelliği var mı yoksa sansasyonel mi?... Toplumunu bir araya getirecekse, birleştirecekse, ortak değerlerden söz ediyorsa [haber yaparım].

Bu sözlerden de açıkça anlaşıldığı üzere haberi üreten de, konuyu ve işleme biçimini “hayali topluluğun” imgelemine katkısı olması filtresinden geçirerek, gazetenin (ya da herhangi bir kitle iletişim aracının) anavatandan uzakta yaşayan göçmenler için ulusal kimliğin yeniden kurgulanmasına katkıda bulunmasını sağlamaktadır.

4.5. Yeni Bir Ulusaşırı Toplumsal Alan: İnternet

Ulusaşırı toplumsal alanların oluşmasına en önemli katkılardan birinin bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler olduğu daha önce tartışılmıştı. Genelde yeni teknolojilerin, özellikle İnternet’in yaygın olarak kullanılmaya başlaması hemen herkesin olduğu gibi göçmenlerin de iletişim ağlarını hızlandırmakta ve çeşitlendirmektedir. Dolayısıyla İnternet, Anderson’ın 19. yüzyılda “hayali topluluklar” olarak tanımladığı ulus-devletlerin oluşumunda kültürel boyutları çözümlenmek için kullandığı baskı teknolojileri ve gazetelerin yerini tamamen almadıysa da, diğer kitle iletişim araçlarıyla birlikte 21. yüzyılın “ulusaşırı hayali toplulukları”nı anlamak için önemli bir analitik araçtır.

Göçmenler, İnternet sayesinde çok hızlı ve daha da önemlisi eş zamanlı olarak hayal ettikleri topluluğun hem anavatandaki hem de dünyanın her yerindeki üyelerine ulaşabilmektedirler. Ayrıca gazete okumak, televizyon izlemek, alışveriş yapmak ve bilgi toplamak amacıyla kullanılan İnternet, Türkiye’den ABD’ye göç edenlerin de gündelik yaşamlarının vazgeçilmez bir parçası olmuştur.

Toplam 30 katılımcının 20’si günlük gazeteleri İnternet’ten okuduklarını belirtmişlerdir. Bunların arasında 7 katılımcı ABD gazeteleri ya da uluslararası gazeteleri de İnternet üzerinden takip etmektedirler. Bu grubun 6’sı, aynı zamanda evlerinde ulusaşırı Türk televizyonunu izlemeyenlerdir. İnternette hangi gazeteleri okudukları sorulduğunda, Hürriyet, Milliyet, Zaman ve Fanatik gazeteleri ile NTVMSNBC.com haber portalının en sık takip edilen siteler olduğu ortaya çıkmaktadır. Hatta 27 yaşındaki Serdar, okuduğu haberlere zaman zaman yorum yazarak İnternet’in

sunduğu etkileşim ortamını kullanmaktadır. Kendisini Alevi olarak tanımlayan Hüseyin, İnternet’te abonelikle okunabilen Cumhuriyet gazetesine erişimin olmamasını ise şöyle ifade etmektedir:

Cumhuriyet’e giremiyorum, aslında Cumhuriyet okumak istiyorum. İnternette açılmıyor biliyorsunuz, üye olmak gerekiyormuş, para ödemek gerekiyormuş, bu da benim işime gelmiyor. Diğer gazeteler değil de niye Cumhuriyet kilit vurmuş gazeteye? Bıraksalar da insanlar Cumhuriyet okusalar, bütün gazeteleri okuyorsun, Cumhuriyet’i okuyamıyorsun. Fanatik okuyorum, ne bileyim Milliyet okuyorum, Hürriyet okuyorum, sağ görüşlü gazeteleri okuyorum, sol görüşlü gazeteleri okuyorum, kafamda bir yorum yapıyorum. Doğruyu kendim bulmaya çalışıyorum.

Hüseyin İnternet’te yalnızca gazete okumadığını, özellikle eş zamanlı haberleşme yazılımı MSN’i, Türkiye’deki eşi ve çocuklarıyla sürekli haberleşmek için kullandığını belirtmektedir. Şekil 37’de Hüseyin’i görüşmemizden sonra dizüstü bilgisayarından yazışırken görmek mümkündür.

Şekil 37. Katılımcılardan Hüseyin görüşme öncesi bilgisayarının başında

Burada ilginç olan Hüseyin’in bilgisayar okur-yazarı olmadan, yalnızca sağ eli ve tek parmakla klavye kullanarak günde ortalama 4-5 saatini İnternet’te geçiriyor olmasıdır. Hüseyin’e göre, İnternet geride bıraktığı ailesine ve evine “bağlayan en önemli şey”dir. Ayrıca onun için, birbirinden haberdar olmayacak insanları da bir araya getirmektedir. Hüseyin “ara sıra *mirç*’e [eş zamanlı haberleşme yazılımı], İstanbul

kanalına giriyorum, orada geyik yapıyorum, stres atıyorum. Türkiye'deki haberleri anında orada tanıştığım insanlardan alıyorum” sözleriyle de hem göçmenlik psikolojisinin yarattığı yalnızlık ve stresi azalttığını hem de Türkiye ile bağlarını sürdürebildiğini ifade etmektedir.

Beş katılımcı MSN'i sürekli kullanmaktadırlar. Brooklyn'de kafe işleten Mustafa, “MSN benim dünyaya açılan pencere. Bütün gün açık. Türkiye'deki arkadaşlarımla sanki berabermişiz gibi sürekli yazışıyoruz” sözleriyle İnternet'i tıpkı Hüseyin gibi Türkiye'deki bağlarını daha da güçlendiren bir araç olarak görmektedir. Mustafa için İnternet'in bir başka önemi daha bulunmaktadır. İşlettiği kafede duvarda asılı televizyon bütün gün açık olmasına rağmen, sesi kısık durmaktadır ve o radyo çalmayı tercih etmektedir:

Radyoyu İnternet'ten çalıyoruz. Power XL, Power Türk çalıyoruz. Eskiden yok CD'ydi, MP3'tü uğraşıp duruyorduk. Şimdi rahatım. İnternet'ten açıyorum, çalıyor bütün gün. Üstelik Türkiye'den o kadar güzel şarkılar çalıyorlar ki, burada hem ben hem de müşterilerim kendimizi evde gibi hissediyoruz.

Gündelik yaşamda Türkiye ile elektronik posta değişiminin hem çok hızlı, hem de hacminin fazla olması nedeniyle haberleşmenin biçimi de değişmeye başlamıştır. Yani göçmenler anavatanla ilişkilerini devam ettirdikleri kadar, geride bıraktıkları aileleri, arkadaşları da aynı hızla onlardan ve yaşadıkları yerlerden haberdar olmaktadır. Bu nedenle göç etmeyi planlayanlara yönelik ‘mezun.com’ gibi İnternet siteleri oluşmuş, zamanla bu siteler hali hazırda ABD'de yaşayan göçmenlere de hizmet verir hale gelmişlerdir.

İnternet'in özellikle eğitimlerine devam eden genç göçmenler tarafından ‘bilgi edinmek, araştırma yapmak’ amacıyla kullanıldığına rastlanmaktadır. Türkçe müzik dinlemek ya da ‘youtube.com’ sitesinden Türk dizilerini seyretmek hemen her yaşta göçmenin gerçekleştirdiği bir etkinliktir. İlkokul mezunu Hasan ise sıklıkla haberleşmek için kullandığı İnternet'ten beklentilerinin zaman içinde gerçekleşmediğini şu sözlerle anlatmaktadır:

İnternet'ten benim beklentilerim çok fazlaydı. Okula gittim. Okula gidince onun her şeyini öğrenebileceğimi, ondan iş yapabileceğimi, hem bu işimi yaparken ondan da bir türlü iş üretip, altyapısını yapabileceğimi düşündüm.... İnternet

demeyelim de bilgisayarı tam olarak kullanıp belki bir iş yapıp hayatım kolaylaşır, bütün faturalarımı öderim. Her şeyi oraya koyar, yazma çizme her işimi orada hallederim diye düşünüyordum. Ama onun çok büyük bir dünya olduğunu, beni aşan bir şey olduğunu anladım. Sonra da pek güvenli olmadığını hissederek İnternet'ten [iş amaçlı kullanmaktan] vazgeçtim.

Gündelik yaşamın genel olarak medyaya doyun devam etmesine İnternet'e mobil araçlarla erişimin sağlanması da katkıda bulunmaktadır. Örneğin 18 yaşındaki Özlem, İnternet'e girebildiği ve arkadaşlarıyla eş zamanlı yazışabildiği yeni kuşak cep telefonsuz bir hayat düşünmemektedir.

Bir ara telefonum yoktu, arkadaşım ile buluşacağım. Her iki dakikada bir *payphone*'a [ankesörlü telefon] 25 cent, bazen çıkmıyor, o seni geri arayamıyor, acayip bir kayboluş gibi geldi bana. Bir de evde İnternet'im 6 aydır çalışmıyor. Bu telefonla İnternet'e girebiliyorum... Genellikle çoğu arkadaşım da bu telefon var. Artık kimse bilgisayarın başında oturup kalmak istemiyor. Bilgisayarı yanında götürüyorsun. *Laptop*'u da taşıyamazsın her yere, bu küçük bir bilgisayar. Bilgisayar insana şunu yapabiliyor, mesela bir arkadaşınla bir yere gitmek istiyorsun, seni eve bağlıyor. "A çıkasım yok, bilgisayarın başında kalacağım" falan, ama artık öyle bir sorun kalmadı. Dışarı çıkıyoruz, buluşacağımız zaman, telefon açarsın ya işte şurada bekliyorum, biz tam tersi yazıyoruz. A ben bu köşedeyim, a seni görüyorum falan, ikimizin de elinde.

Yine de hem Türkiye'deki hem de Almanya'daki akrabalarıyla eş zamanlı haberleşmeye devam eden Hasan için yalnızca yazının değil, sesin ve görüntünün de eş zamanlı aktarılabilmesi çok önemli olmaktadır. Ebru, Meral, Tefik, Özlem, Hüseyin ve Ayşegül de görüntülü haberleşmenin hayatlarına çok önemli katkıları olduğunu, böylelikle kendilerini hem 'evde hissettiklerini', hem de tanıdıklarının onların 'evine misafir olduklarını' düşünmektedirler. Ebru bu işlevi "sadece sesi duymak yetmiyor, birbirimizin yüzünü görmek çok önemli" diye vurgularken, Meral ise Türkiye'de geride kalan kızını ve torunlarını görebildiği için "Allah razı olsun kamerayı çıkaranlardan" diye coşkusunu ifade edebilmektedir.

İnternet'in, göçmenleri 'hayali bir bütün'ün parçalarıymış gibi hissettiren en önemli işlevi, dünyanın farklı yerlerindeki diğer göçmen akrabalarıyla eskiden hiç olmadığı kadar fazla ve hızlı iletişim olanağı sunmasıdır. Hasan için Türkiye'dekilerden çok Almanya'daki akrabalarıyla ses ve görüntü kullanarak eş zamanlı haberleşmek, "birbirlerine benzediklerini ve birbirlerini anladıkları" anlamına gelmektedir. Televizyonda aynı anda aynı programı izlediklerini birbirlerine gösterebildikleri sürece

bir ortak alanı paylaşabilmektedirler. Böylece “göçmenlik” kimliği paylaşılan diğer tüm kimliklerinin önüne geçebilmektedir. Meral de Almanya’da yaşayan altı kardeşi ve yeğenleriyle İnternet’ten sonra “daha iyi ilişki” kurduklarını düşünmektedir.

Araştırma boyunca gözlemlenen ve görüşülen kendilerini Kürt olarak tanımlayan göçmenler için ise İnternet’in ayrı bir yeri bulunmaktadır çünkü içeriğinden hoşlanmadıkları için ulusaşırı Türk televizyonlarını ya da gazetelerini okumayı tercih etmemekte ve haber almak için doğrudan İnternet’e başvurumaktadırlar. İnternet’in sunduğu çoklu ortam hem televizyon izlemelerini, radyo dinlemelerini sağlarken hem de eş zamanlı yazışma/konuşma işlevleri etnik bir “topluluk” olarak birlikte oldukları imgelemine sağlamaktadır.

42 yaşındaki Sîter, Kürtçe bilmediği için, Türkçe ve İngilizce ‘<http://www.nasname.com>’ ve ‘<http://www.kurdmedia.com>’ gibi siteleri haber almak için kullandığını ifade etmektedir. Araştırma süresince, özellikle Kürtçe bilen göçmenlerinse ‘<http://azadiyawelat.com>’, ‘<http://www.diyarname.com>’ ya da Türkçe ‘<http://www.kronikmuhalif.com>’ sıklıkla takip ettikleri gözlenmiştir. TV ve radyo yayınlarında yerel radyoların gene İnternet sitelerine başvurumaktadırlar. Televizyon izlemek için ‘<http://www.roj.tv>’ sitesini kullanmakta, radyo dinlemek için ise Türkiye’den çeşitli yerel derneklerin web sitelerini ziyaret etmektedirler. Youtube.com’a yüklenen videolara erişebilmekte ve düzenli olarak eş zamanlı haberleşme yazılımlarını (MSN gibi) kullanmaktadırlar.

Kürt göçmenler için de Türkiye’den haber almak kadar Avrupa’daki Kürt “diyasporik topluluğu” ile düzenli ilişki içinde olmak önem taşımaktadır. Sîter, bunu “İnternet sayesinde beraberlik, haberleşme sağlayabiliyoruz. Amerika çok büyük ülke. Avrupa’da da bir sürü Kürt var. Birbirimizden haberdar olabiliyoruz. Dayanışmayı sağlayabiliyoruz” sözleriyle ifade etmektedir. Sîter’in ‘beraberlik’ ve ‘dayanışma’ gibi kavramları kullanması “türdeş bir diasporik topluluk” imgelemine göstergeleridir.

Gündelik yaşamlarının bir parçası olarak, katılımcılardan Özlem, Sîter, Ayşegül ve Turgut, İnternet’ten alışveriş yapmak amacıyla da yararlandıklarını belirtmişlerdir. İnternet kullanan tüm katılımcılar kişisel bilgisayarları ile İnternet’e erişim sağlasalar da, araştırma sırasında New York’ta bulunan “İnternet Kafe”ler özellikle dikkat

çekmektedir. Georgiou'nun (2006a, s.129) da vurguladığı gibi Manhattan'da, turistik bölgelerdeki birkaç tanesinin dışında hemen hiç İnternet Kafe bulunmamasına karşın, Türklerin, Rusların ya da Yunan göçmenlerin yaşadığı mahallelerde pek çok İnternet Kafe'ye rastlanmaktadır. Bilgisayar satın almak ve İnternet erişimi ABD'de dünyanın geri kalanına göre daha ucuzdur. Göçmenlerin orta sınıf düzeyinde gelir sağladıkları araştırma boyunca gözlenmiştir. Bu nedenle genellikle sade ve işlevsel olan bu kafelerin salt İnternet'e erişimi sağlaması amacıyla değil, aynı zamanda göçmen topluluklarının bir araya geldikleri kamusal alanlar oldukları için var oldukları düşünülmektedir.

Tıpkı araştırmaya dahil edilen katılımcılar ya da etnografik gözlemin yürütüldüğü hanelerde televizyonun düzenli, sık ve hatta sürekli izleniyor olması gibi göçmenlerin İnternet'i kullanım durumu da benzerdir. İnternet gündelik yaşamda özellikle genç göçmenler tarafından oldukça yaygın olarak kullanılmaktadır. Her ne kadar tüketim biçimi bireysel ve "özel" olsa da, sıklıkla İnternet'e atıfta bulunmaktadır. Özellikle, diasporanın diğer üyeleriyle, Türkiye'deki akraba ve arkadaşlarla ve diğer ülkelerde yaşayan göçmen akrabalarla iletişim kurmak amacıyla elektronik posta ve eş zamanlı sohbet işlevleri çok sık kullanılmaktadır. Erişilen web siteleri ise göçmenin yaşına, cinsiyetine, kültürel, dinsel ve etnik kimliğine göre çeşitlilik göstermektedir.

4.6. Göçmenlerde Kimliğin İnşası, Devamlılığı ve Yeniden Üretimi

"Kimlik", özellikle aidiyet ideolojileri ve milliyetçilik tartışmaları içinde, verili ya da sabit özellikleri beraberinde getiren tartışmalı bir kavramdır. Daha önce de vurgulandığı üzere katılımcılar kimliklerini etnisist/özcü bir düşünce içinde kurgulamakta, ulusal, etnik, dinsel ya da kültürel kimliklerinin değişmez bir öz olduğunu ifade etme eğilimi göstermektedir. Ömer'in Türkiye milli futbol takımına Brezilya asıllı bir oyuncunun alınması üzerine söylediği "Türk olunmaz, Türk doğulur" sözü bu durumun yaşam bulduğu bir ifadedir. Özellikle bu tür milliyetçi tartışmalardan yola çıkarak yapılacak her anlamlandırma çabası kimliğin değişmez bir öz olduğu sonucunda tıkanmaktadır.

Oysa ki Hall (1997, s.301), kimliğin bir öz olmadığı yaklaşımının önemle üzerinde durmaktadır: "Kimlik, dünyaya ilişkin öznel deneyimlerimizle bu öznelliğin

içinde biçimlendiği kültürel ve tarihsel ortamlar arasındaki karşılıklı etkileşimi kavrama yolu sağlar”. Hall’un kimliği tanımlamak için önerdiği bu stratejik yaklaşım, çalışmanın konusu olan göçmenlerin aidiyet ve kimlik politikalarını anlamak için oldukça işlevseldir. Türkiye’den ABD’ye göç edenler, kimi zaman geçmişten ya da anavatanlarından getirdikleri ‘öz’ ve değişmez kabul ettikleri kimliklerine sıkı sıkıya sarılırken, kimi zaman ise melez kimlikler sergilemektedirler.

Cengiz, bu çoklu kimlik özelliğini birbirinden kesin çizgilerle ayrılabilir, müzakere edilemez bir durum olarak görmektedir.

Hakim olmak için bir kültüre hakim olmak gerekir. Bir kültürü de benimsemek gerekir hakim olmak için. Bir kültürü benimsemek bir öncekini bir yere kadar reddetmeyi gerektiriyor. Tamamen olmasa da. Bu bana açıkçası uymuyor. Ben burada çok daha Amerikalıların yaşadığı hayat standardı olan, Amerikalılardan müteşekkil bir camiaya girip hayatımı devam ettirebilirim. Benim bunu yapabilecek bir İngilizcem var. Amerikan *culture*’ım [kültür] var. Ama burada tercihler ön plana çıkıyor. Ben bunu tercih etmiyorum. Benim Amerikalı arkadaşlarım var, ama ben onlara gittiğimde ince belli bardaktan Türk çayı içiyorum. Onun için arkadaşlık kuruyorum. Ben onlara benzediğim için onlarla arkadaş değilim, onlar bana benzediği için ben onlarla arkadaşım.

Ömer için de Türkiye sonuçta gerekirse “alıp bavulunu gidebileceği vatan”dır. “Kan bağı”nın verili, sabit ve vazgeçilemeyecek bir metafor olduğu alanyazında tartışılmıştı. Meral’in dinsel ve etnik kimliğinin toplumsal bir kurgu olarak değil de doğuştan getirdiği değişmeyen bir öz olarak kabul etmesi de bu ‘kan bağı’ ile ifadesini bulmaktadır: “Müslümanlık da önemli. Tabi burada herkes kendi ırkından insanları sever. Kendi canından, kanından olan insanları severler. Ama ben de tabi Türk olduğum için, Türk kanı taşıdığım için Türk milletini daha çok severim”. Bütün bu örneklerde gündelik yaşamda kimliklerin yeniden üretildiği gözlenmektedir.

Bir Amerikalı ile evli olan Ebru için aidiyeti sorgulandığında o da benzeri bir noktadan hareket etmekte, hatta kültürel kimliğine ait bir takım unsurlara eşinin de katıldığını vurgulamaktadır.

Benim alışkanlıklarım özümden gelendir. Elbette bazı şeyler değişebilir ama özümdeki bir takım alışkanlıklar, gelenekler değişmez. Özümde de Türk’üm. Eşim bana bir şey hediye edecekse mavi olmasına dikkat eder. Onun nazardan koruduğunu o bile biliyor artık. Ya da elime makas veya bıçak vermez. Bazı şeyleri Türkiye’deymiş gibi yaşamaya devam ediyorum hala. Çocuğum olsa

bunları onun da bilmesini isterim. Türkçe konuşmasını isterim. Bir Türk dadının ona bakmasını isterim. Annesinin kimliğinin büyük bir bölümü onda da olmalı.

Ama Ebru, belki de bir Amerikalı ile evli olması ya da Amerika’da yaşamını çok da Türkiye kökenli göçmen topluluğun içinde geçirmemesi nedeniyle birinci kuşak göçmen olsa da, aynı zamanda ikili aidiyetini önceki sözlerinin ardından ekleyebilmektedir.

Ailem orada olduğu için ve Türk olduğum için Türkiye’den haber almak çok önemli. Orada yaşamıyorum, yaşamayı düşünmüyorum ama Türküm sonuçta. Aslında kendimi Amerika’ya adapte olmuş evrensel ama özünde Türk bir insan olarak tanımlayabilirim. Burası benim ikinci evim oldu bile diyebilirim. Ben hem yerli, hem de yabancıyım. Bir ülkedeyken diğerini özlüyorum ve açıkçası iki ülkemi de seviyorum.

Amerikan vatandaşı olmak her zaman ABD’ye aidiyet anlamına gelmemektedir. Göçmenler, kimi zaman yalnızca eşlerini, çocuklarını getirebilmek ya da kolaylıkla hareket edebilmek istedikleri için vatandaş olmayı tercih etmektedirler. ABD vatandaşı olan Kemal’e göre ise artık “Amerikalı olmak da güvenilir bir şey değil. Eskiden bir ayrıcalıktı. Şimdi daha tehlikeli. Bütün dünya nefret ediyor Amerikalılardan”. Cemal ise kendisini Türk olarak tanımlamakla birlikte, bir ABD vatandaşı olarak kendisini siyasal/kamusal alanın dışında tutmaktan yana değildir.

Ben Türküm. İnanın ister Amerikan, ister Rus vatandaşı olayım ister dünya vatandaşı olayım, ben Türküm. Çocuklarımı, iki tane genç kız büyüttüm burada. Büyük kızım evlendiği zaman kırmızı kuşağımı bağladım... Ne olursa olsun, bugün bu yaşında Türkiye’de bir harp durumu olsa ilk gidecek insanlardan bir tanesiyim. O bağı kopartamam. Ama Amerikan vatandaşıyım ve mesela burada oy kullanıyorum. Demokrat Parti’ye oy veriyorum. Yabancı politikaları daha iyi. Onların barışçıl çözümleri var.

Göçmenler özellikle çocukları söz konusu olduğunda, farklı kültürlerden etkilenip dönüşebileceklerinden endişe duymaktadırlar. Paterson’da yaşayan Fikret bunu “Amerikalıların içine gidersen, çocuğun Allah korusun Amerikan olur çıkar” gibi güçlü bir ifade ile dile getirmektedir. Meral yeğenin, Sîter ise kızlarının “*Hispanic* [Latin Amerika] kültürden etkilenmeleri”nden çok mutsuz olmaktadır çünkü ABD’ye göç etme amaçlarının başında çocuklarına iyi eğitim koşulları sağlamak gelmektedir. Bu konuda özellikle ilgi çekici olan durum ise Fikret’in 26, Tevfik’in ise 22 yaşındaki oğullarının ABD’de ailelerinden ayrılıp Türkiye’ye yerleşmeleridir. Babaları

çocuklarının yanlarında olmamalarından mutsuzluk duysalar da, Türkiye’de yaşama tercihlerini ve başarılı işler bulmuş olmalarını çok olumlu bulmaktadırlar. Her ne kadar bu ikinci kuşak çocukların Türkiye’ye yerleşmeleri sıra dışı görünse de, iki babanın da muhafazakar tutumları ve çocukların yaşamlarını Paterson’da geçirmiş olmaları nedeniyle kendilerini Türkiye’ye çok da yabancı hissetmedikleri sonucuna ulaştırmaktadır.

Cengiz’in “Ben buraya geldikten sonra göçmen oldum. Göçmek için gelmemiştim” sözleri aslında, katılımcıların değişmez kabul ettikleri kimliklerinin tam da nasıl değişebilir olduğunun göstergesidir çünkü, diasporik topluluğun üyelerinin pek çok toplumsal olay karşısında etnik, dinsel, ulusal ya da kültürel kimliklerin bir yana bırakılıp göçmenlik ortaklığında birleştikleri gözlenebilmektedir. Cemal’in en yakın arkadaşının bir Yunanistanlı olması, Rıza’nın Pakistanlı arkadaşlarıyla iş yapması, Serdar ve Özlem’in ise “Amerikalı dışında her yerden” arkadaşlarının olması bu tür bir ortaklığın göstergesidir.

Aynı şekilde ABD’de yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerin, Avrupa’da yaşayan akrabalarıyla sürekli dolayimli ortamların gelişmesiyle daha hızlı ve sürekli haberleşmeleri, bu paylaşılan “göçmenlik” kimliğinin bir sonucudur. Hasan’ın ABD’de yaşadığı sıkıntıları, yalnızlık duygusunu Türkiye’deki hiç kimsenin anlayamayacağını, oysa ki Almanya’daki “amca oğluya” rahatlıkla paylaşabileceği ifadesi bu durumun bir örneğidir.

Almanya’daki insan derdimi anlar. Benim Almanya’daki amca oğullarım, burada çekeceğim sıkıntıları anlar. Onlar da eminim benzer sıkıntıları yaşadılar, yaşıyorlar. Benim burada ne kadar sıkıntı çektiğimi biliyorlardır. Bunu genele yayalım, göç edenler tabii ki birbirlerini daha iyi anlayacaklardır. Aynı sorunlarla karşılaşıyorlar, aynı kültürel çatışmalarla yaşıyorlar, ki Amerika oraya göre daha rahat, özgür bir ülke. Ben özellikle gittim, ziyaret ettim, orada göçmen olmak daha da zor.

Katılımcılara, ABD’ye göç ettikten sonra kimliklerinin dönüşümlerini anlamaya yönelik sorular sorulduğunda genellikle doğrudan kendilerinden söz etmek yerine başka göçmenler ile ilgili düşüncelerini aktarmışlardır. Örneğin, kendisini kamusal alanda Türk ve Alevi olarak, ancak özel sohbetlerde Kürt olarak tanımlayan Hüseyin’e göre, ABD’ye göç edenler zamanla daha milliyetçi olmaktadır.

Ben mesela buradaki Türklerin geldikten sonra daha milliyetçi olduklarını düşünüyorum. Adam gazeteye bakıyor, şöyle olmuş, şimdi burada rahat ya, milliyetçi aşırı milliyetçi, Türk aşırı Türk oluyor, uca kadar gidiyor. Sonunda da, sen bana Türk milliyetçisiyim dersen, ben de sana Kürt milliyetçisiyim derim. Etki, tepkiyle oluyor.

Fikret'e göre ise Türkiye'den gelen göçmenlerin arasında "buraya gelip kaybolanlar da bulunmaktadır. Kişiliğini unutanlar var. Türk olduğunu unutanlar var". Kaybolmak derken neyi kastettiği sorulduğu zaman ise "Amerikanlaşıyorlar" diye yanıt veren Fikret, etnik kimliğinin ne pahasına olursa olsun korunması gerektiğini düşünmektedir.

Oysa ki Ebru, ABD'ye yerleştikten sonra "başka insanların kültürlerine, alışkanlıklarına, seçimlerine daha toleranslı, ...onları daha sever" olduğunu ve "çeşitliliğin insan hayatına çok önemli katkılar" sağladığını düşünmektedir.

Türkiye'den göç edenler arasında kendilerini etnik Türk olarak tanımlayanlar, tıpkı Türkiye'deki gibi Kürtleri ABD'de "öteki"leştirebilmektedir. Sîter, Kürt olduğu için Türkler tarafından işe alınmayan arkadaşları olduğunu, hatta kendisinin Kürt olduğu öğrenildiği zaman "taciz edenlerin çıktığını", o nedenle de "insanlarla mümkün olduğunca az etkileşime girmeye çalıştığını" ifade etmektedir. Sîter, kimliğini Amerikalılar ya da başka etnik gruplar arasında daha rahat ifade edebildiğini söylerken, ismi nedeniyle kendisini ABD'ye daha yakın hissettiğine dair şu açıklamayı yapmaktadır:

İsmim Türkçe resmi kayıtlarda Yıldız. Ama Kürtçesiyle hitap eder ailem bana, Sîter yani, yıldız demek. Burada da Kürtçesini kullanıyorum. Üstelik kendimi Amerikalılara daha yakın hissediyorum çünkü onlarda da aynı kelime var, *star*, o da yıldız demek.

Sîter, bu açıklamasından sonra kendisini nereye ait hissettiği sorulduğunda ise şu yanıtı vermektedir: "Türkiye'ye dönmeyi düşünmüyorum. Dünyanın en kötü devleti de olsa doğduğun yer vatanındır. Ama gene de demokrasinin olmadığı yerde, ... yaşamak istemem". Kimliği "kan bağı"ndan çok "doğulan toprak"larla tanımlayan bu tözsel yaklaşıma rağmen, katılımcı kendisini daha rahat ifade edebildiğini düşündüğü yerde yaşamayı uygun bulmaktadır.

Manhattan’da bir Türk yemekleri restoranı sahibi Hasan için ise yaşam koşulları onu bir “Amerikalı” gibi yaşamaktan alıkoymaktadır:

Bir kere yaptığımız iş zor bir iş. Bana hiç zaman vermiyor. Günde 12-13 saat çalışıyorum. Şimdi bir Amerikalıyla beraber olabilmen için akşam beşte eve gitmen lazım. Onlarla bir yere yemeğe gitmen lazım. Bir sinemaya, tiyatroya gidebilmen lazım. Buradaki yaşantımda maddi olarak biz aştık, istediklerimize ulaştık belki ama manevi olarak 20 yıldır bu ülkeyi hiç yaşayamadık.

Kültürel kimliklerin müzakere edildiği, önemli bir değişim kamuoyunda “11 Eylül” olarak anılan olaydır. 11 Eylül 2001’de New York’taki Dünya Ticaret Merkezi’ne düzenlenen saldırılar, ABD’deki pek çok toplumsal değişimin miladı niteliğindedir. Araştırmaya katılan Ebru için, saldırıda “kaybettiği arkadaşları” 11 Eylül dendiğinde ilk aklına gelendir. “Ben o dönemde daha çok insanların birbirlerine yardımcı olmaya, destek olmaya çalıştığımı deneyimledim” diyen Ebru, üst orta sınıfa üye, eğitim düzeyi yüksek, Amerikalı ile evli biri olarak bu sözleri söylediğini de eklemektedir. Saldırılarından sonra, ABD’de hızla yükselen ırkçılık ve İslam düşmanlığının, göçmenleri ama en çok da Müslüman göçmenleri etkilediğinin farkındadır. Artık her yere bir Amerikan bayrağı dikilmiş, milyonlarca insan arabalarına “Tek bayrak, tek ülke, tek dil” diye milliyetçi bir slogan yazan etiketleri yapıştırmıştır (Şekil 38).

Şekil 38. ABD’de milliyetçi slogan: “Tek bayrak, tek ülke, tek dil”

Cemal ve Hasan için ekonominin etkilenmesi ve işlerinin kötüleşmesi 11 Eylül’ün yarattığı sonuçlardandır. Tefvik’e göre ise “11 Eylül’den sonra psikolojik baskı” olmuş, “azınlık olarak yaşamak iyice” zorlaşmıştır. Özlem ve Süheyla ise bu dönemdeki baskılara doğrudan tanıklık etmişlerdir. Özlem’in okulunda başörtülü Müslüman bir öğrenci, diğer öğrenciler tarafından psikolojik şiddetle karşılaşınca başını

açmak zorunda kalmıştır. Süheyla için ise 11 Eylül günü ve sonrası kimlik pazarlığını yaptığı, zaten hiç sevmediği ABD’de yaşamayı tekrar tekrar sorguladığı bir deneyime dönüşmüştür.

Ben o zamanlar çok korktum başım kapalı diye. Eşim ‘istersen aç başını’ dedi. Ben de bir gün çamaşırhaneye gidiyordum. Başımı açıp çıktım dışarı. Yolun yarı yerine vardım, bayağı düşündüm, ‘acaba başım açık gezmeyi başarabilir miyim?’ diye. Sonra kendime dedim ki ‘bu bana göre değil!’ Eve geri döndüm hemen. Ondan sonra karar verdim, Amerikan bayraklı eşarp gibi bir şey almaya. Amerikan bayrağını aldım, böyle insanların sıcakta bağladıkları gibi bağladım kafama. Dedim ki kendi kendime ‘ortalık sakinleşene kadar bir, iki ay böyle gezeyim.’ Gerçekten de bir süre öyle gezdim sonra normal eşarbımı örtmeye başladım tekrar... Oğlumu okula götürdüğüm zaman, pek belli etmiyorlar, ama ben baktıklarını fark ediyorum. Öğretmenler bana çok iyi davranıyorlar, fakat o kadar kişinin içinde bir tek ben baş örtülüym. Tabii ki hissediyorum bakışlarını. Bazen “Müslüman mısın?” diye soruyorlar. Bir keresinde asansörde bir kadın sordu “*Arabic* misin?” [Arap mısın?] diye. “*No*” [hayır] dedim. Ben hayır deyince, rahatladı. Başım kapalı olduğu için beni hep Arap sanıyorlar; ama ben artık kızmıyorum.

Süheyla’nın başına geleneksel örtüsünü değil de Amerikan bayrağı bağlama stratejisini, ulusal ya da kültürel simgelerin melezleştirilmesinde de görmek mümkündür (Şekil 39).

Şekil 39. Amerikan bayrağı ve Özgürlük Heykeli’ni koruyan nazar boncuğu

Brooklyn’de Mustafa’nı işlettiği kafenin duvarında asılı bu nesne, bir taraftan bir araya gelmesi çok da olası olmayan unsurları topladığı için gülünç olmakla beraber, ulusal aidiyetin ne kadar çeşitlenebileceğini göstermesi açısından çok önemlidir. Amerikan bayrağının renklerini taşıyan çizgilerle Özgürlük Heykeli’ni, “Türk” nazar boncuğu korumaktadır. Nazar boncuğu Türkiye’de kültürel bir simge olduğu kadar, Yunanistan’da da aynı anlama gelen bir ulusal simge olması ve yaygın olarak kullanılmaktadır. Özellikle New York’ta yaşayan Yunan göçmenlerin gündelik yaşamlarının vazgeçilmez bir parçası olduğu gözlenmiştir.

Bu tür ikili aidiyetler ya da melez kimliklere, özellikle genç, eğitim ve gelir düzeyi yüksek katılımcıların ifadelerinde de rastlanmaktadır. Örneğin, Emre kendisini bir Türk-Amerikalı olarak tanımlamakta ve “hem anavatanın hem de bu ülkenin ürünüyüm. Geçmişten gelen miras ve kültürüm kadar, bu toplumun beni bir birey olarak şekillendirmesiyle de gurur duyuyorum” demektedir.

Cengiz de, görüşme sırasında kendisini Türk olarak tanımlasa da “Kesinlikle burada bir entegrasyon olmalı, pergelin bir ucunu kaybetmedikten, kaydırmadıktan sonra öbür ucun mümkün olduğunca açılması taraftarıyım” sözleriyle melez kimliklerin altını çizmekte, bir taraftan da “burada kalanları soruyorsanız Amerikan vatandaşı olmalılar, burada oy vermeliler. Burada kendilerini hissettirmeliler” diyerek de diasporik topluluğun korunmasını beklemektedir. Katılımcılardan Ebru ise “Türklerin bu ülkede başarılı olmaları ile gurur duyuyorum. Ama insanların başarılı olabilmeleri için yabancılara ve değişime açık olmaları gerekiyor” ifadesiyle ikili aidiyetine ve aynı zamanda kimliklerde dönüşüme vurgu yapmaktadır.

Kendini milliyetçi, faşist bir Türk olarak tanımlayan Ömer bile her ne kadar Türk restoranında çalışsa, Amerikalı arkadaşı olmasa, eşi Türk olsa da, yaşadığı yerin onun beğenilerini, gereksinimlerini ve dolayısıyla kimi aidiyet kurgularını dönüştürdüğünü/melezleştirdiğini kabul etmektedir.

Yaşayabildiğim kadar burayı da yaşıyorum. Yankees'i⁸ de takip ediyorum. Siyasetini de gözlemlemeye çalışıyorum. Buranın gazetesini de okuyorum. Anlayabildiğim kadar onu da yapıyorum. Burayı da yaşamaya çalışıyorum. Burada da bir hayatımız var, yok sayamazsın. Trabzonspor'u takip ettiğim kadar Yankees'i de takip ediyorum. Televizyon da kurdum mutfığa. Seyrettim. Radyoyu kulağa taktım, maçları dinliyorum. Maçına da gidiyorum. Yaşıyorum yani. Yaşamıyor değilim. O kadar değil. Buradan da bir şeyler aldık. Mesela Amerikan radyosunu da dinliyorum. Yankees'in maçları ve Lite FM. Müzik kanalı. Her gün New York Post okumaya çalışıyorum. İngilizcem Times'a yetmiyor, yetse onu da okumak isterim.

Dolayısıyla, Daryo'nun "göçmenler buranın iletişim araçları ve kurumlarıyla etkileşim halinde oldukça daha çok Amerikalılaşıyorlar, Türkiye'den iletişim araçlarını takip etmeye devam ettikleri sürece tam tersine sanki Türkiye'deymiş gibi yaşamaya devam ediyorlar" saptaması yerindedir. Yine de Daryo'ya göre "ilk kuşak göçmenler, yeni evlerine alışmaya çalışırken en çok acı çekenlerdir. Yeni ülkeye asla tamamen ait olamazlar; eski dünyalarındaki gelenek ve alışkanlıklarını asla tamamen bırakamazlar".

Georgiou'nun (2001) da vurguladığı gibi, kimliğin inşasında katılım çok önemli bir yer tutar. Diasporik televizyon, gazete ve özellikle İnternet böylesi bir katılımı mümkün kılmaktadır. Bu çalışmada tartışılan diasporik televizyon ve gazeteler de bir taraftan eski kimliklere sıkıca sarılıp, onların yeniden üretilmesini sağlarken, diğer taraftan göçmenlere 'yeni evleri'yle bağlar kurmalarına yardımcı olmaktadır. Daha önce verilen örneklerde, ulusaşırı medya kolektif kimliklerin yeniden üretilmesine katkıda bulunmakta ve izleyicilere "hayali topluluğun" bir üyesi olduklarını hatırlatmaktadır.

İkili aidiyetlerin ve melez kimliklerin inşasında bir başka önemli unsur, İstanbul ya da New York gibi "küresel kentler" in varlığıdır (Sassen, 1991). Göçmenler, böylesi küresel kentlerde diasporik topluluğun arasında kendini hiç de "yabancı" hissetmeden yaşayabilmekte, dolayısıyla kimliğini korumayı sürdürebilmektedir. Aynı zamanda bu kentlerde farklı etnik gruplarla etkileşim içine girilmesi yeni kimliklerin inşasını mümkün kılmaktadır. Cengiz, New York'un bu özelliğini şu sözlerle ifade etmektedir:

---

⁸ Burada ilginç olan Ömer'in ABD ile ilişkisini gene popüler kültürün merkezinde yer alan bir kitlesel spor etkinliği olan beyzbol ile kurmasıdır. Kitlesel sporun, milliyetçilik uzanımları taşıdığı unutulmamalıdır.

Ben zaten New York'a geldim Amerika'ya gelmedim. Yani Texas'ta bu kadar kalsaydım çoktan dönmüştüm. Chicago, işte gördüğüm yerler olarak söylüyorum belki San Francisco, belki burası çok fark etmiyor zaten. İstanbul büyük şehir, burası da büyük şehir, burada da Türkler var. Hatta burada daha çok çevrem olduğunu düşünüyorum.

İstanbul ile New York'un benzerliğini, dolayısıyla yaşam biçimini değiştirmek zorunda kalmadığını düşünen Erdal da benzeri saptamaları yapmaktadır:

Buranın kültürüyle ilgili endişelerim yok çünkü buranın kültüründen uzak bir adam değilim. Sonuçta Amerika'daki yaşantımla Türkiye'deki yaşantım arasında bir fark görmüyorum. Yani ilk geldiğimde de görmemiştim. New York'ta yaşamak tabii daha kolay, yani öyle Amerika'nın içinde garip Amerikalılarla yaşayamam. Çok da fazla onlarla duramam. Ben buradaki yaşantımla oradaki yaşantım arasında pek bir fark görmedim, ki sadece bunu alışkanlıklarım için söyledim. Yani birinin Türkiye içinde şehir değiştirmesiyle buraya gelmesi arasında çok fazla bir fark olduğunu düşünmüyorum.

Kimliklerin melezleşmesinde önemli etkenlerden biri dildir. Anadilin dışında, göç edilen ülkenin dilini bilmek elbette ki göçmenin toplumsal yaşamını sürdürülebilir kılan temel unsurdur. Ancak, özellikle Paterson gibi kentlerde ya da Brooklyn'deki gibi topluluk gibi kendi gereksinimlerini karşılayabilecek bir büyüklükte ve iç içe geçmiş ilişkiler olduğu sürece, yeni bir dil öğrenme gereksinimi duymayan pek çok göçmene rastlamak mümkündür. Öyle ki Paterson'da yaşayan Cemal, bunu "Amerika'da İngilizceyi iki yabancı aralarında anlaşmak için kullanıyor" diyerek ifade edebilmektedir. Bu durum, özellikle New York ve Paterson gibi çok çeşitli etnik kökenden gelen göçmen topluluğunu barındırmasından kaynaklanmaktadır.

Kapalı diasporik topluluk içinde yaşayan ve New York gibi onlarca etnik topluluğu barındıran küresel kentlerde yaşayan göçmenler İngilizceyi öğrenmemelerine rağmen, gündelik yaşamlarına etkileşim içinde oldukları başka dilleri katabilmektedirler. Örneğin Hasan ve Ömer çalıştıkları restoranda, bulaşıkçılık yapan Meksikalılarla anlaşmak için İspanyolca birkaç ifade ve kelime öğrenmişlerdir. Üstelik bunları yalnızca Meksikalılarla iletişim kurmakta kullanmakla kalmayıp, gündelik yaşamlarına da dahil etmişlerdir. Böylelikle ortaya İngilizce-İspanyolca ve Türkçe'den oluşan karma bir dil çıkmaktadır.

İngilizceyi yalnızca temel gereksinimlerini giderebilecek kadar öğrenen pek çok göçmen için bazı özel isimler de fonetik algıları ile değişiklik gösterebilmektedir. Ancak ilginç olan bunların zaman içinde İngilizce bilenler tarafından bile yaygın olarak kullanılmasıdır. Araştırmanın sürdürüldüğü mahallelerden Sheepshead Bay’ın “Şemset Bey”, Hamptons’ın “Hemşin” ya da Connecticut’ın “Kennedykent” olarak kullanılması bu tür uyarlamalara örnek oluşturmaktadır. Katılımcıların eğitim düzeyi ve İngilizce bilgileri azaldıkça, konuşurken aralara İngilizce kelimeleri katma eğilimi artmaktadır. Bu eğitim düzeyi yüksek olanların, Türkçeyi de doğru kullanma gereksinimi duymalarıyla ilgilidir.

Araştırmada görüşme yapılan katılımcıların tamamının birinci kuşak göçmenler olması nedeniyle, diğer araştırmalardaki kuşaklar arasında kimliklerin nasıl dönüştüğüne ilişkin bulgulardan bu çalışmada söz etmek zordur. Ancak benzeri bir durum, ikinci kuşak olmasalar da genç göçmenler arasında gözlenmiştir. Örneğin çoğunlukla İngilizceye hakim genç göçmenler, ABD televizyonlarını izlemeye, gazetelerini okumaya ve diğer kültürel ürünlerini tüketmeye daha çok eğilim göstermektedirler. Aynı bulguyu gelir ve eğitim düzeyi yüksek katılımcılar için de söylemek mümkündür. Dolayısıyla bu katılımcılar ikili aidiyetlere ve melez kimliklere daha açıktırlar, farklı etnik gruplar ve kültürlerle etkileşim içindedir ve Türkiye’ye dönmeyi düşünmemektedirler. ABD’de doğmuş ya da küçük yaşta gelmiş çocukları olan anne babalar için ise onların “Türk” kültürünü alması ve koruması oldukça önem taşımaktadır.

Toplumsal cinsiyet, ‘yaşın yanında diasporik kimliğin inşasında ve dönüşümünde ana unsurlardan biridir. Özellikle dil bilmeyen, eğitim düzeyi düşük ve hatta çalışmayan kadın göçmenler, kamusal alana katılımında erkek göçmenlerin çok gerisinde kalmaktadırlar. Dolayısıyla evin içinde, özleri olarak gördükleri etnik kimliklerini tekrar tekrar yeniden üretme ve çocuklarını da bu yönde büyütme eğilimindedirler. Genç kadınlar, ulusaşırı televizyonda gördükleri Türkiye’nin bile dönüştüğünü düşünmekte, ama göçmen anne babalarının böylesi bir dönüşümü yaşamadıkları tam tersine daha muhafazakarlaştıklarından şikayet etmektedirler. Erkek çocukların “yabancı”larla evliliklerine, kız çocuklarınsından daha ılımlı yaklaşmaktadır. Ama 20 yılı aşkın süredir ABD’de yaşayan Cemal, kızını zor bir

kararla da olsa bir “Amerikalı” ile evlendirmiştir. ABD’nin kimliğindeki dönüşümüne katkısını ise şu sözlerle ifade etmektedir: “Bana burası neyi öğretti biliyor musunuz? Görüşlerim değişti, daha toleranslı biri oldum. Ataerkil ailenin vermiş olduğu o üstümdeki baskı biraz kalktı. Kızlarıma artık baskıcı davranmıyorum”.

Göçmenlerin kimliklerindeki dönüşüm onların Türkiye’ye geri dönme isteklerini de şekillendirmektedir. Dönüşümleri yaşayanlar dönmeyi küçük bir olasılık olarak görürken, diasporik topluluk içinde anavatanlarından getirdikleri kimliklerini yeniden üretenler ise “geri dönme hayallerini” çok daha sık tekrarlamaktadırlar. Ancak çoğu göçmen için geriye dönüş gerçekleşmemektedir.

Yukarıda sıralanan örneklerin hemen tümünde aktarılmaya çalışıldığı üzere uluslararası, diasporik ya da Amerikan olması fark etmeksizin, sürekli olarak dolayimli ortamlara maruz kalan göçmenler, bu ortamlardaki imgeleri sahiplenmeleri ve onlara katılımları düzeyinde de kimliklerinin yeniden üretilmesine, inşasına ya da dönüşümüne izin vermektedirler.

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

*İki dünya taşıyorum içimde
ama hiçbiri tam değil
sürekli kanyorlar*

*Sınır,
tam ortasından geçiyor dilimin.*

Zafer Şenocak

Her “gidiş” aynı zamanda da bir “geliş”tir. Yeni bir ülkeye göç edenler, kültürel, siyasal ve toplumsal sermayeleri ile yeni ‘ev’lerine varırlar. Geride bıraktıkları ilişkilerin benzerlerini yeni evlerinde de yaşatabilmek ve yeniden üretebilmek için ulusaşırı bağlara gereksinim duyarlar. Bu bağların simgesel alanda üretilmesine katkıda bulunan medya, aynı zamanda göçmenlerin kendilerini temsil olanağı buldukları ulusaşırı bir toplumsal alan niteliği taşımaktadır.

Bu çalışma, Türkiye’den ABD’ye göç eden birinci kuşak göçmenlerin ulusaşırı ve diasporik kitle iletişim ortamlarını kullanma alışkanlıkları ve bunun “ulusaşırı” kimliklerinin oluşumu ve dönüşümüne katkısını saptamak amacıyla yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda, New York ve New Jersey eyaletlerinde yaşayan Türkiye kökenli göçmenler arasında sürdürülen dokuz aylık bir etnografik çalışma kapsamında veri toplamak amacıyla gözlemin yanı sıra 30 katılımcıyla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Katılımcılar amaçlı örnekleme yoluyla seçilmiştir. Ayrıca ABD’de de yayınlanan Hürriyet ve Zaman gazetelerindeki haberlerin, iki ülke arasında hem içerik hem de söylemsel düzeyde farklılık içerdiği gözlemlendiğinden, söz konusu gazetelerin Mart-Ağustos 2006 tarihleri arasındaki Türkiye ve ABD’de yayınlanan altı aylık sayıları karşılıklı olarak veri setine dahil edilmiştir. Bu gazetelerin birinci sayfalarında yer alan haberlerin söylemleri çözümlenmiş, gözlem ve görüşmelerden elde edilen veriler alanyazının sağladığı temalarla çözümlenmiştir.

Çözümlemeler sonucunda, Türkiye kökenli göçmenlerin topluluk olarak yaşadıkları ortamlara ve ulusaşırı etkinliklerine, yararlandıkları kitle iletişim ortamları ve bu ortamların ulusaşırı kimliklerine yansımalarına ilişkin bulgular sunulmuştur. Bu bulgulardan hareketle ulaşılan sonuçlar aşağıda aktarılmaktadır.

Uluslararası toplumsal alanlar, gündelik yaşamın, toplumsal konumların, istihdam stratejilerinin ve kimliklerin salt insan hareketiyle değil, fikir, simge ve maddi kültür dolaşımı ile belirlenmektedir (Appadurai, 1996; Pries, 2001; Faist, 2003). Türkiye’den Amerika Birleşik Devletleri’ne göç edenler de, bir taraftan uluslararası dinamikleri gündelik yaşamlarının bir parçası yaparak anavatanla bağlarını sürdürmektedirler. Diğer taraftan göç ettikleri ülkelerin toplumsal dinamiklerinden etkilenerek özellikle yaşadıkları “küresel kentler”de göçmenlerin aidiyetleri ve kimlikleri de dönüşmektedir. Dolayısıyla New York ve New Jersey eyaletlerinde araştırmaya dahil edilen bölgelerde yaşayan Türkiye kökenli göçmenler, özellikle medyanın iletileriyle desteklediği Türkiye’ye hayali ya da kurgulanmış bir aidiyet bilincini yaşamaya devam ederken, bir taraftan da Türkiye’den tamamen farklı dinamikleri ve ilişkiler ağı olan diasporik toplumsal alanlar oluşturmaktadırlar.

Diasporik topluluğun üyeleri, her ne kadar kimliklerini geride ve geçmişte bıraktıkları toplumsal ilişkilerle ifade etme yolunu seçseler de, yeni kimlikler inşa etmekte, eskilerini yeniden üretmekte ve bu yeniden üretim sırasında dönüştürmektedirler. Georgiou’nun (2006a) da belirttiği gibi, bunun en önemli nedeni diasporik topluluğun kendisinin sürekli farklı kimliklerle temas halindeki uluslararası ağların içine gömülü olmasıdır. Anderson’dan (1991) yola çıkarak, hayali bir “biz” topluluğu, hayali bir “öteki” ile mümkündür. Uluslararası toplumsal alan, özellikle medya uzamı sayesinde, “biz/ben” ile “öteki”nin sürekli birbirleriyle karşılaşmasına ve etkileşime girmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla Türkiye’den ABD’ye göç edenler, kimi zaman geçmişten ya da anavatanlarından getirdikleri ‘öz’ ve değişmez kabul ettikleri kimliklerine sıkı sıkıya sarılırken, kimi zaman ise melez kimlikler sergilemektedirler.

Diasporik toplumsal alan kavramı ile birlikte “yeni-toplulukçuluk” yaklaşımı da, ABD’deki Türkiye kökenli göçmenlerin kimlik ve aidiyetlerine ilişkin tasarımlarını anlamakta analitik bir araçtır. Yeni-toplulukçuluk yaklaşımında, göçmen yaşamının

‘ulusaşırı dinamikleri’ne vurgu diasporadan daha fazla yapılmaktadır. Hatta göçmenin yerleştiği ülkedeki iki kültür arasında kalmışlık konumu yeni-toplulukların ontolojik kaynağıdır (Meinhof ve Triandafyllidou, 2006). Göçmen, geride bıraktığı ve sonradan içine girdiği bu iki kültür arasında bağ kurmaya çalışmaktadır. Dolayısıyla gündelik yaşama ait hemen her etkinlik anavatandan taşıdığı kültürel kimliklerin korunmaya çalışılması ve yeniden üretilmesine dönüktür.

Bu yaklaşım, araştırma boyunca Türkiye’den televizyon kanallarının izlenebildiği, gazetelerin okunduğu, müzik CD’lerine ya da filmlere ulaşılabildiği, resmi ve dini bayramların kutlandığı, festivaller, konserler gibi etkinlikler düzenlendiği sürece Türkiye’yi ABD’de yaşatmak mümkün olabileceği şeklinde gözlenmiştir. Anavatandan uzakta da olsa, anavatanın bir benzeri simgesel olarak yaratılabilmektedir. Ancak bu yeni oluşum, Türkiye’nin tam bir yansıması değildir çünkü göçmenler, din ve etnisite gibi bazı kimliklerini özleri olarak kabul etmekte ve onlara “değişemez ön kabulü” ile sıkıca bağlansalar da, kültürel kimliklerinin bir kısmı ABD’nin ya da etkileşimde buldukları Rus, Yunan ve Latin Amerika gibi diğer etnik grupların özelliklerinden etkilenecek dönüşebilmektedir. Bunun önemli yansımalarından biri, İngilizce’yi tam olarak bilmeyen bazı katılımcıların İspanyolca’ya İngilizce’den daha çok hakim olmalarıyla ortaya çıkmaktadır.

Araştırmaya dahil edilen birinci kuşak göçmenlerin önemli bir çoğunluğunun gündelik yaşamlarını Türkiye referanslı düzenlemelerinde en önemli etken etkileşim halinde oldukları uluslararası medyadır. Özellikle uluslararası televizyonun merkezi rolü ve uluslararası gazetelerin de gündelik olarak okunması, gündelik yaşamda dolayimli tüketimin de ortaklaşa paylaşılan bir hal almasını sağlamaktadır. Bu ortak tüketim biçimi, göçmenlerin yaşamında uyum ve varoluşsal bir güvenlik için gereksinim duydukları kültürel ve maddi referans kaynaklarını oluşturmaktadır. Medya, uluslararası alanda birbirinden uzak mekanları yakınlaştırıp, bir bakıma ulusal kimliklerin ve aidiyetlerin imgelemi sürecini de sınırsızlaştırmaktadır. Böylelikle uluslararası Türk medyası, anavatana özlem ve haber alma arzusu, Forum gazetesi ya da Turkish Hour TV gibi yapımları kapsayan diasporik medya ise göç edilen ülkede toplumsal yaşama katılım gibi gereksinimleri yerine getirmektedir. Uydu televizyonları, İnternet ve yeni küresel dağıtım teknolojileri, ABD’de yaşayan “Türk” diasporik topluluğunun

politikalarında ve aynı zamanda kültürel kimlikleşme sürecinde dinamik rol oynamaktadır.

Türkiye’den göç edenler tarafından oldukça yoğun olarak izlenen ulusaşırı Türk televizyonu, göçmenlerin Türkiye ile bağlarını sürekli canlı tutmalarını sağlamaktadır. Televizyondaki Türkiye’ye ilişkin imgeler sahiplenilirken, göçmenler yalnızlık, dışlanma ve stres gibi sosyal psikolojik gerekçelerle kendilerini “bir topluluğa” ait hissedebilmek için sıklıkla televizyona başvurmaktadırlar. Böylece ulusaşırı televizyon, özellikle Paterson gibi çok sayıda göçmenin bir arada yaşadığı, ulusal ve etnik kimliklerini yeniden ürettikleri ortamların bulunduğu kentlerde diasporik bilinci güçlendirmektedir. Araştırma boyunca elde edilen en önemli bulgulardan birisi, Türkçe konuşan göçmenin, televizyon izleme ediminden edindiği keyif ve memnuniyet, onun sıradanlığından, tanıdık ve gündelik olmasından kaynaklanıyor olmasıdır. Gündelik yaşama dahil olan bu sıradanlık, kimi zaman göçmenlerin dizilerde, futbol maçlarında ya da müzik programlarında izledikleri ile özdeşlik kurmalarını sağlarken, kimi zamansa hoşlanmadıkları imgelerden dolayı Türkiye ile aralarına uzaklık koymalarına neden olmaktadır. Bu imgeler arasında özellikle haberlerde sürekli sunulan olumsuz içerik ve magazin programlarının içeriği yer almaktadır. Bu uzaklık koyma, tam da kültürel kimliklerinin buldukları ortama referansla dönüştüğünün göstergesidir. Aksoy ve Robins (2000) benzeri bir durumu İngiltere’de yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerde saptamışlardır. Dolayısıyla Türkiye dışında yaşayanlarda göçmenlik kimliğinin birbirine benzeyen dışa vurum biçimleri olduğunu söylemek mümkündür.

Televizyondaki Türk imgelerinin sahiplenilmesi ve göçmenlerin kamusal alandan çok özel alanlarında Türkiye’ye ilişkin simgeleri gündelik yaşamlarının vazgeçilmez unsurları olarak korumaları “ne orada, ne de burada” olma halinin yeniden üretilmesi anlamına gelmektedir. Kurtlar Vadisi ya da Avrupa Yakası gibi popüler televizyon dizileri, farklı geçmişlere sahip, farklı yaşlardaki göçmenlerin pek çoğu tarafından tüketimin anlamı değişse de izlenebilmektedir. Aynı içeriğin farklı gerekçelerle tüketilmesi, ABD’de yaşayan göçmenin bu “iki arada kalma” durumunu pekiştirmektedir.

Göçmen azınlıkların kendilerini hem atalarına ait anavatan topraklarıyla hem de diğer ülkelerde yaşayan aynı etnik gruptan insanlarla özdeşleştirdikleri diasporik bilinç

(Castles ve Davidson, 2000) etrafında toplanmaları ile diasporik topluluğun oluştuğuna yapılan vurgu, ulusaşırı televizyonla birlikte daha çok anavatana bağlılık ve özdeşlik kurma şeklinde karşıt bir durumu ortaya çıkarmaktadır. Yani Türk televizyonunu izlemeye başlamadan önce bir “birliktelik” ön savıyla hareket eden ve o birliktelik içinde güçlü toplumsal ilişkiler kuran göçmenler için televizyon izleme alışkanlığı ile birlikte, kendilerini bir arada yaşadıkları topluluğun dinamiklerinden uzaklaştırıp “hayali bir Türkiye”de yaşadıkları sanısını güçlendirmektedir.

Televizyon izleme alışkanlığı her göçmen için aynı anlama gelmemektedir. Özellikle yaş gençleştikçe ve eğitim düzeyi ya da Türkçe dışında dil bilme becerisi arttıkça, göçmenler de ulusaşırı Türk televizyonu yerine ABD yayınlarını izleme eğilimi göstermektedirler. Yani gündelik toplumsallaşma biçimleri farklılaştıkça, medya tüketimi de çeşitlenmektedir. Her ne kadar Türkiye’den giden göçmenler bir arada yaşayarak ve çalışarak diasporik topluluk olma eğilimi gösterebilirler de, gündelik yaşamlarında Türkiye’den gelmemiş insanlarla da etkileşmektedirler. Elbette ki bu etkileşimlerin onların kimliklerini de dönüşümüne katkısı olduğu yadsınamaz. Sıradan gündelik etkileşimlerin bir üst düzeyinde ise “yabancı” ile evlilikler, “Amerikan” şirketinde yönetici olarak çalışmak ya da birden fazla dili konuşmak gibi toplumsal pratikler yer almaktadır. Böylesi durumlarda Hall’un (1999) ifade ettiği biçimiyle melez kimliklerden söz etmek daha da kolaylaşmaktadır.

ABD’de yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerin etkileşimde buldukları tek kitle iletişim aracı televizyon değildir. Türkiye’den pek çok gazete ve dergi ulaşımın da hızlanmasıyla periyodik olarak özellikle Türklerin yoğun yaşadığı bölgelerde kolaylıkla bulunabilmektedir. Ayrıca iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte Hürriyet ve Zaman gazeteleri ABD’de özel baskı yapmaktadır. Ancak göçmenler, gazeteleri televizyon kadar çok tüketmemektedirler.

ABD baskıları yapılan Hürriyet ve Zaman gazetelerinin Türkiye’deki özgün baskıları ile karşılaştırılmasında ise gazetelerin iletlerinde doğrudan göçmenlerin özlerinde var olduğunu kabul ettikleri, özellikle etnik ve dinsel kimliklerini tekrar hatırlatacak içeriği ve söylemi sundukları gözlenmiştir. Dolayısıyla gazetelerin ABD’deki Türkiye kökenli göçmenlerin kendilerini türdeş bir topluluk olarak hayal etmelerinde ve milliyetçiliği yeniden üretmelerinde önemli bir katkısı olmaktadır.

Türkiye'deki baskıda yer almayan haberlerin ABD baskılarında yer alması ya da her iki baskıda da olan kimi haberlerin boyutlarının büyütülmesi, birinci sayfanın hiyerarşik yapısında yukarıya taşınması, görsel malzeme eklenerek okuyucunun algısını değiştirmesi, gazetelerin sıklıkla başvurdukları stratejilerdir. Söz konusu haberler, sözcüksel seçimler, fotoğraf kullanımı, genellemeler ve bazı kimliklerin "ötekileştirilmesi" gibi analitik kategoriler altında değerlendirildiğinde, gazetelerin ABD baskılarında milliyetçi söyleme daha sık başvurduğu gözlenmektedir. Özcü/etnisist "Türk" milliyetçiliğini barındıran söylemlerin olduğu haberler öne çıkarılmaktadır. Zaman gazetesinde bu tür haberlerin kullanımına ABD'deki temsilcilikte karar verilirken, Hürriyet gazetesinde Türkiye'deki yazı işleri merkezinde karar verilmektedir.

İki gazetede haber başlıkları arasında bir değerlendirme yapıldığında ise, Hürriyet'te "Türklüğün" yüceltildiği bir dilin daha sık kullanıldığı, Zaman'da ise görece nesnel ifadelerle başvurulduğu gözlenmektedir. Bunun yanı sıra Zaman gazetesinde, Hürriyet'te olmadığı şekilde ABD'de ya da dünyanın diğer ülkelerinde kurulan Türk okullarına ilişkin haberlere çok sık rastlanması, dilde nesnellik arayışı olsa bile ideolojik olarak haberlerde milliyetçiliğin barındığını göstermektedir.

Her iki gazetede de Türk günü yürüyüşünün gerçekleştirileceği, ulusal bayramların olduğu ve özellikle Ermeni soykırım savlarının gündeme geldiği dönemlerde milliyetçiliği pekiştirecek, etnik bir "Türk" ulusal kimliğinin vurgulandığı haberlerin ve ifadelerin arttığı gözlenmektedir. Ancak yalnızca bu dönemlerde değil, diğer zamanlarda da benzer ifadelerle başvuruluyor olması Billig'in (1995) ifadesiyle "sıradan milliyetçiliğin", milliyetçi söylemin ikiliklerini, "ben/biz" ve "öteki" ayrımlarının gündelik yaşam pratiklerinde içselleştirildiğini ve gazetelerin milliyetçiliğin yeniden üretimine katkısını göstermektedir. Bir "Türk" topluluğu hayal edilip, birileri bu topluluğa üye olmaya çağrılırken bunu gerçekleştirmeye yönelik hem maddi hem de kültürel araçlar geliştirilmekte; bu araçlar, birlik ve beraberliğe vurgu yapan kültürel mesajlar ileten milliyetçi söylemlerden oluşmaktadır. Anderson'un (1991) tarihsel çözümlemesine göre, bu söylemler gazete gibi iletişim araçları yoluyla gündelik hayat içinde meşruluk kazanmaktadır. Dolayısıyla göçmenler için, Hürriyet'in ABD baskısını okumak, televizyondan Galatasaray'ın ya da milli takımın futbol maçını

seyredebilmek, Tarkan'ın ya da Orhan Gencebay'ın son çıkan CD'sini satın alabilip dinlemek aidiyet imgelemlerinin bir parçası olabilmektedir. Böylece "Türklük", göçmenlerin kendi kimliklerini tanımlamada ilk sırayı almaktadır.

Genelde bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi, özelde de İnternet'in yaygın olarak kullanılmasıyla iletişim pratiklerindeki değişiklikler, göçmenler açısından uzakta olmanın yarattığı yalıtılmışlığı azaltmaktadır çünkü artık hem geride bıraktıkları Türkiye ile daha hızlı, nicel olarak artmış ve hatta eş zamanlı bağlar kurabilirken, aynı zamanda ABD'ye Türkiye'den gelen diğer göçmenlerden haberdar olmakta ve çok hızlı bir bilgi akışı gerçekleşmektedir. Dolayısıyla İnternet, göçmenlerin birbirleriyle ve geride bıraktıklarıyla bağlarını oluşturan ve koruyan bir kamusal alana dönüşmekte, fiziksel olarak bir arada olan topluluk içindeki bağların da sürdürülmesi ve sağlamaştırılmasına yardımcı olmaktadır. Türkiye, İnternet sayesinde zaman zaman kurulan ilişkiyle sağlanan bir anı olmaktan öteye gidip, günlük hayatın içinde katılan coğrafi sınırların yıkıldığı bir yere dönüşmektedir. Dolayısıyla Appadurai'in (1996) sözünü ettiği ulusaşırı toplumsal alanların sınırsızlaşmış ilişkileri ve etkinlikleri barındırdığı saptaması, tıpkı ABD'de yaşayan Kıbrıslı Rum göçmenler için olduğu gibi (Georgiou, 2006b) Türkiye kökenli göçmenler için de geçerlidir.

Bütün bu sınırsızlaşma deneyimi, milliyetçilik ideolojisiyle birlikte diasporik söylemin içine gömülünce, Türkiye kökenli göçmen grubunun kolektif belleği ve ulusa ilişkin imgelemi, türdeş bir bütünün özneleri oldukları yönünde belirlemektedir. Ancak aynı deneyimler, gündelik yaşamın sıradanlığında farklı mekansal ya da toplumsal etkileşimlere girildikçe, bağların anlamı da silikleşmektedir. Dolayısıyla simgeler ve iletiler, her ne kadar "Türk"lerin kendilerini tanımlamalarında birer kaynak olsalar da, aynı zamanda anavatanın aslında dönmek için çok da ideal bir yer olmadığını hatırlatır niteliktedir. Ayrıca, Türklüğün karşısında "öteki" olarak yeniden üretilen Yunan kimliği ile gündelik yaşantısında sıradan etkileşime giren bir Türk göçmen, bir taraftan özü olarak kabul ettiği etnik kimliğine özellikle söylemsel düzeyde sıkı sıkı sarılmaktadır. Diğer taraftan ise, "öteki"nin aslında kendisi gibi bir göçmen olduğu ve 'göçmenlik' ortak kimliğini paylaştıklarını düşünebilmektedir. Bu örnek, Kastoryano'nun (2002) sözünü ettiği "kimlik pazarlığı" sürecinin bir parçasıdır. Yani, göçmen gereksinimleri doğrultusunda ne kadar özü olarak kabul ederse etsin etnik kimliğini bir tarafa bırakıp,

göçmenliği ortak referans noktası olarak görmektedir. Bu yaklaşım ise kimliklerin dönüşebilir olduğunun kanıtı niteliğindedir.

Pek çok göçmen içinde yaşadığı topluluğu türdeş hayal ederken, aslında göçmenliğin dışında ortak bir zeminde buluşamayabilmektedirler. Bu durum ise özellikle kültürel ürünlerle medya tüketimlerinde ortaya çıkmaktadır. Kendilerini daha çok melez kimliklerle tanımlayan katılımcıların Türk televizyonlarını izlememeleri ve özellikle gazeteleri okumamaları önemli bir durumdur. Dolayısıyla her ne kadar “diasporik topluluk” ve “yeni-topluluklar” kavramsallaştırmaları göçmenlerin kimliklerine ve aidiyetlerine ilişkin özcü tasavvurlarını anlamaya yardımcı olsa da, bu melez kimlikleri anlamlandırmak için yetersiz kalmaktadır.

Göçmenlerin gereksinimleri doğrultusunda olasılıklarını azaltmak değil tam tersine arttırmak için farklı kimlikler arasında gidip gelebildiklerini görmek mümkündür. Bu kimlikleri anlamak için “kozmopolitanizm” yaklaşımı öne çıkmaktadır. Kozmopolitanizm, göçmenlerin kendisinininkinden farklı kimlikleri ve pratikleri de gündelik yaşamının bir parçası yaptığı ve hatta kendisi onlarla tanımladığı bir alana işaret etmektedir. Kozmopolitanizm, insani değerlere bağlı bir dünya topluluğu ilkesi ile ulus-devlet geleneğinin ve ulusal kimliklerin bir tür eleştirisi niteliğindedir.

Türkiye kökenli göçmenlerin bir kısmının, toplulukları içerisinde güçlü yerel ve ulusaşırı bağları koruyarak sürdürmeleri (toplumsal sermaye), çok-dilli ya da çok-kültürlü olabilmeleri (kültürel sermaye), gereksinim duyduklarında bütün bunlardan gelir elde edebilmeleri (ekonomik sermaye) arasındaki bağları, yani Meinhof ve Triandafyllidou’nun (2006) kavramsallaştırdıkları trans-kültürel sermayeyi biriktirdikleri ve kullandıkları gözlenmiştir. Ancak bu göçmen grubu, araştırmaya katılımcı olarak dahil edilenlerin çok küçük bir bölümünü oluşturmaktadır. Bunun en önemli nedeni çalışmaya yalnızca birinci kuşak göçmenlerin dahil edilmiş olmasıdır. Gözlemlerden ve diğer araştırmalardan yola çıkarak, ikinci ve sonraki kuşakların melez kimlikleri gündelik yaşamlarının her alanına yansıttıklarını söylemek mümkündür. Dolayısıyla kozmopolitanizm yaklaşımı böylesi bir kuşaklararası araştırmada kimliklerin dönüşümünü anlamak için daha çok yardımcı olabileceken, birinci kuşak göçmenlerin katılımıyla yapılan bu araştırma için sınırlı bir epistemolojik kaynak oluşturmaktadır.

ABD’de yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerin asimile olmadıkları ve ayrılıkçı bir amaçları olmadığı saptanmıştır. Böylelikle ulusaşırı bir topluluk olarak etnik bilinçleri ‘diyaspora’ üyeliği etrafında biçimlenmektedir. Bu bilinç, göçmenlerin söylemlerinde “anavatandan uzaktaki evlerinde” (Vertovec, 2004b) yaşamlar olarak belirmektedir. Araştırmaya katılan Türkiye’den göçmenlerin tamamında, kendilerini hangi etnik, dinsel ya da kültürel kimlikle tanımlarsa tanımlasınlar, sürekli bir “ne orada, ne de burada” olma durumu söz konusudur. Bu durum, alanyazında tartışılan İngiltere’de, Hollanda’da, Almanya’da Türk, Kürt ve Kıbrıslı Türk diyasporik toplulukları içerisinde yapılan etnografik araştırmalar ile ABD’deki İranlı sürgünler, Güney Asyalı ya da El Salvadorlu göçmenler, Avustralya’daki Asya diyasporası, ve Fransa’daki azınlıklar üzerine yapılan çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Simgesel düzlemde, özel alanlarında hatta kamusal mekanlarda Türkiye’den simgeler ve iletilerle beslenirken, aslında toplumsal koşullar ve coğrafi olarak bambaşka bir ülkede yaşamaya devam etmektedirler. Zaten herhangi bir kimliğin toptan silinip, yok edileceği düşünülemeyeceği gibi, hiç değişmeyeceği de söz konusu değildir. Dolayısıyla bu “iki aradalık” durumu dönüşümün bizatihi kendisidir ve katılımcılar zaman zaman aksini ifade etseler de içsel olarak herhangi bir olumsuzluk taşımaz.

Sonuç olarak, göçmenlerin, medyayla ilişkilerine ve medyanın kendisine bakmak “anavatan”ları Türkiye ile ilişkilerin ve oradan getirdikleri kimliklerle aidiyetlerin dönüşümünü anlamaya yardımcı olmuştur. Ulusal sınırların aşılması, göçmenlerin imgeleminde bir takım etkiler yaratmaktadır. Hayal edilen artık ne geride bırakılan ne de göç edilen ülkedir; kendine özgü yeni bir tasarımıdır.

ABD’ye Türkiye’den göç edenlerin yıllar içerisinde değişen kitle iletişim ortamları kimliklerinin de dönüşümüne katkıda bulunmaktadır. Üstelik göçmenlerin kimliklerini müzakere ettikleri dönüşüm oldukça hızlı gerçekleşirken, özellikle ulusaşırı televizyon ve gazeteler söz konusu hızı uyum sağlayamamaktadır. Göçmenlerin iletişim örüntülerinin açıklanmaya çalışıldığı bu araştırma, özellikle ulusaşırı yayın yapan kitle iletişim kurumlarının program içeriklerini yeniden değerlendirmeleri gerektiğini ortaya koymaktadır. Ulusal televizyon kanallarında Avrupa ülkeleri için hazırlanan programlar var olsa da, ABD’de yaşayan Türkiye kökenli göçmenleri doğrudan ilgilendiren içerik yok denecek kadar azdır.

Yerel, ulusal ve uluslararası düzeylerde yeni kültür ve medya politikaları geliştirmek kaçınılmazdır. Yerel düzeyde, topluluk radyo ve televizyon yayınlarının (*community media*) desteklenmesi özellikle önem taşımaktadır. Yeni iletişim teknolojilerine ve özellikle İnternet'e herkesin eşit erişiminin sağlanabileceği koşulların yaratılması özellikle önemlidir. Türkiye'de ulusal yayın yapan televizyon ve gazetelerin, göçmenler tarafından yoğun olarak izlenip okunduğu gerçeği, özellikle ABD ve diğer ülkelerde yaygın olarak izlenen kamu yayıncılığının (TRT) yeniden değerlendirilmesi ve kültürel çeşitliliğin bir ifade alanı olarak yeni düzenlemelere gidilmesini gerekli kılmaktadır. Ayrıca ABD'de yaşayan göçmenler tarafından da takip edilen tecimsel televizyonlar ve gazetelerin, ayrımcılığı ve milliyetçiliği teşvik eden söylem ve içerikten uzaklaşarak katılımı, barışı ve kültürel çeşitliliği destekleyen yayıncılık gerçekleştirmeleri önem taşımaktadır.

Uluslararası düzeyde Türkiye kökenli göçmenlerin bakış açılarını ve gereksinimlerini de kapsayan medya politikaları geliştirmek gerekmektedir. Hem ABD hem de diğer ülkelerde yaşayan Türkiye kökenli göçmenler ve Türkiye arasında kültürel etkinliklerin ve etkileşimlerin çeşitliliğini yansıtacak yeni kültürel politikaların oluşturulması kaçınılmazdır. Bu tür politikalar, göçmen topluluğunun hem yaşadıkları ülkeyle ilişkilerinde hem de kendi içindeki etkileşimlerde daha demokratik ve katılımcı bir uluslararası toplumsal alan oluşturmalarını mümkün kılacaktır.

Kitle iletişim ortamlarında çeşitlilik ve katılımcılığı ilke edinen uluslararası ortaklıklar ve sayısal uçurumun önüne geçebilecek uluslararası projeler yalnızca göçmenlerin değil, Türkiye'nin kültürel ortamına da katkıda bulunacaktır. Kültürel hakları ve herkes için demokratik iletişim olanakları sağlanmasını savunan küresel toplumsal hareketleri desteklemek uluslararası politikaların bir parçası olmalıdır. Türkiye içinde ulusal düzeyde gerçekleştirilecek her tür medya ve kültür politikaları, Türkiye kökenli göçmenlerin iletişim ve bilgi alma gereksinimlerini de dahil etmeyi gerektirmektedir.

Bu çalışma, her araştırmada olduğu gibi bir takım sınırlılıkları barındırmaktadır. Dolayısıyla bu sınırlılıkların aşılabildiği yeni araştırmaların yapılması eksik kalan soruları yanıtlamak için önem taşımaktadır. Türkiye'den ABD'ye göç edenlere ilişkin, Avrupa'dakilere oranla sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır. Bunun nedeni, ABD'de

yaşayan Türkiye kökenli göçmen topluluğunun gerek Avrupa'daki Türkiye kökenli göçmenlerle gerekse ABD'deki diğer göçmen grupları ile nicel olarak karşılaştırıldığında oldukça küçük olmasıdır. ABD'nin coğrafi olarak büyük bir ülke olması göçmenlerin de özellikle New Jersey ve New York dışında dağınık olarak yaşamalarına neden olmaktadır. Dolayısıyla bu iki eyalet dışında yaşayanların farklı kültürel kimliklerle daha çok etkileşime girdiği göz önüne alınırsa, daha çok melez kimlikleri taşıdıkları düşünülebilir. Bu nedenle New York ve New Jersey dışında da benzeri çalışmaları yapmak önem taşımaktadır.

Bu araştırmanın söz konusu sınırlılıklarının başında daha önce de belirtildiği gibi yalnızca birinci kuşak katılımcılarla görüşmelerin yapılması gelmektedir. Bu nedenle ikinci ve sonraki kuşakların da dahil edildiği yeni çalışmalar yapmak kültürel değişimleri anlamak açısından yardımcı olacaktır. Bir başka araştırma konusu da ABD'de yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerin diasporik medya üretimlerine ilişkin kapsamlı bir içerik ve söylem analizinin yapılmasıdır. Göçmenlerin kimliklerinin dönüşümünü anlayabilecek önemli unsurlardan biri elbette ki kendi üretimleri ve kendilerini o alanlarda nasıl tanımladıklarıdır. Dolayısıyla diasporik medyanın içeriği ve söylemiyle yetinmeyen, aynı zamanda kurumsal olarak iletişim ürünlerinin yapım aşamasında geçtiği süzgeçlerin irdelenmesi amacıyla gerçekleştirilecek medya etnografisi araştırmaları da yapılmalıdır.

Bu çalışmada Türkiye kökenli göçmenlerin özellikle Türkiye ile bağlarını sürdürmede ve Türkiye'den getirdikleri kimlikleriyle milliyetçiliği yeniden üretmede ulusaşırı iletişim araçlarının rolü irdelenmiştir. Ancak göçmenlerin yaşadıkları ülkeye yani ABD'ye ilişkin algıları ve sadakatlerinin ne olduğu yanıtlanması gereken yeni bir soru olarak ortaya çıkmaktadır. Özellikle düzenli olarak izledikleri ulusaşırı popüler kültür ürünlerinin önemli bir bölümünün ABD'yi ve Amerikan halkını ötekileyerek Türk milliyetçiliğini yeniden ürettiği göz önüne alırsa, bu ülkede yaşayan göçmenlerin bu iki durum arasında nasıl müzakere ettikleri yeni bir araştırma konusudur.

Araştırmanın sorunu ve sınırları kitle iletişim araçlarıyla çizildiği için bu çalışmada toplumsal iletişim örüntülerine ilişkin çıkarımlar yapılmamıştır. Oysa ki gerek ABD'ye gerekse Avrupa'ya göç eden Türkiye kökenli göçmenlerin yaşamsal stratejilerinde bölgesel kimliklerini, hemşerilik ağlarını ve Türkiye'den taşıdıkları

akrabalık bağlarını sürdürme gibi biçimlerde ortaya çıkan toplumsal iletişim örüntülerini yeni araştırmalarla sorgulamak kaçınılmazdır.

Bu araştırma her ne kadar disiplinlerarası bir metodolojik ve epistemolojik çalışmanın ürünü de olsa, benzeri konuları burada temel çıkış noktası olmayan disiplinler açısından değerlendirmek oldukça önemlidir. Örneğin, ABD’de yaşayan Türkiye kökenli göçmenleri öznesi kabul eden psikoloji ya da ekonomi disiplinlerinde yapılmış çalışmalara da gereksinim duyulmaktadır.

Ulusaşırı toplumsal alanlar yaklaşımı, daha önce de belirtildiği gibi göçü salt yapısal bir olgu olarak değil, göçmenlerin bizatihi kendilerinin rasyonel tercihleri ve özellikleriyle bu yapıyı yeniden oluşturduklarını vurgulamaktadır. Buna göre göçmenler göç sürecinin karar alıcı, etken toplumsal aktörleri olarak değerlendirilmelidir. Üstelik gündelik yaşamlarına ilişkin aldıkları mikro kararlarla, makro düzeydeki kurumları doğrudan etkileyebilirler. Göçmenler kadar, onlarla ilgili yapılan araştırmalar da hem göç alan hem de göç veren ülkelerin göçmen politikalarını düzenlemelerinde etkili olmaktadır. Bu çalışmanın sonlandığı dönemde, ABD’de 2008 yılı genel seçimleri yaklaşırken, devlet başkanı adaylar arasında seçilme şansını “göçmenlerle ilgili politikalarının” belirleyici unsurlardan olması sözü edilen durumun kanıtı niteliğindedir. Dolayısıyla ABD’ye Türkiye’den göç edenlerle ilgili yapılacak her araştırma bu makro kurumları da etkileyebilecektir.

EKLER LİSTESİ**Sayfa**

EK 1. Katılımcıların kısa biyografik öyküleri.....	217
EK 2. Görüşme soruları	221
EK 3. Görüşme onay belgesi	224
EK 4. ABD Nüfus İdaresi tarafından yapılan “2006 American Community Survey”e göre Amerika Birleşik Devletleri’nde Türk nüfusun profili	226
EK 5. 2000 nüfus sayımına göre Türkiye kökenlilerin eyaletlere dağılımı	236
EK 6. ABD’deki Türk örgütleri.....	237

EK 1

KATILIMCILARIN KISA BİYOGRAFİK ÖYKÜLERİ

- Ayşegül** Ordu'lu, 27 yaşında. İngilizce öğrenmek için babasının yanına gelen Ayşegül, daha sonra lisans eğitimine devam etmiş. Öğrenci vizesi ile yaşıyor, ama yasal statüsünü doldurduğu için ülkeden çıkamıyor. Okul giderlerini karşılayabilmek için garsonluk yapıyor. Türkiye'ye dönmek istemiyor.
- Cem** 40 yaşındaki Cem İstanbul'dan New York'a 1998 yılında yüksek lisansına devam etmek için gelmiş. Medya üzerine yüksek lisans yapmış, ABD'de çeşitli yapılarda çalışıyor. Gene de Türkiye'den kitle iletişim araçlarını pek takip etmiyor. Türkiye'ye dönme planı da yok.
- Cemal** 63 yaşında, 1979'da Ankara'dan ABD'ye gelmiş. Boston'a yerleşmiş ilk geldiğinde ama Paterson'da Türkiye'den göç eden topluluk büyüdükçe buraya çalışmak üzere gelmiş. Eşi, çocukları ve torunları Boston'da yaşamaya devam ediyor. Kendisi yalnızca hafta sonları onların yanına gidiyor. Üniversite mezunu, İngilizce biliyor. Uzun süredir çifte vatandaş. Limuzin şoförlüğü yapıyor.
- Cengiz** 29 yaşında, aslen Uşaklı. Üniversiteyi okumak için İstanbul'a gelmiş. Üniversiteden mezun olduktan sonra bir süre Türkiye'de çalışmış, Avrupa'da birkaç ülkeyi gezmiş. Hem Amerika'yı gezmek hem de İngilizcesini geliştirmek için turist vizesi ile 5 yıl önce gelmiş. Önce üç ay kalmayı planlamış ama hala ABD'de yaşıyor ve ayrılmayı düşünmüyor. Yasal göçmenlik hakkını elde etmiş, gazetecilik yapıyor.
- Ceyhun** Ceyhun Erciyes.Araştırma sırasında New York Konsolos Muavini olarak görev yapıyor.
- Daryo** 40 yaşında. Yüksek lisans eğitimi için New York'a gelmiş. Şimdi finans sektöründe çalışıyor. Bekâr. ABD vatandaşı. Üç dil biliyor. İstanbullu. Türkiye'ye bir sanat festivaline katılmak için yılda bir kere gidiyor. Kendisini Türkiyeli bir Yahudi olarak tanımlıyor ve Türkiye'ye dönmeyi düşünmüyor.
- Derya** 24 yaşında, evli. Garsonluk yaparak geçiniyor, Paterson'da oturuyor. İzmirli.
- Doğan** Doğan Uluç. Hürriyet gazetesi New York temsilcisi.
- Ebru** 32 yaşında, yüksek lisans derecesi var, finans sektöründe çalışıyor. Liseden sonra, lisans eğitimi almak için gelmiş ve bir daha dönmemiş. Bir Amerikalıyla evli, Green Card'ı var. İngilizce'nin yanı sıra Almanca biliyor. İstanbul'lu.
- Emre** 32 yaşında, yüksek lisansını yapmak için Dallas'a gitmiş, daha sonra çalışma izni alarak Boston'da yaşamaya devam etmiş. ABD'nin en büyük şirketlerinden birinde yönetici olarak çalışıyor ve yasal göçmenlik hakkına sahip. Her yıl Türkiye'ye ailesini ziyarete gidiyor.

- Erdal** İstanbul'dan New York'a ilk 1990 yılında öğrenci olarak gelmiş. Daha sonra Türkiye'ye dönmüş. 1996'da ulusal bir Türk gazetesi için New York'ta çalışmaya başlamış. Bir süredir de bir başka ulusal Türk gazetesinin New York temsilciliğinde çalışmaya devam ediyor. İngilizce biliyor.
- Fikret** 47 yaşında, lise mezunu. Karaçay Türk'ü. 33 yıl önce ailesiyle Eskişehir'den ABD'ye sığınma hakkından yararlanarak gelmiş. Ondan önceki üç yıl ise Almanya'da yaşamışlar. Paterson'da erkek kardeşi ile birlikte kahve işletiyor. ABD'de doğmuş 26 yaşında bir oğlu, 18 yaşında bir kızı var. Oğlu Türkiye'ye yerleşmiş. ABD vatandaşı, anadili Karaçayca.
- Hasan** 42 yaşında, ilkokul mezunu. Süheyla'nın eşi. Aynı köydenler. Hasan, 11 yaşında İstanbul'da bir fırında çırak olarak çalışmaya başlamış. O zamandan beri yiyecek sektöründe çalışmaya devam ediyor. 20 yıl önce New York'a, gemide çalışırken kaçak olarak gelmiş, şimdi bir restoranın hem sahibi hem de aşçısı. İngilizce biliyor, 4 senedir çifte vatandaş. Her yıl Türkiye'ye dönmeye karar veriyor.
- Hatice** 27 yaşındaki Hatice aslen Giresunlu. Ailesi çocukken İstanbul'a göç etmiş. New York'a eşi Ömer'in yanına 2005 yılında yasal göçmenlik hakkı ile gelmiş. Yakında bir kızı olacak.
- Hüseyin** 42 yaşında, İstanbul'dan gelmiş New York'a. Aslen Sivas'ın Zara ilçesinden. Alevi ve bu kimliği gündelik yaşantısında çok önemli. 2001 ekonomik krizinden sonra turist vizesi ile gelmiş ve yasal hakkını kaybederek kalmış. Bir restoranda aşçılık yapıyor. Evli ve 15 yaşında iki çocuğu var, hepsi İstanbul'da. İngilizce bilmiyor.
- Kemal** Ordu'lu Kemal, 45 yaşında. 20 yıldır New York'ta yaşıyor. Yasal göçmenlik hakkına sahip. Kendine ait bir dükkanda Türkiye'den getirdiği ürünleri satıyor. İki yılda bir Türkiye'ye gidiyor ailesiyle.
- Meral** 46 yaşında, ilkokul mezunu. Ordu'lu. 5 yıldır New York'ta kaçak olarak yaşıyor. İki kızından biri ve eşi ile birlikte yaşıyor. İngilizce bilmiyor ve çalışmıyor. Dönmek için kızının okuldan mezun olmasını bekliyor (Kendisiyle görüşme yaptıktan beş ay sonra "daha fazla dayanamayıp" Türkiye'ye geri döndü).
- Mustafa** 33 yaşında, çekiliş ile yasal göçmenlik hakkı elde ettiği için New York'a 5 yıl önce gelmiş. Bir kafe işletiyor. Türkiye'ye dönmeyi düşünmüyor. İngilizce biliyor.
- Okan** Ordu'lu, 24 yaşında. Çok zengin olmak istediği için zaten kaçak olarak yaşayan babasının yanına ABD'ye gelmiş. Bir benzin istasyonunda pompacı olarak çalışıyor ama hala zengin olmayı hayal ediyor. İki yıl önce evlenmiş, bir oğlu olmak üzere. Ağabeyi Almanya'da kaçak işçilik yapıyor.
- Orhan** 66 yaşındaki Osman Sivashlı. 24 yıldır Paterson'da iki oğlu ve eşi ile birlikte yaşıyor. Yıllardır yaptığı şoförlük işinden iki sene önce emekli olmuş. Çocukları ABD'de yaşadığı sürece Türkiye'ye dönmeyi düşünmüyor.

- Ömer** 37 yaşında, meslek lisesi mezunu. Aslen Giresun'lu. Askerliğini yaptıktan sonra, 20 yaşındayken İstanbul'dan New York'a gelmiş. Bir restoranda işe başlamış. O zamandan beri hep aynı restoranda çalışmaya devam ediyor. Evli. Üç sene önce eşini Türkiye'den New York'a getirebilmek için ABD vatandaşlığına geçmiş. İngilizce biliyor.
- Özge** 22 yaşında. Ağabeyi ile Clifton'da yaşıyor. Bir video dükkanında çalışıyor. Aynı zamanda Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi'nde öğrenciliğe devam ediyor. İngilizce biliyor.
- Özlem** 18 yaşında, lise son sınıf öğrencisi. 12 yaşındayken Ordu'dan annesiyle birlikte, zaten yıllardır New York'ta yaşayan babasının yanına gelmişler. İki ağabeyi var; biri New York'ta, diğeri ise Almanya'da. İngilizce'yi geldikten sonra öğrenmiş. ABD'de yaşamaktan çok mutlu ve hep burada yaşamak istiyor. Arkadaşlarının çoğunluğu göçmenler. Lisans eğitimine devam etmeyi planlıyor, ama en çok istediği şey bir an önce para kazanıp ailesinden ayrı yaşamak. Yasal göçmenlik hakkı olmadığı için geldiğinden beri Türkiye'ye hiç gitmemiş.
- Rıza** 49 yaşındaki Rıza, önce 4 sene Libya'da işçi olarak çalışmış. 10 yıldır da New York'ta sebze-meyve satış tezgahı var. 7 yıl önce yasal göçmenlik hakkı elde etmiş. 6 yıl önce küçük kızı, 5 yıl önce de eşi yanına gelmiş. İki de yasal kalış sürelerini geçirdikleri için Türkiye'ye gidemiyorlar. Yanlarında yaşayan kızı lisans eğitimine devam ediyor, diğeri kızı ise Türkiye'de. İngilizce bilmediği için, defalarca girdiği vatandaşlık sınavını geçemiyor.
- Serdar** 27 yaşında, ailesi Giresunlu ama İstanbul'da doğmuş büyümüş. Açıköğretim Fakültesi'nde okurken, İngilizce öğrenmek için 1999'da New York'a gelmiş. Şimdi kaçak olarak yaşıyor. Amerikan vatandaşı ile evlenerek yasal statüye geçmeye çalışıyor. Restoranlarda garsonluk, yemek dağıtıcılığı yaparak geçiniyor. Türkiye'ye dönmeyi düşünmüyor.
- Serkan** 24 yaşında. Ailesi Eskişehirli. ABD'ye yerleşmeden önce ailesi Almanya'da göçmenmiş. Almanya'da doğmuş. Şimdi babasının Türkiye'den getirdiği ürünleri sattığı dükkanda çalışıyor. Bu dükkanda Türkiye'den hemen her tür gazete ve dergiye ulaşmak da mümkün.
- Sîter** Türkiye'de Yıldız, ABD'de Kürtçe ismini kullanan Sîter Diyarbakırlı. 42 yaşında. Uzun yıllar İstanbul'da yaşamış. İki kızına daha iyi eğitim olanağı sağlayabilmek için New York'a gelmiş, geçimlerini İstanbul'da yaşamaya devam eden eşi karşılıyor. Kaçak olarak yaşamaya devam ediyor.
- Süheyla** 42 yaşında, ilkokul mezunu. Bartın'ın bir köyünden 12 yıl önce New York'a eşinin yanına gelmiş, yıllarca kaçak yaşamış. Şu anda yasal göçmenlik hakkı var. Evli, 3 yaşında bir oğlu var. Çalışmıyor, İngilizce bilmiyor.
- Tevfik** 53 yaşında, 1993'te ABD'ye İstanbul'dan çalıştığı gazetenin temsilcisi olarak gelmiş. O yıldan beri Paterson'da yaşıyor. Üniversite mezunu. Aslen Eskişehirli. ABD'de yaşadığı yıllar boyunca Türkiye'den gelen göçmenlerle ilgili haberler yapmış. 3 çocuğu var, 21 yaşındaki oğlu Türkiye'de yaşıyor.

Turgut 1980'lerin başında yüksek lisans eğitimi için New York'a gelmiş, sonradan bürokrat olarak Ankara'da çalışmış. 50 yaşında. Türkiye ve ABD arasında ticaret yapıyor. Kendisi yılın yarısını Türkiye'de, yarısını ABD'de geçiriyor. Eşi ile 19 ve 14 yaşlarındaki iki kızı New York'ta yaşıyorlar.

EK 2

GÖRÜŞME SORULARI

Görüşme Tarihi ve Yeri: .....

Kişisel Bilgiler

İsminiz nedir?

Yaşınız kaç?

Eğitim düzeyiniz nedir?

İngilizceyi ne düzeyde biliyorsunuz?

Medeni haliniz nedir?

Çocuğunuz var mı? Burada mı doğdu? Okula gidiyor mu?

Çocuğunuz çoğunlukla hangi dili konuşuyor?

Ne iş yapıyorsunuz ve gelir düzeyiniz nedir?

ABD'ye ne zaman ve nasıl geldiniz?

Medya Kullanımı

1. Hangi tür kitle iletişim araçlarını kullanıyorsunuz (televizyon, radyo, gazete, İnternet gibi)?
2. Televizyon izliyor musunuz?
  - Hangi kanalları seyrediyorsunuz? (Türkiye-ABD-diğer)
  - Ne kadar zamandır Türk televizyonu seyrediyorsunuz?
  - Hangi sıklıkta seyrediyorsunuz?
  - İzlemeyi tercih ettiğiniz programlar neler?
3. Neden Türk televizyonunu seyrediyorsunuz?
4. Türk televizyonu ile ilgili ne düşünüyorsunuz? (Haberler, magazin, diziler, müzik programları, showlar vs.)
  - Televizyon seyrederken sizi neler mutlu ediyor?
  - Televizyon seyrederken sizi neler kızdırıyor?

5. Çocuklarınıza ne sıklıkta ve hangi programları izlemelerine izin veriyorsunuz?
6. Gazete okuyor musunuz?
  - Hangi gazeteleri okuyorsunuz? (Türk-ABD-diğer)
  - Gazeteyi hangi sıklıkla satın alıyorsunuz? Abone misiniz?
  - Bu gazeteyi Türkiye'deyken de mi okuyordun? Hayırsra neden burada okuyorsun?
7. Radyo dinliyor musunuz?
  - Hangi radyo kanallarını dinliyorsunuz?
  - Radyoyu ne sıklıkta dinliyorsunuz?
8. Sinema izleme alışkanlığınız hakkında bilgi verir misiniz?
9. Video izleme alışkanlığınız hakkında bilgi verir misiniz?
10. İnternet'i kullanıyor musunuz?
  - Ne amaçla kullanıyorsunuz (iletişim, gazete, alışveriş vs.)?
  - (İnternette gazete okuyorsa) Sıklığı nedir?
  - Okuduğunuz haberlere yorum yazıyor musunuz?
  - Gazete yazarlarına e-mail yazmak, gazetelerdeki forum ortamlarına katılmak gibi etkinliklerde bulunuyor musunuz?
  - İnternet aracılığıyla Televizyon izliyor musunuz?
11. (İnternet kullanmıyorsa) Kullanmayı düşünüyor musunuz? Neden?
12. Çocuklarımız internet kullanıyor mu? Ne amaçla?
13. Televizyon programlarını Türkiye ile aynı zamanda izlemek sizin için önemli mi? (Önemliyse) Hangi programları eş-zamanlı izlemeyi tercih ediyorsunuz?
14. Televizyonlarda ya da gazetelerde birşeyleri değiştirme şansınız olsaydı neleri değiştirdiniz?
15. Telefon kullanırken yeni teknolojiler kullanıyor musunuz?
16. Amerikan televizyonunu Türk televizyonu ile karşılaştırır mısınız?
17. Amerikan gazetelerini Türk gazeteleri ile karşılaştırır mısınız?

18. Türk televizyonu olmadan önceki dönemle bugünü karşılaştırır mısınız? O zamandan bu yana hayatınızda değişiklik oldu mu?
19. Türkiye'deyken televizyon izleme ve gazete okuma alışkanlığınız nasıldı? Burada değişti mi?
- Değiştiyse nasıl bir değişiklik bu?
  - Sizce neden değişti?

Kimlikleşme

20. Hangi siyasal partiyi ya da düşünceyi kendinize daha yakın hissediyorsunuz? (liberal-muhafazakar; orta-sağ-sol; ABD'de demokrat-cumhuriyetçi gibi)
21. Kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz? (Türküm, Türkiyeliyim, Müslümanım gibi)
22. Sizce Türkiye'nin en önemli problemleri nelerdir?
23. ABD'de yasal statünüz nedir?
24. Oy kullandınız mı? (ABD'de ya da Türkiye'de)
25. 11 Eylül hayatınızı nasıl etkiledi?
26. Doktorunuzun ya da avukatınızın Türk olmasını tercih ediyor musunuz? Neden?
27. Türk yemekleri ve ürünleri tüketiyor musunuz? Hangi sıklıkta?
28. Türkiye dışında başka ülkelerde akrabalarınız var mı? Onlarla ilişkileriniz nasıl? Aranızda iletişimi nasıl kuruyorsunuz?
29. ABD'de akrabalarınız var mı? Ne sıklıkta görüşüyorsunuz?
30. Türkiye'ye dönmeyi düşünüyor musunuz? Neden?
31. Çocuklarının evlenmesinde neye dikkat edersiniz? (Müslüman Türk, Müslüman Amerikalı, Müslüman olmayan Türk vs. ayrımları)
32. Amerika'ya geldikten sonra başkalarını, dünyayı ya da kendinizi algılamanızda ne gibi değişiklikler oldu?
- Örneğin yabancılarla yaşamak: Sizce daha toleranslı mısınız?
  - Türkiye'yle ilişkiniz değişti mi? Türkiye hakkında ne düşünüyorsunuz?
  - Bunlarda okuduğunuz gazete ya da izlediğiniz televizyonun etkisi var mı?

EK 3**GÖRÜŞME ONAY BELGESİ**

*Araştırmacı: Özgür İlke ŞANLIER
Adres:32-78 35th St. Apt. D-2 Astoria, NY 11106
Telefon: 1-646-244 1328 – Türkiye: 0-536-890 9546
e-posta: sanlier@yahoo.com*

Sayın .....

Herşeyden önce Haziran-Eylül 2006 tarihleri arasında devam eden çalışmama gösterdiğiniz ilgi ve katılımınız için teşekkür ederim. Bu form, araştırmanın amacını ve sizin bir katılımcı olarak haklarınızı tanımlamayı amaçlamaktadır.

Bu çalışmanın amaçları;

1. Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerin gazete okuma, televizyon izleme gibi medya kullanım alışkanlıkları hakkında bilgi edinmek;
2. Bu araştırma sonucunda da Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Anabilim Dalı'nda sürdürdüğüm doktora çalışmamın gerekliliği olan tezi raporlaştırmaktır.

Gönüllülük ilkesine dayanarak katılacağınız bu çalışmada, yukarıda söz ettiğim konuda vereceğiniz görüş ve önerilerinizin araştırmama ışık tutacağına inanmaktayım. Bu çalışmayı gerçekleştirmek amacıyla sizinle yapacağım görüşmeyi teyp ile kaydedip, bu ses kayıtlarını çözümleyerek bir rapor hazırlamayı planlamaktayım. Ses kaydı yapmak, araştırma verilerimin geçerliğini ve güvenilirliğini sağlamak ile görüşme sırasında olabilecek kesintileri önleyebilmek amacını taşımaktadır. Ses kayıtlarındaki görüş ve önerileriniz araştırmamda yalnızca bilimsel veri olarak kullanılacaktır.

Çalışmanın doğasına ve kullandığım tekniklere yönelik her türlü soruyu, dilediğiniz zaman yukarıda belirttiğim adres, telefon ya da e-posta bilgilerinden ulaşarak sorabilirsiniz.

Görüşmeden elde edeceğim bilgi ile hazırlayacağım rapor, yukarıda da belirttiğim gibi doktora çalışmamın sonucu olan tez olarak raporlaşacak ve kamusal sunuma açılacaktır.

İsminiz ve/veya görüşmemiz sırasında geçen diğer isimler kullanılmayacak, takma isimler kullanılacaktır. Eğer ses kaydı için izin verirseniz, kayıtlar, bu çalışma dışında başka hiçbir amaçla kullanılmayacaktır. İstedığınız takdirde ses kayıtları, veriler yazıldıktan sonra silinebilecek ya da size teslim edilebilecektir.

Bu çalışma daha önce de belirttiğim gibi gönüllük ilkesine dayandığı için istediğiniz anda görüşmeyi kesebilir, çalışmadan ayrılabilirsiniz. Bu durumda toplanan bilgi ve tüm kayıtlar ile yazılan raporları size teslim edeceğim.

Çalışma raporunun bir örneğini sizinle de paylaşacağımı bilmenizi isterim. Sonuç olarak, bu sözleşmeyi okuduğunuz ve çalışmama gönüllü olarak katıldığınız için teşekkür ederim.

Teyp aracılığıyla ses kaydının yapılmasına izin veriyor musunuz?

Evet _____ Hayır _____

Görüşmemiz sırasındaki sözlerinin doğrudan alıntı yapılmasını onaylıyor musunuz?

Evet _____ Hayır _____

Açıklanan tüm koşulları kabul ediyorum.

Katılımcı _____ Tarih _____

Açıklanan tüm koşulları kabul ediyorum.

Araştırmacı _____ Tarih _____

EK 4

**ABD Nüfus İdaresi Tarafından Yapılan “2006 American Community Survey”e
Göre Amerika Birleşik Devletleri’nde Türk Nüfusun Profili**

	Toplam nüfus	Yanılma payı	Türk nüfus	Yanılma payı
Toplam nüfus	299,398,485	*****	169,109	+/-11,385
ÇİNSİYET VE YAŞ				
Erkek	49.2%	+/-0.1	54.0%	+/-1.7
Kadın	50.8%	+/-0.1	46.0%	+/-1.7
5 yaş altı	6.8%	+/-0.1	7.6%	+/-1.2
5 ila 17 yaş	17.8%	+/-0.1	16.2%	+/-1.4
18 ila 24 yaş	9.9%	+/-0.1	11.0%	+/-1.4
25 ila 34 yaş	13.3%	+/-0.1	20.5%	+/-1.8
35 ila 44 yaş	14.7%	+/-0.1	17.1%	+/-1.6
45 ila 54 yaş	14.5%	+/-0.1	13.1%	+/-1.4
55 ila 64 yaş	10.6%	+/-0.1	6.8%	+/-1.0
65 ila 74 yaş	6.3%	+/-0.1	4.0%	+/-0.8
75 yaş ve üstü	6.1%	+/-0.1	3.7%	+/-0.8
Medyan yaş (yıl)	36.4	+/-0.2	32.5	+/-0.7
18 yaş ve üstü	75.4%	+/-0.1	76.2%	+/-1.8
21 yaş ve üstü	70.9%	+/-0.1	71.5%	+/-2.0
62 yaş ve üstü	15.1%	+/-0.1	9.5%	+/-1.2
65 yaş ve üstü	12.4%	+/-0.1	7.7%	+/-1.1
18 yaş	73,765,143	+/-26,733	40,193	+/-4,603
Erkek	51.2%	+/-0.1	47.7%	+/-3.4
Kadın	48.8%	+/-0.1	52.3%	+/-3.4
18 yaş ve üstü	225,633,342	+/-26,730	128,916	+/-8,299
Erkek	48.6%	+/-0.1	56.0%	+/-2.0
Kadın	51.4%	+/-0.1	44.0%	+/-2.0
18 ila 34 yaş	69,606,117	+/-38,444	53,292	+/-5,573
Erkek	51.1%	+/-0.1	56.5%	+/-3.3
Kadın	48.9%	+/-0.1	43.5%	+/-3.3
35 ila 64 yaş	118,836,221	+/-47,399	62,622	+/-4,318
Erkek	49.2%	+/-0.1	56.8%	+/-2.7
Kadın	50.8%	+/-0.1	43.2%	+/-2.7
65 yaş ve üstü	37,191,004	+/-16,654	13,002	+/-1,836
Erkek	42.0%	+/-0.1	50.1%	+/-6.6
Kadın	58.0%	+/-0.1	49.9%	+/-6.6
AKRABALIK				
Hane halkları nüfusu	291,332,841	*****	165,469	+/-11,302
Aile reisi veya eşi	57.4%	+/-0.1	58.8%	+/-2.0
Çocuk	30.5%	+/-0.1	29.7%	+/-2.0
Diğer akrabalar	6.7%	+/-0.1	5.9%	+/-1.5
Akraba olmayanlar	5.4%	+/-0.1	5.6%	+/-1.5
Evli olmayan partner	2.1%	+/-0.1	1.0%	+/-0.3

HANE HALKI TIPLERİ				
Hane halkları	111,617,402	+/-145,530	64,392	+/-4,388
Aile olan hane halkları	66.8%	+/-0.1	62.4%	+/-3.5
18 yaş altı öz çocuklu	31.3%	+/-0.1	33.9%	+/-3.1
Evli çiftli aileler	49.7%	+/-0.1	51.1%	+/-3.4
18 yaş altı öz çocuklu	21.6%	+/-0.1	27.8%	+/-2.8
Kadın aile reisi, koca mevcut değil	12.5%	+/-0.1	7.8%	+/-2.1
18 yaş altı öz çocuklu	7.4%	+/-0.1	4.6%	+/-1.5
Aile olmayan hane halkları	33.2%	+/-0.1	37.6%	+/-3.5
Erkek aile reisi	15.4%	+/-0.1	25.0%	+/-3.3
Yalnız yaşıyor	12.1%	+/-0.1	20.4%	+/-3.2
Yalnız yaşamıyor	3.4%	+/-0.1	4.5%	+/-1.6
Kadın aile reisi	17.8%	+/-0.1	12.6%	+/-2.0
Yalnız yaşıyor	15.3%	+/-0.1	10.4%	+/-1.7
Yalnız yaşamıyor	2.5%	+/-0.1	2.2%	+/-1.1
Ortalama hane büyüklüğü	2.61	+/-0.01	2.57	+/-0.10
Ortalama aile büyüklüğü	3.20	+/-0.01	3.29	+/-0.11
MEDENİ HAL				
15 yaş ve üstü nüfus	238,585,682	+/-31,024	135,606	+/-8,688
Halen evli (ayrı yaşayanlar hariç)	50.4%	+/-0.1	53.9%	+/-2.4
Dul	6.4%	+/-0.1	3.3%	+/-0.8
Boşanmış	10.5%	+/-0.1	9.0%	+/-1.4
Ayrı yaşıyor	2.3%	+/-0.1	1.6%	+/-0.6
Hiç evlenmemiş	30.5%	+/-0.1	32.2%	+/-2.3
15 yaş ve üstü erkek nüfus	116,327,232	+/-24,444	75,255	+/-5,383
Halen evli	52.4%	+/-0.1	54.5%	+/-3.3
Dul	2.5%	+/-0.1	0.8%	+/-0.4
Boşanmış	9.3%	+/-0.1	8.6%	+/-2.0
Ayrı yaşıyor	1.9%	+/-0.1	1.4%	+/-0.8
Hiç evlenmemiş	33.9%	+/-0.1	34.6%	+/-2.9
15 yaş ve üstü kadın nüfus	122,258,450	+/-21,779	60,351	+/-4,761
Halen evli (ayrı yaşayanlar hariç)	48.4%	+/-0.1	53.0%	+/-3.2
Dul	10.0%	+/-0.1	6.3%	+/-1.7
Boşanmış	11.6%	+/-0.1	9.6%	+/-1.7
Ayrı yaşıyor	2.6%	+/-0.1	1.9%	+/-1.1
Hiç evlenmemiş	27.3%	+/-0.1	29.2%	+/-2.9
OKULA KAYITLI NÜFUS				
Okula kayıtlı 3 yaş ve üstü nüfus	79,121,944	+/-83,063	55,825	+/-5,686
Kreş, yuva	6.2%	+/-0.1	5.3%	+/-1.7
Anaokulu	5.1%	+/-0.1	5.0%	+/-1.4
İlköğretim okulu (1-8. sınıflar)	40.8%	+/-0.1	28.0%	+/-3.2
Lise (9-12. sınıflar)	22.1%	+/-0.1	16.6%	+/-2.4

Üniversite veya lisans üstü	25.8%	+/-0.1	45.0%	+/-3.4
Okula kayıtlı 3 yaş ve üstü erkek nüfus	39,041,910	+/-57,936	30,501	+/-4,147
Anaokulundan 12. sınıfa dek kayıtlıların yüzdesi	70.7%	+/-0.1	45.9%	+/-4.5
Üniversite veya lisans üstüne kayıtlıların yüzdesi	22.9%	+/-0.1	49.9%	+/-4.6
Okula kayıtlı 3 yaş ve üstü kadın nüfus	40,080,034	+/-66,520	25,324	+/-2,678
Anaokulundan 12. sınıfa dek kayıtlıların yüzdesi	65.3%	+/-0.1	54.1%	+/-5.7
Üniversite veya lisans üstüne kayıtlıların yüzdesi	28.8%	+/-0.1	39.2%	+/-4.8

EĞİTİM DURUMU

25 yaş ve üstü nüfus	195,932,824	+/-66,369	110,305	+/-6,853
Lise diplomasından az	15.9%	+/-0.1	11.5%	+/-1.9
Lise mezunu veya dengi	30.2%	+/-0.1	18.8%	+/-2.1
Üniversite terk veya yüksekokul mezunu	26.9%	+/-0.1	21.0%	+/-2.2
Lisans diplomalı	17.1%	+/-0.1	23.3%	+/-2.0
Lisans üstü diplomalı	9.9%	+/-0.1	25.2%	+/-2.2

Lise mezunu veya üstü	84.1%	+/-0.1	88.5%	+/-1.9
Erkek, lise mezunu veya üstü	83.5%	+/-0.1	90.1%	+/-2.1
Kadın, lise mezunu veya üstü	84.6%	+/-0.1	86.4%	+/-2.8
Lisans diplomalı veya üstü	27.0%	+/-0.1	48.6%	+/-2.4
Erkek, lisans diplomalı veya üstü	27.9%	+/-0.1	52.3%	+/-3.3
Kadın, lisans diplomalı veya üstü	26.2%	+/-0.1	43.9%	+/-3.5

DOĞURGANLIK

15 ila 50 yaşında kadınlar	76,172,507	+/-26,845	45,359	+/-4,128
Son 12 ay içinde doğum yapan 15 ila 50 yaşında kadınlar	4,182,942	+/-36,517	2,399	+/-837
Son 12 ay içinde doğum yapan 15 ila 50 yaşında evli olmayan kadınlar	1,370,877	+/-21,890	N	N
Son 12 ay içinde doğum yapan tüm kadınlara yüzdesi	32.8%	+/-0.4	N	N

18 YAŞ ALTI TORUNLARDAN MESULİYET

30 yaş ve üstü nüfus	175,600,112	+/-54,438	95,158	+/-6,195
Torun(lar)la yaşayanlar	3.5%	+/-0.1	3.2%	+/-1.4
Torun(lar)dan mesul olanlar	40.5%	+/-0.4	9.8%	+/-9.4

GAZİLER				
18 yaş ve üstü sivil nüfus	224,648,294	+/-27,029	128,746	+/-8,311
Halen asker olmayan gaziler	10.4%	+/-0.1	4.1%	+/-1.0
MALULLER				
5 yaş ve üstü sivil nüfus	273,835,465	+/-21,234	154,843	+/-10,346
Herhangi bir maluliyeti olan	15.1%	+/-0.1	9.6%	+/-1.6
5 ila 15 yaşında sivil nüfus	44,696,789	+/-40,535	22,392	+/-2,981
Herhangi bir maluliyeti olan	6.3%	+/-0.1	5.8%	+/-2.1
16 ila 64 yaşında sivil nüfus	193,568,216	+/-43,195	120,051	+/-8,303
Herhangi bir maluliyeti olan	12.3%	+/-0.1	7.9%	+/-1.6
Herhangi bir maluliyeti olmayan	87.7%	+/-0.1	92.1%	+/-1.6
65 yaş ve üstü sivil nüfus	35,570,460	+/-18,433	12,400	+/-1,814
Herhangi bir maluliyeti olan	41.0%	+/-0.1	33.4%	+/-7.1
1 YIL ÖNCEKİ İKAMET DURUMU				
1 yaş ve üstü nüfus	295,345,172	+/-30,382	166,830	+/-11,106
Aynı evde	83.2%	+/-0.1	74.8%	+/-2.7
ABD içi farklı evde	16.2%	+/-0.1	19.4%	+/-2.2
Aynı yerel bölge	9.9%	+/-0.1	12.1%	+/-1.8
Farklı yerel bölge	6.3%	+/-0.1	7.3%	+/-1.5
Aynı eyalet	3.6%	+/-0.1	4.1%	+/-1.2
Farklı eyalet	2.7%	+/-0.1	3.3%	+/-1.0
Yurtdışı	0.6%	+/-0.1	5.7%	+/-1.8
DOĞUM YERİ, VATANDAŞLIK DURUMU VE ÜLKEYE GİRİŞ YILI				
Toplam nüfus	299,398,485	*****	169,109	+/-11,385
Yerli	261,850,696	+/-125,641	80,020	+/-6,122
Erkek	49.1%	+/-0.1	51.8%	+/-2.8
Kadın	50.9%	+/-0.1	48.2%	+/-2.8
ABD dışı doğumlu	37,547,789	+/-125,642	89,089	+/-7,433
Erkek	50.3%	+/-0.1	56.0%	+/-2.4
Kadın	49.7%	+/-0.1	44.0%	+/-2.4
ABD vatandaşlığına kabul edilmiş	15,767,731	+/-79,241	37,002	+/-4,182
Erkek	46.8%	+/-0.2	54.7%	+/-3.7
Kadın	53.2%	+/-0.2	45.3%	+/-3.7
ABD vatandaşı değil	21,780,058	+/-115,003	52,087	+/-5,429
Erkek	52.9%	+/-0.1	56.9%	+/-3.1
Kadın	47.1%	+/-0.1	43.1%	+/-3.1
2000 veya sonra giriş yapan	25.3%	+/-0.2	40.2%	+/-3.8
1990 ila 1999 arası giriş yapan	30.5%	+/-0.2	26.5%	+/-3.1
1990'dan önce giriş yapan	44.1%	+/-0.2	33.4%	+/-3.6

ABD DIŞI DOĞUMLULARIN DOĞDUKLARI KITALAR				
ABD dışında doğan nüfus (deniz seferi esnasında doğanlar hariç)	37,547,315	+/-125,604	89,089	+/-7,433
Avrupa	13.3%	+/-0.1	7.2%	+/-1.8
Asya	26.8%	+/-0.1	88.5%	+/-2.4
Afrika	3.7%	+/-0.1	0.4%	+/-0.3
Okyanusya	0.5%	+/-0.1	0.0%	+/-0.2
Güney Amerika	53.5%	+/-0.1	3.5%	+/-1.6
Kuzey Amerika	2.3%	+/-0.1	0.4%	+/-0.3
EVDE KONUŞULAN DİL VE İNGİLİZCE KONUŞMA KABİLİYETİ				
5 yaş ve üstü nüfus	279,012,712	+/-16,153	156,264	+/-10,344
Sadece İngilizce	80.3%	+/-0.1	38.7%	+/-2.6
İngilizce dışında bir lisan	19.7%	+/-0.1	61.3%	+/-2.6
İngilizceyi “çok iyi” düzeyin altında konuşabiliyor	8.7%	+/-0.1	22.2%	+/-2.4
İSTİHDAM DURUMU				
16 yaş ve üstü nüfus	234,243,963	+/-44,253	133,872	+/-8,501
İŞgücüne dahil	65.0%	+/-0.1	67.4%	+/-2.1
Sivil işgücü	64.5%	+/-0.1	67.3%	+/-2.1
İstihdam edilen	60.4%	+/-0.1	63.5%	+/-2.2
İŐŐiz	4.1%	+/-0.1	3.8%	+/-1.0
Sivil işgücüne göre iŐŐiz yüzdesi	6.4%	+/-0.1	5.7%	+/-1.5
Silahlı kuvvetler mensubu	0.4%	+/-0.1	0.1%	+/-0.1
İŞgücüne dahil değil	35.0%	+/-0.1	32.6%	+/-2.1
16 yaş ve üstü kadın nüfus	120,141,345	+/-29,879	59,368	+/-4,690
İŞgücüne dahil	58.7%	+/-0.1	56.1%	+/-3.5
Sivil işgücü	58.6%	+/-0.1	56.1%	+/-3.5
İstihdam edilen	54.8%	+/-0.1	52.5%	+/-3.5
İŐŐiz	3.8%	+/-0.1	3.6%	+/-1.2
Sivil işgücüne göre iŐŐiz yüzdesi	6.6%	+/-0.1	6.3%	+/-2.2
EV-İŞ ARASI ULAŞIM				
16 yaş ve üstü çalışan nüfus	138,265,905	+/-127,539	82,126	+/-6,033
Araba, kamyon, minibüs ile - tek başına	76.0%	+/-0.1	69.8%	+/-3.0
Araba, kamyon, minibüs ile - ortaklaşa	10.7%	+/-0.1	10.9%	+/-2.3
Toplu taşıma araçlarıyla (taksi hariç)	4.8%	+/-0.1	10.4%	+/-1.9
Yürüyerek	2.9%	+/-0.1	3.8%	+/-1.0
Diğer	1.7%	+/-0.1	1.4%	+/-0.7
Evde çalışıyor	3.9%	+/-0.1	3.7%	+/-0.9
İŞe ortalama ulaşım süresi (dakika)	25.0	+/-0.1	25.8	+/-1.2
16 yaş ve üstü sivil istihdam	141,501,434	+/-125,524	84,969	+/-5,975

MESLEK				
İdari, profesyonel, ve benzeri meslekler	34.0%	+/-0.1	47.5%	+/-2.9
Hizmet meslekleri	16.5%	+/-0.1	14.5%	+/-2.0
Satış ve büro elemanları	25.9%	+/-0.1	21.1%	+/-2.3
Çiftçilik, balıkçılık, ormancılık	0.7%	+/-0.1	0.1%	+/-0.1
İnşaat, bakım ve onarım meslekleri	10.0%	+/-0.1	6.5%	+/-1.8
Üretim, ulaştırma ve taşımacılık meslekleri	13.0%	+/-0.1	10.3%	+/-2.0
16 yaş ve üstü erkek sivil istihdam	75,678,555	+/-72,504	53,784	+/-3,895
İdari, profesyonel, ve benzeri meslekler	31.0%	+/-0.1	49.2%	+/-4.0
Hizmet meslekleri	13.4%	+/-0.1	10.6%	+/-1.8
Satış ve büro elemanları	17.9%	+/-0.1	17.1%	+/-2.4
Çiftçilik, balıkçılık, ormancılık	1.1%	+/-0.1	0.1%	+/-0.2
İnşaat, bakım ve onarım meslekleri	18.0%	+/-0.1	9.8%	+/-2.7
Üretim, ulaştırma ve taşımacılık meslekleri	18.6%	+/-0.1	13.2%	+/-2.9
16 yaş ve üstü kadın sivil istihdam	65,822,879	+/-93,566	31,185	+/-3,481
İdari, profesyonel, ve benzeri meslekler	37.3%	+/-0.1	44.6%	+/-4.9
Hizmet meslekleri	20.1%	+/-0.1	21.3%	+/-4.7
Satış ve büro elemanları	35.1%	+/-0.1	27.9%	+/-4.2
Çiftçilik, balıkçılık, ormancılık	0.3%	+/-0.1	0.0%	+/-0.5
İnşaat, bakım ve onarım meslekleri	0.7%	+/-0.1	0.8%	+/-1.0
Üretim, ulaştırma ve taşımacılık meslekleri	6.5%	+/-0.1	5.3%	+/-1.8
ENDÜSTRİ				
Tarım, ormancılık, balıkçılık ve avcılık, ve madencilik	1.8%	+/-0.1	0.4%	+/-0.4
İnşaat	7.9%	+/-0.1	6.5%	+/-1.6
İmalat	11.6%	+/-0.1	9.3%	+/-1.9
Toptancılık	3.4%	+/-0.1	3.7%	+/-1.3
Perakendecilik	11.5%	+/-0.1	12.0%	+/-2.1
Nakliyat ve depolama	5.0%	+/-0.1	3.4%	+/-0.9
İstihbarat	2.5%	+/-0.1	3.7%	+/-1.1
Finans ve sigortacılık, emlakçılık ve finansal kiralama	7.2%	+/-0.1	7.9%	+/-1.5
Profesyonel, bilimsel, ve idari, ve atık yönetimi hizmetleri	10.1%	+/-0.1	11.4%	+/-1.7
Eğitim hizmetleri, sağlık hizmetleri ve sosyal yardım	20.8%	+/-0.1	21.7%	+/-2.3

Sanat, eğlence, dinlenme, barınma ve gıda hizmetleri	8.6%	+/-0.1	11.8%	+/-2.5
Diğer hizmetler (kamu yönetimi hariç)	4.8%	+/-0.1	4.3%	+/-1.3
Kamu yönetimi	4.7%	+/-0.1	3.8%	+/-1.2
ÇALIŞAN KATEGORİSİ				
Özel ücret ve maaşlı çalışanlar	78.6%	+/-0.1	77.3%	+/-2.3
Kamu çalışanları	14.4%	+/-0.1	14.4%	+/-1.9
Kendi, anonim olmayan şirketlerinde çalışan serbest meslek sahipleri	6.8%	+/-0.1	8.1%	+/-1.7
Aile içi ücretsiz çalışanlar	0.2%	+/-0.1	0.2%	+/-0.2
SON 12 AYLIK GELİRLER (2006 ENFLASYONA GÖRE AYARLANMIŞ DOLAR TEMELİNDE)				
Hane halkları	111,617,402	+/-145,530	64,392	+/-4,388
Medyan hane halkı geliri (dolar)	48,451	+/-82	51,798	+/-3,716
Kazanç sahibi	80.3%	+/-0.1	88.8%	+/-1.7
Ortalama kazanç (dolar)	66,733	+/-86	83,178	+/-6,895
Sosyal güvenlik geliri olan	26.8%	+/-0.1	13.4%	+/-1.9
Ortalama sosyal güvenlik geliri (dolar)	13,877	+/-20	13,982	+/-1,044
Ek güvenlik geliri olan	4.0%	+/-0.1	2.6%	+/-1.0
Ortalama ek güvenlik geliri (dolar)	7,388	+/-31	8,392	+/-1,828
Nakit kamu yardımı geliri olan	2.4%	+/-0.1	1.1%	+/-0.8
Ortalama nakit kamu yardımı geliri (dolar)	3,139	+/-38	5,910	+/-4,546
Emeklilik geliri olan	17.4%	+/-0.1	7.9%	+/-1.6
Ortalama emeklilik geliri (dolar)	19,141	+/-69	20,328	+/-4,522
Gıda karnesinden yararlanan	8.1%	+/-0.1	3.4%	+/-1.1
Aileler	74,564,066	+/-148,862	40,178	+/-3,037
Medyan aile geliri (dolar)	58,526	+/-100	62,385	+/-5,180
Evli çiftli aileler	74.5%	+/-0.1	81.9%	+/-3.6
Medyan gelir (dolar)	69,027	+/-126	66,711	+/-5,210
Erkek aile reisi, eş mevcut değil	6.9%	+/-0.1	5.7%	+/-2.3
Medyan gelir (dolar)	41,746	+/-226	51,149	+/-16,005
Kadın aile reisi, eş mevcut değil	18.7%	+/-0.1	12.5%	+/-3.1
Medyan gelir (dolar)	29,022	+/-153	39,446	+/-14,086
Bireyler	299,398,485	*****	169,109	+/-11,385
Kişi başına gelir (dolar)	25,267	+/-42	32,796	+/-3,207

Tam zamanlı, yıl boyunca çalışan kazanç sahipleri:				
Erkek	55,824,132	+/-64,744	36,240	+/-2,985
Kadın	38,109,552	+/-80,165	16,911	+/-2,595
Tam zamanlı, yıl boyunca çalışan kazanç sahipleri için ortalama kazanç (dolar):				
Erkek	57,726	+/-131	80,899	+/-8,929
Kadın	40,849	+/-84	54,337	+/-5,948
Tam zamanlı, yıl boyunca çalışan kazanç sahipleri için medyan kazanç (dolar):				
Erkek	42,210	+/-51	53,505	+/-3,888
Kadın	32,649	+/-93	41,018	+/-2,589

YOKSULLUK DURUMUNUN BELİRLİ OLDUĞU AİLE VE İNSANLAR ARASINDA YOKSULLUK ORANLARI

Tüm aileler	9.8%	+/-0.1	10.1%	+/-2.7
18 yaş altı akraba çocuklu	15.0%	+/-0.1	12.7%	+/-3.7
Sadece 5 yaş altı akraba çocuklu	15.9%	+/-0.2	10.7%	+/-7.7
Evli çiftli aileler	4.7%	+/-0.1	8.1%	+/-2.4
18 yaş altı akraba çocuklu	6.5%	+/-0.1	10.5%	+/-3.1
Sadece 5 yaş altı akraba çocuklu	6.1%	+/-0.2	9.2%	+/-7.5
Kadın aile reisli aileler, koca mevcut değil	28.6%	+/-0.2	22.6%	+/-11.2
18 yaş altı akraba çocuklu	36.9%	+/-0.3	29.3%	+/-14.2
Sadece 5 yaş altı akraba çocuklu	45.2%	+/-0.6	N	N

Tüm insanlar	13.3%	+/-0.1	14.9%	+/-2.5
18 yaş altı	18.3%	+/-0.2	15.1%	+/-4.1
18 yaş altı akraba çocuklu	17.9%	+/-0.2	14.4%	+/-4.2
5 yaş altı akraba çocuklu	21.0%	+/-0.2	17.7%	+/-6.4
5 ila 17 yaş arası akraba çocuklu	16.7%	+/-0.2	12.9%	+/-4.3
18 yaş ve üstü	11.6%	+/-0.1	14.9%	+/-2.6
18 ila 64 yaş arası	12.0%	+/-0.1	15.0%	+/-2.7
65 yaş ve üstü	9.9%	+/-0.1	13.3%	+/-5.7
Aile mensupları	10.8%	+/-0.1	11.1%	+/-2.8
15 yaş ve üstü bağlantısız bireyler	24.4%	+/-0.1	29.9%	+/-5.4
Oturulan hane birimi ¹ sayısı	111,617,402	+/-145,530	64,392	+/-4,388

HANE MÜLKİYETİ

Sahibinin oturduğu hane birimleri	67.3%	+/-0.1	51.7%	+/-3.1
Kiracının oturduğu hane birimleri	32.7%	+/-0.1	48.3%	+/-3.1
Sahibinin oturduğu hane birimlerinin ortalama hane halkı büyüklüğü	2.71	+/-0.01	2.93	+/-0.12
Kiracının oturduğu hane birimlerinin ortalama hane halkı büyüklüğü	2.41	+/-0.01	2.20	+/-0.16

YAPININ İNŞA EDİLDİĞİ YIL				
2000 veya sonra	10.4%	+/-0.1	11.7%	+/-2.3
1990 ila 1999	14.6%	+/-0.1	14.9%	+/-2.3
1980 ila 1989	14.5%	+/-0.1	15.0%	+/-2.4
1960 ila 1979	28.6%	+/-0.1	26.7%	+/-3.0
1940 ila 1959	17.7%	+/-0.1	16.6%	+/-2.3
1939 veya önce	14.1%	+/-0.1	15.0%	+/-2.4
MEVCUT TAŞITLAR				
Yok	8.8%	+/-0.1	11.9%	+/-2.1
1 veya daha fazla	91.2%	+/-0.1	88.1%	+/-2.1
EV ISITMA YAKITI				
Gaz	56.3%	+/-0.1	55.5%	+/-3.5
Elektrik	32.8%	+/-0.1	32.8%	+/-3.2
Diğer yakıtlar	10.1%	+/-0.1	10.8%	+/-2.0
Yakıt kullanmıyor	0.9%	+/-0.1	0.9%	+/-0.6
SEÇME ÖZELLİKLER				
Telefon mevcut değil	5.9%	+/-0.1	6.7%	+/-1.8
Oda başına düşen kişi 1.01 veya üstü	3.0%	+/-0.1	3.7%	+/-1.2
Sahibinin oturduğu hane birimleri	75,086,485	+/-218,471	33,316	+/-2,690
EV SAHİBİ MASRAFLARININ² SON 12 AY İÇİNDE EV HANE HALKI GELİRİNE YÜZDESİ				
Yüzde 30'un altında	69.7%	+/-0.1	59.5%	+/-3.8
Yüzde 30 veya üstü	30.3%	+/-0.1	40.5%	+/-3.8
EV SAHİPLİĞİYLE İLGİLİ VERİLER				
Evin medyan değeri (dolar)	185,200	+/-489	384,500	+/-25,125
Konut kredisi ödeyen ev sahiplerinin masrafları (dolar)	1,402	+/-3	2,105	+/-145
Konut kredisi ödemeyen ev sahiplerinin masrafları (dolar)	399	+/-2	603	+/-122
Kiracının oturduğu hane birimleri	36,530,917	+/-116,156	31,076	+/-3,179
BRÜT KİRANIN SON 12 AY İÇİNDE HANE HALKI GELİRİNE YÜZDESİ				
Yüzde 30'un altında	54.0%	+/-0.1	45.3%	+/-5.2
Yüzde 30 veya üstü	46.0%	+/-0.1	54.7%	+/-5.2
BRÜT KİRA				
Medyan brüt kira (dolar)	763	+/-2	962	+/-59

Kaynak: US Census Bureau, 2006 American Community Survey

Veriler örnekleme bazında olup örnekleme değişkenliğine maruzdur. Tahminlerde örnekleme değişkenliğinden kaynaklanan belirsizlik derecesi hata payı kullanılarak temsil edilmektedir. Burada gösterilen hata payları %90 güven seviyesi içindir. Bu, kabaca gerçek değer yüzde 90 olasılıkla tahmini değer eksi hata payı ve tahmini değer

artı hata payı (alt ve üst güven sınırları) ile tanımlanan aralıkta bulunacağı şeklinde yorumlanabilir. ABD Toplum Taraması tahminleri örnekleme değişkenliğinin yanısıra, örnekleme dışı hatalara da maruzdur (örnekleme dışı değişkenlik bahsi için bakınız <http://www.census.gov/acs/www/Downloads/ACS/accuracy2006.pdf>).

Notlar:

1. Ayrı bir yaşam alanı olarak ikamet edilen her bir ev, daire, taşınır ev, bir grup oda veya tek bir oda bir hane birimi oluşturur. Ayrı yaşam alanları, içindekilerin binadaki diğer kişilerden ayrı yaşayıp yemek yediği, doğrudan binanın dışından ya da ortak bir koridordan ulaşılabilen alanlar olarak tanımlanır.
2. Ev sahibi masrafları ile mortgage, konut kredileri, emlak vergileri, ev sigortası, elektrik, doğalgaz, su, kanalizasyon ve yakıt ödemelerinin toplamı kastedilmektedir.

Sembol açıklamaları:

1. Hata payı sütununda '*****' sembolü, tahmini değer denetlenmiş olduğundan örnekleme değişkenliğine dair istatistiksel testlerin uygun olmadığını gösterir.
2. Tahmini değer ve hata payı sütunlarında 'N' sembolü, o coğrafi alan için örnekleme sayısı fazla küçük olduğundan değer ve hata payı gösterilmediğini ifade eder.

EK 5

2000 Nüfus Sayımına Göre Türkiye Kökenlilerin Eyaletlere Dağılımı

Eyaletler	Nüfus
New York	23674
California	15104
New Jersey	12396
Florida	9615
Texas	4711
Virginia	4505
Illinois	4298
Massachusetts	3956
Pennsylvania	3703
Maryland	3371
Ohio	3159
Georgia	2407
Washington	2396
Michigan	2261
Connecticut	1943
Arizona	1825
North Carolina	1658
Indiana	1208
Missouri	1191
Minnesota	1154
Colorado	1147
Wisconsin	1070
Oregon	978
South Carolina	853
Oklahoma	763
Nevada	748
Rhode Island	742
Tennessee	694
Alabama	582
Louisiana	494
District of Columbia	435
Iowa	411
Kentucky	411
Kansas	380
Utah	359
Delaware	347
Arkansas	309
New Hampshire	298
Nebraska	263
Hawaii	241
New Mexico	222
Montana	213
West Virginia	210
Mississippi	179
Idaho	161
Maine	135
North Dakota	110
Alaska	103
Vermont	66
Wyoming	62
South Dakota	54
TOPLAM	117,575

EK 6**ABD'DEKİ TÜRK ÖRGÜTLERİ****Resmi Dernekler, Çatı Örgütler**

American Turkish Society (ATS) (www.americanturkishsociety.org)
 Turkish-American Business Forum (FORUM)
 Federation of Turkish American Associations (FTAA) (www.ftaa.org)
 Assembly of Turkish American Associations (ATAA) (www.ataa.org)
 American Turkish Council (ATC) in Washington, DC
 (www.americanturkishcouncil.org)
 Ataturk Society of America (ASA) in Washington, DC (www.ataturksociety.org)
 Institute of Turkish Studies (ITS) at Georgetown University
 Turkish American Scientists and Scholars Association (TASSA) (www.tassausa.org)
 Ari Foundation (www.ari-us.org)
 Turkish Industrialists' and Businessmen's Association (TÜSIAD) USA
 (www.tusiadus.org)
 Turkish-US Business Council of DEIK in Washington, DC (www.deik.org.tr)
 Turkish Americans for Informed Policy (TAFIP) (www.tafip.org)

Eğitim, Sanat ve kalkınma Projelerine İlişkin Çalışan Diğer Sivil Örgütler

Bridges of Hope Project (www.bridgesofhopeproject.org)
 Friends of Anatolia (www.friendsofanatolia.org)
 Turkish Fine Arts Ensemble
 Anatolian Artisans (www.anatolianartisans.org)
 Turkish Children Foster Care (TCFC) (www.turkishchildren.org)
 Turkish Folk Dance Troupe (www.turkfolkdc.org)
 Moon and Stars Project (www.moonandstarsproject.org)
 Bosphorus Art Project (www.bosphorusartproject.org)
 HasNa (www.hasna.org)

Gençlik, Öğrenci, Mezunların Oluşturduğu Dernekler

Intercollegiate Turkish Student Society (ITTS) (www.itts.org)
 Turkish American Youth Association
 Assembly of Turkish Student Associations in Washington, DC (www.atsadc.org)
 Istanbul Technical University Alumni Association Intl, Inc. (www.itumuk.com).
 Middle East Technical University Alumni Association
 Boğaziçi University Alumni Association
 Robert College Alumni Association
 İstanbul University Alumni Association of USA (www.iomezusa.org)

Yerel Kültürel Dernekler

Turkish Hars Society
 Turkish American Cultural Association of Alabama (TACA-AL)
 Turkish American Association of Arizona (TAA-AZ) (website: www.taaaz.org).
 Turkish American Cultural Association of Southern New England (TACA-SNE)
 Turkish American Cultural Society of Colorado (TASCO) (www.tacsso.org).

Turkish American Association of Southern California (ATA-SC) (www.atasc.org).
 Turkish American Association of California (TAAC) (www.taaca.org).
 Florida Turkish American Association (FTAA)
 Turkish American Cultural Association of Florida (TACAF) (www.tacaf.org)
 Turkish American Cultural Association of Georgia (TACA – GA) (www.tacaga.org)
 Turkish American Society of Georgia
 Turkish American Friendship Association of Hawaii (Tafa – HI)
 Turkish American Cultural Association (TACA – Chicago) (www.tacaonline.org)
 Turkish American Association of Greater Kansas City (www.taako.org)
 Turkish American Association of Louisiana (TAAL)
 Turkish American Cultural Society of New England (TACS – NE) (www.tacsne.org)
 Maryland American Turkish Association (MATA) (www.atamd.org)
 Turkish American Cultural Association of Michigan (TACAM) (www.tacam.org)
 Turkish American Association of Minnesota (TAAM) (www.taam.org)
 Turkish American Cultural Alliance of St. Louis (TACA – St. Louis) (www.tacastl.org)
 American Turkish Association of North Carolina (ATA – NC) (www.ata-nc.org)
 Turkish American Association of New Jersey (Turk Ocagi)
 Turkish American Community Center in New Jersey (www.taccusa.com)
 Turkish Society of Rochester (TSR) (www.tsor.org)
 Syracuse Turkish Association
 Anadolu Club (www.anadoluclub.org)
 Young Turks Cultural Aid Society in New Jersey (www.youngturks.org)
 Young Turks of America Cultural Aid Society in NYC
 Turkish American Association of Central Ohio (TAACO) (www.taaco.org)
 Turkish American Society of Northeastern Ohio (TASNO)
 Turkish American Association in Ohio
 Turkish American Association of Oklahoma (TAA – OK)
 Pittsburgh Turkish American Association (PTAA) (www.ptaa.org)
 American Turkish Association of Houston – (ATA – Houston) (www.atahouston.org)
 Turkish American Association of Northern Texas (TURANT) (www.turant.org)
 Turkish American Cultural Association of Washington (TACAWA) (www.tacawa.org)
 American Turkish Association of Washington DC (ATA-DC) (www.atadc.org)
 Turkish American Association of Milwaukee (TAAM)
 American Turkish Association of Milwaukee in Wisconsin
 Turkish American Association for Cultural Exchange (www.taace.org)
 Turkish American Cultural Association of Long Island (TACA – LI) (www.tacali.org)
 Turkish American Cultural Alliance of Chicago (www.tacaonline.org)
 Turkish Cultural Foundation (www.turkishculture.org)
 Orange County Turkish American Association (OCTAA)
 American Turkish Association of San Diego (ATA – SD)
 Turkish American Association of San Antonio (www.taa-sa.org)
 Istanbul Sports, Cultural and Educational Association (www.istanbulspor.net)
 American Turkish Friendship Association (ATFA) (www.atfa.us)
 Maryland Turkish Inhabitants (MARTI) (www.themarti.org)
 International Turkish Society Federation (ITSF)
 American Turkish Veterans Association (ATVA) (www.atvets.org)
 Turkish American Alliance for Fairness (TAAF) (www.taaf-org.net)

Dinsel Örgütler

Connecticut Turkish Islamic Cultural Association (Mevlana Camii Connecticut Turk-Islam Kültür Derneği)
 Delaware Valley Muslim Associations – Selimiye Mosque
 American Turkish Islamic and Cultural Center in Forest Hills, NY
 United American Muslim Association in Brooklyn, NYC (www.fatihcami.org)
 Turkish American Eyüp Sultan Islamic Center in Brooklyn, NYC
 Turkish American Muslims Cultural Association in Levittown, PA (TAMCA)
 Turkish American Islamic Foundation in Lanham, MD

Mesleki Örgütler

Turkish American Physicians Association (TAPA)
 Turkish American Medical Association (TAMA)
 Association of Turkish American Scientists (ATAS) (www.atas.org)
 Turkish American Neuropsychiatric Association (TANPA)
 Turkish American Chamber of Commerce, Industry and Maritime (TACCIM)
 Istanbul Textile and Apparels' Exporters' Association in USA (www.itkibusa.org)
 The Society of Turkish American Architects, Engineers, and Scientists (MIM) (www.m-i-m.org)
 Turkish American Physicians Association
 Turkish American Chamber of Commerce (TACCOM) (www.tacom.org)
 Turkish American Chamber of Commerce and Industry (TACCI) (www.turkishchamber.org)
 American Association of Teachers of Turkic Languages (AATT) (www.princeton.edu/~turkish/aatt)

Kadınlara Yönelik Örgütler

Florida Turkish American Association, Women's Club
 Washington Turkish Women's Association (WTWA)
 Turkish Women's League of America (TWLA)
 Boston Anneleri (www.angelfire.com/ab7/bostonanneleri)
 Daughters of Ataturk (www.DofA.org)
 Turkish American Women Scholarship Fund (TAWSF) (www.tawsf.org)
 Turkish American Ladies League (TALL)

Türk Kökenli Göçmenlerin Örgütleri

Azerbaijan Society of America (www.usa.azeris.org)
 Karacay Turks Mosque and Cultural Association
 Solidarity of Balkan Turks of America
 U.S.Council for Human Rights in the Balkans, Inc.
 Turkestanian American Association
 Uyghur American Association
 Kazak-Tatar Association
 Turkish Cypriot Cultural and Educational Association in New Jersey
 Turkish Cypriot Aid Society
 Association of Balkan Turks of America (Brooklyn, NYC)
 American Association of Crimean Turks (Brooklyn, NYC)

KAYNAKÇA

- Abadan-Unat, N. **Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-ötesi Vatandaşlığa**. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2006.
- Acehan, I. “Conflict and Cooperation: Diverse Ottoman Ethnic Groups in the United States: Peabody, Massachusetts”, **International Journal of Turkish Studies** 12, 1-2: 71-82, 2006.
- After September 11 Research Project. <http://www.afterseptember11.tv>, retrieved on 14 June 2007, 2002.
- Ahmed, F. **Turks in America: The Ottoman Turk’s Immigrant Experience**. Connecticut: Columbia International, 1986.
- Akam, E. H. **Transnational America: Cultural Pluralist Thought in the Twentieth Century**. Lanham, MD: Rowman & Littlefield, 2002.
- Akçapar, Ş. Turkish Highly Skilled Migration to the United States: New Findings and Policy Recommendations. İstanbul: Migration Research Program at the Koç University. http://mirekoc.com/mirekoc_documents/mirekoc_projects/2005_2006_04.pdf, retrieved on 10 January 2008, 2006.
- Akgün, B. “The Turkish Diaspora in the United States and its Role in Promoting Turkish-American Relations”, **Turkish Yearbook of International Relations** 31, 2: 99-117, 2000.
- Aksoy, A. and K. Robins. “Thinking Across Spaces: Transnational Television from Turkey”, **European Journal of Cultural Studies** 3, 3: 343–65, 2000.
- Aksoy, A. and K. Robins. “Banal Transnationalism: The Difference that Television Makes”, in Karim H. Karim (Ed.), **The Media of Diaspora: Mapping the Global** (pp. 89–104). London: Routledge, 2003.
- Altschiller, D. “Turkish Americans”, in R. Dassanowsky and J. Lehman (Ed.), **Gale Encyclopedia of Multicultural America** (pp. 1364-1373). Detroit, MI: Gale Group, 2000.
- Anderson, B. **Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism**. London; New York: Verso, 1991 (1983).
- Anderson, B. “The New World Disorder”, **New Left Review** 193: 2–13, 1992.
- Anderson, B. **The Spectre of Comparisons**. London: Verso, 1998.

- Ang, I. **Watching Dallas: Soap Opera and the Melodramatic Imagination**. New York: Methuen, 1985.
- Angin, Z. "Diasporas of Difference: Turkish Communities in Germany, Canada, and the United States." **Unpublished Ph.D. Dissertation. Colorado State University**, 2003.
- Appadurai, A. **Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization**. Minneapolis, MN: University of Minnesota, 1996.
- Arslan, E. "Turkish Ultra-nationalism in Germany: Its Transnational Dimensions", in T. Faist and E. Özveren (Eds.), **Transnational Social Spaces: Agents, Networks, Institutions**. Aldershot, UK: Ashgate, 2004.
- Bailey, O. and R. Harindranath. "Ethnic Minorities, Cultural Difference and the Cultural Politics of Communication", **International Journal of Media and Cultural Politics** 2, 3: 299–316, 2006.
- Bali, R. **Anadolu'dan Yeni Dünya'ya**. İstanbul: İletişim, 2004.
- Barker, C. **Television, Globalization and Cultural Identities**. Buckingham, UK: Open University, 1999.
- Barker, C. **Cultural Studies: Theory and Practice**. London: Sage, 2000.
- Basch, L., N. Glick Schiller and C. Szoston Blanc. **Nations Unbound: Transnational Projects, Postcolonial Predicaments and Deterritorialized Nation-states**. Amsterdam: Gordon and Breach, 1994.
- Baumann, Z. **Identity**. Cambridge, UK: Polity, 2004.
- Baym, N. K. "The Emergence of Community in Computer Mediated Communication", in S. G. Jones (Ed.) **Cybersociety: Computer-mediated Communication and Community** (pp. 138–63). Thousand Oaks, CA: Sage, 1995.
- Beck, U. "The Cosmopolitan Perspective: Sociology of the Second Age of Modernity", **British Journal of Sociology** 52, 1: 79–105, 2000.
- Beck, U. "The Cosmopolitan Society and its Enemies", **Theory, Culture and Society** 19, 1–2: 17–44, 2002.
- Behdad, A. **A Forgetful Nation: On Immigration and Cultural Identity in the United States**. Durham, NC; London: Duke University, 2005.

- Belge, M. “Türkiye’de Zenofobi ve Milliyetçilik”, T. Bora (Der.), **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Milliyetçilik** (ss. 179-192) içinde. İstanbul: İletişim, 2002.
- Benitez, J. L. “Communication and Collective Identities in the Transnational Social Space: A Media Ethnography of the Salvadoran Immigrant Community in the Washington, D.C. Metropolitan Area.” **Unpublished Ph.D. Dissertation, Ohio University**, 2005.
- Berker, T. “The Everyday of Extreme Flexibility: The Case of Migrant Researchers: Use of New Information and Communication Technologies”, in R. Silverstone (Ed.) **Media, Technology and Everyday Life in Europe** (pp.125–140). London: Ashgate, 2005.
- Bernal, V. “Diaspora, Cyberspace and Political Imagination: the Eritrean Diaspora Online”, **Global Networks** 6, 2: 161–179, 2006.
- Bertrand, I. and P. Hughes. **Media Research Methods: Audiences, Institutions, Texts**. New York: Palgrave Macmillan, 2005.
- Bhabha, H. **The Location of Culture**. London: Routledge, 1994.
- Bilgé, B. “Turks”, in D. Levinson and M. Ember (Eds.) **American Immigrant Cultures: Builders of a Nation** (pp.909-915). New York: Macmillan Reference, 1997.
- Billig, M. **Banal Nationalism**. London: Sage, 1995.
- Binark, M. “Uluslararası Türk-Etnik Yerel Medyası ve Aidiyet Tasarımlarının İnşasında Rolü”, Yurt Dışındaki Türk Medyası Sempozyumu: Bildiriler içinde, <http://ilef.ankara.edu.tr/conference/yazi.php?yad=9217>, 13 Nisan 2006 tarihinde erişilmiştir, 2005.
- Bird, S.E. **Audience in Everyday Life: Living in a Media World**. New York: Routledge, 2003.
- Bourdieu, P. “The Forms of Capital”, in J.G. Richardson (Ed.) **Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education** (pp.241–258). Westport, CT: Greenwood, 1986.
- Bourdieu, P. **Outline of a Theory of Practice**. Cambridge: Cambridge University, 2005 (1977).
- Brah, A. **Cartographies of Diaspora: Contesting Identities**. London: Routledge, 1996.

- Braun, V. E. "Intercultural Communication and Psychological Health of Turkish Workers in an American-German Workplace in Germany." **Unpublished Ph.D. Dissertation, University of Oklahoma**, 2001.
- Brettell, C. B. and J. Hollifield. "Introduction: Migration Theory", in C. B. Brettell and J. Hollifield (Eds.) **Migration Theory: Talking Across Disciplines** (pp.1–25). New York: Taylor & Francis, 2000.
- Brettell, C. B. "Theorizing Migration in Anthropology", in C. B. Brettell and J. Hollifield (Eds.) **Migration Theory: Talking Across Disciplines** (pp.97–135). New York: Taylor & Francis, 2000.
- Calhoun, C. **Nationalism**. Minneapolis: University of Minnesota, 1997.
- Calhoun, C. "'Belonging' in the Cosmopolitan Imaginary", **Ethnicities** 3, 4: 531–553, 2003.
- Cankaya, Ö., H. S. Güney and M.E. Köksalan. "Turkish Radio Broadcasts in the Netherlands: Community Communication or Ethnic Market?", **Westminster Papers in Communication and Culture** 5, 1: 86–106, 2008.
- Castelló, E. "The Production of Television Fiction and Nation Building: The Catalan Case", **European Journal of Communication** 22, 1: 49–68, 2007.
- Castles, S. and M. J. Miller. **Age of Migration: International Population Movements in the Modern World**. New York: Palgrave Macmillan, 2003.
- Castles, S. and A. Davidson. **Citizenship and Migration: Globalization and the Politics of Belonging**. New York: Routledge, 2000.
- Chalaby, J. K. "Towards an Understanding of Media Transnationalism", in J. K. Chalaby (Ed.) **Transnational Television Worldwide** (pp.1-13). London; New York: I. B. Tauris, 2005.
- Chatterjee, P. **Nationalist Thought and the Colonial World**. Minneapolis, MN: University of Minnesota, 1986.
- Cheah, P. "Cosmopolitanism", **Theory, Culture and Society** 23, 2–3: 486–496, 2006.
- Christiansen, C. C. "News Media Consumption Among Immigrants in Europe: The Relevance of Diaspora", **Ethnicities** 4, 2: 185–207, 2004.

- Chrysochoou, X. "Studying Identity in Social Psychology: Some Thoughts on the Definition of Identity and Its Relation to Action", **Journal of Language and Politics** 2, 2: 225–241, 2003.
- Clifford, J. "Diasporas", in M. Guibernau and J. Rex (Eds.) **Ethnicity Reader: Nationalism, Multiculturalism and Migration** (pp.283–290). Cambridge: Polity, 1997.
- Cohen, R. "Diasporas and the Nation-State: From Victims to Challengers", **International Affairs** 72, 3: 507–520, 1996.
- Cohen, R. **Global Diasporas: An Introduction**. Seattle, WA: University of Washington, 1997.
- Cottle, S. "Media Research and Ethnic Minorities: Mapping the Field", in S. Cottle (Ed.) **Ethnic Minorities and the Media: Changing Cultural Boundaries** (pp.1–30). Buckingham : Open University, 2000.
- Çağaptay, S. "Kemalist Dönemde Göç ve İskan Politikaları: Türk Kimliği Üzerine Bir Çalışma", **Toplum ve Bilim** 93: 218-241, 2002.
- Çağlar, A. "German Turks in Berlin: Social Exclusion and Strategies for Social Mobility", **New Community** 21, 3: 309–323, 1995.
- Çağlar, A. "Hyphenated Identities and the Limits of Culture", in T. Modood and P. Werbner (Eds.) **The Politics of Multiculturalism in the New Europe** (pp.169–185). London: Zed, 1997.
- Çağlar, A. "Constraining Metaphors and the Transnationalisation of Spaces in Berlin. **Journal of Ethnic and Migration Studies** 27, 4: 601–613, 2001.
- Çağlar, A. "Mediascapes, Advertisement Industries and Cosmopolitan Transformations: Turkish Immigrants in Germany", <http://www.network-migration.org/workshop2002/papers.htm>, retrieved on 25 June 2006, 2002.
- Davison, A. **Secularism and Revivalism in Turkey: A Hermeneutic Reconsideration**. New York: Yale University, 1998.
- Demertzis, N., S. Papathanassopoulos and A. Armenakis. "Media and Nationalism", **The Harvard International Journal of Press/Politics** 4, 3: 26–50, 1999.
- Denzin, N. K. "The Art and Politics of Interpretation", in S. N. Hesse-Biber and P. Leavy (Eds.) **Approaches to Qualitative Research** (pp.447-472). New York; Oxford, UK: Oxford University, 2004.

- DiCarlo, L. "Migration from Giresun to the United States: The Role of Regional Identity", **International Journal of Turkish Studies** 12, 1-2: 133-143, 2006.
- Dirlik, A. "Transnationalism, the Press, and the National Imaginary in Twentieth Century China", **The China Review** 4, 1: 11–25, 2004.
- Dursun, Ç. **TV Haberlerinde İdeoloji**. Ankara: İmge, 2001.
- Easterlin, R. A. **Immigration**. Cambridge, MA: Belknap Press of Harvard University, 1982.
- Echchaibi, N. "We Are French too, But Different: Radio, Music and the Articulation of Difference Among Young North Africans in France", **Gazette** 63, 4: 295–310, 2001.
- Echchaibi, N. "Beyond the Ethnic Traces of Diasporas: Diasporic Radio Between Cultural Retention and Renewal." **Unpublished Ph.D. Dissertation, Indiana University**, 2006.
- Ekinci, M. U. "Reflections of the First Muslim Immigrants to America in Ottoman Documents", **International Journal of Turkish Studies** 12, 1-2: 45-51, 2006.
- Emerson, R., R. Fretz and L. Shaw. **Writing Ethnographic Fieldnotes**. Chicago: University of Chicago, 1995.
- Enneli, P., T. Modood and H. Bradley. **Young Turks and Kurds: A Set of 'Invisible' Disadvantaged Groups**. York, UK: Joseph Rowntree Foundation, 2005.
- Espín, O. M. **Women Crossing Boundaries: A Psychology of Immigration and Transformations of Sexuality**. London: Routledge, 1999.
- Esses, V. M., J. F. Dovidio, A. H. Semanya and L. M. Jackson. "Attitudes Towards Immigrants and Immigration: The Role of National and International Identity", in D. Abrams, M. A. Hogg and J. M. Marques (Eds.) **The Social Psychology of Inclusion and Exclusion** (pp.317–337). New York: Taylor & Francis Books, 2005.
- Fairclough, N. L. and R. Wodak. "Critical Discourse Analysis", in T. A. van Dijk (Ed.), **Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction, Vol. 2. Discourse as Social Interaction** (pp.258 84). London: Sage, 1997.
- Faist, T. **The Volume and Dynamics of International Migration and Transnational Social Spaces**. Oxford: Oxford University, 2000.

- Faist, T. **Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar**. İstanbul: Bağlam, 2003.
- Fallers, L. "Turkish Islam", **International Journal of Turkish Studies** 12, 1-2: 187-194, 2006.
- Fazal, S. and R. Tsagarousianou. "Diasporic Communication: Transnational Cultural Practices and Communicative Spaces", **Javnost/The Public** 9, 1: 5–18, 2002.
- Featherstone, M. "Cosmopolis: An Introduction", **Theory, Culture and Society** 19, 1–2: 1–16, 2002.
- Ferris, M. "Turks," in K. T. Jackson (Eds.) **The Encyclopedia of New York City** (pp.1203-1204). New York: Yale University; New-York Historical Society, 1995.
- Foner, N. **From Ellis Island to JFK: New York's Two Great Waves of Immigration**. New Haven, CT: Yale University, 2000.
- Foner, N. "West Indian Migration in New York: An Overview", in N. Foner (Ed.) **Islands in the City** (pp.1–22). Berkeley: University of California, 2001a.
- Foner, N. **New Immigrants in New York** (updated ed.). New York: Columbia University, 2001b.
- Foner, N. "How Exceptional is New York? Migration and Multiculturalism in the Empire City", **Ethnic and Racial Studies** 30, 6: 999-1023, 2007.
- Frank, A. G. **Capitalism and Underdevelopment in Latin America**. New York: Monthly Review, 1967.
- Gabriel, J. **Whitewash: Racialised Politics and the Media**. London: Routledge, 1998.
- Geertz, C. **The Interpretation of Cultures**. New York: Basic Books, 1973.
- Gellner, E. **Nations and Nationalism**. Ithaca, NY: Cornell University, 1983.
- Georgiou, M. "Crossing the Boundaries of the Ethnic Home: Media Consumption and Ethnic Identity Construction in the Public Space. The Case of the Cypriot Community Centre in North London", **Gazette** 63, 4: 311–329, 2001.
- Georgiou, M. "Diasporic Media Across Europe: Multicultural Societies and the Universalism-Particularism Continuum", **Journal of Ethnic and Migration Studies** 31, 3: 481–498, 2005a.

- Georgiou, M. "Mapping Diasporic Media Cultures: A Transnational Cultural Approach to Exclusion", in R. Silverstone (Ed.) **Media, Technology, and Everyday Life in Europe: From Information to Communication** (pp.33–52). Aldershot, UK: Ashgate, 2005b.
- Georgiou, M. **Diaspora, Identity and the Media: Diasporic Transnationalism and Mediated Spatialities**. Cresskill, NJ: Hampton, 2006a.
- Georgiou, M. "Diasporic Communities Online: A Bottom Up Experience of Transnationalism", in K. Sarikakis and D. K. Thussu (Eds.) **Ideologies of the Internet** (pp.131–146). Cresskill, NJ: Hampton, 2006b.
- Georgiou, M. "Transnational Crossroads for Media and Diaspora: Three Challenges for Research", in O. G. Bailey, M. Georgiou and R. Harindranath (Eds.) **Transnational Lives and Media**. New York: Palgrave Macmillan, 2007.
- Gillespie, M. **Television, Ethnicity and Cultural Change**. London: Routledge, 1995.
- Gillespie, M. "Transnational Television Audiences after September 11", **Journal of Ethnic and Migration Studies** 32, 6: 903–921, 2006.
- Ginsburg, F. D., L. Abu-Lughod, and B. Larkin. **Media Worlds: Anthropology on New Terrain**. Berkeley, CA: University of California Press, 2002.
- Glick Schiller, N. "Long Distance Nationalism", in M. Ember, C. R. Ember and I. Skoggard (Eds.) **Encyclopedia of Diasporas: Immigrant and Refugee Cultures Around the World** (pp.570–580). New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers, 2005a.
- Glick Schiller, N. "Blood and Belonging: Long-distance Nationalism and the World Beyond", in S. McKinnon and S. Silverman (Eds.) **Complexities: Beyond Nature and Nurture** (pp.290–312). Chicago: University of Chicago, 2005b.
- Glick Schiller, N. "Transnational Social Fields and Imperialism: Bringing a Theory of Power to Transnational Studies", **Anthropological Theory** 5,4: 439–461, 2005c.
- Glick Schiller, N., L. Basch and C. S. Blanc. "From Immigrant to Transmigrant: Theorizing Transnational Migration", **Anthropological Quarterly** 68, 1: 48–64, 1995.
- Gökalp, E. "Türkiye’de Spor Basını ve Milliyetçilik Söylemi." **Yayımlanmamış Doktora Tezi**, Ankara Üniversitesi, 2004.

- Grabowski, J. "Forging Links in the Early Turkish Migration Chain: The U.S. Census and Early Twentieth Century Ships' Manifests", **International Journal of Turkish Studies** 12, 1-2: 15-28, 2006.
- Greve, M. **Almanya'da "Hayali Türkiye'nin Müziği**. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2003.
- Guarnizo, L. and M. P. Smith. "The Locations of Transnationalism", in M. P. Smith and L. Guarnizo (Eds.) **Transnationalism from Below** (pp.3-34). New Brunswick, NJ: Transaction, 1998.
- Guillermína, J. and M. R. Rosenzweig. "Characteristics of Immigrants to the United States: 1820-2003", in R. Ueda (Ed.) *A Companion to American Immigration*. Blackwell Reference Online. http://www.blackwellreference.com/subscriber/tocnode?id=g9780631228431_chunk_g978063122843117, retrieved on 26 April 2007, 2005.
- Güler, M. "Yağlıdere, Zeytinburnu Brooklyn Köprüsü: Tarihsel ve Güncel Karadeniz'den ABD'ye göç", **Toplumbilim** 17: 131-145, 2003.
- Güler, M. **Okyanus Ötesine: ABD'de Türk Göçmenler**. İstanbul: Huzur Ofset, 2004.
- Güler, M. "Turkish Immigrants in the United States: Men, Women and Children", **International Journal of Turkish Studies** 12, 1-2: 145-165, 2006.
- Habermas, J. **The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry into a Category of Bourgeois Society**. Cambridge, MA: MIT, 1989.
- Habermas, J. "Citizenship and National Identity: Some Reflections on the Future of Europe", in O. Dahbour and M. Ishay (Eds.) **The Nationalism Reader** (pp.333-343). New Jersey: Humanities Press International Inc., 1995.
- Hall, S. "The Question of Cultural Identity", in S.Hall, D. Held and T. McGrew (Eds.) **Modernity and its Features** (pp.272-316). Cambridge: Polity, 1992.
- Hall, S. "Culture, Community, Nation", **Cultural Studies** 7, 3: 349-363, 1993.
- Hall, S. **Representations: Cultural Representations and Signifying Practices**. London: Sage, 1997.
- Hall, S. "Cultural Identities and Diaspora", in N. Mirzoeff (Ed.) **Diaspora and Visual Culture: Representing Africans and Jews** (pp.21-33). London: Routledge, 1999.

- Halman, T. S. "Turks", in S. Thernstrom (Ed.) **Harvard Encyclopedia of American Ethnic Groups** (pp.992-996). Cambridge, MA: Belknap Press of Harvard University, 1980.
- Hanafi, S. "Reshaping Geography: Palestinian Community Networks in Europe and the New Media", **Journal of Ethnic and Migration Studies** 31, 3: 581–598, 2005.
- Hannerz, U. **Transnational Connections: Culture, People, Places**. London; New York: Routledge, 1996.
- Hargreaves, A. and D. Mahdjoub. "Satellite Television Viewing Among Ethnic Minorities in France", **European Journal of Communication** 12: 459-477, 1997.
- Herman, E. S. and R. W. McChesney. **The Global Media: The New Missionaries of Corporate Capitalism**. Washington, D.C.: Cassell, 1997.
- Hiller, H. and T. Franz. "New Ties, Old Ties and Lost Ties: The Use of the Internet in Diaspora", **New Media & Society** 6, 6: 731–752, 2004.
- Hobsbawm, E. J. **Nations and Nationalism Since 1780**. Cambridge, UK: Cambridge University, 1990.
- Hofer, M., N. Rytina and C. Campbell. "Estimates of the Unauthorized Immigrant Population Residing in the United States: January 2006". Washington, D.C.: U.S. Department of Homeland Security, Office of Immigration Statistics. **http://www.dhs.gov/xlibrary/assets/statistics/publications/ill_pe_2006.pdf**, retrieved on 12 April 2008, 2007.
- Husband, C. "Minority Ethnic Media as Communities of Practice: Professionalism and Identity Politics in Interaction", **Journal of Ethnic and Migration Studies** 31, 3: 461–479, 2005.
- İpek, N. and K. T. Çağlayan. "The Emigration from the Ottoman Empire to America", **International Journal of Turkish Studies** 12, 1-2: 29-43, 2006.
- Jeffereys, K. and R. Monger. "U.S. Legal Permanent Residents:2007". Washington, D.C.: U.S. Department of Homeland Security, Office of Immigration Statistics. **http://www.dhs.gov/xlibrary/assets/statistics/publications/LPR_FR_2007**, retrieved on 12 April 2008, 2008.
- Jensen, K. B. **A Handbook of Media and Communication Research**. New York: Routledge, 2004.

- Karim, K. H. "Mapping Diasporic Mediascapes", in K. H. Karim (Ed.) **The Media of Diaspora** (pp.1-18). London: Routledge, 2003.
- Karpat, K. "The Turks in America", in S. de Tapia (Ed.) **Turcs d'Europe... Et d'ailleurs** (pp.231-252). Paris: Institut National Des Langues et Civilisations Orientales, 1995.
- Karpat, K. "The Turks Finally Establish a Community in the United States. **International Journal of Turkish Studies** 12, 1-2: 167-186, 2006.
- Kastoryano, R. **Negotiating Identities: States and Immigrants in France and Germany**. Princeton, NJ: Princeton University, 2002.
- Kastoryano, R. "Turkish Transnational Nationalism: How the "Turks Abroad" Redefine Nationalism", in F. Christiansen and U. Hedetoft (Ed.) **The Politics of Multiple Belonging** (pp.78–91). Aldershot, UK: Ashgate, 2004.
- Kaya, A. "Türk Diasporasında Etnik Stratejiler ve 'Çok-KÜLT-ürlülük' İdeolojisi: Berlin Türkleri", **Toplum ve Bilim** 82: 23–55, 1999.
- Kaya, A. "**Sicher in Kreuzberg**" **Berlin'deki Küçük İstanbul: Diasporada Kimliğin Oluşumu**. İstanbul: Büke, 2000.
- Kaya, A. "Circassian Diaspora in Turkey: Stereotypes, Prejudices and Ethnic Relations", **Journal of Ethnic and Migration Studies** 31, 1: 129–149, 2005.
- Kaya, A. ve B. Şahin. "Türkiye Göç Araştırmalarında Alternatif Yaklaşımlar", A. Kaya ve B. Şahin (Der.), **Kökler ve Yollar: Türkiye'de Göç Süreçleri** içinde (ss.xxi-xxxiv). İstanbul: Bilgi Üniversitesi, 2007.
- Kaya, A. ve F. Kentel. **Euro-Türkler: Türkiye İle Avrupa Birliği Arasında Köprü Mü, Engel Mi?** İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2005.
- Kaya, İ. "Shifting Turkish American Identity Formations in the United States." **Unpublished Ph.D. Dissertation, Florida State University**, 2003.
- Kaya, İ. "Turkish-American Immigration History and Identity Formations", **Journal of Muslim Minority Affairs** 24, 2: 295-308, 2004.
- Kaya, İ. **Müslüman Amerikalılar: Göç, Kimlik ve Entegrasyon**. Ankara: Dipnot, 2007.
- Kellner, D. **Media Culture: Cultural Studies, Identity, and Politics Between the Modern and the Postmodern**. New York: Routledge, 1995.

- Kellner, D. and M. G. Durham. "Adventures in Media and Cultural Studies: Introducing the Keywords", in M. G. Durham and D. Kellner (Eds.) **Media and Cultural Studies** (pp.1-29). Oxford: Blackwell, 2001.
- Keyder, Ç. "The Consequences of the Exchange of Populations for Turkey", in R. Hirschon (Ed.) **Crossing the Aegean: An Appraisal of the 1923 Compulsory Population Exchange Between Greece and Turkey** (pp.39-52). New York: Berghahn Books, 2003.
- King, R. and N. Wood. **Media and Migration: Constructions of Mobility and Difference**. New York: Routledge, 2001.
- Kirisçi, K. "Migration and Turkey: The Dynamics of State, Society and Politics", in R. Kasaba (Ed.) **The Cambridge History of Turkey, vol 4: Turkey in the Modern World** (pp.175-198). Cambridge: Cambridge University, 2008.
- Kiwan, N. and U. H. Meinhof. "Perspectives on Cultural Diversity: A Discourse-Analytical Approach", in U. H. Meinhof and A. Triandafyllidou (Eds.) **Transcultural Europe: Cultural Policy in a Changing Europe** (pp.57–81). New York: Palgrave Macmillan, 2006.
- Kolar-Panov, D. "Video as the Diasporic Imagination of Selfhood: A Case Study of the Croatians in Australia", **Cultural Studies** 10, 2: 288–314, 1996.
- Kosnick, K. "Building Bridges: Media for Migrants and the Public Service Mission in Germany", **European Journal of Cultural Studies** 3, 3: 321-344, 2000.
- Kosnick, K. "Reaching Beyond the Local: A Study of Turkish Migrant Broadcasting in Berlin, Germany." **Unpublished Ph.D. Dissertation, New School University, 2002.**
- Kosnick, K. "'Speaking in One's Own Voice': Representational Strategies of Alevi Turkish Migrants on Open-Access Television in Berlin", **Journal of Ethnic and Migration Studies** 30, 5: 979–994, 2004.
- Kosnick, K. **Migrant Media: Turkish Broadcasting and Multicultural Politics in Berlin**. Bloomington, IN: Indiana University, 2007.
- Kurtuluş, B. **Amerika Birleşik Devletleri'ne Türk Beyin Göçü**. İstanbul: Alfa, 1999.
- Lindlof, T. R. and B. C. Taylor. **Qualitative Communication Research Methods**. Thousand Oaks, CA: Sage, 2002.
- Lull, J. **Media, Communication, Culture: A Global Approach** (2nd ed.). New York: Columbia University, 2000.

- Mahler, S. "Theoretical and Empirical Contributions Toward a Research Agenda for Transnationalism", in M. P. Smith and L. Guarnizo (Eds.) **Transnationalism From Below** (pp.64–100). New Brunswick, NJ: Transaction, 1998.
- Mai, N. "'Italy is Beautiful': The Role of Italian Television in Albanian Migration to Italy", in R. King and N. Wood (Ed.) **Media and Migration: Constructions of Mobility and Difference** (pp.95-109). London: Routledge, 2001.
- Mandaville, P. Reimagining Islam in Diaspora: The Politics of Mediated Community", **Gazette** 63, 2–3: 169–186, 2001.
- Mandaville, P. "Communication and Diasporic Islam: A Virtual Ummah", in K. H. Karim (Ed.) **The Media of Diaspora** (pp.135–146). London: Routledge, 2003.
- Mann, M. **The Dark Side of Democracy: Explaining Ethnic Cleansing**. Cambridge, UK; New York: Cambridge University, 2005.
- Massey, D. S., J. Arango, G. Hugo, A. Kouaouci, A. Pellegrino and J. E. Taylor. "Theories of International Migration: A Review and Appraisal", **Population and Development Review** 19, 3: 431–466, 1993.
- Meinhof, U. H. and A. Triandafyllidou. "Beyond the Diaspora: Transnational Practices as Transcultural Capital", in U. H. Meinhof and A. Triandafyllidou (Eds.) **Transcultural Europe: Cultural Policy in a Changing Europe** (pp.200–222). New York: Palgrave Macmillan, 2006.
- Miles, M. B., and A. Huberman. **Qualitative Data Analysis** (2nd edition). Thousand Oaks, CA: Sage, 1994.
- Miller, D. and D. Slater. **The Internet: An Ethnographic Approach**. Oxford: Berg, 2000.
- Mitra, A. "Creating Immigrant Identities in Cybernetic Space: Examples from a Non-Resident Indian Website", **Media, Culture & Society** 27, 3: 371–390, 2005.
- Morley, D. and K. Robins. **Kimlik Mekânları: Küresel Medya, Elektronik Ortamlar ve Kültürel Sınırlar**. İstanbul: Ayrıntı, 1997.
- Morley, D. and R. Silverstone. "Communication and Context: Ethnographic Perspectives on the Media Audience", in K. B. Jensen and N. Jankowski (Eds.) **A Handbook of Qualitative Methodologies for Mass Communication Research** (pp.149-162). London: Routledge, 1991.
- Morley, D. **Family Television: Cultural Power and Domestic Leisure**. London: Comedia Publisher Group, 1986.

- Murphy, E. J. "Transnational Ties and Mental Health", in R. Mahalingam (Ed.) **Cultural Psychology of Immigrants** (pp.79–92). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum, 2006.
- Naficy, H. **The Making of Exile Cultures: Iranian Television in Los Angeles**. Minneapolis: University of Minnesota, 1993.
- Naficy, H. **Home, Exile, Homeland: Film, Media, and the Politics of Place**. New York: Routledge, 1999.
- National Research Council Staff. **Statistics on U.S. Immigration: An Assessment of Data Needs for Future Research**. Washington, DC: National Academies, 1996.
- Nguyen, T. **We Are All Suspects Now: Untold Stories From Immigrant Communities After 9/11**. Boston, MA: Beacon, 2005.
- Ogan, C. L. **Communication and Identity in the Diaspora: Turkish Migrants in Amsterdam and Their Use of Media**. Lanham, MD: Lexington Books, 2001.
- Osorio, F. "Proposal for Mass Media Anthropology", in E. Rothenbuhler and M. Coman (Eds.) **Media Anthropology** (pp.36-45). London: Sage, 2005.
- Østergaard-Nielsen, E. **Transnational Politics: Turks and Kurds in Germany**. London: Routledge, 2003.
- Parham, A. A. "Diaspora, Community and Communication: Internet Use in Transnational Haiti", **Global Networks** 4, 2: 199–217, 2004.
- Pedraza, S. and R. G. Rumbaut. **Origins and Destinies: Immigration, Race, and Ethnicity in America**. Belmont, CA: Wadsworth, 1996.
- PEW-Project for Excellence in Journalism. "State of the News Media Report", <http://journalism.org/node/7217>, retrieved on 8 April 2008, 2007.
- Portes, A. **Globalization from Below: The Rise of Transnational Communities**, Working Paper No. 1. Princeton, NJ: Center for Migration and Development, Environmental Research and Studies Centre (ERSC), Transnational Communities Programme, 1997.
- Portes, A. "Conclusion: Towards a New World: The Origins and Effects of Transnational Activities", **Ethnic and Racial Studies** 22, 2: 463–77, 1999.
- Portes, A. "Theoretical Convergences and Empirical Evidence in the Study of Migrant Transnationalism", **International Migration Review** 7, 3: 874–892, 2003.

- Portes, A., and R. G. Rumbaut. **Immigrant America: A Portrait** (2nd ed.). Berkeley, CA: University of California, 1996.
- Portes, A., L. E. Guarnizo and P. Landolt. "The Study of Transnationalism: Pitfalls and Promise of An Emergent Research Field", **Ethnic and Racial Studies** 22, 2: 217–237, 1999.
- Poster, M. "National Identities and Communication Technologies", **The Information Society** 15 (4): 235–240, 1999.
- Pries, L. The Approach of Transnational Social Spaces: Responding to New Configurations of the Social and the Spatial", in L. Pries (Ed.) **New Transnational Social Spaces: International Migration and Transnational Companies in the Early Twenty-First Century** (pp.3-33). London: Routledge, 2001.
- Radyo Televizyon Üst Kurulu-RTÜK. **Almanya’da Yaşayan Türklerin Televizyon İzleme Eğilimleri**. Ankara: RTÜK, 2007.
- Rajagopal, A. **Politics After Television: Religious Nationalism and the Reshaping of the Indian Public**. Cambridge, UK: Cambridge University, 2001.
- Rajagopal, A. "A Nation and Its Immigration: The USA After September 11", in J. Curran and D. Morley (Eds.) **Media & Cultural Theory** (pp.75–85). Abingdon, UK; New York: Routledge, 2006a.
- Rajagopal, A. "Book Review: Transnational Television Worldwide: Towards a New Media Order", **Global Media and Communication** 2, 1: 115–118, 2006b.
- Redfield, R. **The Folk Culture of Yucatan**. Chicago: University of Chicago, 1941.
- Rheingold, H. **The Virtual Community: Homesteading on the Electronic Frontier**. Reading, MA: Addison-Wesley, 1993.
- Rice, D. and B. Mullen. "Cognitive Representations and Exclusion of Immigrants: Why Red-Nosed Reindeer Don't Play Games", in D. Abrams, M. A. Hogg and J. M. Marques (Eds.) **The Social Psychology of Inclusion and Exclusion** (pp.293–315). New York: Taylor & Francis Books, 2005.
- Rigoni, I. "Challenging Notions and Practices: The Muslim Media in Britain and France", **Journal of Ethnic and Migration Studies** 31, 3: 563–580, 2005.
- Rivas, C. M. "Imaginaries of Transnationalism: Media and Cultures of Consumption in El Salvador." **Unpublished Ph.D. Dissertation, University of California, San Diego**, 2007.

- Robins, K. and A. Aksoy. "From Spaces of Identity to Mental Spaces: Lessons From Turkish-Cypriot Cultural Experience in London", **Journal of Ethnic and Migration Studies** 27: 685–711, 2001.
- Robins, K. and A. Aksoy. "Parting From Phantoms: What is at Issue in the Development of Transnational Television from Turkey", in J. Friedman and S. Randeria (Eds.) **Worlds on the Move: Globalisation, Migration and Cultural Security** (pp.179–206). London: I. B. Tauris, 2004.
- Robins, K. and A. Aksoy. "Whoever Looks Always Finds: Transnational Viewing and Knowledge-Experience", in J. K. Chalaby (Ed.) **Transnational Television Worldwide: Towards A New Media Order** (pp.14–42). New York: I. B. Tauris, 2005.
- Robins, K. and A. Aksoy. "Thinking Experiences: Transnational Media and Migrants' Minds", in J. Curran and D. Morley (Eds.) **Media and Cultural Theory** (pp.86-99). Abingdon, UK: Routledge, 2006.
- Robins, K. "Beyond Imagined Community? Transnational Media and Turkish Migrants in Europe", in S. Hjarvard (Ed.) **Media in A Globalized Society: Northern Lights Film and Media Studies Yearbook** (pp.187–205). Copenhagen: Museum Tusculanum, 2003.
- Rumbaut, R. G. "Origins and Destinies: Immigration to the United States Since World War II", **Sociological Forum** 9, 4: 583-621, 1994.
- Saatçi, M. "Turkish Immigrants in the United States: Historical and Cultural Origins. **Unpublished Ph.D. Dissertation, Binghamton University, SUNY, 2003.**
- Saatçi, M. "New Migration, Old Trends: Turkish Immigrants and Segmented Assimilation in the United States", **International Journal of Turkish Studies** 12, 1-2: 97-115, 2006.
- Safran, W. "Diasporas in Modern Societies: Myths of Homeland and Return", **Diaspora** 1: 83–99, 1991.
- Santianni, M. "The Movement for a Free Tibet: Cyberspace and the Ambivalence of Cultural Translation", in K. H. Karim (Ed.) **The Media of Diaspora** (pp.189–202). London: Routledge, 2003.
- Sassen, S. **The Global City: New York, London, Tokyo**. Princeton, NJ: Princeton University, 1991.
- Scannell, P. **Radio, Television and Modern Life**. Oxford, UK: Blackwell, 1996.

- Schlesinger, P. **Media, State and Nation: Political Violence and Collective Identities.** London: Sage, 1991.
- Sertel, S. **Roman Gibi 1919-1950.** İstanbul: Ant, 1969.
- Sertel, Z. **Hatırladıklarım.** İstanbul: Gözlem, 1977.
- Sezgin, D. and M. A. Wall. "Constructing the Kurds in the Turkish Press: A Case Study of Hürriyet Newspaper", **Media, Culture & Society** 27, 5: 787–798, 2005.
- Shi, Y. "Identity Construction of the Chinese Diaspora, Ethnic Media Use, Community Formation, and the Possibility of Social Activism", **Continuum: Journal of Media & Cultural Studies** 19, 1: 55–72, 2005.
- Shils, E. **Centre and Periphery. In the Logic of Personal Knowledge: Essays in Honour of Michael Polanyi.** London: Routledge, 1961.
- Shim, J. C. (1998). "Newspaper Coverage of Korean-Black Tensions and Its Effects on Community Participation Before the 1992 Los Angeles Riots", in G. Gumpert and S. J. Drucker (Eds.) **The Huddled Masses: Communication and Immigration** (pp.145-164). Cresskill, NJ: Hampton, 1998.
- Shohat, E. and R. Stam. **Unthinking Eurocentrism: Multiculturalism and the Media.** London: Routledge, 1994.
- Shohat, E. and R. Stam. **Multiculturalism, Postcoloniality, and Transnational Media.** New Brunswick, NJ: Rutgers University, 2003.
- Siapera, E. "Minority Activism on the Web: Between Deliberative Democracy and Multiculturalism", **Journal and Ethnic and Migration Studies** 31, 3: 499–519, 2005.
- Silverman, D. **Interpreting Qualitative Data: Methods for Analysing Talk, Text, and Interaction.** Thousand Oaks, CA: Sage, 1993.
- Silverstone, R. **Television and Everyday Life.** London: Routledge, 1994.
- Sinclair, J. and S. Cunningham. "Diasporas and the Media", in J. Sinclair and S. Cunningham (Eds.) **Floating Lives: The Media and Asian Diasporas** (pp.1–34). St. Lucia, Queensland, Australia: University of Queensland, 2000.
- Skrbiš, Z. "Nationalism in a Transnational Context: Croatian Diaspora, Intimacy and Nationalist Imagination", *Sociological Review* 3–4. <http://www.hsd.hr/revija/en/pdf/3-4-2001/04-Skrbis.pdf>, retrieved on 13 July 2007, 2001.

- Smith, M. P. and L. Guarnizo. **Transnationalism From Below**. New Brunswick, NJ: Transaction, 1998.
- Solak, İ. “Anadolu’da Nüfus Hareketleri ve Osmanlı Devletinin İskân Politikası”, **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi** 127: 157-192, 2000.
- Soysal, Y. **Limits of Citizenship: Migrants and Postnational Membership in Europe**. Chicago, IL: University of Chicago, 1995.
- Sreberny, A. “Media and Diasporic Consciousness: An Exploration Among Iranians in London”, in S. Cottle (Ed.) **Ethnic Minorities and the Media: Changing Cultural Boundaries** (pp.179–196). Buckingham, UK: Open University, 2000.
- Sreberny, A. “Collectivity and Connectivity: Diaspora and Mediated Identities”, in G. Stald and T. Tufte (Eds.) **Global Encounters: Media and Cultural Transformation** (pp.217–234). Luton: University of Luton, 2002.
- Stevenson, N. **Understanding Media Cultures: Social Theory and Mass Communication** (2nd ed.). London: Sage, 2002.
- Sun, W. **Leaving China: Media, Migration, and Transnational Imagination**. Lanham, MD: Rowman & Littlefield, 2002.
- Sun, W. “Introduction: Transnationalism and A Global Diasporic Chinese Mediasphere”, in W. Sun (Ed.) **Media and Chinese Diaspora**, (pp.1–25). London: Routledge, 2006.
- Şahin, E. “I Am Not Collecting Money Like Apples From Trees: Case Studies of Two Turks Who Shared A Common American Past”, **International Journal of Turkish Studies** 12, 1-2: 83-96, 2006.
- Şanlıer, Ö. İ. “11 Eylül’ün Ardından Amerika Birleşik Devletleri Medyası”, İ. Cangöz (Der.) **Uygun Adım Medya: Bilinç Körleşmesi** içinde (ss.31-47). İstanbul: Ayraç, 2008.
- Şenyürekli, A. “A Profile of Immigrant Women From Turkey in the United States, 1900-2000”, **International Journal of Turkish Studies** 12, 1-2: 117-132, 2006.
- Tansel, A. and N. D. Güngör. “Brain Drain From Turkey: Survey Evidence of Student Non-Return”, **Career Development International** 8, 2: 52-69, 2003.
- Taştan, C. (2006). “Transnational nationalism: Turkism in the UK”, Working Paper, The European Sociological Association, Department of Social & Political Studies of Milano University, Summer School on Immigration in Europe,

http://www.sociol.unimi.it/altrisiti/esa_registration/index.php?id_page=1&section=1&lang=ita&style=standard, retrieved on 27 March 2007.

Teitelbaum, M. S. "Demography and American Immigration", in R. Ueda (Ed.) *A Companion to American Immigration*. Blackwell Reference Online. http://www.blackwellreference.com/subscriber/tocnode?id=g9780631228431_chunk_g978063122843114, retrieved on 13 February 2008, 2005.

Tekeli, İ. "Osmanlı İmparatorluğu'ndan Günümüze Nüfusun Zorunlu Yer Değiştirmesi ve İskan Sorunu", *Toplum ve Bilim* 50: 49-71, 1990.

Titscher, S., M. Meyer, R. Wodak and E. Vetter. **Methods of text and discourse analysis**. London: Sage, 2002.

Tokatlı, N. S. "Imported, Informalized, and Place-Bound Labor: Turkish Immigrant Community in Paterson, New Jersey." **Unpublished Ph.D. Dissertation, Rutgers The State University of New Jersey**, 1991.

Toksöz, G. **Uluslararası Emek Göçü**. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2006.

Tölölian, K. "The Nation State and Its Others: In Lieu of A Preface", *Diaspora* 1, 1: 3–7, 1991.

Tsagarousianou, R. "Rethinking the Concept of Diaspora: Mobility, Connectivity and Communication in A Globalised World", *Westminster Papers in Communication and Culture* 1, 1: 52–65, 2004.

Tsaliki, L. "Globalisation and Hybridity: The Construction of Greekness on the Internet", in K. H. Karim (Ed.) **The Media of Diaspora** (pp.162–176). London: Routledge, 2003.

Tufte, T. and M. Riis. "Cultural Fields, Communication and Ethnicity: Public Libraries and Ethnic Media Supply in A Neighborhood of Copenhagen", *Gazette* 63, 4: 331–350, 2001.

USDHS - Unites States Department of Homeland Security. **Yearbook of Immigration Statistics: 2006**. Washington, D.C.: U.S.Department of Homeland Security, Office of Immigration Statistics, 2007.

USINS - United States Immigration and Naturalization Service. *An Immigrant Nation: United States Regulation of Immigration, 1798-1991*. Washington, D.C.: U.S.Department of Justice, Immigration & Naturalization Service. <http://www.uscis.gov>, retrieved on 5 May 2007, 1991.

van Dijk, T. A. **Elite Discourse and Racism**. Newbury Park, CA: Sage., 1993.

- van Dijk, T. A. "New(s) Racism: A Discourse Analytical Approach", in S.Cottle (Ed.) **Ethnic Minorities and the Media: Changing Cultural Boundaries** (pp.33-49). Philadelphia, PA: Open University, 2000.
- van Dijk, T. A. "Critical Discourse Analysis", in D. Schiffrin, D. Tannen and H. E. Hamilton (Eds.), *The Handbook of Discourse Analysis*. Blackwell Reference Online, http://www.blackwellreference.com/subscriber/tocnode?id=g9780631205968_chunk_g978063120596819, retrieved on 14 June 2007, 2003.
- Van Hear, N. **New Diasporas: The Mass Exodus, Dispersal and Regrouping of Migrant Communities**. Seattle: University of Washington, 1998.
- Vecoli, R. "The History of Turkish Migrations: A Research Agenda", **International Journal of Turkish Studies** 12, 1-2: 3-13, 2006.
- Verhulst, S. "Diasporic and Transnational Communication: Technologies, Policies and Regulation", **Javnost/The Public** 6, 1: 29–36, 1999.
- Vertovec, S. "Three Meanings of 'Diaspora' Exemplified Among South Asian Religions. **Diaspora** 6, 3: 277–330, 1997.
- Vertovec, S. "Conceiving and Researching Transnationalism", **Ethnic and Racial Studies** 22, 2: 447–462, 1999.
- Vertovec, S. "Fostering Cosmopolitanisms: A Conceptual Survey and A Media Experiment in Berlin", ESRC Transnational Communities Research Programme, Working Papers. <http://www.transcomm.ox.ac.uk>, retrieved on 14 March 2006, 2000.
- Vertovec, S. "Transnationalism and Identity", **Journal of Ethnic and Migration Studies** 27, 4: 573–582, 2001.
- Vertovec, S. "Migration and Other Forms of Transnationalism: Towards Conceptual Cross-Fertilization", **International Migration Review** 37, 3: 641–665, 2003.
- Vertovec, S. **Trends and Impacts of Migrant Transnationalism**. Working Papers 78. Oxford: Centre on Migration, Policy and Society, 2004a.
- Vertovec, S. "Diaspora", in E. Cashmore (Ed.) **Encyclopedia of Race and Ethnic Studies** (pp.106–7). London: Routledge, 2004b.
- Wallerstein, I. **The Modern World-System: Capitalist Agriculture and the Origins of the European World Economy in the Sixteenth Century**. New York: Academic Press, 1974.

- Wellman, B. & Gulia, M. "Virtual Communities as Communities: Net Surfers Don't Ride Alone", in M. A. Smith and P. Kollock (Ed.) **Communities in Cyberspace** (pp.167–94). New York: Routledge, 1999.
- Werbner, P. "Global Pathways: Working Class Cosmopolitans and the Creation of Transnational Ethnic Worlds", **Social Anthropology** 7, 1: 17–35, 1999.
- Werbner, P. **Imagined Diasporas Among Manchester Muslims: The Public Performance of Transnational Identity Politics**. Oxford: James Currey, 2002.
- Werbner, P. "Theorising Complex Diasporas: Purity and Hybridity in the South Asian Public Sphere in Britain", **Journal of Ethnic and Migration Studies** 30, 5: 895–911, 2004.
- Wiley, S. C. "Rethinking nationality in the context of globalization", **Communication Theory** 14, 1: 78–96, 2004.
- Williams, K. **Understanding Media Theory**. London: Arnold, 2003.
- Yaghmaian, B. **Embracing the Infidel: Stories of Muslim Migrants on the Journey West**. New York: Delacorte, 2005.
- Yeğen, M. **Devlet Söyleminde Kürt Sorunu**. İstanbul: İletişim, 1999.
- Yumul, A. and Ü. Özkırımlı. "Reproducing the Nation: 'Banal nationalism' in the Turkish Press. **Media, Culture & Society** 22, 6: 787–804, 2000.
- <http://opendoors.iienetwork.org>, 13 Şubat 2007 tarihinde erişilmiştir.
- <http://samdogan.com>, 17 Şubat 2008 tarihinde erişilmiştir.
- <http://www.census.gov>, 4 Ocak 2008 tarihinde erişilmiştir.
- <http://www.culcom.uio.no/aktivitet/anderson-kapittel-eng.html>, 21 Temmuz 2007 tarihinde erişilmiştir.
- <http://www.dfhnet.com>, 8 Mart 2008 tarihinde erişilmiştir.
- <http://www.ebru.tv/en/a.392.html>, 17 Şubat 2008'de erişilmiştir.
- <http://www.fatihcami.org>, 15 Nisan 2008 tarihinde erişilmiştir.
- <http://www.ilo.org>, 8 Mart 2008 tarihinde erişilmiştir.

<http://www.nyu.edu/classes/blake.map2001/turkey.html>, 19 Kasım 2006 tarihinde erişilmiştir.

<http://www.nytimes.com/2007/11/22/world/22western.html?ex=1353560400&en=2066770d955a23b&ei=5124&partner=permalink&exprod=permalink>, 24 Nisan 2007'de erişilmiştir.

http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.bilgi?p_donem=22&p_sicil=6025, 16 Şubat 2008 tarihinde erişilmiştir.

<http://www.trtinternational.com>, 27 Ekim 2007 tarihinde erişilmiştir.

<http://www.turkishgazete.com/yazarlar/detail.asp?iData=87&iCat=673&iChannel=20&nChannel=Yazarlar>, 22 Haziran 2006 tarihinde erişilmiştir.

<http://www.turkishhour.com/Default.aspx>, 17 Şubat 2008 tarihinde erişilmiştir.

<http://www.turkishhour.com/Pages.aspx?ID=3>, 26 Nisan 2008 tarihinde erişilmiştir.

<http://www.voterifat.com>, 17 Şubat 2008 tarihinde erişilmiştir.

<http://www.zamanus.com/us/sabit.do?sf=hakimizda>, 18 Ocak 2008 tarihinde erişilmiştir.

<http://yeniufuklartv.com/index2.php>, 28 Nisan 2008'de erişilmiştir.